DEMOKRASİNİN 50 Yılı

1945-1995

1

RADİKAL

1960

Ocak

1. CHP Ankara Milletvekili Hüseyin Balık partisinden istifa etti.
1. Savcılıkça hakkında soruşturma açılan Said Nursî, İstanbul'a geldi. ☞
5. Adana'da CHP'nin eski Genel Sekreteri Kasım Gülek'e tezahürat yapan CHP'lileri polis copla dağıttı.
6. Mersin Rafinerisi'nin temeli atıldı.
6. Konya'da 6 Nurcu tutuklandı.
8. Hirfanlı Barajı ve Hidroelektrik Santralı açıldı.
8. CHP Genel Başkanı İnönü, « DP, Said Nursi'yle işbirliğinde » dedi. ☞
10. Sosyalist Partisi, Alaettin Tiritoğlu'nun başkanlığında kuruldu.
11. Başbakan Menderes, « Aklınızı başınıza alın » diyerek muhalefete çattı.
11. CHP Genel Başkanı İnönü, din konusunda hükûmetten teminat istedi.
12. Kıbrıs'ta görev yapacak Türk askerî birliğinin öncüleri gitti.
16. Başbakan Menderes, « İnönü son kozunu oynuyor » dedi.
16. Malatya'da 2 Nurcu tutuklandı.
17. CHP, basın rejimi için Meclis soruşturması açılmasını istedi.
17. Kıbrıs Konferansı Londra'da toplandı.
19. Kıbrıs Konferansı'nda anlaşma sağlanamadı. ☞
19. SAS yolcu uçağı Ankara'da düştü; 42 kişi öldü. ☞
22. CKMP Genel Başkanı Osman Bölükbaşı da Menderes'e sert bir cevap verdi. ☞
26. İstanbul'da her ay 1 000 gecekonduya tapu verilmesi kararlaştırıldı.
28. *Yeni Sabah* gazetesi sahibi Safa Kılıçlıoğlu İstanbul'da saldırıya uğradı.
29. Afyon'da linyit ocağında göçük; 12 işçi öldü.
30. Ticaret Bakanı Hayrettin Erkmen için Meclis soruşturması açılması istendi.

İnönü: DP Said Nursî'yle işbirliği içindedir Menderes: Sözlerini ispat et!

21 ocak - Demokrat Parti Genel Başkanı ve Başbakan Adnan Menderes ile Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı İsmet İnönü arasındaki şiddetli söz düellosu 1960 yılının ilk ayında da tüm hızıyla devam etti. Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı İnönü, hükûmeti ve Başbakan Menderes'i, dini siyasete alet etmekle suçladı. İnönü 5 ocakta İstanbul Gazeteciler Cemiyeti'ne yaptığı ziyarette bir gazetecinin, « Nursî seçimde vazife almış mıdır? » sorusuna, « Öyle görünüyor » cevabını verdi.

8 ocakta Anadolu Ajansı'na açıklama yapan Başbakan Adnan Menderes, bunun adî bir isnat ve iftira olduğunu söyledi. Bu demece karşılık İnönü bir gün sonra Bursa'ya giderken, « DP, Nursî'yle işbirliği içindedir » dedi. Menderes 10 ocakta radyodan yaptığı konuşmada, İsmet İnönü'yü sözlerini ispata çağırırken, aynı gün Bursa'da konuşan İnönü, « Vatandaşlarım emin olsunlar ki, seçimi kaybedecek olanlar iktidarda kalmak isterlerse dünya başlarına yıkılacaktır. Dünyanın başlarına yıkılması için ben bütün idealistlerle beraber, tasavvur ettikleri, tasavvur edebilecekleri derslerin en ağırını onlara öğretmesini bileceğim » dedi. Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı, 11 ocakta Bilecik'te de dinin siyasete alet edilmesi yüzünden memleketin iki defa battığını söyledi ve din istismarı konusunda hükûmetten katî teminat istedi. Bu sözlere cevap veren Başbakan Adnan Menderes, « Laikliğin manası bu memlekette yanlış anlaşılmıştır ve din düşmanlığı şeklinde tecelli etmiştir » dedi. Menderes ayrıca, « Önümüzdeki seçimlerde sanki iktidar, millet iradesine karşı gelecekmiş gibi bir faraziye öne sürülerek ve sonra da bu bir hakikatmış gibi ele alınarak, ucuz tehditler savrulduğunu » söyledi. Menderes'e dördüncü kere cevap veren İnönü, başbakanın din istismarcılığını kullanacağını ilan ettiğini ileri sürerek, « Atatürk devrimlerini bu şekilde anlayanın mesuliyet mevkiinde bulunması millet için talihsizliktir » dedi.

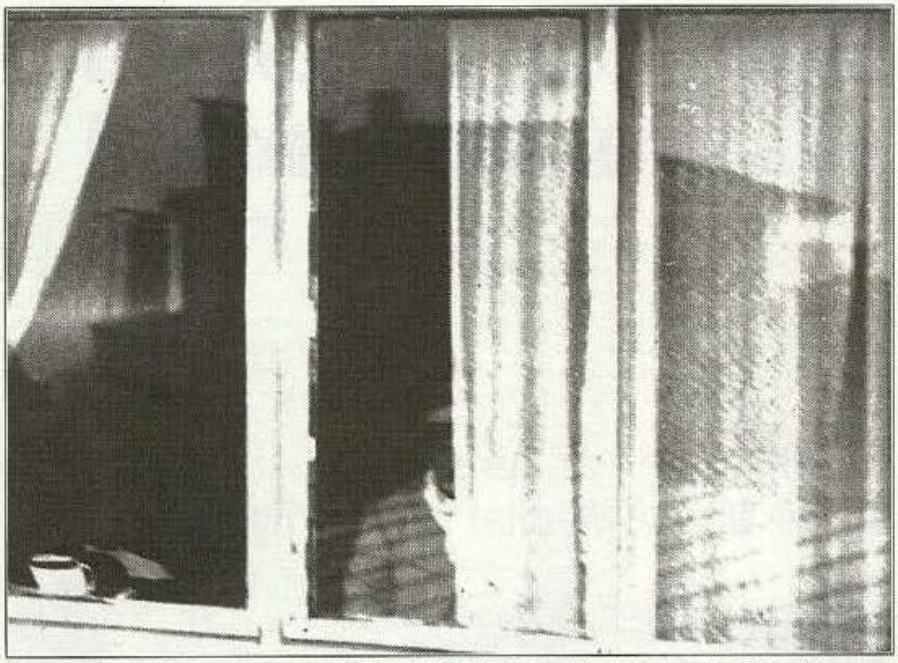
Başbakan Adnan Menderes 16 ocakta radyodan, muhalefet liderinin kendisine yönelttiği bu iftirayı nefretle reddettiğini açıkladı. İsmet İnönü bu konuşmaya da, « Vatandaşın dini hür olacaktır. Menderes milleti aldatamayacaktır » şeklinde karşılık verdi. 21 ocakta Menderes, İnönü'yü ihtilal tahrikçiliğiyle suçladı. İnönü ise, « İhtilali önleyici rejim olduğu için demokrasi taraftarıyız » dedi.

SAS uçağı Ankara'da düştü

Düşen SAS uçağının enkazını incelemek üzere gelen yetkililer.

19 ocak - İsveç'in başkenti Stockholm'den Ankara'ya gelen İskandinav Havayolları'na (SAS) ait bir yolcu uçağı, Ankara Esenboğa Havaalanı'nda inişe geçtiği sırada, havaalanı çevresindeki bir tepeye çarparak parçalandı. Kazada yolcular ve mürettebattan kurtulan olmadı, enkazı geniş bir alana yayılan uçakta bulunan 42 kişi olay yerinde öldü.

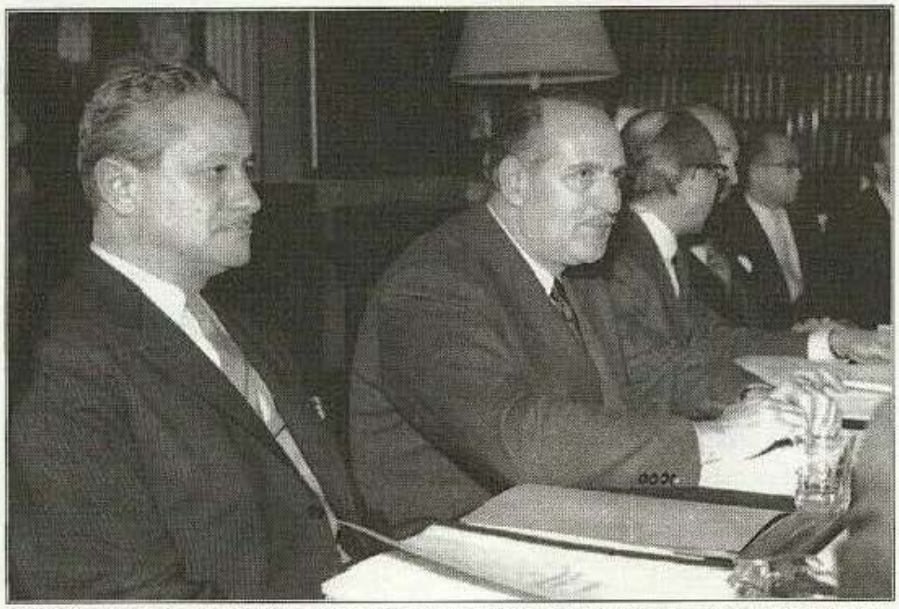
Said Nursî'nin fotoğrafını ancak kapalı perdelerin arkasından çekmek mümkün oldu.

Said Nursî'nin olaylı gezileri

17 ocak - Ankara Cumhuriyet Savcılığı tarafından hakkında soruşturma açılan, « Risale-i Nur » külliyatının yazarı Bediüzzaman Said Nursî'nin yurtiçi gezileri olaylara yol açtı. 1 ocakta Isparta'dan 2001 plakalı özel otomobille yola çıkarak İstanbul'a gelen Nursî, Piyerloti Oteli'ne yerleşti. Said Nursî'nin otele gelişi sırasında fotoğrafını çekmek isteyen gazeteciler, fotoğrafın günah olduğunu söyleyen müritlerce yumruklandı. İstanbul'da bir gün kalan Nursî'nin otelden ayrılışında da olaylar oldu; gazeteciler müritler tarafından bir kere daha tartaklandı. 3 ocakta Ankara'ya dönen Nursî'yi oteline polisler yerleştirdi. Polis, Said Nursî'yi takip eden gazetecilerin otomobillerine de el koydu. 5 ocakta Ankara'dan ayrılan Nursî, karayoluyla Afyon Emirdağı'na gitti.

Başbakan Menderes, bu gelişmeler üzerine olaylara el koymak ihtiyacı duydu; gericilik faaliyetleri görülen Demokrat Parti Emirdağ İlçe Teşkilatı yönetimine de toplu halde işten el çektirildi.

17 ocakta Nur öğrencileri aracılığıyla gazetelere birer mektup gönderen Said Nursî, hükûmetten Isparta'ya gidebilmek için izin istemiş olduğunu ve Emirdağı'na bu nedenle geldiğini açıkladı.

Türk heyeti Londra'daki görüşmelerde: Melih Esenbel ve Dışleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu.

Bölükbaşı da sert konuştu

22 ocak - CKMP Genel Başkanı Bölükbaşı Başbakan Menderes'in, radyodan yaptığı bir konuşmada, « CKMP şimdi nerede? » şeklindeki sözlerine sert bir cevap verdi. Bölükbaşı, Menderes'in 1957 seçim gecesi, « Allah o geceyi bir daha yaşatmasın » dediğini hatırlatarak, « O gecenin daha büyüğünü büyük dehşet ve hüsranla yaşayacaktır » dedi.

Fakir Baykurt bakanlık emrinde

23 ocak - Millî Eğitim Bakanı Atıf Benderlioğlu, Şavşat Ortaokulu'nda öğretmenlik yapan Fakir Baykurt'u merkezde bir göreve atadı. Baykurt'un bakanlık emrine alınma nedeninin, gazetelerdeki yazılarında Bakanlık icraatını eleştirmesi olduğu iddia edildi.

Fakir Baykurt bu konuda, « Haksızlığın biri tamir edilmeden biri daha. Millî Eğitim'deki sıkıyönetim anlayışı, yazanı, çizeni, fikir söyleyeni tedirgin etmekte devam ediyor. İnsanlara fikirlerinden dolayı eziyet etmek Ortaçağ'dan kalma bir hevestir. Fakir Baykurt'u bakanlık emrine almak, Millî Eğitimimizin hiçbir problemini çözmez » dedi.

Menderes'e oğlunu kurban etmek istedi

5 ocak - Başbakan'ın yurt gezisine çıktığı Tarsus'ta Bağlarbaşı köyünden bir DP'li, 4 yaşındaki oğlu Mehmet'i Menderes'e kurban etmek istedi. Çocuğunun göğsüne « Londra uçak kazasından kurtulan Menderes'e » yazan DP'li Ali'nin bu girişimi dehşet uyandırdı.

Londra'daki Kıbrıs Konferansı'nda anlaşma sağlanamadı

19 ocak - 17 ocakta Londra'da toplanan Kıbrıs Konferansı, taraflar arasında bir anlaşmaya varılamadan sona erdi.

İngiltere Dışişleri Bakanı Selwyn Lloyd, Türkiye Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu ve Yunanistan Dışişleri Bakanı Evangelos Averof'un başkanlık ettiği heyetler arasındaki görüşmelerde, İngiltere'nin Kıbrıs'taki üsleri konusu ele alındı. Kıbrıs'ın yeni Cumhurbaşkanı Başpiskopos Makarios, adadaki üslerinin karşılığı olarak İngiltere hükûmetinden 100 milyon sterlin talep etti.

Ancak Londra Konferansı, taraflar arasında hiçbir anlaşma sağlanamadan dağıldı ve Kıbrıs'ın bağımsızlığının ilanı da bir ay sonraya bırakıldı.

1960

Şubat

3. İstanbul'un imarı konusu Meclis'te görüşüldü. ☞
3. Uluslararası Basın Enstitüsü, Meclis'te DP'lilerce komünistlikle suçlandı.
3. Başbakan Menderes'in de hazır bulunduğu Kırşehir Trafo Merkezi'nin temel atma töreni « tekbir »lerle yapıldı.
5. CHP ve CKMP İstanbul il teşkilatı yöneticilerine işten el çektirildi.
6. Köylü Partisi CKMP'den ayrıldı.
7. CHP Genel Başkanı İnönü'yü Konya'da karşılayanlar polis tarafından dağıtıldı.
13. Başbakan Menderes, « Nizam dışı her hareketi kahretmeye azimliyiz » dedi. ☞
15. CHP Genel Başkanı İnönü'nün Uşak'ta karşılanmasıyla ilgili olaylara ilişkin CHP araştırma önergesi Meclis'te reddedildi.
15. Dördüncü ithal kotasında liberasyon oranı, yüzde 27'den 54'e çıkarıldı.
16. CHP'nin verdiği 5 önerge Meclis'te reddedildi.
17. TBMM'ne verilen Kromit şirketiyle ilgili araştırma önergesi kabul edildi. Kromit şirketine verilen 40 milyon liralık kredi hakkında Ziraat Bankası Genel Müdürü Mithat Dülge hakkında soruşturma açılacak.
19. Bütçe görüşmeleri Meclis'te başladı; 7 milyar 637 milyonluk bütçede yatırımlara 2 milyar 802 milyon ayrıldı.
20. Cumhurbaşkanı Celal Bayar, CENTO toplantısı için Pakistan'a gitti.
22. İstanbul'da Haliç üzerinde üçüncü bir köprü yapılması kararlaştırıldı.
26. Kraliçenin kardeşi Prenses Margaret bir fotoğrafçıyla nişanlandı.
27. CHP'liler Meclis'i terk etti.
28. Bütçe Meclis'te, 158 ret oyuna karşı 396 kabul oyuyla onaylandı.

ÖLÜM

5. Bestekâr Selahattin Pınar. ☞

Menderes, muhalefeti nifak cephesi ilan etti

13 şubat - Başbakan Menderes, yurt gezisi sırasında gittiği Hatay'da sert bir konuşma yaptı. İnönü'nün 7 şubatta Konya'da yaptığı, « Dürüst, eşit ve emniyetli olmayan seçimle iktidarda kalma hayalleri kuranları akıllarını başlarına toplamaya davet ederim. Murakebe düşmanlığı, hür basın düşmanlığı, her türlü suiistimalin başlıca teşvikçisidir » şeklindeki konuşmasına cevap veren Menderes, « Kuru tehditlerin ve korkutmaların bir pulluk kıymeti yoktur. Nizam dışı hareketi kahretmeye azimliyiz » dedi. İskenderun'da vatandaşları Vatan Cephesi'ne katılmaya davet eden Menderes, muhalefetin nifak cephesi olduğunu söyledi. Menderes, Vatan Cephesi'ne 1 yılda 1 milyon kişinin katıldığını ileri sürdü.

İstanbul'un imar durumu Büyük Millet Meclisi'nde görüşüldü

Beyazıt Meydanı'na verilen son şekil tespit edildi ve meydanın tanzimine başlandı.

3 şubat - İstanbul'un imarı konusu Büyük Millet Meclisi'nde görüşüldü. Görüşmeler sırasında söz alan Cumhuriyet Halk Partisi Burdur Milletvekili Fethi Çelikbaş, « Soruyorum; İstanbul Beyazıt Meydanı kaç defa alçaltılmış kaç defa yükseltilmiştir? » dedi. CHP Ankara Milletvekili İsmail İnan da yaptığı konuşmada, İstanbul'da binalar yıkılıp caddeler açılırken halkın perişan olduğunu, istimlak paraları ödenmeyenlerin senelerdir mahkeme kapılarında süründüğünü ileri sürerek hükûmeti eleştirdi.

İstanbul'a kanalizasyon tasfiyehanesi kurulacak

3 şubat - İstanbul'un kanalizasyon sorununu çözümlemek üzere Türkiye'ye davet edilen kanal uzmanı Profesör Keer, İstanbul için, Veliefendi Çayırı'nın arkasına bir tasfiyehane kurulmasını önerdi. Burada pis sulardan elde edilecek çöküntünün gübre olarak kullanılacağı belirtildi.

Selahattin Pınar öldü

5 şubat - Türk müziğinin ünlü bestekârı Selahattin Pınar 58 yaşında İstanbul'da öldü. Genç yaşta hanende, tamburî ve bestekâr olarak ün kazanan Pınar, bestelerinde kendinden önce kullanılan motif ve melodileri kullanmaktan kaçınmış, lirik ve içten bir anlatım geliştirmişti. Pınar'ın birbirinden ünlü 86 bestesinden bazıları: « Yalancıdır hep aynalar » (kürdilihicazkâr), « Bir bahar akşamı rastladım size » (hicaz), « Ben yürürüm yane yane » (neva), « Aynlık yarı ölmekmiş » (nişabürek).

1960

Mart

1. Fas'ta son 200 yılın en büyük depremi; Agadir'in dörtte üçü yıkıldı, 12 000 ölü var.
2. CHP bir bildiri yayımlayarak, « Hiçbir tehdit ve baskı CHP'yi yıldıramayacaktır » dedi .
2. İstanbul'da gece sessiz yürüyüş yapan 500 teknik okul öğrencisi, polis tarafından dağıtıldı.
3. CHP ispat hakkı teklifini Meclis'e sundu.
7. *Vatan* gazetesi başyazarı Ahmet Emin Yalman cezaevine girdi.
8. Bakırın tonuna 1 300 lira zam yapıldı.
11. ABD, Güneş'e ilk uyduyu fırlattı.
11. Cezaevindeki Ahmet Emin Yalman hastaneye kaldırıldı.
13. İstanbul Belediye Meclisi, Başbakan Adnan Menderes'e « altın mala » verdi.
14. CHP bir bildiri yayımlayarak, « Siyasî mücadelemiz ahlak mücadelesi haline gelmiştir » dedi.
16. Türkiye'nin Ortak Pazar'a girmesi askıya alındı.
17. Başbakan Menderes İstanbul Hırdavatçılar Çarşısı'nı açtı.
19. İstanbul'da CHP Genel Başkanı İnönü'yü alkışlayanlar emniyete götürüldü; 31 kişinin ifadesi alındı.
23. Said Nursî, Urfa'da öldü. ☞
25. Ticaret Bakanı Hayrettin Erkmen kredilerin artırılmayacağını açıkladı.
27. İstanbul'da yoğurt ve peynir fiyatı yüzde 60 yükseldi.
27. Lalenin Hollanda'ya götürülüşünün 400. yılı için bir tören düzenlendi. ☞
28. Yeşilhisar'da CHP'lilerle DP'liler arasında olaylar çıktı; konuyla ilgili yayın yasağı kondu. ☞
30. Adana'da CHP'liler ile DP'liler kavga etti; 10 kişi yaralandı. Turgutlu'da CHP binasına saldırı düzenlendi.
30. Moskova Bolşoy Operası'nda « La Traviata »da başrolü oynayan Soprano Leyla Gencer büyük sükse yaptı.
30. 1 000 dolarlık sanayi tahsisleri kaldırıldı.

Partililer arasında silahlı çatışma

CHP Genel Sekreteri İsmail Rüştü Aksel ve Genel Başkan İnönü.

28 mart - Son birkaç aydır oldukça şiddetlenen CHP-DP çekişmesi mart ayında had safhaya ulaştı. 28 martta Kayseri'nin Yeşilhisar İlçesi'nde, Tarım Kredi Kooperatifi Kongresi'ni Demokrat Partililerin kaybetmesi üzerine çıkan olaylarda tabanca kurşunuyla yaralananlar oldu. Olaylar kısa zamanda büyüdü. Bunun üzerine İçişleri Bakanlığı sert bir bildiri yayımladı. Cumhuriyet Halk Partisi Genel İdare Kurulu adına Ankara Milletvekili İsmail Rüştü Aksal da olayları kınayan bir demeç verdi. Yeşilhisar olayları konusunda yayın yasağı konuldu.

20 martta İstanbul'da gecekondu semtlerini ziyarete giden CHP Genel Başkanı İnönü, polisi şaşırttı. Eski trafik müdürü tarafından hazırlanan bir planla İnönü'nün kafilesindeki otomobiller yavaş yavaş yoldan ayrıldı ve bunu gören polis ekipleri de takipten vazgeçti. İnönü, şehre döner gibi yaptı ancak daha sonra otomobiliyle Gültepe ve diğer gecekondu mahallelerini ziyaret etti.

Demokrat Partililer de düzenledikleri toplantılarda İnönü'ye şiddetli eleştirilerde bulundular. Gaziantep Milletvekili Bahadır Dülger, Şişli İlçesi Vatan Cephesi Ocağı'nı açarken, 500 yıllık hanedanı kolundan tutup atan milletin bugün İnönü'yü de hudut dışına atacağını, ancak Demokrat Partililerin müsamahası nedeniyle bunun yapılmadığını söyledi.

Said Nursî öldü

23 mart - Nurcuların lideri Bediüzzaman Said Nursî, geziye gittiği Urfa'da kaldığı İpek Palas Oteli'nde sabah saat 04.00'te öldü. Müritleri, Nursî'nin ölüm haberi üzerine otelin çevresini sardılar. Güvenlik kuvvetleri de bir olay çıkmaması için şehirde sıkı önlemler aldı. Sabaha karşı Urfa Ulucamii'nin içine alınan tabutun etrafında toplanıp dua eden müritler, gazetecilere saldırdılar. Nursî'nin cenazesi için sabah erken saatlerden itibaren Urfa'ya insan akını başladı. Nursî'nin cenazesi cuma günü kaldırılmak istendiyse de Urfa Valiliği duruma müdahale ederek, tıbbî sakınca gerekçesiyle Said Nursî'yi hemen defnetme kararı aldı. Cenaze 2 000 kişiye yakın bir cemaatle kılınan namazı müteakip tabut tekbir sesleri arasında Halilürrahman Camii mezarlığına defnedildi.

Said Nursî ölümünden kısa bir süre önce.

1960

Televizyon yayını için incelemeler sürüyor

4 mart - Basın-Yayın ve Turizm Genel Müdürü Altemur Kılıç, başta Fransa olmak üzere bazı Avrupa ülkelerinde televizyon yayını konusunda incelemelerde bulunduktan sonra yurda döndü. Kılıç, Fransızların kendilerine teknik eleman teklifinde bulunduklarını belirterek, « Henüz temas değil, tetkik safhasında bulunmaktayız » dedi.

Lalenin İstanbul'dan Hollanda'ya götürülüşünün 400. yıldönümü

27 mart - Lale soğanlarının Türkiye'den Hollanda'ya götürülüşünün 400. yıldönümü nedeniyle İstanbul'da düzenlenen tören büyük ilgi topladı. 10 tane atın çektiği bir posta arabasına Sultanahmet Meydanı'nda sembolik olarak lale soğanları yüklenerek Hollanda'ya doğru yola çıkarıldı.

Bir defalık ithalat

5 mart - İzin verilmediği için gümrüklerde bekletilen 600 kadar otomobilin ithali için Maliye Bakanlığı tarafından bir defaya mahsus olmak üzere izin verildi. 1 mart tarihine kadar gümrüklere gelmiş buzdolabı, çamaşır makinesi gibi dayanıklı tüketim malları da yurda sokulabilecek.

30 martta Moskova Bolşoy Operası'nda sahnelenen, Giuseppe Verdi'nin « La Traviata »sında başrole çıkan dünyaca ünlü soprano Leyla Gencer, bir kere daha büyük beğeni kazandı.

Nisan

1. Adana'da 5 CHP'li tutuklandı.
2. İnönü'nün Kayseri'ye gelişi engellenmek istendi. ☞
2. Adalet Bakanı Esat Budakoğlu görevinden istifa etti; yerine Celal Yardımcı atandı.
3. CHP Genel Başkanı İnönü, Yeşilhisar'a sokulmadı. ☞
5. Kayseri ve İncesu'da İnönü'yü durdurmakla görevlendirilen Binbaşı Selahattin Çetiner, ordudan istifa etti.
5. CHP erken genel seçim istedi.
7. DP Meclis grubu, CHP hakkında Meclis soruşturması açılmasını kararlaştırdı.
7. Ordudan 2 subay daha istifa etti. ☞
8. İstanbul'a 10 saat çamur yağdı.
9. CHP Meclis grubu bildirisinde, « CHP tehditle yolundan döndürülemez » denildi.
11. İşçilere ücretli yıllık izin hakkındaki kanun Meclis'te kabul edildi.
13. CHP Meclis grubu da DP hakkında Meclis soruşturması istedi.
14. CHP hakkındaki soruşturma önergesi Meclis'e verildi.
14. Ürdün Kralı Hüseyin Ankara'ya geldi.
16. CHP, Başbakan Menderes hakkında soruşturma açılmasını istedi.
18. 15 kişilik Meclis Tahkikat Komisyonu kuruldu ve çalışmalarına başladı. ☞
19. Ankara Kızılay Meydanı'nda olaylar çıktı.
21. CKMP, 15 DP milletvekili hakkında soruşturma istedi.
23. İzmit Petrol Rafinerisi'nin temeli Başbakan tarafından atıldı.
28. İstanbul Beyazıt'ta olaylar çıktı; sıkıyönetim ilan edildi. ☞
29. Ankara'da olaylar çıktı; yayın yasağı kondu. İstanbul ve Ankara'da üniversiteler 1 ay süreyle kapatıldı. ☞
30. İstanbul'da olaylar sürüyor, aralıksız 32 saat sokağa çıkma yasağı kondu.
30. *Cumhuriyet* gazetesi 10 gün süreyle kapatıldı.

İnönü'nün Kayseri'ye gelişini engellemek istediler

2 nisan- CHP Genel Başkanı İsmet İnönü ve beraberindeki CHP'lilerin Kayseri'ye gelmesi engellenmek istendi. İnönü sabaha karşı saat 04.00'te Kayseri Valisi Ahmet Kınık'tan, Kayseri'ye gelmemesini isteyen bir telgraf aldı. Vali telgrafında, tahrik ve tertipler sonucu Kayseri'de siyasî havanın gergin olduğunu ve 3 nisanda yapılacak CHP İl Kongresi'ni de yasakladığını bildiriyordu. İnönü, valinin bu telgrafına saat 05.00'te cevap vererek, Kayseri'deki kongrenin ertelendiğini teşkilata bildirdiğini, ancak Meclis'e yansıyan Yeşilhisar olaylarını milletvekili sıfatıyla yerinde incelemek için Kayseri'ye geleceğini belirtti.
İnönü ve beraberindekiler saat 7.30'da trenle Ankara'dan Kayseri'ye doğru yola çıktılar. Cumhuriyet Halk Partisi heyetini Kayseri'ye getiren tren, saat 14.00'te şehre 49 km uzaklıktaki Himmetdede istasyonunda askerlerce durduruldu ve bekletildi. 2 saat 55 dakika süren sert tartışmalarda İsmet İnönü, kendisine Kayseri'ye giremeyeceğini bildiren vali yardımcısına, « Siz beni hangi hakla yolumdan alıkoyabilirmişsiniz ? Hangi salahiyetle ? Örfî idare mi ilan edildi? » diye sordu. Bunun üzerine vali yardımcısı İnönü'ye bir zarf uzatarak « Telgrafınıza cevap » dedi. İnönü zarfı aldı, okumadan yırttı ve jandarma komutanına dönerek, « Emir yasal değildir. Uşak valisi de sizin gibi amirlere beni öldürtmek istedi. Ancak onlar vatansever subaylardı, şereflîydiler. Bu emri dinlemediler » dedi. Vali yardımcısı « Sizin için mahzurludur Paşam » deyince, İnönü, « Tehdit mi ediyorsunuz? » diye karşılık verdi. Israrlar üzerine vali yardımcısı trenin şehre girmesine izin vermek zorunda kaldı ve İsmet İnönü Kayseri'de yaklaşık 50 000 kişi tarafından karşılandı.

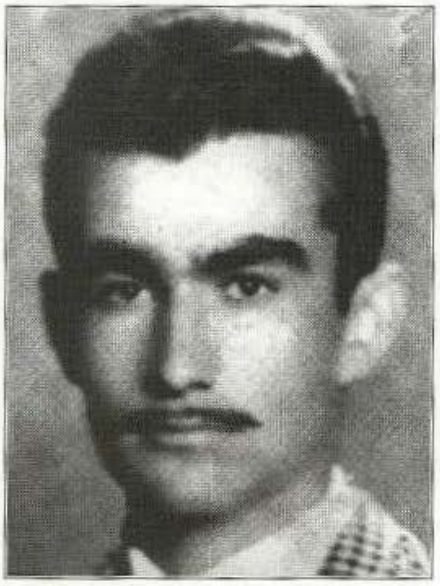
Başbakan Menderes Moskova'ya gidecek

11 nisan - Dışişleri Bakanlığı, Başbakan Adnan Menderes'in temmuz ayı içinde SSCB'yi ziyaret edeceğini bildirdi. Bu ziyaretten sonra SSCB lideri Hruşçev de Türkiye'ye gelerek iadei ziyarette bulunacak. Taraflar karşılıklı ziyaretlerin yararı üzerinde anlaştıklarını açıkladılar. Bu haber dünyada geniş yankılar uyandırdı.

Ankara ve İstanbul'da öğrenci gösterileri; sıkıyönetim ilan edildi

30 nisan - İktidarın baskı uygulamalarını protesto etmek amacıyla, 28 nisanda İstanbul Hukuk Fakültesi'nde toplanan gençler yürüyüş yapmak istediler. « Kahrolsun diktatörler », « Menderes istifa » haykırışlarıyla gösteri yapan öğrenciler, yürüyüşe engel olmak için göz yaşartıcı bomba ve silah kullanan polise taşla karşılık verdiler. Polisin üniversiteye izinsiz girmesine karşı çıkan Rektör Sıddık Sami Onar, tartaklanarak İstanbul Emniyet Müdürlüğü'ne götürüldü. İstanbul ve Ankara'da saat 15.15'ten itibaren sıkıyönetim ilan edildi. İstanbul Sıkıyönetim komutanlığına Fahri Özdilek, Ankara Sıkıyönetim komutanlığına Namık Argüç getirildi. İçişleri Bakanlığı olaylar hakkında bir açıklama yaparak, Beyazıt'taki çatışmada Orman Fakültesi öğrencilerinden Turhan Emeksiz'in öldüğünü, 16 kişinin de yaralandığını bildirdi. İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı da her türlü toplantıyı yasakladı ve gece 21.00'den 05.00'e kadar sokağa çıkma yasağı ilan etti.Olaylara ve Meclis'teki görüşmelere yayım yasağı getirildi. Öğrenci gösterileri, sıkıyönetime rağmen 29 nisanda da devam etti ve Ankara'ya sıçradı. Polis, Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde öğrencilere ateş açtı. İstanbul ve Ankara'da üniversite ve yüksekokullar 1 ay süreyle kapatıldı. Başbakan 29 nisan akşamı radyoda yaptığı konuşmada, « İstanbul ve Ankara'da çıkarılmak istenen hadiseler memleketin huzuruna, asayişine ve selametine karşı girişilmiş suikastlerdir » dedikten sonra halkın yardımını istedi ve asayişi bozanların başlarını kayalara vuracağını söyledi. 30 nisanda Sultanahmet Meydanı'ndaki gösteriler sırasında da Nedim Özpolat adlı öğrenci bir tankın altında kalarak öldü.

Turan Emeksiz.

İnönü'nün Yeşilhisar'a girişine izin verilmedi

3 nisan - İnönü'nün Kayseri'den ayrılması da olaylı oldu. Kayseri'den Ankara'ya karayoluyla dönen Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı İnönü ve beraberindeki konvoy Yeşilhisar'a doğru yönelince, askerler tarafından kordon altına alınarak durduruldu. Konvoyun durdurulması üzerine çıkan tartışmalar sonucu durum Kayseri valisine intikal ettirildi. Olay yerine gelen Kayseri Valisi Ahmet Kınık Cumhuriyet Halk Partili milletvekillerine, Ankara'dan kesin emir alındığını ve konvoyun ancak Yeşilhisar'a uğramadan yoluna devam edebileceğini belirtti. CHP'liler ise Yeşilhisar'da hiçbir olay çıkmayacağını ve bu konuda yazılı bir teminat vermeye hazır olduklarını söylediler. Ancak Vali, İçişleri bakanıyla bir görüşme yaptıktan sonra, kararın değişmediğini, buna karşılık asker kordonunun kaldırıldığını konvoya bildirdi. Bunun üzerine CHP konvoyu Yeşilhisar'a uğramadan yoluna devam etti.

Milliyet
Halk Gazetesi
YAZI ve TEKSİR
CUMA 29 NİSAN 1960

ÖRFÎ İDARE

Dün saat 15 de İstanbul ve Ankara' da ilân edilen Örfî İdare, vuku bulan hâdiselerin neşrini menetti

Saat 21 den sonra sokağa çıkmak yasak. Her türlü toplantılar men edildi, eğlence yerleri kapatıldı

D.P. ve C.H.P. Grupları toplantılar yaptılar

CENTO Vekiller Konseyi toplandı

Meclis Tahkikat Komisyonu kuruldu. İnönü Meclis'te DP'lilere seslendi: « Sizi ben bile kurtaramam! »

27 nisan - DP Meclis grubunun 7 nisanda yaptığı toplantıda kurulması kararlaştırılan, « CHP ile bir kısım basını tahkikle görevli komisyon »a ilişkin kanun Meclis'te sert tartışmaların olduğu bir oturumda kabul edildi. CHP Genel Başkanı İnönü, zaman zaman DP'lilerin protestolarıyla kesilen konuşmasında « Ne istiyorlar? Meclis Tahkikat Encümeni namı altında bir baskı idaresi kurmak istiyorlar. Bu baskı idaresi, Anayasa'ya, insan haklarına karşı teşebbüs edilen gayrimeşru bir darbedir. Baskı idaresine millet, bütün namuslu teşkilatıyla mukavemet edecektir » dedi. DP'li konuşmacıların CHP'nin ihtilal hazırlığı içinde olduğu suçlamaları karşısında yeniden söz alan İnönü, kendilerinin ihtilal rejiminden geldiğini, ancak demokratik rejim içinde bir siyasî hayat takip ettiklerini belirttikten sonra konuşmasını, « Eğer insan hakları yürütülmez, vatandaş hakları zorlanırsa, ihtilal behemal olur » diye sürdürdü. Kendilerinin böyle bir ihtilal hareketi içinde bulunmayacaklarını, böyle bir ihtilalin kendileriyle ilişkisi bulunmayanlar tarafından yapılacağını söyleyen İnönü, iktidarı kesin bir dille uyararak, « Biz demokratik rejim dedik. Demokratik rejim istedik. Bu demokratik rejim istikametinden ayrılıp onu baskı rejimi haline götürmek tehlikeli bir şeydir. Bu yolda devam ederseniz ben de sizi kurtaramam » dedi.

DP'lilerin oylarıyla kabul edilen komisyon şu isimlerden oluşuyor: Ahmet Hamdi Sancar, Osman Kavuncu, Bahadır Dülger, Sait Bilgiç, Vacit Asena, Kemal Biberoğlu, Kemal Özer, Hilmi Dura, Ekrem Anıt, Nusret Kirişçioğlu, Turhan Bahadır, Selami Dinçer, Himmet Ölçmen, Necmettin Önder, Nüzhet Ulusoy.

Başkanlığa Ahmet Hamdi Sancar'ı, sözcülüğe de Nusret Kirişçioğlu'nu seçen komisyon, ilk iş olarak, tahkikatın selametle yürütülebilmesi amacıyla, bütün siyasî toplantıların ve Meclis görüşmelerinin yayımına yasak getirdi.

27 nisanda Meclis Tahkikat Komisyonu'nun vazife ve salahiyetleri hakkındaki tasarı, Büyük Millet Meclisi'nde görüşülerek kabul edildi. 4 DP milletvekili tarafından hazırlanan tasarının görüşülmesi sırasında sert tartışmalar oldu ve zabıtların yayımı yasaklandı. Meclis Başkanlığı sabaha karşı 04.00'te bir bildiri yayımlayarak, CHP Genel Başkanı İsmet İnönü'nün Meclis'te yaptığı konuşmada halkı ayaklanmaya ve kanunlara mukavemete teşvik eden, Türk milletine, orduya ve Millet Meclisi'nin manevî şahsiyetine karşı açık tecavüzler taşıyan sözler sarf ettiği ve bu nedenle 12 celse Meclis'e katılmama cezasına çarptırıldığını açıkladı. Bildiride sıra kapaklarını parçalayan CHP'li milletvekillerine de ceza verildiği, ancak salondan çıkmak istememeleri üzerine polis zoruyla Meclis binasından çıkarıldıkları belirtildi. Meclis tarihinde böyle bir olayın benzeri görülmediği de duyuruldu.

İnönü'nün zabıtlardan çıkarılan ve yayımı yasaklanan konuşmasında « .. bu tedbirlerle Anayasa'ya bir darbe vurulmaktadır. Kısacası Anayasa dışı, gayrimeşru bir baskı idaresi kurulmaktadır » dediği öğrenildi.

DP'lilerin oylarıyla kabul edilen salahiyet kanunuyla Tahkikat Komisyonu, Ceza Mahkemeleri Usulü Kanunu ve diğer kanunlarla savcıya, sulh hâkimine, sorgu hâkimine ve askerî adlî amirlere verilen yetkilerle donatılıyor. Komisyon, soruşturmanın sağlıklı yürütülmesi için her türlü yayını yasaklamaya, yayının toplatılması veya tatiline ve matbaanın kapatılmasına karar verebilecek; soruşturmanın devamı boyunca gerekli her türlü tedbir ve kararı almaya yetkili olacak. Kanunla komisyon kararlarına muhalefet edenler bir yıldan üç yıla kadar hapisle cezalandırılacak; komisyon kararlarının icra ve infazında ihmal ve suistimalleri görülenlere altı aydan üç yıla kadar hapis cezası verilecek; soruşturma sırasında yalan şahitlik edenler ile yalan yere yemin edenlere Türk Ceza Kanunu'ndaki cezaların iki misli verilecek; komisyon hükümlerine hiçbir merci nezdinde itiraz edilemeyecek.

AKŞAM

HAK DİNİ - KUR'AN DİLİ

19

Siyasî faaliyetler durduruldu

Dün kurulan 15 kişilik DP Tahkikat Komisyonu çalışmaya başladı ve tahkikat sonuna kadar kongrelerle her türlü parti toplantılarını menetti

Komisyon, tahkikata konu olan maddelerle ilgili her türlü yayına da yasak koydu

② NUMARALI TEBLİĞ

① NUMARALI TEBLİĞ

Ordudan istifalar

7 nisan - 5 nisanda ordudan istifa eden Kurmay Binbaşı Selahattin Çetiner'i, Binbaşı Osman Özkoçak ve Kurmay Albay Kâmil Savaş izledi. Binbaşı Çetiner'in istifa gerekçesinde, « Ordunun kanunun zikrettiği istisnaî haller dışında emniyet ve zabıta kuvvetleri yerine kullanılmasına hukuken imkân bulunmamasına rağmen, İsmet İnönü ve arkadaşlarının Kayseri gezisinde, emir ve komuta ettiğim birlikleri bu hukukî sınırlar dışında kullanmaya zorlandım. » deniliyor. Yine Kayseri'de görevli Binbaşı Özkoçak'ın istifası da aynı gerekçelere dayanırken, Kara Kuvvetleri Harekât Başkanlığı Neşriyat Şubesi Müdürü Albay Savaş'ın istifası iktidarı protesto amacı taşıyor.

İki Anayasa Hukuku hocası, Ankara Üniversitesi'ndeki derslerine ara verdi

2 nisan – Anayasa Hukuku hocası Profesör Bülent Nuri Esen ve Profesör İlhan Arsel, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ndeki derslerine ara verdiler.

Profesör Bülent Nuri Esen ile Profesör İlhan Arsel, fakültenin iki birinci sınıfını aynı salonda toplayarak, Anayasa derslerini anlatmaya devam etmeyeceklerini öğrencilere bildirdiler. Profesör Nuri Esen gazetecilere yaptığı konuyla ilgili açıklamada, « Anayasa'nın ve hukukun zaferi sağlandıkça bir memleket ayakta kalır. Ana prensip hukukun üstünlüğüdür » diye konuştu.

Profesör İlhan Arsel de aynı konuda şunları söyledi: « Eğer iktidara gelen her parti, siyasî düzen ve asayişi sağlamak bahanesiyle kişi özgürlüklerini gelişigüzel kısıtlamaya kalkışacak olursa, devlet asıl o zaman anarşi içinde çöker. Devlet otoritesini ve dolayısıyla bir ülkedeki siyasî düzeni sağlayacak tek çare devletin temel esası olan Anayasa'ya riayettir. Hukuka bağlı bir devlette milleti temsil eden Meclis de dahil olmak üzere bütün organlar ve çoğunluk, Anayasa'dan başlamak üzere bütün hukuk kurallarına riayetle mükelleftirler ».

1960

Mayıs

2. İstanbul'da iki protesto gösterisi yapıldı.
2. NATO Bakanlar Konseyi, İstanbul Belediye Sarayı'nda toplandı
3. Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Cemal Gürsel, Millî Savunma Bakanı Ethem Menderes'e gönderdiği mektupta, bunalımdan nasıl çıkılacağına ilişkin önerilerde bulundu.
4. *Yeni Sabah* gazetesi 10 gün süreyle kapatıldı.
5. Ankara'da öğrenciler gösteri yaptı.
7. SSCB'de Leonid Brejnev, emekli olan Voroşilov'un yerine Yüksek Sovyet Prezidyumu başkanlığına getirildi.
8. SSCB Komünist Partisi Birinci Sekreteri ve Başbakan Hruşçev, düşürülen ABD uçağıyla ilgili olarak Türkiye'yi suçladı. ☞
8. *Milliyet* 15 gün, *Zafer* gazetesi bir hafta süreyle kapatıldı.
15. İzmir'de konuşan Başbakan Menderes, istifa etmeyi düşünmediğini, seçimin dürüst biçimde yapılacağını açıkladı.
17. *Akşam* gazetesi sıkıyönetim tarafından 20 gün kapatıldı.
21. Harp Okulu öğrencileri iktidara karşı sessiz bir gösteri yürüyüşü yaptı. ☞
22. Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı haberleşmeye sansür koydu. Gece 20.00'den 05.00'e kadar sokağa çıkma yasağı ilan edildi.
24. Muhalefet, Meclis'i terk etti; Meclis'teki konuşmaların yayımı yasaklandı.
27. Silahlı Kuvvetler yönetime el koydu. Orgeneral Cemal Gürsel Milli Birlik Komitesi'nin başına getirildi. ☞
27. Başbakan Adnan Menderes, Kütahya yolunda tutuklanarak Ankara'ya getirildi. ☞
28. Hükûmet kuruldu. ☞
30. İçişleri Bakanı Namık Gedik intihar etti. ☞

ÖLÜM

22. Ressam İbrahim Çallı. ☞
30. İçişleri Bakanı Namık Gedik. ☞

İstanbul'da sokağa çıkma yasağı

25 mayıs - İstanbullular 1 mayıs gününü sıkıyönetimin koyduğu sokağa çıkma yasağı nedeniyle evlerinde geçirdiler. Aynı gün başlayan NATO Ülkeleri Dışişleri Bakanları Konferansı'nın yapıldığı Belediye Sarayı'nın önünde, sokağa çıkma yasağına rağmen gösteriler yapıldı. Bir radyo konuşması yapan Başbakan Menderes, « Memleketimiz ne bir ihtilal karşısındadır, ne de ihtilalin sözde haklı sebepleri bu ülkede mevcuttur » dedi. Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Cemal Gürsel, Millî Savunma Bakanı Etem Menderes'e bir mektup yazarak, bunalımın aşılabilmesi için cumhurbaşkanının istifası, bazı bakanların değiştirilmesi, Tahkikat Komisyonu'nun kaldırılması gibi tedbirler önerdi. Bu mektup üzerine Gürsel'e 2 ay zorunlu izin verildi, iznin sonunda emekliye ayrılacağı bildirildi.

5 mayısta Ankara Kızılay Meydanı'nda üniversite gençliği, 555 K (5. ayın 5. günü saat 5'te Kızılay'da) parolasıyla büyük bir protesto gösterisi düzenledi. Göstericilere hitap etmek isteyen Menderes, itilip kakıldı. 6 mayısta NATO ülkeleri gazetecileriyle bir basın toplantısı yapan İnönü, « Bir defa daha serbest seçimle iktidar değişirse, bu mühim bir dönüm noktası olacaktır. Halbuki iktidar anormal yollardan ayrılmıyor » dedi.

Sıkıyönetim komutanlıklarının 5 kişiden fazla topluluklara ateş açılacağı uyarısına rağmen gösteriler sürdü ve giderek sadece öğrenci gösterileri olmaktan çıktı. 15 mayısta İzmir'e giden Menderes'i büyük bir kalabalık karşıladı. Konuşmasında « Hakikat halde, bu memlekette vatandaşları nizama karşı, devlete karşı harekete zorlayıcı sebepler mevcut mudur? Yani bu memlekette hayat şartları, maddî manevî bakımdan vatandaşlarımız için dayanılmaz bir hale mi gelmiştir? Hayır ve asla! » diyen Menderes, muhalefeti ülkenin barış ve güvenliğini tehlikeye sokacak tertiplere girişmekle suçladı. Menderes'in konuşmasını ertesi gün cevaplayan İnönü, « DP Genel Başkanı, 18 günden beri hürriyet mücadelesinin ne kadar çetin safhalardan geçerek genişlediğinin hâlâ farkında değildir » dedi. 17 mayısta Manisa'da konuşan Menderes, Türkiye'deki durumun Irak'tan bütünüyle farklı olduğunu, Irak'ta o dönem baskı rejimine dayanan bir mutlak krallık bulunduğunu söyledi, Güney Kore'deki durumuysa, Türkiye'nin 1946'da içinde bulunduğu duruma benzetti.

21 mayıs günü Harp Okulu öğrencilerinin yaptığı sessiz yürüyüş hareketin artık farklı bir mecraya girdiğinin açık bir işareti oldu. Kızılay yönünde harekete geçen Harp Okulu öğrencileri vakur bir hava içinde Kızılay turunu tamamladıktan sonra okullarına döndüler. Kafilede Harp Okulu öğrencileri kadar subayların da bulunması özellikle dikkat çekiciydi.

Ankara'da siyasî havanın bu derece ısındığı bir ortamda Menderes, Yunanistan'a yapacağı geziyi erteledi ve ülkenin içinde bulunduğu durumu halka açıklamak üzere yurt gezilerine çıkmaya karar verdi. 25 mayısta Eskişehir'de bir konuşma yapan Menderes, beklenmeyen bir açıklama yaptı. Tahkikat Komisyonu'nun 3 ay süreceği hesaplanan çalışmalarını, kısa süre içinde bitirdiğini ve komisyon raporunun Meclis'e verileceğini açıkladı.

Öğretmenler için kanun teklifi

7 mayıs - Meclis'e 60 000 ilkokul öğretmeni ile eğitimciyi ilgilendiren bir kanun teklifi verildi. CHP Ankara Milletvekili Hıfzı Oğuz Bekata tarafından hazırlanan kanun teklifine göre, öğretmen ve eğitimcilere ayda 100'er lira « meslek tazminatı » ödenmesi, köy öğretmenlerine « mahrumiyet zammı » verilmesi, birden fazla sınıfa ders veren öğretmenlere « yıpranma ödeneği » verilmesi, eğitimcilerden müdürlük, müfettişlik, başöğretmenlik yapanlar ile vekillerine ayda 50 - 250 lira « ek görev ücreti » ödenmesi öngörülüyor.

Menderes'in Yunanistan gezisi iptal edildi

24 mayıs - Başbakan Menderes'in Yunanistan'a yapacağı ve bütün hazırlıkları tamamlanan gezi dördüncü defadır ertelendi. Dışişleri Bakanlığı tarafından yayımlanan bildiride, « Başbakanımız Adnan Menderes'in Dışişleri Bakanımız Fatin Rüştü Zorlu'yla birlikte, dost ve müttefik Yunanistan'ın Başbakanı Karamanlis'in daveti üzerine yapacakları ziyaretleri, Başbakanımızın memleket içindeki işlerinin çokluğu sebebiyle ertelenmiştir » dendi.

SSCB lideri Hruşçev'in tehdidi

8 mayıs - Sovyetler Birliği 5 mayısta ABD'ye ait bir U-2 uçağını düşürdüklerini açıkladı. Açıklamada uçağın Sovyet hava sahasını kasten ihlal ettiği ileri sürüldü. Moskova'da uçağın casusluk faaliyetinde bulunduğu inancı hâkim; ABD ise uçağın hava araştırmaları yaptığını ve rotasından sapmış olabileceğini söylüyor. Söz konusu U-2 uçağının Türkiye'den havalandığının tesbit edilmesi üzerine, Türkiye'ye bir nota veren Sovyetler Birliği, ayrıca SSCB Komünist Partisi Birinci Sekreteri Hruşçev vasıtasıyla Türkiye'yi tehdit etti.

TÜRK ORDUSU VAZİFE
Silâhlı kuvvetlerim
Yurtta idareyi fiil
Hürriy
Türk Silâhlı Kuvvetlerinin
BAŞKANLIĞININ 8 NUMARALI TEBLİĞİ:
kalandı,,
Milliyet
Halk Gazetesi
2 NCİ BASKI
İDARE ORDUda
Silâhlı Kuvvetler sabaha karşı 03.00 de
idareyi ele aldı. Hareket hiç bir yerde
hiç bir
aybı olmadan başarıldı
Bugün
sahı
esul mevkide bulunan
uvvetlere teslim oldu
Sokağa çıkılmıyacak
in güdülmeyecek
SİLAHLI KUVVETLER
MİLLÎ BİRLİK KOMİTESİ BAŞKANLIĞININ 8 NUMARALI TEBLİĞİ:
"A.Menderesyakalandı,,
Orgeneral Cemal Gürsel
VATAN
3. Baskı
Millî birlik komitesi kuruldu
BAŞKANLIK VAZİFESİNİ ORGENERAL CEMAL GURSEL YAPIYOR
Komite, Hukuk Fakültesinden yedi
öğretim üyesini Ankara'ya dâvet etti
Çağırılan üyelerin isimlerini bildiriyoruz: Sıddık Sami Onar, Hüseyin Nail Kubalı, Ragıp
Sarıca, Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, Vasfi Raşit Sevig, Tarık Zafer Tunaya ve İsmet Giritli
İstanbul ve Ankaranın
valileri tayin edildi
Halk, silâhlı kuvvetlerimizi,
büyük sevinçle bağrına bası
Bütün evler ve müesseseler bayraklarla
donatıldı. Yurtta bayram havası esiyor
İstanbul Askeri Valisi
Istişare
toplandı
Millî Birlik
Komitesinin
kabulleri
Atatürk ve Gençlik Ması
Amerik

Ordu yönetime el koydu

27 mayıs - Sabah saat 04.36'da Ankara Radyosu'ndan yapılan bir anonsta ordunun yönetime el koyduğu bildirildi. Anonsta, « Bugün, demokrasimizin içine düştüğü buhran ve en son müessif hadiseler dolayısıyla ve kardeş kavgasına meydan vermemek maksadıyla, Türk Silahlı Kuvvetleri, memleketin idaresini eline almıştır » denildikten sonra, « En kısa zamanda adil ve serbest seçimler yapılarak, idarenin hangi tarafa mensup olursa olsun seçimi kazananlara teslim edileceği » belirtildi.

Başlangıçta kamuoyunda, ordunun nerelere ne ölçüde hâkim olduğu konusunda bir belirsizlik vardı. Ancak çok geçmeden ihtilalcilerin Ankara ve İstanbul'da duruma kesinlikle hâkim olduğu anlaşıldı.

Cumhurbakanı Bayar Çankaya Köşkü'nde; ihtilal sırasında Eskişehir'de bulunan Başbakan Menderes darbe haberini aldıktan sonra gittiği Kütahya'da gözetim altına alındılar. Bakanlar Kurulu ve Tahkikat Komisyonu üyeleriyle Demokrat Parti milletvekilleri de toplanarak Harp Okulu'na götürüldüler. Genelkurmay Başkanı Rüştü Erdelhun ile Ankara Sıkıyönetim Komutanı Namık Argüç'ün de gözetim altına alındıkları öğrenildi. İstanbul'da ise Vali Ethem Yetkiner, Belediye Başkanı Kemal Aygün, Emniyet Müdürü Faruk Oktay, Merkez Komutanı Kemal Binatlı ve Hâkim Tümgeneral Arif Onat'ın gözaltına alındıkları açıklandı.

Bu arada İzmir'de bulunan Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Cemal Gürsel Ankara'ya getirilerek girişimin lideri ilan edildi. O ana kadar devrimin fiilî lideri olan Tuğgeneral Cemal Madanoğlu, Harp Tarihi Dairesi'nde kurduğu karargâhında devrim hareketini tam bir kontrol altında tutuyordu. Silahlı Kuvvetler adına yapılan müdahalenin nasıl sürdürüleceği ise, harekâta katılan çeşitli rütbedeki subaylardan, kuvvetlerin ilkesi de göz önünde tutularak seçilen 37'sinin Millî Birlik Komitesi olarak örgütlenmesi ve bu Komite'nin dağıtılan Meclis yerine yasama organı gibi çalıştırılması kararıyla çözümlendi.

Gürsel, saat 16.00'da yaptığı radyo konuşmasında ihtilalin sebepleri ve amaçlarını açıkladıktan sonra « Bana inanınız, bana güveniniz » dedi. Millî Birlik Komitesi'nin diğer üyelerinin adları açıklanmadı.

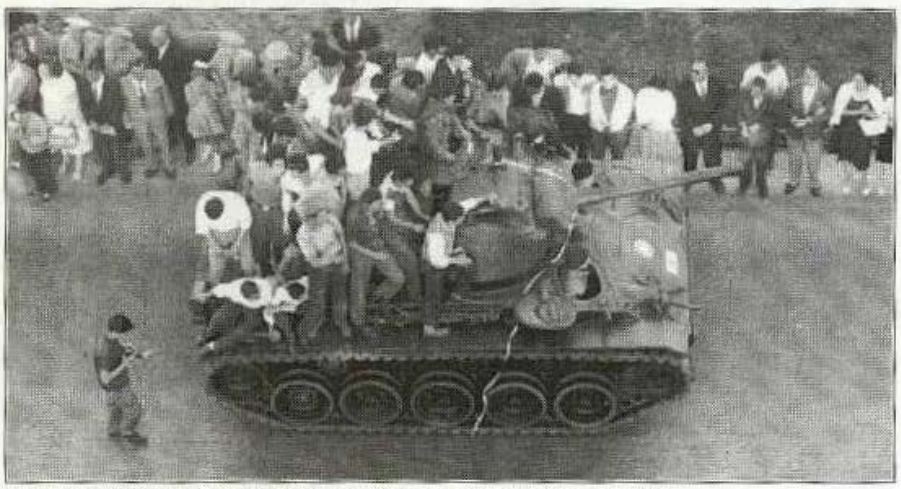
Öte yandan Millî Birlik Komitesi'nin, İstanbul Üniversitesi Rektörü Ordinaryüs Profesör Sıddık Sami Onar'ın başkanlığında yedi kişilik bir bilim kurulunu yeni bir anayasa hazırlamak üzere Ankara'ya davet ettiği bildirildi.

Orgeneral Cemal Gürsel.

27 mayıs 1960 sabahı İstanbul Radyosu.

Halk, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin harekete geçişini coşkuyla karşıladı.

Millî Birlik Hükûmeti kuruldu (24. hükûmet)

28 mayıs - Yönetime el koyan Millî Birlik Komitesi, çoğunluğu sivillerden oluşan yeni kabineyi açıkladı:
Başbakan ve Millî Savunma Bakanı: Orgeneral Cemal Gürsel
Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı: Fahri Özdilek
Devlet Bakanı: Amil Artus
Devlet Bakanı: Şefik İnan
Devlet Bakanı: Hayri Mumcuoğlu
Devlet Bakanı: Nâsır Zeytinoğlu
Adalet Bakanı: Abdullah Gözübüyük
İçişleri Bakanı: Muharrem İhsan Kızıloğlu
Dışişleri Bakanı: Selim Sarper
Maliye Bakanı: Ekrem Alican
Milli Eğitim Bakanı: Fehmi Yavuz
Bayındırlık Bakanı: Daniş Koper
Ticaret Bakanı: Cihat İren
Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı: Nusret Karasu
Gümrük ve Tekel Bakanı: Fethi Aşkın
Tarım Bakanı: Feridun Üstün
Ulaştırma Bakanı: Sıtkı Ulay
Çalışma Bakanı: Cahit Talas
Sanayi Bakanı: Muhtar Uluer
Basın Yayın ve Turizm Bakanı: Zühtü Tarhan
İmar ve İskân Bakanı: Orhan Kubat

Namık Gedik intihar etti

30 mayıs - DP iktidarının İçişleri Bakanı Namık Gedik, Ankara'da, gözaltında bulunduğu Kara Harp Okulu'nda pencereden atlayarak intihar etti. 1950-1960 arası Demokrat Parti Aydın milletvekili olarak TBMM'de görev yapan Gedik, mayıs 1954'te İçişleri bakanlığına getirildi. 1955 yılında 6-7 Eylül Olayları nedeniyle istifa etti. 1956 yılında ikinci, 1957 yılında da üçüncü defa İçişleri bakanlığına getirilen Gedik, 49 yaşındaydı.

Namık Gedik.

Anayasa Komisyonu'nun raporu

28 mayıs - Anayasa Komisyonu hazırladığı ilk raporunu Milli Birlik Komitesi Başkanlığı'na sundu. Ordinaryüs Profesör Sıddık Sami Onar'ın başkanlığında Ordinaryüs Profesör Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, Profesör Hüseyin Nail Kubalı, Profesör Ragıp Sarıca, Profesör Tarık Zafer Tunaya ve Doçent İsmet Giritli'den kurulu komisyon raporunda, « Bugün içinde bulunduğumuz durumu adî ve siyasî bir hükûmet darbesi saymak doğru değildir » denildikten sonra hükûmetin meşruiyetini kaybettiği, milleti temsil etmesi gereken Meclis'in de iktidar tarafından yasama organı durumundan çıkarılarak fiilen münfesih hale geldiği belirtiliyor. Raporda kamu hizmetlerini demokratik gereklere uygun olarak yürütecek geçici bir hükûmetin kurulması, bir hukuk devletinin kurumlarıyla gerçekleşmesini sağlayacak yeni bir anayasayla, çoğunluk istibdatına mâni olacak bir seçim kanunun kısa zamanda hazırlanması gereği belirtiliyor.

İbrahim Çallı öldü

22 mayıs - Türk resminde izlenimci anlayışın ilk ve en önemli temsilcilerinden ressam İbrahim Çallı 79 yaşında İstanbul'da öldü. Manzara, portre, natürmort gibi çeşitli türlerde örnekler veren Çallı, Türk resminin ilk çıplak (nü) figürlerinin de sahibidir. Sanat hayatının ilk döneminde (1914-1923) balolar, ada gezintileri, çıplaklar, kadın portreleri yapan Çallı, 1923'ten sonra, manzara ve natürmortların yanı sıra Atatürk tabloları ve Kurtuluş Savaşı'nı konu alan resimler üzerinde çalıştı. « Türk Topçularının Mevzie Girişi » adlı eseri Türk resminde büyük boyutlu kompozisyonların ilk örneği olan Çallı, « 1914 kuşağı » veya « Türk izlenimcileri » diye bilinen ressamların en önemlilerindendi.

Haziran

1. Antidemokratik kanunları ayıklamak üzere bir komisyon kuruldu.
2. Suiistimallerin tespiti için bir komisyon kuruldu.
3. Millî Birlik Komitesi Başkanı Cemal Gürsel, iktidarın sivil idareye devredileceğini açıkladı.
3. Genelkurmay başkanlığına Orgeneral Ragıp Gümüşpala atandı.
8. İstanbul'da Ordu lehine gösteriler yapıldı.
9. 28 ve 30 nisanda İstanbul'da ölen Turhan Emeksiz ile Nedim Özpolat'ın cenazeleri Ankara'ya gönderildi.
10. 28 nisan ve 27 mayısta ölen 5 kişi toprağa verildi.
11. Karaborsada dolar 20 liradan 10 liraya düştü.
12. Geçici Anayasa açıklandı.
13. Millî Birlik Komitesi üyelerinin adları açıklandı.
13. İstanbul'da üniversite ve yüksekokullar törenle açıldı.
13. Bayar ve Menderes'in « emniyetlerini sağlamak maksadıyla Yassıada'ya sevk edildikleri »açıklandı.
14. Millî Birlik Komitesi, millî inkılabın hiçbir şahıs ve zümre için yapılmadığını açıkladı.
18. Geçici Anayasa'ya göre DP'lilerin yargılanıp yargılanmamalarına karar vermek üzere bir Yüksek Soruşturma Kurulu ve sanıkları yargılamak için Yüksek Adalet Divanı kurulacak.
20. Bakanlar Kurulu, din istismarcılığının önleneceğini açıkladı.
24. Millî Birlik Komitesi üyeleri Meclis'te yemin etti.
27. Devlet Başkanı ve Başbakan Cemal Gürsel, « Devrim, Demokrat Parti'ye karşı yapılmamıştır » diyerek, DP'lilere karşı huzur bozucu davranışlardan kaçınılmasını istedi.
29. Uğurlama ve karşılama törenleri yasaklandı.

ÖLÜM

23. Köy Enstitüleri'nin kurucusu İsmail Hakkı Tonguç.

38 kişiden oluşan Millî Birlik Komitesi toplantı halinde.

Millî Birlik Komitesi üyeleri açıklandı

13 haziran - Devlet Bakanı Amil Artus, 27 mayıs sabahından bu yana kim oldukları merak edilen Millî Birlik Komitesi üyelerinin adlarını açıkladı.

Yaş ortalaması 40 olan Millî Birlik Komitesi'nin 38 üyesinin adları şöyle:

Başkan: Cemal Gürsel

Üyeler: Ekrem Acuner, Fazıl Akkoyunlu, Refet Aksoyoğlu, Mucip Ataklı, İrfan Baştuğ, Rifat Baykal, Emanullah Çelebi, Ahmet Er, Orhan Erkanlı, Vehbi Ersü, Numan Esin, Suphi Gürsoytrak, Orhan Kabibay, Kadri Kaplan, Mustafa Kaplan, Suphi Karaman, Muzaffer Karan, Kamil Karavelioğlu, Osman Köksal, Münir Köseoğlu, Fikret Kuytak, Sami Küçük, Cemal Madanoğlu, Sezai Okan, Muzaffer Özdağ, Fahri Özdilek, Şükran Özkaya, Mehmet Özgen, Selahattin Özgür, İrfan Solmazer, Şefik Soyuyüce, Dündar Taşer, Haydar Tunçkanat, Alparslan Türkeş, Ahmet Yıldız, Muzaffer Yurdakuler, Sıtkı Ulay.

Geçici Anayasa'nın esasları

12 haziran - Yeni anayasa için, daha 27 Mayıs Devrimi'nin ertesi günü bilim adamları tarafından başlatılan çalışmalar devam ederken, Millî Birlik Komitesi'nce hazırlanan Geçici Anayasa'nın esasları Devlet Bakanı Amil Artus tarafından açıklandı.

27 Mayıs Devrimi'ne izafeten 27 maddede toplanan Anayasa hükümleri 4 bölüme ayrılıyor. Giriş bölümünü oluşturan « Genel Hükümler »de ihtilalin gerekçesi ve geçici bir yönetim kurma zorunluluğu belirtiliyor.

Yeni bir anayasa hazırlanıp, genel seçimler yapıldıktan sonra oluşacak yeni meclis yönetimi ele alana kadar ulusal egemenliğin Türk milleti adına Millî Birlik Komitesi tarafından kullanılacağı belirtilen Geçici Anayasa'da, 1924 Anayasası'nda Cumhurbaşkanı'na verilen görevler daha geniş yetkilerle, aynı zamanda Millî Birlik Komitesi'nin başkanı da olan Devlet Başkanı'na veriliyor. Başbakanlık görevini de Devlet Başkanı üstlenecek. Bakanlar Kurulu ise, MBK üyelerinden veya 27 mayıs günü hiçbir partiye kayıtlı olmayan yurttaşlardan oluşturulacak.

Geçici Anayasa ayrıca, eski iktidar mensuplarının yargılanması için bir « Adalet Divanı » kurulmasını da öngörüyor.

Yassıada'ya götürülen eski Cumhurbaşkanı Celal Bayar hücumbottan inerken.

Devlet Başkanı ve Başbakan Gürsel ile Millî Birlik Komitesi üyeleri Anıtkabir'de.

Millî Birlik Komitesi üyeleri yemin etti

24 haziran - Millî Birlik Komitesi üyeleri, eski Büyük Millet Meclisi'nde kendilerini millete adadıklarını bildirerek ant içtiler.
Devlet Başkanı ve Başbakan Orgeneral Cemal Gürsel yemin töreninden sonra yaptığı konuşmada, « Milleti kurtarmak artık vazife olmuştu » dedi. Meclis'teki törende hükûmet adına ordu ve gençliğe şükran duyguları da sunuldu.
Millî Birlik Komitesi üyelerinin ettiği yeminde, « Demokratik cumhuriyeti yeni anayasaya göre düzenlemek ve iktidarı yeni meclise devretmek ülküsüne bağlılıktan ayrılmayacağım » cümlesi de yer alıyor.

Gürsel'in mektubunun tam metni açıklandı

13 haziran - Devlet Başkanı ve Başbakan Cemal Gürsel'in Kara Kuvvetleri Komutanı olduğu sırada, Demokrat Parti iktidarının Millî Savunma Bakanı Ethem Menderes'e gönderdiği mektubun tam metni açıklandı. Orgeneral Cemal Gürsel, 3 mayıs tarihli mektupta, memlekette huzur ve istikrarın yeniden sağlanması için alınması gerektiğine inandığı tedbirleri belirtirken, ordunun politikaya karıştırıldığını ileri sürerek Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın derhal istifa etmesi gerektiğini ifade ediyor. Mektupta bu konuyla ilgili olarak, « Bütün fenalıkların bu zattan geldiği hakkında memlekette umumî bir kanaat vardır » deniliyor.
Cemal Gürsel bu mektup nedeniyle Millî Savunma Bakanlığı tarafından mecburî izne gönderilmişti.

İstanbul'da Ordu lehine yürüyüş yapan öğrenciler Şişhane'de.

Gürsel: Harekât DP'lilere karşı değil

27 haziran - Millî Birlik Komitesi Başkanı, Devlet Başkanı ve Başbakan Orgeneral Cemal Gürsel, 3 haziranda yaptığı bir açıklamada, « Birkaç ay içinde iktidarı sivil idareye devredeceğiz » dedi. 4 haziranda da Millî Savunma Bakanlığı'nda subay ve astsubaylara hitap eden Gürsel, « salaklar » diye adlandırdığı iktidarın hunharca planlarını açıkladı ve « Tarihte bizim yıktığımız insanlar kadar mücrim insan tasavvur edilemez. Ancak Neron'lar bunlar seviyesine ulaşabilir » dedi. Gürsel, Harp Okulu öğrencilerinin bir meydana toplanarak bomba ve makineli tüfeklerle DP'nin özel adamları tarafından imha edileceğini de ileri sürdü.
14 haziranda bir açıklama yapan Millî Birlik Komitesi sözcüsü, Demokrat Partili sorumluların İstanbul'da açık şekilde yargılanacaklarını bildirdi. 18 haziranda Yüksek Adalet Divanı'na ilişkin açıklama yapıldı. Sanıkların bu divana toplu halde ve tutuklu olarak sevkedilecekleri ve mahkemelerin aralıksız devam edeceği bildirildi.
27 haziranda bir açıklama yapma zorunluluğu duyan Gürsel, DP'lilere karşı huzur bozucu davranışlardan kaçınılmasını istedi ve « Taşkınlık yapan particiler cezalandırılacaktır » dedi. Gürsel, harekâtın masum DP'lileri de aldatarak memleketi sömüren kötü idareciler zümresine karşı yapıldığını söyledi.

Hürriyet şehitleri Anıtkabir'de

10 haziran - 28 Nisan Olayları sırasında İstanbul'da ölen Turhan Emeksiz ile Nedim Özpolat'ın cenazeleri, 27 mayıs günü Ankara'da şehit düşen Teğmen Ali İhsan Kalmaz, Ersan Özay ve Sökmen Gültekin'le birlikte büyük bir törenle Anıtkabir'in yamacında toprağa verildi.

İsmail Hakkı Tonguç öldü

23 haziran - Köy Enstitüleri'nin kurucusu, eğitimci İsmail Hakkı Tonguç, 63 yaşında Ankara'da öldü. İsmail Hakkı Bey, 1918 yılında İstanbul Darülmuallimi'ni (Erkek Muallim Mektebi) bitirdikten sonra, 1919-1926 yılları arasında Eskişehir, Konya, Ankara ve Adana'da resim-iş öğretmenliği yaptı. 1935'te ilköğretim genel müdürlüğüne getirilen İsmail Hakkı Tonguç, bu dönemde Köy Enstitüleri'nin kuruluş ve çalışma programını hazırladı. 1946'da ilköğretim genel müdürlüğü görevinden alındı; 1954'te, Ankara Atatürk Lisesi resim-iş öğretmenliği görevindeyken emekliye ayrıldı.
27 Mayıs'tan sonra eğitimle ilgili yeni programlar hazırlamakla meşgul olan Tonguç'un yayımlanmış çok sayıda kitabı var.

1960

Temmuz

1. Dış ticaret rejimi değiştirildi.
2. Cemal Gürsel, İstanbul'da sevgi gösterileriyle karşılandı.
6. Yüksek Soruşturma Kurulu çalışmaya başladı.
9. 797 milyonluk yatırımdan vazgeçildi. Ticarî kredi faizi yüzde 12 oldu.
10. Ordu mensuplarına oy hakkı tanındı.
11. İdam cezasında yaş haddi kaldırıldı. ☞
11. Kredili ve bedelsiz ithalata son verildi.
12. Eski Cumhurbaşkanı Celal Bayar, DP lehine çalışmak ve tertipler yapmakla suçlandı. ☞
13. Türk Silahlı Kuvvetleri Başkomutanı Cemal Gürsel'in emeklilik yaş haddi uzatıldı.
14. Yassıada'da nezarette bulunan eski Konya Valisi Cemil Keleşoğlu intihar etti.
17. Yüksek Soruşturma Kurulu Başkanı Celalettin Kurelman istifa etti.
19. Eski iktidar mensuplarının Yassıada'da yargılanması kararlaştırıldı.
24. Türk gazeteciliğinin 100. yılı kutlandı. Yeni hazırlanan Basın Ahlak Yasası imzalandı. ☞
25. Avrupa Müttefik Orduları Başkomutanı Orgeneral Norstad, Ankara'ya gelerek Devlet Başkanı Cemal Gürsel'le görüştü.
27. Sınırda Rus askerleriyle çatışma oldu.
28. Yassıada'da bulunan devrik iktidar mensupları hakkında yayın yapmak yasaklandı.
29. İskenderun'da konuşan Devlet Başkanı Cemal Gürsel, « Herkesin dinine ve inanışına hürmet ediniz » dedi.
29. *Son Havadis* gazetesi sıkıyönetimce 10 gün süreyle kapatıldı. ☞
30. İstanbul'da 71 üniversiteli gözaltına alındı. ☞

ÖLÜM

29. Eski başbakanlardan Hasan Saka. ☞

İdamda yaş haddi kaldırıldı; Bayar idam talebiyle yargılanacak

12 temmuz - Türk Ceza Kanunu'nda yapılan değişiklik ve eklemelere ilişkin geçici kanun 11 temmuzda *Resmî Gazete*'de yayımlanarak yürürlüğe girdi.
Türk Ceza Kanunu'nda yapılan değişikliğe göre, daha önce idam cezasında uygulanan yaş sınırı kaldırıldı. Böylece, 65 yaşın üstündekilerin de idama mahkûm olması mümkün olabilecek. Ayrıca yeni kanunun, daha önce işlenmiş vatana ihanet suçlarına da uygulanması hükmü getirildi. Anayasa'yı çiğneme suçuna ortak olanlara da 5-10 yıla kadar ağır hapis verilmesi mümkün olacak.
Milli Birlik Komitesi'nce 7 temmuzda ittifakla alınmış olan ve 12 temmuz günü, Türk Ceza Kanunu'nda yapılan değişiklikten sonra açıklanan karara göre eski Cumhurbaşkanı Celal Bayar idam talebiyle yargılanacak.
Hazırlanan iddianamede, dönemin Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın, Anayasa'nın çiğnenmesinde başlıca amil olduğu ve milletvekillerine tesir ettiği belirtildi. Bayar, ayrıca tarafsız kalmayıp Demokrat Parti lehine çalışmak ve tertipler yapmakla da suçlanıyor.

VATAN

C. Bayarın idam talebi ile Yüce Divan'a sevkine karar verildi

Anti demokratik olan kanunlar tesbit edildi

Elçilik personeli azaltılacak

6 temmuz - Dışişleri Bakanlığı, dövizden tasarruf sağlamak amacıyla elçilik, ataşelik ve haber bürolarında çalışan personel sayısında indirime gidileceğini açıkladı.
Yabancı memleketlere gönderilecek personel, ihtiyaç göz önüne alınarak tayin edilecek. Teklifin memleketin dövize olan ihtiyacı sebebiyle hazırlandığı bildirildi.

Türk gazeteciliğinin 100. yılı

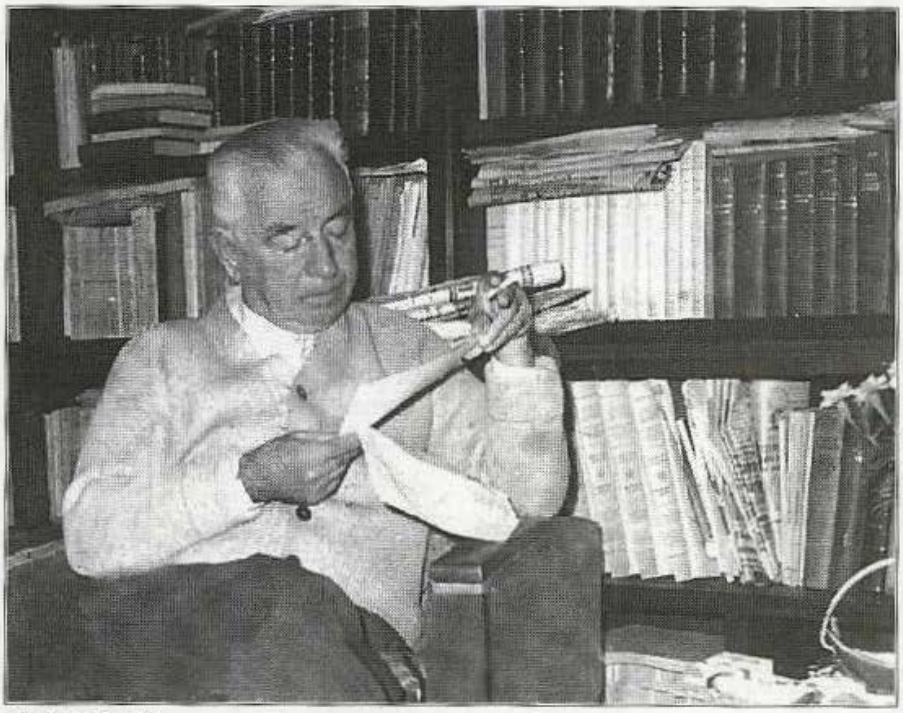
24 temmuz - Türk gazeteciliğinin 100. yılı dolayısıyla İstanbul Gazeteciler Cemiyeti'nde yapılan bir törende, yeni hazırlanan Basın Ahlak Yasası gazete, dergi ve ajans sahipleri tarafından imzalandı.
Basın Ahlak Yasası'nın metni şöyle:
« Hürriyete liyakatın başta gelen şartının, hürriyet içinde kendi kendini kontrol edebilmek olduğuna inanan Türk basın mümessillerinin, demokrasinin temel unsurlarından olan basın hürriyetinin topluma ve demokratik düzene en yararlı bir yolda işlemesini sağlamak için tespit ettikleri Basın Ahlak Yasası'na ve bu yasayı yürütmekle görevli Basın Şeref Divanı'nın kararlarına uymayı kabul ve taahhüt ediyorum ».

Menderes'in şahsî harcamaları Hazine'den mi?

1 temmuz - Eski Başbakan Adnan Menderes'in bazı seyahatleri boyunca yaptığı şahsî masrafları Hazine'ye ödettiği iddia edildi.
Millî Birlik Komitesi'nin basın sözcüsü bu konuda yaptığı açıklamada, Adnan Menderes'in 1956 yılında İstanbul'a yaptığı seyahatte Eyüp Camii'nde kendisine kesilen kurbanların parasını, camide hocalara verilen paraları ve kaldığı otelde müstahdeme verdiği bahşişleri Hazine'den ödettiğini belirterek, bu harcamalarla ilgili faturaların fotokopilerini basına dağıttı.
Sözcü ayrıca, bazı şahıslara verilen borçların da tahsisatı mestureden (örtülü ödenek) karşılandığını iddialarına ekledi.

Son Havadis'i 10 gün kapattı

29 temmuz - 28 temmuzda, *Son Havadis* gazetesi yazarı Peyami Safa'yı protesto için bazı gençler gazeteye yürüdüler. 29 temmuzda sıkıyönetim, tahrikçi, ayrımcı ve millî inkılaba aykırı yayınları gerekçe göstererek *Son Havadis* gazetesini 10 gün süreyle kapattı.

Ali Fuat Başgil.

Profesör Ali Fuat Başgil lehine gösteri, çeşitli tepkilere neden oldu

30 temmuz - İstanbul Üniversitesi Anayasa Hukuku profesörlerinden Ali Fuat Başgil lehinde gösteri yapmak isteyen 71 üniversite öğrencisi polis tarafından gözaltına alındı. Sıkıyönetimin getirdiği yasaklara rağmen Profesör Başgil'in Kadıköy Feneryolu'ndaki evine kadar gelen gençler, polisin engellemesiyle karşılaştılar. Olay üzerine hükûmet tarafından yapılan açıklamada, bu tür girişimlerin siyasî havayı bulandırmak ve gençliği ikiye bölmek amacıyla yapıldığı belirtildi. Bazı çevrelerse olaylarda Nurcuların parmağı olduğunu ileri sürdü.

Profesör Ali Fuat Başgil konuyla ilgili verdiği demeçte, « Bu çocuklar benim öğrencilerimdir. Ziyaretime gelmişlerdir. Başka bir niyetleri olduğunu sanmıyorum » dedi.

Türkiye Millî Talebe Federasyonu Geçici Komite Başkanı Ayhan Soysal ile İstanbul Yüksek Okullar ve Maçka Teknik Okulu talebe birlikleri başkanları bir açıklama yaparak, « Menfur emellerine ulaşamayan Demokrat Parti'nin tahrik ve teşvikçileri, yıllarca geri bir zihniyetin esiri olan birkaç kişinin millî birliği sarsıcı hareketlerini nefretle müşahede ettik » dediler.

Hasan Saka öldü

29 temmuz - Eski başbakanlardan Hasan Saka 74 yaşında İstanbul'da öldü. 1908 yılında Mülkiye Mektebi'ni bitiren Hasan Saka, 1909 yılında Paris'e gitti. Siyasal Bilgiler Okulu'nun Diplomasi bölümünden diploma aldı (1912). Ocak 1920'de toplanan son Meclisi Mebusan'da Trabzon milletvekili olarak yer aldı. Şubat 1921'de Anadolu'ya geçti ve 1921'den 1954'e kadar gene Trabzon milletvekili olarak TBMM'de bulundu. Maliye ve Ticaret, İktisat ve 1944-1947 arasında Dışişleri bakanlıkları yaptı. Çokpartili siyasî hayatın ilk yıllarında, iktidardaki Cumhuriyet Halk Partisi ile muhalefetteki DP arasındaki ilişkilerin çok gergin olduğu 1947 eylülünde, istifa etmek zorunda kalan Recep Peker'in ardından başbakan oldu. Ocak 1949'a kadar sürdürdüğü başbakanlığı sırasında partizanlıktan uzak, ılımlı bir politika izledi.

Hasan Saka.

Ağustos

2. Ezanın yeniden Türkçe okunacağına ilişkin söylentiler Devlet Bakanı Amil Artus tarafından yalanlandı.
3. 235 general emekliye sevk edildi; Orgeneral Cevdet Sunay, Genelkurmay başkanı oldu. ☞
3. ABD, Türkiye'ye 34 milyon dolar hibe etti.
8. Dokuzuncu Kore Değiştirme Birliği'nin ilk kafilesi döndü.
8. Başbakanlık Müsteşarı Albay Alparslan Türkeş, Kültür Ocakları'nın yeniden açılacağını söyledi.
11. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Anayasa Profesörü Ali Fuat Başgil istifa etti. ☞
12. ABD, Türkiye'ye yardımı artırdı; yeni yardım miktarı 250 milyon dolar.
13. DP ileri gelenlerinin yargılanmasına eylülde başlanacağı açıklandı.
15. Kıbrıs'a bağımsızlık veren antlaşma imzalandı. Cumhuriyet gece yarısı 24.00'te ilân edildi. Mehmetçik Kıbrıs'ta. ☞
17. Türk Kültür Dernekleri Genel Merkezi açıldı.
17. Dolar 9 lira 50 kuruş oldu. ☞
21. 3 400 subay daha emekliye ayrıldı. ☞
21. Çanakkale Şehitler Anıtı açıldı.
22. Eski Cumhurbaşkanı Bayar ile Başbakan Menderes'in sorgularına Yüksek Soruşturma Kurulu'nda başlandı. ☞
22. Bedelsiz ithalata geçici izin verildi.
23. Yüksek Soruşturma Kurulu Yassıada'ya taşındı.
23. 400 polis emekliye sevk edildi, 600 polisin de yeri değiştirildi.
25. 10 bakan görevden alındı. ☞
25. Olimpiyat Oyunları Roma'da başladı.
26. İstanbul Valisi General Refik Tulga, « Kara çarşafla mücadele edeceğiz » dedi.
28. Basın Kanunu fiilen kaldırıldı.
31. Devlet Başkanı ve Başbakan Cemal Gürsel, CKMP Başkanı Bölükbaşı'yı ziyaret etti.
31. Gürsel ile SSCB lideri Hruşçev arasında karşılıklı mesajlar gönderildi.

Bayar ve Menderes'in sorgulanmasına başlandı

29 ağustos - Yüksek Soruşturma Kurulu Başkanı Hayrettin Şakir Perk başkent Ankara'dan İstanbul'a gelerek, Demokrat Partililerin soruşturmalarını takip etmek üzere özel bir vasıtayla Yassıada'ya gitti. Elde edilecek soruşturma neticelerinin kısa bir süre içinde Millî Birlik Komitesi tarafından halka da açıklanması bekleniyor.

27 ağustos sabahı ilk basın toplantısını yapan Devlet Başkanı ve Başbakan Cemal Gürsel, « İkinci Cumhuriyet'in ilk meclisi, 29 ekim 1961 günü yeni meclis binasında toplanacaktır » dedi. Orgeneral Gürsel, Demokrat Partililerle ilgili bütün soruşturmaların 20 eylül tarihine kadar bitmesinin planlandığını da açıkladı.

23 ağustosta Yüksek Soruşturma Kurulu, üniversite, 6-7 Eylül ve Topkapı olaylarının soruşturmasını tamamladıktan sonra Yassıada'da çalışmaya başladı. Üyelerin yapacağı soruşturmanın başlıca konusunu Anayasa'yı ihlal suretiyle vatana ihanet suçu oluşturuyor. Eski Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Başbakan Adnan Menderes ve Demokrat Parti milletvekillerine ilişkin soruşturma bu suç kapsamında ele alınıyor.

22 ağustosta Celal Bayar ve Adnan Menderes'in 4 No'lu Soruşturma Kurulu tarafından sorguya çekildiği, Devlet Bakanı Amil Artus tarafından açıklandı. Bakan Amil Artus ayrıca, « Duruşmaların 1 ekimde başlaması muhtemeldir » dedi.

Üniversite Profesör Başgil'in istifasını kabul etmedi

19 ağustos - İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Anayasa Profesörü Ali Fuat Başgil'in 11 ağustostaki istifası, olağanüstü toplanan Profesörler Kurulu tarafından reddedildi.

Alınan kararda « Hürriyetin en mühim maddelerinden biri, başkalarının suç teşkil etmeyen kanaatlerine saygıdır » denildi.

Dolar 9 lira 50 kuruş

17 ağustos - Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, daha önce 2 lira 80 kuruş olan doların satış kurunu 9 lira 50 kuruş olarak yeniden belirledi.

Millî Birlik Komitesi 10 bakanı görevden aldı

25 ağustos - Birinci Gürsel Kabinesi'nde ilk değişiklik yapıldı. Millî Birlik Komitesi, hükûmette yer alan 10 bakanın görevlerinden alındığını açıkladı.

25 ağustos tarihinde yapılan açıklamada Bakanlar Kurulu dışında bırakıldığı bildirilen bakanlar şunlar:

Devlet Bakanı Şefik İnan, Adalet Bakanı Abdullah Gözübüyük, Bayındırlık Bakanı Daniş Koper, Ticaret Bakanı Cihat İren, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Nusret Karasu, Tarım Bakanı Feridun Üstün, Çalışma Bakanı Cahit Talas, Sanayi Bakanı Muhtar Uluer, Basın-Yayın ve Turizm Bakanı Zühtü Tarhan, İmar ve İskân Bakanı Orhan Kubat.

3 ağustosta emekli olan Genelkurmay Başkanı Orgeneral Ragıp Gümüşpala.

Orgeneral Cevdet Sunay.

Sunay, Genelkurmay başkanı

21 ağustos - 3 ağustosta Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Cevdet Sunay, emekliye sevk edilen Ragıp Gümüşpala'nın yerine Genelkurmay başkanı oldu. Bu arada 235 general de emekliye sevk edildi.

21 ağustosta Türk ordusunu gençleştirme harekâtının ikincisi de yapılarak, 2 000'i albay, 300'ü yarbay, 400'ü binbaşı olmak üzere 3 400 subay emekliye sevk edildi. Orduda emeklilik konusunda bir açıklama yapan Devlet Başkanı ve Başbakan Gürsel, « 1 200 kişilik kadroya karşı 2 600 albay var » dedi.

1960

Cumhurbaşkanı Makarios ve Cumhurbaşkanı Yardımcısı Küçük tören kıtasını teftiş ederken.

Mehmetçik 85 yıl sonra Kıbrıs'ta

25 ağustos - Kıbrıs'a bağımsızlık tanıyan antlaşma 15 ağustos gece yarısı yürürlüğe girdi ve böylece Kıbrıs bağımsız cumhuriyet oldu. 85 yıl süren bir ayrılıktan sonra İskenderun'dan törenle uğurlanan Türk askerî birliği 16 ağustosta Magosa'da karaya ayak bastı ve onbinlerce Türk tarafından çiçek yağmuruyla karşılandı. Mehmetçik için yüzlerce kurban kesildi. Kıbrıs Elçisi Emin Dirvana da 16 ağustosta Kıbrıs'a vardı ve « Sulh ve huzur hedefimizdir » dedi.
Dün de Lefkoşa'nın 3-4 km uzağında şehre giren yollardan birinde Türk ve Yunan birlikleri resmi geçit yaptılar. Askerî birlikler Cumhurbaşkanı Makarios ile yardımcısı Fazıl Küçük tarafından teftiş edildiler.

Güreşçilerimizin büyük başarısı

31 ağustos - Roma Olimpiyatları'nda güreşçilerimiz beklenenin de üzerinde bir başarı elde ederek 7 altın madalya kazandı. Serbestte 52 kiloda Ahmet Bilek, 62 kiloda Mustafa Dağıstanlı, 79 kiloda Hasan Güngör, 87 kiloda İsmet Atlı; grekoromende 62 kiloda Müzahir Sille, 73 kiloda Mithat Bayrak, 87 kiloda Tevfik Kış altın madalyanın sahibi oldular. Ayrıca serbest güreşte 73 kiloda İsmail Ogan ve ağır sıklette Hamit Kaplan, gümüş madalya kazandılar.

Üçüncü Gürsel - İnönü görüşmesi

24 ağustos - Devlet Başkanı ve Başbakan Cemal Gürsel ile CHP Genel Başkanı İnönü, 27 Mayıs Devrimi'nden sonra üçüncü defa görüştüler. İlk görüşme 27 Mayıs Devrimi'nin ilk günlerinde İnönü'nün, Ankara'da Gürsel'i Başbakanlık'ta ziyaretiyle gerçekleşti, ikinci görüşme 6 ağustosta İnönü'nün Heybeliada'daki evinde yapıldı. Bu görüşme ise Florya'da Cumhurbaşkanlığı Köşkü'nde gerçekleşti. Saat 10.00'da başlayan görüşme 45 dakika sürdü. Görüşmeden sonra Gürsel, « Bu ziyaret bir samimiyetin ifadesidir. Asla mühim bir konu üzerinde konuşmadım » dedi.

26 polis tutuklandı

21 ağustos - İstanbul'da, geçtiğimiz 28-29 nisan günlerinde meydana gelen olaylarda üniversiteli gençlere ateş açtığı iddia edilen 26 polis, Yüksek Soruşturma Kurulu'nun emriyle tutuklandılar ve Balmumcu Kışlası'na sevk edildiler.

Radyo sanatçıları yeniden sınava tâbi tutuluyor

17 ağustos - İstanbul Radyosu Komutanlığı, Radyoevi'nde çalışmakta olan bütün ses ve saz sanatçılarının sınava tâbi tutulacaklarını açıkladı. Safiye Ayla, Perihan Altındağ ve Zeki Müren de sınava girecek sanatçılar arasında yer alıyor.

Soprano Ayhan Aydan ifade verdi

7 ağustos - İzmir'in Çeşme İlçesi'nde, kendisine eski Başbakan Adnan Menderes tarafından hediye edilen bir köşkte oturan opera sanatçısı soprano Ayhan Aydan, polis eşliğinde İzmir Emniyet Müdürlüğü'ne götürülerek 2,5 saat ifade verdi.

Eylül

1. DP'nin mallarına mahkeme kararıyla el konuldu.
1. Millî Birlik Komitesi, Profesör Tarık Zafer Tunaya ve Doçent İsmet Giritli'yi Anayasa Komisyonu'ndaki görevlerinden aldı.
3. Bakanlar Kurulu'na 6 yeni üye atandı.
7. Türkiye Roma Olimpiyatları'nda serbest güreşte şampiyon oldu.
9. CHP Genel Başkanı İnönü, « CHP iktidar hırsı içinde değildir » dedi. ☞
9. Pamuk fiyatı 210 kuruş artırıldı.
9. Anayasa Mahkemesi'nin kuruluş hazırlıkları sona erdi.
10. Profesör Mukbil Gökdoğan Bayındırlık bakanı oldu.
11. 25 ağustosta başlayan Roma Olimpiyatları sona erdi.
12. Millî Birlik Komitesi üyesi, Ankara Valisi ve Belediye Başkanı Tümgeneral İrfan Baştuğ, Kızılcahamam'daki trafik kazasında öldü.
12. Adalet Bakanı Amil Artus, DP'lilerin yabancı avukat tutamayacaklarını açıkladı.
14. Millî Korunma Kanunu kaldırıldı.
17. CHP Genel Başkanı İsmet İnönü, Yüksek Soruşturma Kurulu Tali Komisyonu'nda ifade verdi.
18. MBK üyesi Albay Alparslan Türkeş, İnönü'yle bazı konularda ayrı görüşleri olduğunu söyledi.
20. DP İstanbul Milletvekili Zakar Tarver, tutuklu olduğu Yassıada'da öldü.
22. Millî Birlik Komitesi üyesi Albay Alparslan Türkeş, Başbakanlık müsteşarlığı görevinden alındı. ☞
23. Dışişleri Bakanı Selim Sarper, Birleşmiş Milletler'de Türkiye'deki devrimi anlattı.
24. CHP Genel Başkanı İsmet İnönü 77 yaşına bastı.
25. Yassıada'da tutuklu bulunan eski Cumhurbaşkanı Celal Bayar intihara teşebbüs etti. ☞
29. DP mahkeme kararıyla kapatıldı. ☞
29. 13 000 subay Millî Eğitim hizmetine verildi.

Demokrat Parti kapatıldı

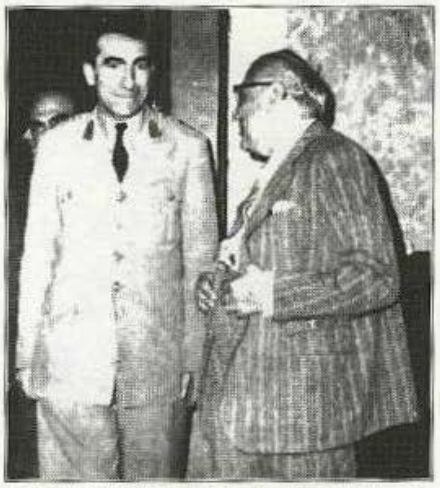
29 eylül - Demokrat Parti'nin feshi için açılan davaya bakan Ankara 4'üncü Asliye Hukuk Mahkemesi Hâkimi Raif Elmadağlı, Demokrat Parti'nin feshine karar verdi.
Davada Demokrat Parti'nin feshedilmesi için davacı olarak yargıya başvuran Mustafa Gaygel adındaki Çorumlu müteahhidi Avukat Cemal Özbey, Demokrat Parti Genel Başkanı Adnan Menderes'i de Avukat Kemal Yılmazer temsil etti.
Saat 10.30 başlayan ve 10 dakikada biten duruşmada kalın iki dosya ve bir büyük zarfı dolduran belgeleri kürsüsüne koyan Hâkim Raif Elmadağlı'nın, müracaatına ilave bir şey söyleyip söylemeyeceği sorusuna Avukat Cemal Özbey, partinin feshedilmesi talebini tekrarlayarak vekâlet ücretinin ve 1001 lira manevî tazminatın da davalıdan alınmasını istedi. Hâkim Elmadağlı, « Gereği düşünüldü » diyerek, « Demokrat Parti Genel Başkanı Adnan Menderes'in Yassıada'da verdiği ifadede, bugünkü şartlar altında partinin kapatılmasına muvafakat edildiği görüldü. Demokrat Parti feshedilmiştir » şeklinde tamamladı.
Bu suretle 7 ocak 1946 tarihinde kurulmuş olan ve 22 mayıs 1950'den 27 mayıs 1960'a kadar 10 yıl iktidarda kalan Demokrat Parti hukuken kapandı; partinin malları da Hazine'ye devredildi.

İnönü: İnkılap devri, 1961 ekiminde Meclis'in açılışıyla sona erecektir

9 eylül - CHP Genel Başkanı İnönü, partisinin kuruluş yıldönümü dolayısıyla kendisini ziyaret eden genç partililere hitaben bir konuşma yaptı. 27 Mayıs sonrası ortaya çıkan durumla ilgili olarak, « Şimdi hepimiz için mühim olan tek mesele, içinde bulunduğumuz inkılap devrinin, başladığı başarıyla ve şerefle sona ermesinin memleketimiz bakımından başlıca selamet yolu olduğu üzerinde vatandaşların anlayışını toplamaktır. İnkılap devri 1961 ekiminde, vazifenin Büyük Millet Meclisi'ne devri suretiyle nihayete erecektir » dedi. İhtilalcilerin gelecekleri konusuna da değinen İnönü, « Her inkılapçı için gelecek güvencesi, yapmış olduğu işin asaleti içinde mevcuttur. Birinci Büyük Millet Meclisi'nde böyleydi. İlk kesin hedefe varır varmaz şerefle ayrıldılar ve milletin gözünde hürmet ve mevkilerini muhafaza ettiler ».

Celal Bayar intihara teşebbüs etti

25 eylül - Millî Birlik Komitesi Sekreterliği, Yassıada'da tutuklu bulunan eski Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın intihara teşebbüs ettiğini açıkladı. Yapılan açıklamada saat 10.45'te banyo yapmakta olan Bayar'ın, bel kayışıyla boğazını sıkmak suretiyle intihara kalkıştığı, ancak odada nöbet tutan teğmenin banyodan gelen sesi duyarak içeri girdiği ve duruma müdahale ettiği bildirildi. Bayar'a ilk tıbbî müdahaleyi Yassıada Garnizon Hastanesi dahiliye mütehassısı Doktor Yüzbaşı Ahmet Karahalı yaptı. Daha sonra Yassıada'ya çağırılan Ordinaryüs Profesör İhsan Şükrü Aksel, Profesör Necmettin Polvan ve Yassıada Garnizon Hastanesi Başhekimi Doktor Yarbay Galip Bozalıoğlu, Bayar'ı muayene ederek gerekli tedbirleri aldılar ve durumu bir raporla tespit ettiler. Kendine gelen Bayar'ın doktorlara, « Sizlere zahmet oldu. Ben yaşamak istemiyordum » dediği öğrenildi.

Başbakanlık Müsteşarı Alparslan Türkeş, İstanbul Üniversitesi Rektörü Profesör Sıddık Sami Onar'ı uğurlarken.

Başbakanlık Müsteşarı Alparslan Türkeş görevinden alındı

22 eylül - 27 Mayıs Devrimi'nden bu yana Başbakanlık müsteşarlığı görevini yürüten Millî Birlik Komitesi üyelerinden Kurmay Albay Alparslan Türkeş, bu görevinden alındı. Başbakanlık müsteşarlığına, Alparslan Türkeş'in yerine, İçişleri Bakanlığı Müşteşarı Hilmi İncesulu getirildi.
Başbakanlık Müsteşarı Alparslan Türkeş'in görevden alınması, Millî Birlik Komitesi içinde beliren görüş ayrılıklarının ilk defa su yüzüne çıkması ve Komite'deki ılımlı grubun radikallere karşı kazandığı bir zafer olarak yorumlanıyor.

İstanbul'a gelen Devlet Başkanı ve Başbakan Cemal Gürsel, İçişleri Bakanı Muharrem İhsan Kızıloğlu (soldan birinci) ve Adalet Bakanı Amil Artus (soldan dördüncü) ile birlikte vilayetten çıkarken, İstanbul Valisi ve Belediye Başkanı Refik Tulga (soldan ikinci) tarafından uğurlanıyor.

1960

Ekim

1. Devlet Başkanı ve Başbakan Cemal Gürsel, « Millî Birlik Komitesi vahdet (birlik) içerisindedir » dedi.
1. MBK, Devlet Planlama Teşkilatı Kanunu'nu kabul etti.
3. Eski İstanbul Valisi ve Belediye Başkanı Fahrettin Kerim Gökay ile eski Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü tutuklanarak Yassıada'ya gönderildiler.
3. Yüksek Adalet Divanı üyeleri açıklandı.
4. İstanbul ve Ankara'da sıkıyönetim 1 mart 1961'e kadar uzatıldı.
6. Yüksek Soruşturma Kurulu DP'li sanıkların suçlarını açıkladı; 38 kişinin idamı istendi.
6. Basın Kanunu Millî Birlik Komitesi'nce kaldırıldı.
7. Yüksek Adalet Divanı bir bildiri yayımladı: Yassıada duruşmaları 14 ekimde başlayacak.
8. Radyoda « Yassıada Saati » adlı bir program yapılacak.
9. Yassıada'daki sanıklarla ilgili ilk fotoğraflar basına dağıtıldı.
10. Yassıada sanıklarına iddianameleri dağıtıldı.
14. DP'lilerin yargılanmasına Yassıada'da başlandı. ☞
17. Anayasa Komisyonu'ndaki anlaşmazlık su yüzüne çıktı.
19. Mecburî İskân Kanunu çıktı. ☞
21. Başbakan yardımcılığı görevine emekli Orgeneral Fahri Özdilek atandı; emekli Korgeneral Hüseyin Ataman da Millî Savunma bakanı oldu.
23. Nüfus sayımı yapıldı. ☞
25. Yassıada'da gizli bir celse yapıldı; Fener Rum Patriği Atenagoras dinlendi. ☞
27. 147 profesör ve doçent görevlerinden alındı. ☞
28. İstanbul Üniversitesi Rektörü Sıddık Sami Onar ile İstanbul Teknik Üniversitesi Rektörü Fikret Narter istifa ettiler. ☞
29. Ankara Üniversitesi Rektörü Suut Kemal Yetkin istifa etti.
31. Görevlerinden alınan profesörler kararın nedeninin açıklanmasını istediler. ☞

Yassıada duruşmaları başladı

Yüksek Adalet Divanı Başkanı Salm Başol.

Başsavcı Altay Ömer Egesel.

Yassıada'da 31 ekimde başlayan « bebek davası »nda tanıklığına başvurulan Soprano Ayhan Aydan ifade verirken, arkasında, sanık sandalyesindeki eski Başbakan Adnan Menderes onu dinliyor.

31 ekim - Bir döneme damgasını vuran Demokrat Parti yöneticilerinin yargılanmasına, tutuklu bulundukları Yassıada'da 14 ekimde başlandı. Saat 09.30'da başlayan mahkemede Yüksek Adalet Divanı başkanlığını Salim Başol, başsavcılığını Altay Ömer Egesel yapıyor. Duruşma salonuna önce, süngü takmış askerler arasında eski Cumhurbaşkanı Celal Bayar getirildi. Onu diğer sanıklar izledi. Saat tam 10.00'da duruşma salonunun kapıları kapatıldı ve duruşmaya geçildi. Başkan Başol ilk olarak sanık ve avukatlarının yoklamasını yaptı. Daha sonra ilk sözü alan eski Başbakan Adnan Menderes'in avukatı Talat Asal, kararnameyi bilmediklerini öne sürerek duruşmanın ertelenmesini talep etti. Mahkeme Başkanı Başol, « Acele ettiniz, sadece kararname okunacak » diyerek Yüksek Soruşturma Kurulu'ndan kararnameyi okutmasını istedi. Kararnamenin okunması saat 13.45'e kadar sürdü. Daha sonra sabık Başbakan Adnan Menderes söz alarak titreyen bir sesle şunları söyledi:

« Bir insanın haklarını tamamen müdafaası için bazı şartlar lazımdır. Ben 5 aydır tecrit edilmiş bulunuyorum. 24 saatimin 23 saatini bir odanın içinde saatte bir değişen bir subay beyin nezaretinde geçiriyorum. Konuşma yeteneğim ve aklî melekelerim zaafa uğradı ».

Öğleden sonraki celsede Afganistan kralının sabık Cumhurbaşkanı Celal Bayar'a hediye etmiş olduğu, Bayar'ın da 1 000 liraya bir iktisadî devlet teşekkülüne sattığı köpekle ilgili davaya bakıldı. Celal Bayar, « Bu parayla çeşme yaptırtıyordum » dedi.

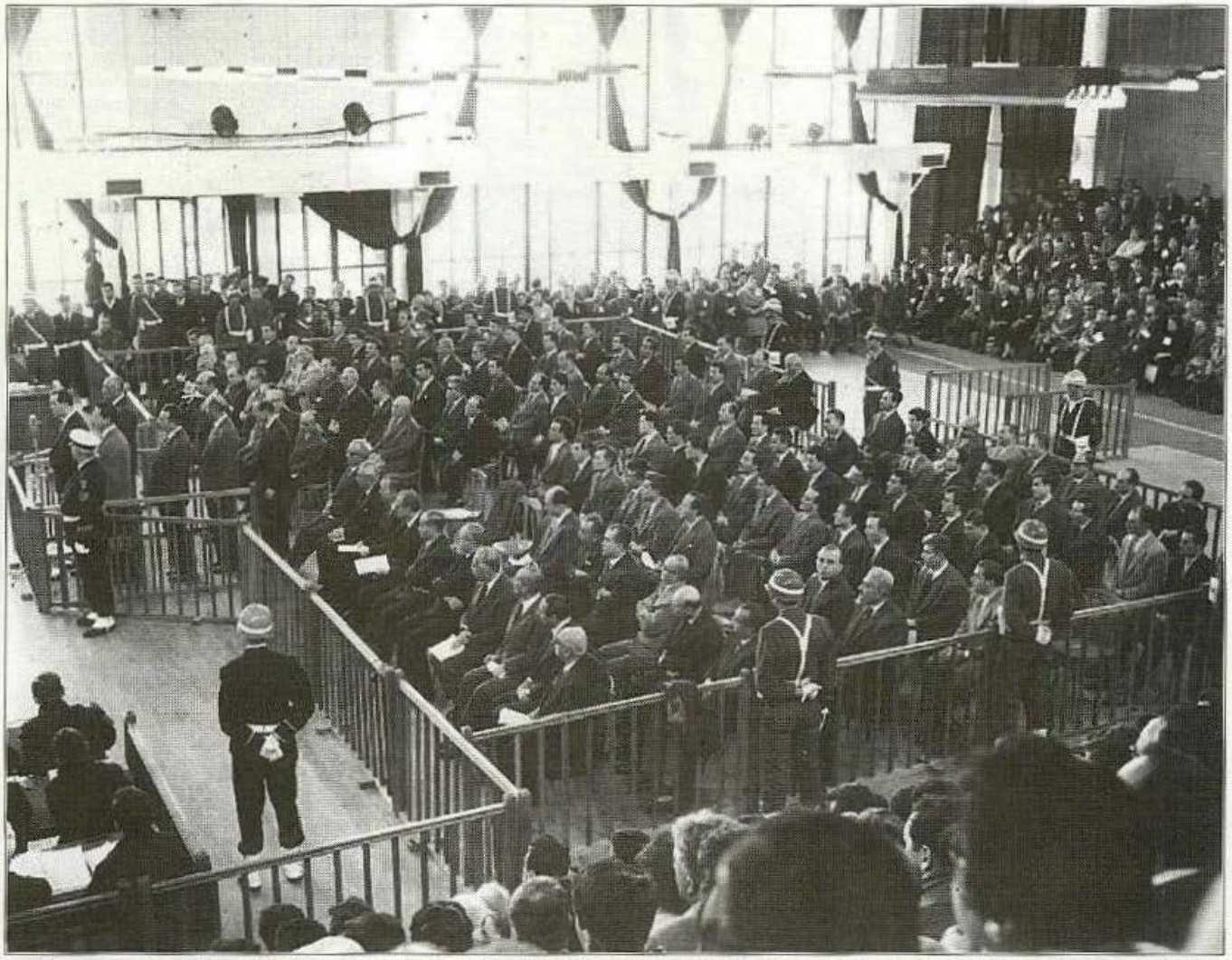
Başsavcı Egesel davanın ikinci gününde Bayar'ı « Kurtuluş Savaşı'ndan kaçmakla » suçladı. Bu davada Bayar'ın 5 yıl hapsi istendi.

İstanbul'da 6-7 eylül 1955 tarihinde meydana gelen olaylarla ilgili davaya 19 ekimde başlandı. Bu davada, 3 ekim günü tutuklanarak Yassıada'ya getirilen eski Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü ile eski İstanbul Valisi ve Belediye Başkanı Fahrettin Kerim Gökay da sanık olarak yargılandılar. Bayar'ın avukatlarının görevsizlik itirazları Yüksek Adalet Divanı tarafından reddedildi. Duruşmalarda tanık olarak dinlenen, Cumhurbaşkanı Bayar'ın yaverliğini yapmış olan İstanbul Valisi Refik Tulga, 6-7 Eylül Olayları'nın tertip olduğunu ileri sürdü. Aynı davada tanıklığına başvurulan Fener Rum Patriği Atenagoras « tertipten haberi olmadığını » söyledi. Bir sonraki davanın gizli yapılması kararlaştırılarak celse kapatıldı.

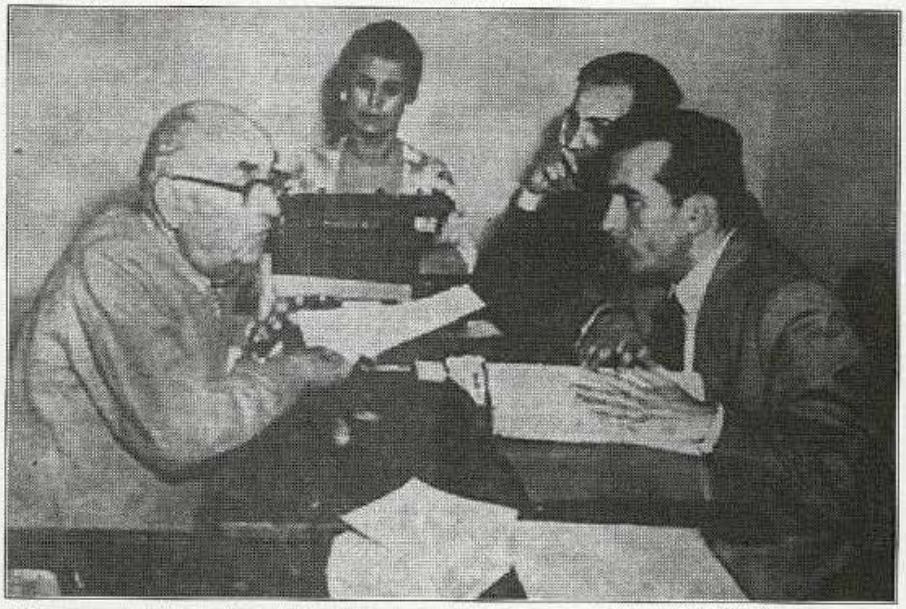
20 ekimdeki celsede « köpek davası » sona erdirildi. Bayar savunmasında, « Kararın lehte veya aleyhte oluşu mühim değil, ancak samimiyetimin kabulü kâfi » dedi. Bu dava, Anayasa'yı ihlal davasına bağlandı.

31 ekimde yapılan duruşmada « bebek davası »na başlandı. Dava, sabık Başbakan Menderes'in soprano Ayhan Aydan'dan olan bebeğinin, doğumundan hemen sonra ölümüyle ilgiliydi. Bu davada doktorlar çocuğun erken doğduğu için yaşamadığını söylediler. Ayhan Aydan ifadesine bütün salonu derin bir sessizliğe sürükleyen, « Adnan'ı çok sevdim » sözleriyle başladı; « Ondan bir çocuğum olmasını istiyordum, ancak bu isteğim gerçekleşmedi ». Aynı duruşmada Başsavcı Altay Ömer Egesel, devletin « tarihî vesikalar » kasasından çıkan kadın külotuyla çorap ve müstehcen resimleri mahkeme heyetine gösterdi.

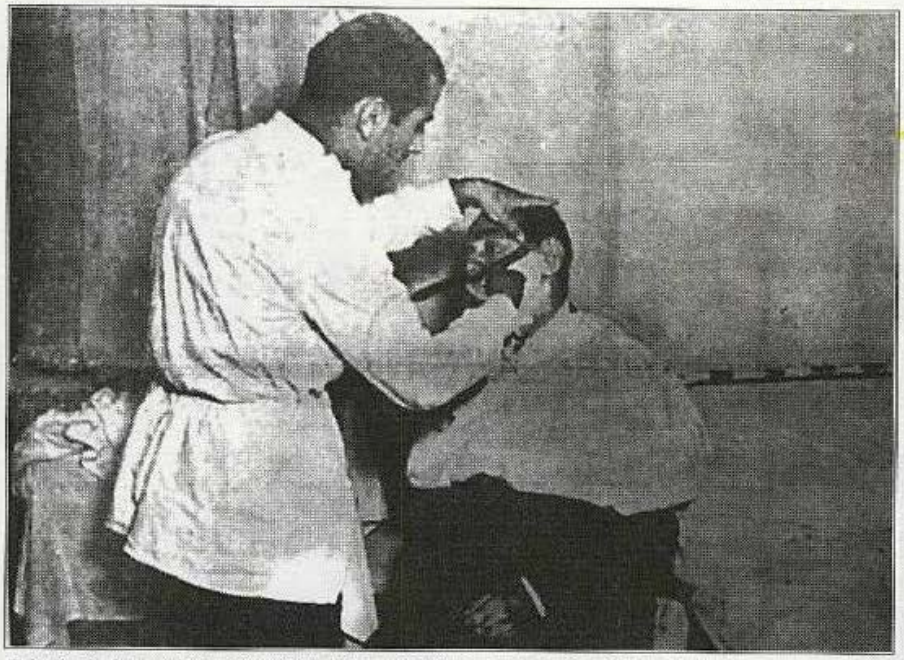
Yassıada davalarına « köpek » ve « bebek » davalarıyla başlanması derin bir olumsuzluk havası yarattı.

DP'lilerin yargılanmasına 14 ekimde başlandı. Yassıada'daki duruşma salonunda ortada toplu halde Demokrat Partili sanıklar, arka tarafta da dinleyici olarak gelmelerine izin verilen sanık yakınları yer alıyor. Resmin alt kısmında arkadan görülenlerse, davayı izlemek için orada bulunan basın mensupları.

Eski Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın Yassıada'daki sorgusu sırasında çekilmiş bir resim.

Eski Başbakan Adnan Menederes Yassıada'da tıraş olurken çekilmiş resmi.

Yassıada'dan gelen fotoğraflar servet

30 ekim - Yassıada'da tutuklu bulunan DP yöneticilerinin cezaevi yaşamlarını gösteren fotoğraflar Millî Birlik Komitesi tarafından açık artırma yoluyla basına satılıyor. Eski Başbakan Adnan Menderes'i berber koltuğunda usturayla sakal traşı olurken gösteren bir fotoğraf tam 100 000 liraya bir gazeteye satıldı.

Mecburî İskân Kanunu çıktı

19 ekim - Millî Birlik Komitesi Mecburî İskân Kanunu'nu kabul etti. Yürürlüğe giren kanunla, dinî duyguları ve gelenekleri veya yabancı ideolojileri alet edip, celbir ve şiddet yoluyla halk üzerinde nüfuz oluşturarak bulunduğu mıntıkada huzuru bozanlar, fertlerin hukukuna tecavüz edenler ve haklarını kullanmalarına engel olanlar, millî menfatlere zarar verici faaliyette bulundukları mahallî mülkî amirlerce tespit edilenler, Bakanlar Kurulu kararıyla başka yerlerde oturmaya mecbur edilebilecekler. Mecburî iskânlarına karar verilenlere, gönderildikleri yerde ev, arazi ve sermaye verilecek.

147 öğretim üyesi görevden alındı

31 ekim - Millî Birlik Komitesi, 27 ekimde aldığı bir kararla İstanbul Üniversitesi ve İstanbul Teknik Üniversitesi'nden 147 öğretim üyesini görevlerinden aldı. Öğretim üyelerinin çoğunluğunu profesör ve doçentler oluşturuyor. Kararın açıklanmasından bir gün sonra, İstanbul Üniversitesi Rektörü Sıddık Sami Onar ve İstanbul Teknik Üniversitesi Rektörü Fikret Narter istifa ettiler. 29 ekimde de Ankara Üniversitesi Rektörü Suut Kemal Yetkin istifa etti. Görevlerinden alınan öğretim üyeleri Millî Birlik Komitesi'nden kararın nedenini açıklamasını istediler. Millî Birlik Komitesi üyesi Binbaşı Orhan Erkanlı, konuyla ilgili olarak yaptığı açıklamada, « Alınma sebebini açıklarsak istikballeri kararır. Müşkül durumda kalırlar » dedi. Öğretim üyeleriyse endişeleri olmadığını, her şeyin açıklanmasını bildirdiler. Görevlerinden alınanlar daha sonra Devlet Başkanı ve Başbakan Cemal Gürsel'le de bir görüşme yaptılar.

Millî Birlik Komitesi 31 ekimde bir bildiri yayımlayarak konunun yeniden ele alınacağını duyurdu. Cemal Gürsel imzalı bildiride, « Hatalarımız varsa bunları en kısa zamanda, üniversitenin de iştirakiyle düzeltmeye çalışacağız » deniliyor. Üniversitelerin açılışı, bu olaylar nedeniyle bir hafta süreyle ertelendi.

Nüfusumuz 27 milyonu aştı

28 ekim - İstatistik Genel Müdürü Necati İşçi, 23 ekimde yapılmış olan nüfus sayımının sonuçlarını açıkladı. Genel Müdür İşçi, Türkiye'nin nüfusunun 27 754 820 kişiye yükseldiğini bildirdi.

Millî Birlik Komitesi'nin hazırlattığı, Yassıada duruşmalarıyla ilgili filmin afişi.

1960

Kasım

1. Eski Dışişleri Bakanı Fuad Köprülü, 6-7 Eylül Olayları'nı hükûmetin tertiplediğini ileri sürdü.
4. İstifa eden İstanbul Üniversitesi Rektörü Profesör Sıddık Sami Onar ile Teknik Üniversite Rektörü Profesör Fikret Narter yeniden rektör seçildiler.
4. Eski Maliye Bakanı Hasan Polatkan, Yassıada'da rüşvet aldığı iddiasıyla yargılanıyor.
7. İstanbul Üniversitesi törenle açıldı.
9. ABD'de, başkanlık seçimini John F. Kennedy kazandı. ☞
13. Millî Birlik Komitesi'nin 14 üyesi tasfiye edildi. ☞
15. Millî Birlik Komitesi'nden çıkarılan 14 subayın yurtdışında görevlendirileceği açıklandı.
15. Armatör Ali İpar, Yassıada'da yargılanıyor.
20. Yeni Af Kanunu yürürlüğe girdi; 25 000 mahkûm serbest.
22. Menderes'in gayrimeşru çocuğunu öldürmek suçundan sanık doktor Fahri Atabey, Yassıada'daki duruşması sonucunda beraat etti. ☞
23. Yassıada'da tutuklu eski Başbakan Menderes, eşi Berrin Menderes'le 27 mayıstan sonra ilk defa görüştürüldü. ☞
25. Yüksek Adalet Divanı Yassıada'daki duruşmada, ödenekten alınan bir cımbız üzerinde durdu. ☞
25. Doğu Anadolu'da 55 toprak ağası Batı'ya gönderildi.
26. Yassıada'daki « vinylex » sanıkları mahkûm oldu.
28. Devlet Başkanı ve Başbakan Orgeneral Cemal Gürsel'in rahatsızlık geçirdiği açıklandı.
29. DP İstanbul Milletvekili Yusuf Salman, Yassıada'da kalp krizinden öldü.
30. Yeni Basın Kanunu çıktı; basına ispat hakkı tanındı.

Millî Birlik Komitesi'nde tasfiye yapıldı

13 kasım - Millî Birlik Komitesi'nin 14 üyesine sabah 05.00'ten itibaren Komite dışında bırakıldıkları bildirildi. Bu 14 kişiye gönderilen ve Devlet Başkanı, Başbakan ve Türk Silahlı Kuvvetleri Başkomutanı Cemal Gürsel imzasını taşıyan tebligatta, « Memleketin menfaatları göz önünde bulundurularak Millî Birlik Komitesi lağvedilmiş ve aşağıda adları yazılı kimseler tarafından yeniden kurulmuştur... Şu andan itibaren emeklisiniz, gerek şahsî emniyetiniz, gerek memleketin menfaatleri bakımından evinizden çıkmamanızı rica ederim » deniyor ve verilecek dış görevleri beklemeleri bildiriliyordu.

13 kasım itibariyle Millî Birlik Komitesi dışında bırakılan üyeler şunlar: Fazıl Akkoyunlu, Rıfat Baykal, Ahmet Er, Orhan Erkanlı, Numan Esin, Orhan Kabibay, Mustafa Kaplan, Muzaffer Karan, Münir Köseoğlu, Muzaffer Özdağ, İrfan Solmazer, Şefik Soyuyüce, Dündar Taşer ve Alparslan Türkeş.

Bir basın toplantısı düzenleyen Devlet Başkanı ve Başbakan Cemal Gürsel, Millî Birlik Komitesi'ni feshettiğini ve yeniden oluşturduğunu açıkladıktan sonra, yeni Millî Birlik Komitesi'nin kısa sürede kurulacak olan Kurucu Meclis'le birlikte memleketin nizamını demokratik esaslara göre düzenleyeceğini söyledi. « Biz demokrasiyi getireceğimize dair şeref sözü verdik. Hiç kimse yolumuzu kesemeyecektir » diyen Gürsel, Millî Birlik Komitesi'nin son günlerde çalışamaz hale geldiğini belirterek, « bu tedbiri almasak durum endişe vericiydi » dedi.

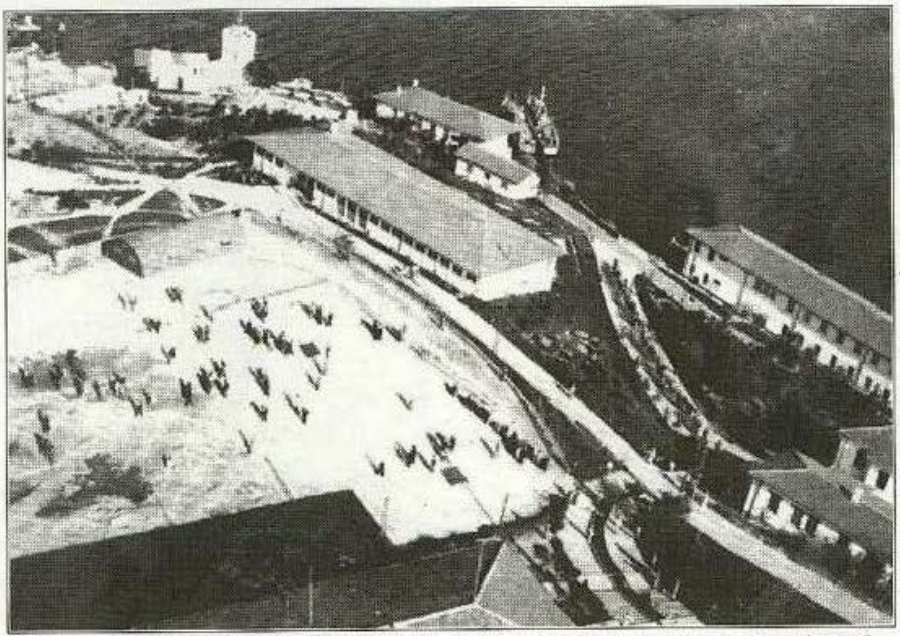
Tasfiye edilen 14 kişinin Alparslan Türkeş'in önderliğinde Millî Birlik Komitesi içinde ayrı bir grup oluşturdukları ve 27 Mayıs hareketini bir askerî yönetim tarzında devam ettirme eğiliminde oldukları biliniyordu. 14'lerin tasfiyesi sivil demokratik rejime geçiş yönündeki bir tehlikenin bertaraf edilmesi biçiminde yorumlanıyor.

Yassıada'da Menderes'in cımbızı tartışıldı

25 kasım - Yassıada'da eski iktidar mensuplarının yargılanmaları 11 kasımdan itibaren hızlandırıldı. Yüksek Adalet Divanı da ilk tahliye kararını 22 kasımda verdi; 40 günden beri tutuklu bulunan « bebek davası »nın 2 numaralı sanığı Doktor Fahri Atabey serbest bırakıldı. Doktor Atabey, Menderes'in soprano Ayhan Aydan'dan doğan gayrimeşru çocuğunu öldürmekle suçlanıyordu.

27 mayıstan bu yana eşiyle görüşemeyen eski başbakanın eşi Berrin Menderes, oğlu Aydın Menderes'le birlikte 23 kasımda geldiği Yassıada'da eşiyle 40 dakika görüştürüldü.

25 kasımdaki duruşmada Yüksek Adalet Divanı Başkanı Salim Başol, örtülü ödenekten eski Başbakan Menderes'e alınan cımbız üzerinde durdu. Menderes'in, şahsî harcamaların kendi parasından yapıldığını söylemesi üzerine Salim Başol'un sorduğu « Peki ya cımbız ne oluyor? » sorusuna eski Başbakan, « Bir cımbız hariç. Bunu da adeta cımbızla arayıp bulmuşlar. Ben müsteşara bana ait masrafların her türlüsünün yazılmasını defalarca söylemiştim » cevabını verdi.

Yassıada'da yargılanmaları devam eden eski DP'liler kendilerine ayrılan gezinti alanında.

1960

John Kennedy eşi Jacqueline Kennedy ile.

Kennedy başkan

9 kasım - Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılan başkanlık seçimlerini Demokrat Parti adayı, Massachusetts Senatörü John F. Kennedy kazanırken, Texas Senatörü Lyndon B. Johnson da başkan yardımcısı oldu. Cumhuriyetçi rakibi Richard Nixon'ı 118 550 oy farkla geride bırakarak ABD'nin 35. başkanı olan 43 yaşındaki Kennedy, hem ABD'nin en genç başkanı ve hem de bu göreve gelen ilk İrlanda asıllı Katolik.
Eisenhower dönemini savunan Nixon'a karşı, « Ülkeyi yeniden harekete geçirelim » sloganıyla sürdürdüğü seçim kampanyası boyunca işsizlik, füze sorunu, Küba'daki sosyalist yönetim gibi konular üzerinde duran Kennedy'nin seçim zaferinde, Nixon'la televizyonda yaptığı dört tartışmada, kararlı, dengeli ve politik konularda sağduyu sahibi bir devlet adamı tavrıyla verdiği olumlu izlenim de büyük ölçüde etkili oldu.

Yedek subay öğretmenler

2 kasım - Millî Birlik Komitesi'nin Eğitim Seferberliği Kanunu'nu çıkarmasından sonra İstanbul'dan 840 genç yedek subay, öğretmen olarak okullara gönderildi.

Hava Kuvvetleri Komutanı Tansel'in uçağı düştü

7 kasım - Hava Kuvvetleri Komutanı Korgeneral İrfan Tansel'in kullandığı F-84 tipi savaş uçağı, Ankara Askerî Havaalanı Mürted'de düştü, otomatik pilotla atlamayı başaran Tansel kurtuldu.

Aralık

2. Yassıada'da, CHP Genel Başkanı İnönü için İstanbul Topkapı'da düzenlendiği iddia edilen suikast girişimi davasına başlandı. ☞
2. Bakanlar Kurulu, 55 şeyh ve ağaya sürgün cezası verdi.
3. Devlet Başkanı ve Başbakan Gürsel'i tedavi edecek Amerikalı hekim Profesör Adams, Türkiye'ye geldi. ☞
7. Kurucu Meclis tasarısı, Millî Birlik Komitesi'nce kabul edildi.
8. DP iktidarını destekleyen gazeteci ve eski DP Gaziantep Milletvekili Bahadır Dülger ile gazeteci Burhan Belge, İstanbul Gazeteciler Cemiyeti üyeliğinden çıkarıldılar.
11. Yüksek Adalet Divanı Başkanı Salim Başol Ankara'ya giderek, Devlet Başkanı ve Başbakan Gürsel ve Millî Birlik Komitesi üyeleriyle görüştü. ☞
13. Kurucu Meclis Kanunu çıktı. ☞
13. Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı *Öncü* ve *Yeni Gün* gazetelerini 3 gün süreyle kapattı.
14. İstanbul Boğazı'nda facia; Yunan bandıralı World Harmony ile Yugoslav bandıralı Peter Zoranic tankerleri çarpıştı, 52 kişi öldü. ☞
14. Zonguldak Kozlu'da grizu patlaması; 21 işçi öldü.
19. İskenderun'da Atatürk heykeline bomba atıldı; sıkıyönetim ilan edildi. ☞
20. İskenderun olayını lanetleyen gençler İstanbul, İzmir ve Ankara'da gösteriler yaptı. ☞
24. Maliye Bakanı Ekrem Alican görevinden istifa etti; yerine Kemal Kurdaş atandı.
24. 30 yıldan beri ilk defa bir kadın idam edildi. ☞
26. Basın-Yayın ve Turizm Genel Müdürü Ahmet Yıldız görevinden istifa etti.
30. İnönü ve Bölükbaşı, Kurucu Meclis'e üye seçildi. ☞

Kurucu Meclis Kanunu çıkarıldı

13 aralık - Yayımlanan Kurucu Meclis Kanunu'yla 27 Mayıs Devrimi yeni bir aşamaya girdi. Asıl görevi anayasa ile seçim kanunlarını hazırlamak olan Kurucu Meclis'e yasama görevi de veriliyor. Kurucu Meclis, Millî Birlik Komitesi ile Temsilciler Meclisi'nden oluşuyor. Temsilciler Meclisi'nde Devlet Başkanı ve Bakanlar Kurulu üyelerinin yanı sıra siyasî partiler, basın, üniversite, yargı organları, meslek kuruluşları, gençlik gibi çeşitli kesim ve kuruluşların temsilcileri yer alacak. 258 üyeden oluşması öngörülen Temsilciler Meclisi'ne üye olabilmek için 25 yaşını bitirmiş ve en az lise mezunu olmak gerekiyor. Kanun tasarıları ve anayasa taslağı önce Temsilciler Meclisi'nde sonra Millî Birlik Komitesi'nde görüşülecek. Anayasa taslağı konusunda Millî Birlik Komitesi ile Temsilciler Meclisi arasında bir uyuşmazlık ortaya çıkarsa, tartışmalı husus özel bir karma komisyonda görüşülüp sonuca bağlanacak, kesin oylamaysa Kurucu Meclis'in genel kurulunda yapılacak. Bu durum daha çok üyeye sahip olan Temsilciler Meclisi'ne Anayasa'ya son biçimini verme konusunda üstün bir konum sağlıyor.

İnönü ve Bölükbaşı, Kurucu Meclis'e üye seçildi

30 aralık - Çeşitli kuruluşlar, 13 aralıkta çıkan bir kanunla kurulması karara bağlanan Kurucu Meclis üyelerini seçmeye başladılar. CHP, 30 aralıkta Kurucu Meclis'e katılacak başta Genel Başkan İsmet İnönü ve Genel Sekreter Ismail Rüştü Aksal olmak üzere 49 üye seçti. CKMP seçimini 27 aralıkta yaptı, 25 kişi olarak temsil edilecek CKMP'nin Genel Başkanı Osman Bölükbaşı da Kurucu Meclis'e girdi. Aynı tarihte esnaf, eski muharipler ve veterinerler de temsilcilerini seçtiler. Devlet Başkanı ve Başbakan Cemal Gürsel kendisine ayrılan 10 kişilik kontenjandan ikisini azınlıklara ayırdı; Rum cemaatinden Birinci Dünya Savaşı gazisi Avukat Kaludi Laskari ile, Ermeni cemaatinden Galatasaray Lisesi matematik öğretmeni Hermine Kalutsyan'a yer verdi. Eski genelkurmay başkanları Kâzım Orbay ve Abdurrahman Nafiz Gürman ile Behçet Kemal Çağlar da Gürsel'in kontenjanından, Kurucu Meclis'e girdi.

Boğaz'da facia: iki tanker çarpıştı, 52 ölü

Petar Zoraniç isimli Yugoslav tankerinin kazadan sonraki hali.

14 aralık - İstanbul Boğazı'nda feci kaza. Yunan bandıralı World Harmony tankeri ile Yugoslav bandıralı Petar Zoraniç tankeri bu sabah İstanbul Boğazı'nda çarpıştılar. Çarpışmada her iki tankerde çıkan yangında ve patlamada 52 gemici hayatını kaybetti. Faciadan sonra Petar Zoraniç tankeri infilak etti ve İstanbul büyük bir faciadan kıl payı kurtuldu.

Bir kadının idamı

24 aralık - 30 yıl aradan sonra Türkiye'de ilk defa bir kadın idam edildi. Kayınbiraderiyle anlaşarak kocasını öldürmek suçuyla yargılanan ve hüküm giyen Durdu Sarkaya adlı hükümlü, Sivas Cumhuriyet Meydanı'nda asılarak idam edildi.

Batıl inançla savaş

9 aralık - Diyanet İşleri Başkanlığı, camilerdeki vaazlarda batıl inançların ele alınmasına ve bu konuda halkın aydınlatılmasına karar verdi. Batıl inançların yanlışlığını belirten broşürler hazırlatan Diyanet İşleri, bunları bütün vaizlere göndermeye başladı.

Başol, Gürsel ve MBK üyelerini ziyaret etti

11 aralık - Yüksek Adalet Divanı Başkanı Salim Başol, Ankara'ya giderek Devlet Başkanı ve Başbakan Cemal Gürsel ve Millî Birlik Komitesi üyeleriyle görüştü. Görüşmelerden sonra bir açıklama yapan Salim Başol, üyelerin kendisiyle tanışmak istediklerini ve Ankara'ya davet ettiklerini söyledi.

İskenderun'da Atatürk heykeline bombalı saldırı

20 aralık - İskenderun'da 19 aralıkta kimliği belirsiz kişilerin Atatürk heykelini bir bombayla parçalamasından sonra, jandarma şehri sardı, sınır kapatıldı, sıkıyönetim ilan edildi ve 8 kişi tutuklandı. İskenderun Emniyet Müdürü görevinden alındı.
20 aralıkta İstanbul, Ankara ve İzmir'de gençler, bu çirkin olayı protesto etmek için gösteriler yaptılar.

Gürsel'in tedavisi için Amerikalı doktor getirildi

6 aralık - Devlet Başkanı ve Başbakan Cemal Gürsel'in rahatsızlığının teşhis ve tedavisi için 3 aralıkta Türkiye'ye gelen Harvard Üniversitesi öğretim üyelerinden Profesör Raymond Adams, Gürsel'i muayene etti. Devlet Başkanı'nın sol tarafında « cüzî bir kuvvet zaafı » tespit eden doktor, Gürsel'in devlet işleriyle meşgul olabileceğini açıkladı.

İnönü Topkapı'da öldürülecek miydi?

9 aralık - Yassıada duruşmalarına, CHP Genel Başkanı İsmet İnönü'ye suikast girişimi davasıyla devam edildi. 2 aralıkta başlayan Topkapı olayları davasında ifade veren eski Başbakan Adnan Menderes, Topkapı'da İnönü'nün arabasını çevreleyen ve bağıran DP'lilerin onu öldürmeye niyetli olmadıklarını ileri sürdü ve « Tertip, suikast değil, kuvvet gösterisiydi » dedi. Duruşmada dinlenen eski İstanbul Valisi Ethem Yetkiner ile eski Belediye Başkanı Kemal Aygün, doğacak olaylarla ilgili olarak Bayar ve Menderes'i ikaz ettiklerini söylediler.
8 aralıktaki duruşmada şahit olarak dinlenen İçişleri Bakanı Muharrem Kızıloğlu, « Topkapı'daki DP'lilerde şiş, bıçak ve sopalar vardı. Hepsi de sarhoştu » dedi.
9 aralıktaki duruşmada şahitlik yapan eski CHP Genel Sekreteri Kasım Gülek, « Topkapı'da taş ve sopa görmedim » dedi.

1961

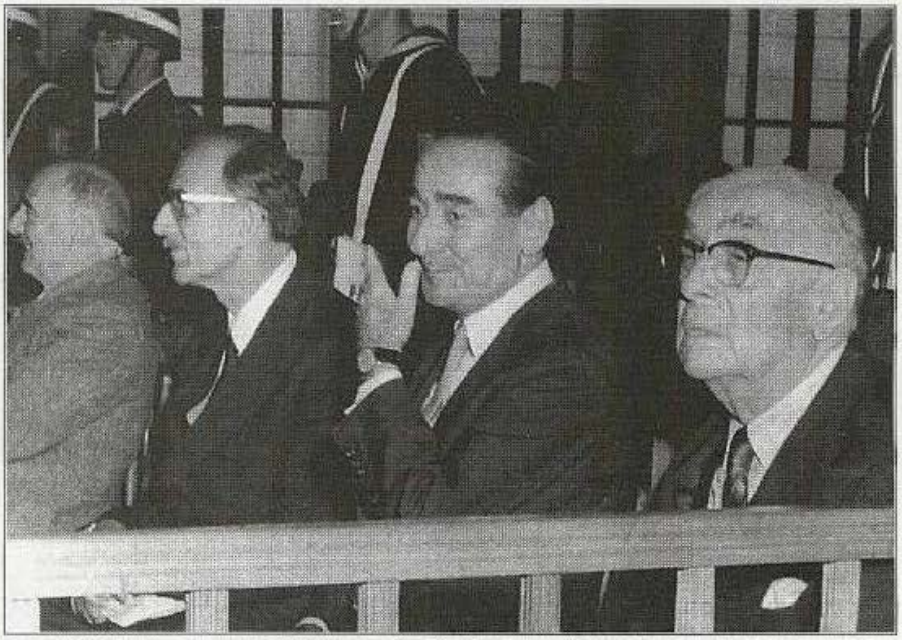
Ocak

2. Ulaştırma Bakanı Sıtkı Ulay görevinden istifa etti.
3. « Kürt devleti » kurmak isteyenler yargılanıyor. ☞
3. Ordu Yardımlaşma Kurumu Kanunu çıktı.
3. Basın İlan Kurumu kuruldu.
4. Bakanlar Kurulu istifa etti; Devlet Başkanı ve Başbakan Cemal Gürsel istifayı kabul etti. ☞
5. Fuat Köprülü ve Fahrettin Kerim Gökay, Yassıada'dan tahliye edildiler.
5. Yeni Bakanlar Kurulu açıklandı. ☞
6. Kurucu Meclis ilk toplantısını yaptı. ☞
8. Fransa ve Cezayir'de referandum: Cezayir halkının kendi kaderini belirlemesi ilkesi kabul edildi.
9. Temsilciler Meclisi başkanlığına emekli Orgeneral Kâzım Orbay seçildi.
10. Basında çalışanlar ile çalıştıranlara ilişkin 212 sayılı kanun yürürlüğe girdi; gazete sahipleri, kanunu protesto amacıyla 3 gün süreyle gazete çıkarmama kararı aldılar. ☞
12. Profesör Ali Fuat Başgil, kapatılan DP lehinde yazdığı bir yazı nedeniyle tutuklandı.
12. Siyasî partilerin faaliyetine izin verildi.
16. Temsilciler Meclisi'nde Anayasa'yla ilgili ilk görüşme sona erdi; ikili Meclis kabul edildi.
19. Yassıada duruşmalarında eski Başbakan Adnan Menderes, eski Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu ve armatör Ali İpar mahkûm oldular. ☞
23. Ordu mensupları ile memurlara yüzde 35, emeklilere ise yüzde 25 zam yapıldı.
23. 1961 yılı bütçesi 8 665 540 138 lira olarak açıklandı.
24. Yassıada duruşmalarında Başsavcı Egesel, Adnan Menderes'in idamını istedi. ☞
28. Yassıada'da, Topkapı olayları sanıklarının idamı istendi. ☞

ÖLÜM

8. Güreşçi Yaşar Doğu. ☞

Menderes ve Bayar hakkında idam talebi

Yassıada duruşmalarında, (soldan sağa) iki eski Dışişleri bakanı Fuat Köprülü ve Fatin Rüştü Zorlu, Adnan Menderes ve Celal Bayar.

28 ocak - Yassıada duruşmalarında görülmekte olan Topkapı Olayları davasında Başsavcı Altay Örner Egesel, başta eski Cumhurbaşkanı Celal Bayar ve eski Başbakan Adnan Menderes olmak üzere toplam 15 sanığın idamını talep etti.

Eski Başbakan Menderes'i Anayasa'yı ihlalle suçlayan savcılık, ilk olarak 24 ocakta, Kayseri Olayları davasında Menderes'in idamını talep etmişti. Bu defa savcının idam talebinin ardından, bitkin bir halde bulunan Menderes savunmasını yapabilmek için süre istedi.

19 ocaktaki duruşmada armatör Ali İpar, Türk Parası Kıymetini Koruma Kanunu'na muhalefetten mahkûm olmuştu. Armatör İpar, İpar Transport adlı bir firma kurarak Türkiye'ye mal nakli için ABD'den şilepler almıştı. Bu satın almada armatör İpar'ın, dönemin Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu tarafından himaye edildiği ileri sürülüyordu.

2 ocakta Ulaştırma bakanlığı görevinden istifa eden Sıtkı Ulay.

Kürt devleti kurmak isteyenler yargılanıyor

3 ocak - Bağımsız bir « Kürt devleti » kurmaya ve ırkçı düşünceyle ülke bütünlüğünü parçalamaya teşebbüste bulunmaktan sanık 49 kişinin yargılanmasına Ankara Askerî Mahkemesi'nde başlandı. 39'u tutuklu olarak yargılanan ve büyük bir kısmı yükseköğrenim görmüş olan sanıklar 18 aralık 1959'da yakalanmışlardı. Bir yıllık soruşturmanın ardından başlayan yargılamada duruşmaların gizli olarak devamına karar verildi.

Davanın sanıkları arasında İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi öğrencisi Yaşar Kaya, Nusaybin'de yayımlanan *İleri Yurt* gazetesinin yazarı Musa Anter ve Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğrencilerinden Şerafettin Elçi de bulunuyor.

Gazeteler 3 gün çıkmıyor

10 ocak - *Resmî Gazete*'de yayımlanarak yürürlüğe giren ve basında çalışanlar ile çalıştıranlar arasındaki ilişkiyi düzenleyen 212 sayılı kanunu protesto etmek amacıyla, *Akşam, Vatan, Yeni Sabah, Cumhuriyet, Dünya, Milliyet, Hürriyet, Tercüman* ve *Yeni İstanbul* gazetelerinin sahipleri ortak bir karar aldılar. Bu dokuz gazete 3 gün yayımlanmayacak.

İzinsiz dinî öğretim yapılması önleniyor

4 ocak - Millî Eğitim Bakanlığı, valiliklere gönderdiği bir genelgeyle « din dersleri okutan ve izinsiz olarak açılan kurs ve mahalle mekteplerinin derhal kapatılmasını » istedi. Genelgede, din derslerinin resmî ders programlarına alındığını bildirildi ve « Bazı illerimizde zorunlu öğrenim çağındaki çocukların özel Kuran kurslarına veya mahalle mektebi mahiyetinde gizli öğretim yapan yerlere devam ettikleri anlaşılmaktadır » denildi.

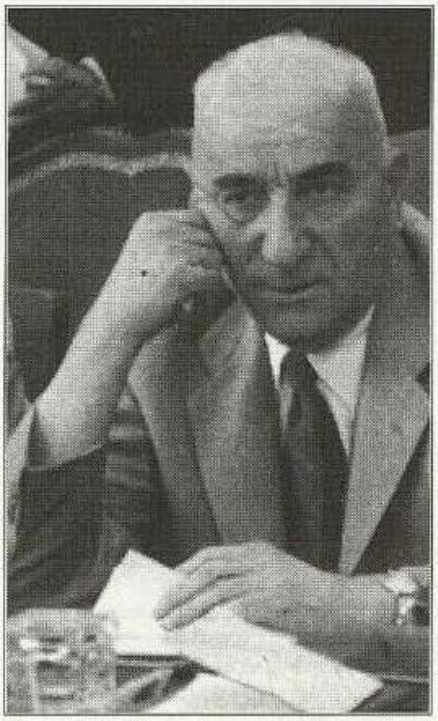

Yaşar Doğu.

Yaşar Doğu öldü

8 ocak - Türk güreşinin efsanevî ismi Yaşar Doğu, geçirdiği bir kalp krizi sonucu 46 yaşında Ankara'da öldü. Uluslararası karşılaşmalarda Türkiye'yi 47 defa temsil eden Yaşar Doğu, bu karşılaşmaların 46'sını, üstelik 33'ü tuşla olmak üzere kazanmıştı. 1948 Londra Olimpiyatları'nda serbestte 73 kg'da şampiyon olan Doğu, kendisine armağan edilen ev nedeniyle profesyonel olmuş kabul edildiğinden, 1952 Helsinki Olimpiyatları'na katılamamıştı.

İkinci Gürsel Hükûmeti (25. hükûmet)

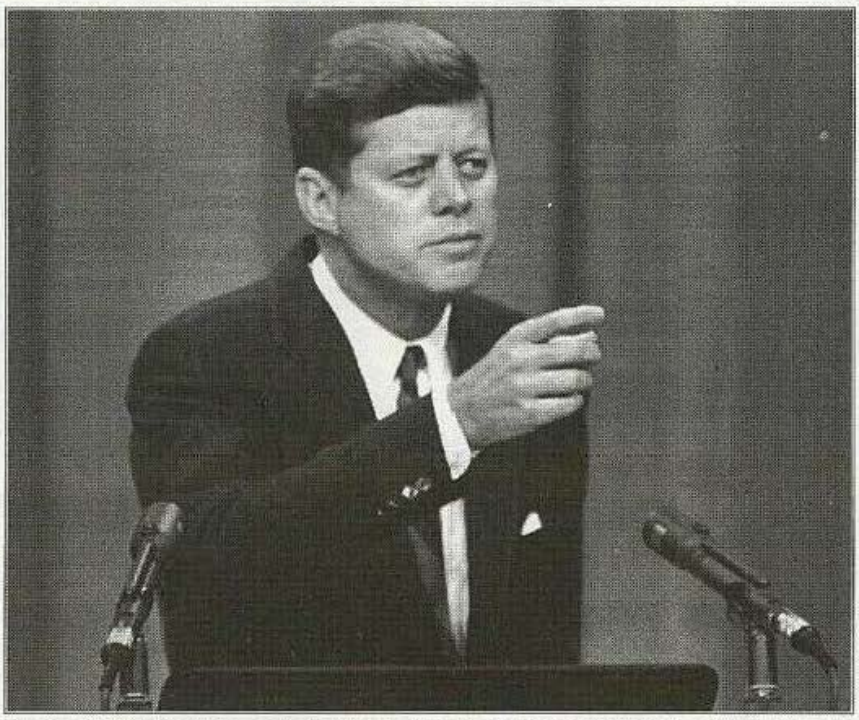

Cemal Gürsel.

5 ocak - 4 ocakta istifa eden Bakanlar Kurulu'nun ardından yeni kabine oluşturuldu. Cemal Gürsel başkanlığında kurulan yeni kabineye partilerden de üye alındı. Devrim'in 3. hükûmetinde CKMP'li Ahmet Tahtakılıç Çalışma, CHP'li Turhan Feyzioğlu Millî Eğitim, eski DP ve Hürriyet Partili Cihat Baban Basın-Yayın ve Turizm, Ekrem Tüzemen Adalet ve Osman Mersinli de Ulaştırma bakanı oldular.

Yeni Bakanlar Kurulu şu üyelerden oluşuyor:

Başbakan: Cemal Gürsel
Devlet Bakanı, Başbakan Yardımcısı ve İçişleri Bakanı: Muharrem İhsan Kızıloğlu
Devlet Bakanı: Hayri Mumcuoğlu
Devlet Bakanı: Nâsır Zeytinoğlu
Devlet Bakanı: Sıtkı Ulay
Adalet Bakanı: Ekrem Tüzemen
Millî Savunma Bakanı: Muzaffer Alankuş
Dışişleri Bakanı: Selim Sarper
Maliye Bakanı: Kemal Kurdaş
Millî Eğitim Bakanı: Turhan Feyzioğlu
Bayındırlık Bakanı: Mukbil Gökdoğan
Ticaret Bakanı: Mehmet Baydur
Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı: Ragıp Üner
Gümrük ve Tekel Bakanı: Fethi Aşkın
Tarım Bakanı: Osman Tosun
Ulaştırma Bakanı: Osman Mersinli
Çalışma Bakanı: Ahmet Tahtakılıç
Sanayi Bakanı: Şahap Kocatopçu
Basın-Yayın ve Turizm Bakanı: Cihat Baban
İmar ve İskân Bakanı: Fehmi Yavuz

9 kasım 1959'da yapılan seçimde, Cumhuriyetçi rakibi Richard Nixon'ı geride bırakarak, Amerika Birleşik Devletleri'nin 35. başkanı seçilen Massachusetts Senatörü John Fitzgerald Kennedy, yemin ederek başkanlık görevine başladı.

1961

Kurucu Meclis çalışmaya başladı

6 ocak - İkinci Cumhuriyet'in anayasasını ve yeni seçim kanununu hazırlayacak olan Kurucu Meclis çalışmalarına başladı. Yeni Meclis binasındaki ilk toplantıyâ rahatsızlığı nedeniyle katılamayan Devlet Başkanı ve Başbakan Cemal Gürsel'in konuşması Fahri Özdilek tarafından okundu. Gürsel'in konuşma metninde, meselelerin partiler yönünden ele alınmaması istendi.
Kurucu Meclis'in iki kanadını oluşturan Millî Birlik Komitesi ile Temsilciler Meclisi'nin bu ortak toplantısında üyeler ant içtiler. Ant metninde, « Yeni Anayasa'yı demokratik ve laik cumhuriyet esaslarına göre kısa zamanda hazırlamak ve iktidarı yeni meclise devretmek ülküsünden ayrılmayacağım » deniyor. Temsilciler Meclisi başkanlığına, emekli Orgeneral Kâzım Orbay getirildi.

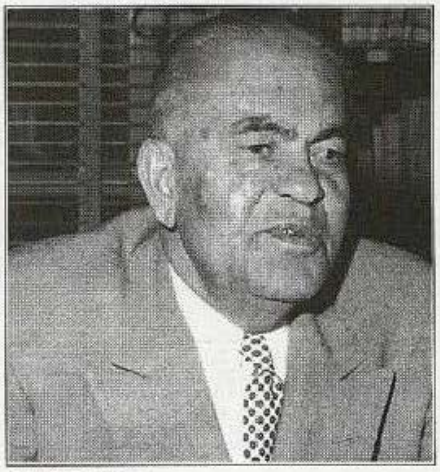
Temsilciler Meclisi başkanlığına getirilen emekli Orgeneral Kâzım Orbay.

Şubat

2. Yassıada duruşmalarında, 28 Nisan Olayları davasına başlandı.
2. İmar ve İskân Bakanı Fehmi Yavuz görevinden istifa etti.
4. Muharrem İhsan Kızıloğlu, İçişleri bakanlığı görevinden istifa etti; yerine Nâsır Zeytinoğlu getirildi.
5. CHP, tüzüğündeki 13 maddeyi değiştirdi.
6. Millî Eğitim Bakanı Turhan Feyzioğlu istifa etti.
6. İmar ve İskân bakanlığına Rüştü Özal getirildi.
7. Anayasa Komisyonu, din ve vicdan hürriyetiyle ilgili maddeyi kabul etti; okullarda din dersinin seçmeli olması kararlaştırıldı.
10. Yassıada duruşmalarında eski Cumhurbaşkanı Bayar ile eski Başbakan Menderes, « Seçime gidecektik » dediler.
11. Bir günde 5 parti kuruldu. ☞
13. 6 parti daha kuruldu. ☞
17. Lütfü Kırdar, Yassıada duruşmalarında ifade verirken öldü. ☞
19. Lütfü Kırdar'ın cenazesinde olaylar çıktı; 17 kişi gözaltına alındı. ☞
21. Hükûmet bir bildiriyle, « Her bedbaht teşebbüs ağır cezaya çarptırılacak » uyarısı yaptı. ☞
23. Temsilciler Meclisi'nde subay ve memur zammının reddi istendi.
27. Temsilciler Meclis'i bütçeyi kabul etti.
27. Adalet Partisi (AP) programı açıklandı. ☞
28. Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Muharrem İhsan Kızıloğlu görevinden istifa etti.
28. 260 eski DP milletvekili Yeni Türkiye Partisi'ne (YTP) girdi. ☞

ÖLÜM

3. Bestekâr Saadettin Kaynak. ☞
17. Siyaset adamı Lütfi Kırdar. ☞
25. Tiyatro sanatçısı Raşit Rıza Samako.
26. Siyaset adamı Hasan Âli Yücel. ☞

Lütfü Kırdar.

Lütfü Kırdar Yassıada'da öldü

17 şubat - Hekim, yönetici ve siyaset adamı Lütfü Kırdar 73 yaşında Yassıada'da öldü.
Lütfü Bey 1913'te Tıbbiye'yi bitirdikten sonra, çeşitli yerlerde doktorluk yaptı; 1936'da Manisa valiliğine, 1938'de de İstanbul vali ve belediye başkanlığına atandı. 1949 yılına kadar sürdürdüğü bu görevi sırasında İstanbul'un bayındırlık işlerine önem veren Kırdar, Harbiye'deki Spor ve Sergi Sarayı, Açıkhava Tiyatrosu, Dolmabahçe'deki Mithat Paşa Stadyumu ile Taksim alanı ve Atatürk Bulvarı'nın gerçekleşmesini sağladı.
Lütfü Kırdar, 1949 ara seçimlerinde Cumhuriyet Halk Partisi'nden Manisa milletvekili, 1954'te Demokrat Parti listesinden bağımsız İstanbul milletvekili seçildi. 1957'de tekrar seçilerek son Menderes hükûmetinde Sağlık ve Sosyal Yardım bakanlığı yaparken, 27 mayısta tutuklandı. Yassıada'da yargılanmakta olan Lütfü Kırdar, bir duruşma sırasında ifade verirken kalp krizi geçirerek öldü.

Kırdar'ın cenazesinde olay

21 şubat - Yassıada duruşmaları sırasında Yüksek Adalet Divanı'nda ifade verirken 17 şubatta hayatını kaybeden eski İstanbul Valisi ve Belediye Başkanı ve eski Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Doktor Lütfü Kırdar'ın 19 şubattaki cenaze töreninde olaylar çıktı. Tabutun cenaze arabasına konulmasına karşı çıkanlar polise mukavemet ettiler ve cenazeyi kaçırarak tekbir sesleri arasında Zincirlikuyu Mezarlığı'na götürdüler. Olay yerine gelen İstanbul Valisi Refik Tulga da bazı kişilerce protesto edildi, polis 17 kişiyi gözaltına almak zorunda kaldı.
Olaylar üzerine hükûmet 21 şubatta bir bildiri yayımlayarak, « Atatürk idealleri yolundaki hükûmet, her bedbaht teşebbüsü söndürecek ve mesulleri en ağır cezaya çarpturacaktır » uyarısında bulundu.

Üç günde 11 yeni parti kuruldu

28 şubat - 11 şubatta kurulan Adalet Partisi, Memleketçi Serbest Parti, Çalışma Partisi, Türkiye İşçi ve Çiftçi Partisi ve Cumhuriyetçi Meslekî Islahat Partisi'nden sonra, parti kurmak için son gün olan 13 şubatta 6 yeni parti daha kuruldu: Yeni Türkiye Partisi, Türkiye İşçi Partisi, Düstur Partisi, Kemalist Gençlik Partisi, Güven Partisi, Millete Hizmet Partisi.
Yeni Türkiye Partisi, eski Maliye Bakanı Ekrem Alican tarafından kuruldu.
Adalet Partisi'nin kurucusuysa eski Genelkurmay Başkanı emekli Orgeneral Ragıp Gümüşpala. 11 şubatta kurulan Adalet Partisi'nin Genel İdare Kurulu 18 şubatta oluşturuldu, genel sekreterlik görevine Şinasi Osma getirildi.
19 şubatta da Yeni Türkiye Partisi Merkez İdare Kurulu'nda görev bölümü yapıldı. Genel başkanlığa Ekrem Alican, genel sekreterliğe Ertuğrul Alatlı seçildi.
Memleketçi Serbest Parti'nin genel başkanlığına ise eski vali ve eski DP Kars Milletvekili Akif Eyidoğan seçildi.
Kemal Türkler, Rıza Kuas, Kemal Nebioğlu, İbrahim Denizcier gibi bir grup sendika yöneticisi tarafından kurulmuş olan Türkiye İşçi Partisi'nin genel başkanlığına Avni Erakalın getirildi.
27 şubatta bir basın toplantısı düzenleyen Adalet Partisi Genel Başkanı Ragıp Gümüşpala, partinin programını açıkladı. Parti programında merkeziyetçilik ilkesinin terk edilerek yerine idarî ademimerkeziyeti temin etmek ve yerel yönetimlere özerklik vermek konuları da yer alıyor. Gümüşpala basın toplantısında ayrıca, Demokrat Parti'ye sempati duyanlar aleyhine yapılan yayımların ikilik yaratacağını da belirtti.

Adalet Partisi Genel Başkanı Ragıp Gümüşpala, İzmir mitinginde konuşmasını yaparken.

13 şubatta kurulan 6 yeni partiden biri olan Yeni Türkiye Partisi'nin Genel Başkanı Ekrem Alican da 28 şubatta bir basın toplantısı düzenleyerek, eski Demokrat Partisi'ne mensup olan 260 milletvekilinin partisine girdiğini kamuoyuna açıkladı.

Yassıada duruşmaları devam ediyor. 2 şubatta, 28 nisan 1960 günü İstanbul'da meydana gelen üniversite olaylarıyla ilgili davaya başlandı. 10 şubatta eski Cumhurbaşkanı Bayar ve eski Başbakan Menderes, seçime gitmek niyetinde olduklarını açıkladılar.

İktisadî Devlet Teşekkülleri özel sektöre devredilecek

13 şubat - Sanayi Bakanı Şahap Kocatopçu, İktisadî Devlet Teşekkülleri'nin kâr getiren tesisler haline sokulduktan sonra hisse senetleriyle özel sektöre devredilmesi yolunda bir karar alınmış olduğunu açıkladı.

İTÜ öğretim üyesi Doçent Necmettin Erbakan ve yerli otomobil

12 şubat - İstanbul Teknik Üniversitesi Makine Fakültesi öğretim üyelerinden Doçent Necmettin Erbakan, yerli otomobil üretimi konusunda üniversitede bir konferans verdi. Konuşmasında, Türk tipi bir otomobilin yüzde 50'sinin Türkiye'de üretilecek yerli malzemeyle yapılması halinde, otomobil birim maliyetinin yaklaşık 1 400 dolar (14 000 lira) olacağını açıkladı.

1961

Hasan Âli Yücel öldü

26 şubat - Hasan Âli Yücel, 64 yaşında İstanbul'da öldü. 1938-1946 arasında Millî Eğitim bakanlığı yapan Yücel, Köy Enstitüleri'nin kurulması, dünya klasiklerinin Türkçe'ye çevrilerek bakanlıkça yayımlanması gibi çok önemli hizmetlerde bulunmuştu. « Goethe », « Bir Dehanın Romanı » (1932), « Türk Edebiyatına Toplu Bir Bakış » (1932) gibi incelemeleri, çeşitli gazetelerde yazdığı makale ve fıkralarını bir araya getirdiği « Pazartesi Konuşmaları » (1937), « İyi Vatandaş-İyi İnsan » (1957) gibi kitapları vardır.

Sadettin Kaynak öldü

3 şubat - Ünlü bestekârlarımızdan Sadettin Kaynak, 66 yaşında İstanbul'da öldü. 1920'li yılların ilk yarısında doldurduğu plaklarla tanınan Kaynak, ilk bestesini 1926'da yaptı. 1930'ların ikinci yarısında Türkiye'de çok gösterilen müzikli Mısır filmlerinin şarkılarını Türkçe sözlere uyarladı; film ve revü müzikleri besteledi. Geleneksel anlayışta, fantezi ve halk türküsü tarzında besteler yapan Kaynak'ın şarkılarını Münir Nurettin Selçuk, Safiye Ayla ve Müzeyyen Senar gibi ünlü sanatçılar seslendirdi. Kaynak'ın bazı besteleri Türk Sanat Müziği'nin en çok sevilen parçalarıdır.

Mart

4. Devlet Başkanı ve Başbakan Cemal Gürsel, Adalet Partisi Genel Başkanı Ragıp Gümüşpala'yla görüştü. ☞
7. Kahve sıkıntısı yeniden başladı.
7. Genelkurmay Başkanı Cevdet Sunay Türk halkına mesajında, Silahlı Kuvvetler'in her engeli yenmeye ve demokrasiyi büyük Türk milletine teslim etmeye kararlı olduğunu söyledi.
9. Anayasa tasarısı törenle Temsilciler Meclisi Başkanı Kâzım Orbay'a sunuldu.
10. Devlet Başkanı ve Başbakan Cemal Gürsel, Kurucu Meclis'teki konuşmasında, DP'li seçmenlere « kur yapan » partilere çattı. ☞
11. 6 yabancı firma Türkiye'de otomobil sanayii kurmak için başvuruda bulundu.
13. Temsilciler Meclisi Başkanı Kâzım Orbay, Meclis'in görevinin 27 mayısa kadar biteceğini açıkladı.
13. Yeni Türkiye Partisi Genel Başkanı Ekrem Alican, seçimin ekim ayında yapılmasını istedi.
15. Adalet Partisi Genel Başkan Yardımcısı Mehmet Yorgancıoğlu, İzmir'de gözaltına alındı. ☞
16. İzmir'de 4 Adalet Partisi üyesi tutuklandı. ☞
17. Devlet Başkanı ve Başbakan Gürsel partilere ikinci bir ihtarda bulundu. ☞
20. Gürsel, Adalet Partisi Genel Başkanı Ragıp Gümüşpala'yla ikinci defa görüştü. ☞
21. Gürsel, Yüksek Adalet Divanı Başkanı Salim Başol ve Başsavcı Ömer Egesel'le görüştü.
23. Ankara'da *Öncü* gazetesi süresiz kapatıldı. ☞
25. Siyasî faaliyetler 1 nisanda serbest bırakılıyor. ☞
28. Devlet Başkanı ve Başbakan Gürsel, CKMP Genel Başkanı Osman Bölükbaşı'yla görüştü.
29. İşçiye zam yapıldı; tekstil ve lastik işkolunda zam miktarı yüzde 25-30.
30. Anayasa tasarısının Temsilciler Meclisi'nde görüşülmesine başlandı. ☞

Yüksek Adalet Divanı Başkanı Salim Başol, Devlet Başkanı ve Başbakan Cemal Gürsel'le yaptığı görüşmeden çıkarken.

Siyasî faaliyetlere izin verildi

25 mart - Siyasî faaliyetlerin 1 nisandan itibaren kısmen serbest bırakılmasına ilişkin Başbakanlık tebliği, Devlet Başkanı ve Başbakan Cemal Gürsel'in imzasıyla yayımlandı. Tebliğe göre, propaganda yapılamayacak, ancak parti kongreleri toplanabilecek, düşmanlık yaratacak tartışmalar yapılmayacak, idareciler asla parti farkı gözetmeyecek.

Gürsel verdiği demeçte, hükûmetin daima uyanık olduğunu belirterek, siyasî partilerin DP'lilere yanaşmaları konusunda, « Mecnun DP takipçilerinin peşindeyim » dedi. Bu konuda ilk uyarısını 10 martta Meclis'te yapan Gürsel, « DP'yi eski pervasız alışkanlığı içinde hortlatmaya çalışanlar vardır. Bunlar ateşle oynadıklarının farkında değildirler » şeklinde konuşmuş, 4 martta AP Genel Başkanı Ragıp Gümüşpala'yla yaptığı görüşmeye ilişkin olarak da, « Memleket meselelerine dair fikirlerini alıyorum » demişti. 20 martta Gürsel, Ragıp Gümşüpala'yla ikinci bir görüşme yaptı. Görüşme sonrası Gümüşpala, « Adalet Partisi, DP'nin devamı değildir » dedi ve partiden istifa etmeyeceğini bildirdi.

Anayasa Meclis'te

30 mart - Temsilciler Meclisi, Kâzım Orbay başkanlığında yaptığı tarihî bir toplantıyla Türkiye Cumhuriyeti Anayasası tasarısını görüşmeye başladı. Görüşmeleri Devlet Başkanı ve Başbakan Cemal Gürsel de bir süre izledi. Toplantının açılışında bir konuşma yapan Başkan Kâzım Orbay, « Anayasa için en büyük teminat Türk milletidir » dedi. Tasarıya ilk eleştiri Fuat Arna'dan geldi. Arna konuşmasında, maddelerin yeni terimlerle yazılmasını eleştirdi. Konuşmacılardan Fahri Belen, milletvekili sayısını fazla bulduğunu belirtirken, iki meclis kurulmasını eleştiren Cemil Sait Barlas da devletçilik ilkesini savundu.

Asma köprü 10 yıl ertelendi

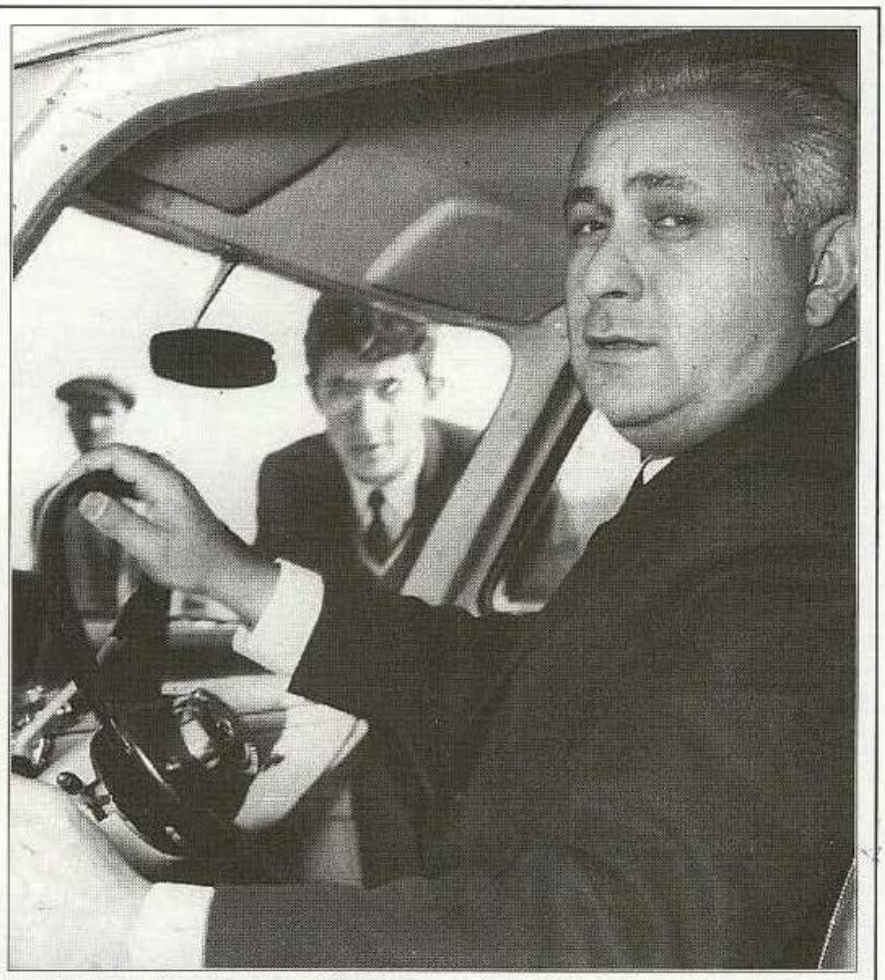
12 mart - Bayındırlık Bakanı Mukbil Gökdoğan, İstanbul Boğazı'nda yapılacak asma köprünün şimdilik uygulamaya konamayacağını bildirdi. Bakan Gökdoğan, « İktisadî durumumuz düzeldiği zaman asma köprü meselesini ele alabiliriz. Şimdilik asma köprüden önce yapılacak birçok işimiz var. Kanaatimce asma köprü işi on yıldan önce ele alınamaz » dedi.

AP'ye soruşturma

17 mart - Adalet Partisi Genel Başkan Yardımcısı Mehmet Yorgancıoğlu, 15 martta İzmir'de DP lehinde propaganda yaptığı gerekçesiyle gözaltına alındı. 16 martta gene İzmir'de 4 AP'li tutuklandı. Tutuklananlar arasında Ege Bölgesi Sanayi Odası Başkanı ve kapatılan DP İl İdare Kurulu üyesi Osman Kibar da bulunuyor. 17 martta AP Ege Teşkilatı hakkındaki soruşturmanın genişletildiği ve Vali Burhanettin Uluç'un olayla ilgili olarak AP İzmir İl İdare Kurulu üyelerinin ifadelerini aldığı öğrenildi.

Mehmet Yorgancıoğlu.

13 şubatta kurulmuş olan Yeni Türkiye Partisi'nin Genel Başkanı Ekrem Alican, 13 martta bir açıklama yaparak, « Genel seçimin ekim ayında yapılması doğru olur » dedi.

Öncü gazetesi süresiz kapatıldı

23 mart - Ankara'da yayımlanan *Öncü* gazetesi, Cemal Gürsel'in 22 martta yabancı gazetecilerin sorduğu soruya verdiği bir cevabı « tahrif ettiği » gerekçesiyle Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı tarafından süresiz kapatıldı. Komutanlığın *Öncü* hakkında yayımladığı bildiride, « Devlet Başkanı ve Başbakan Cemal Gürsel'in 22 martta NATO gazetecilerine verdiği demeçte, sadece Yassıada'daki sanıklar ve bunlarla yakından ilgili olanlar için belirttiği "tasfiye" ifadesini, kasıtlı bir şekilde ordu ve üniversiteyi de zikrederek tahrif etmek suretiyle huzursuzluk havası yaratmak isteyen *Öncü* gazetesinin, 23 marttan başlayarak süresiz kapatıldığı ve sorumlular hakkında soruşturmaya başlandığı » belirtildi.

Kürk getirmek serbest

21 mart - Gümrük ve Tekel Bakanlığı yolcuların beraberinde getirecekleri birer pikap, gramofon ve kürkten gümrük vergisi alınmayacağını bildirdi.

Hükûmet kurmak isteyen bir şeyh mahkemeye verildi

21 mart - Kendisine şeyh süsü veren Abdürrezzak Ensarioğlu, Doğu'da bir hükûmet kurmak üzere harekete geçtiği iddiasıyla Antalya Ağır Ceza Mahkemesi'ne sevk edildi. İddiaya göre Ensarioğlu 27 Mayıs'tan sonra bir köye giderek 150 kadar müridini, Devrim hükûmetini devirmek üzere silahlandırdı. Devrik Cumhurbaşkanı ve Başbakandan aldığı emirlerle bu harekete giriştiğini müridlerine söyleyen Ensarioğlu, Rusların ve Iraklıların da kendilerine yardım edeceğini ileri sürdü. 27 Mayıs ertesi sonra bir süre Sivas Cezaevi'nde tutuklu kalan Ensarioğlu, sonra Antalya'da zorunlu ikamete tabi tutulmuştu.

Hayvan vergisine son

21 mart - Maliye Bakanlığı, hayvan vergisinin bu yıl son defa alınacağını açıkladı. Gelir vergisi kanunun 193. maddesiyle hayvan vergisi 1 ocak 1962'den itibaren kaldırılacak.

1961

Nisan

1. Siyasî faaliyetler kısmen serbest bırakıldı. ☞
2. Ege'de Türk karasularında kaçak avlanan Yunanlılara ateş açıldı; 1 Yunanlı balıkçı öldü.
3. Eski Çalışma Bakanı, İstanbul Valisi ve Belediye Başkanı Mümtaz Tarhan tutuklandı.
4. ABD, Türkiye'ye askerî yardımı 43 milyon dolardan 90 milyon dolara çıkardı.
6. Temsilciler Meclisi, subaylara oy hakkı tanınması kararı aldı.
6. CHP de DP'lileri kendisine katılmaya çağırdı. ☞
8. 27 Mayıs Devrimi'nden sonra ilk siyasî kongre, CHP tarafından Eskişehir'in Mihalıççık İlçesi'nde yapıldı.
8. AP Genel Başkan Yardımcısı Mehmet Yorgancıoğlu tutuklandı.
12. Sovyet kozmonot Yuri Gagarin, uzayda ilk insan. ☞
13. Millî Birlik Komitesi, üniversiteden çıkarılan 147 öğretim üyesinin geri dönemeyeceklerini açıkladı.
14. Sanayi Bakanı Şahap Kocatopçu istifa etti.
15. Eski Devlet Bakanı, Başbakan Yardımcısı ve İçişleri Bakanı Muharrem İhsan Kızıloğlu, Vatikan büyükelçiliğine atandı.
16. Cemal Gürsel, Yüksek Adalet Divanı Başkanı Başol ve Başsavcı Egesel'le görüştü.
17. Temsilciler Meclisi'nde işçiye grev hakkı tanındı. ☞
18. Anayasa'ya çift meclis sistemi kondu; bir senato kurulacak.
19. ABD Başkanı Kennedy, « Sovyetler Küba'ya müdahale ederse karşı koyarız » dedi.
22. Cezayir'deki Fransız ordusunda isyan. ☞
23. De Gaulle Cezayir'deki isyancıların ezilmesini emretti. ☞
26. Fransa, Cezayir'deki isyanı bastırdı. ☞
29. Sanayi bakanlığına İhsan Soyak atandı.
29. Anayasa üzerindeki ilk tur görüşmeler Temsilciler Meclisi'nde tamamlandı.
30. İstanbul Kartal'da iki tren çarpıştı; 15 kişi öldü.

Uzayda ilk insan

İnsanoğlunun uzay macerası başladı: kozmonot Yuri Gagarin Vostok I uzay aracında.

12 nisan - Sovyetler Birliği, uzun zamandır hazırlıkları yapılmakta olan ilk insanlı uzay yolculuğunu gerçekleştirdi.
Rus kozmonot Yuri Gagarin'i taşıyan 4,72 tonluk Vostok I uzay aracı Moskova saatiyle 09.07'de Kazakistan'daki Baykonur Uzay Üssü'nden fırlatıldı. Yer'den 175 ilâ 327 km uzaklıktaki eliptik bir yörüngeye oturan Vostok I, Yer'in etrafındaki bir tam dolanımını 89 dakikada tamamladıktan sonra, Moskova saatiyle 10.55'te Saratov yakınlarındaki Smelovka'ya indi. 27 yaşındaki Sovyet kozmonot Yuri Gagarin'in sağlık durumunun gayet iyi olduğu bildiriliyor.

Üniversiteler Anayasa'nın bazı maddelerini tatmin edici bulmadı

10 nisan - Ankara Üniversitesi Rektörü Suut Kemal Yetkin, hazırlanan yeni Anayasa'da, üniversite özerkliği ve öğretim üyelerinin siyasete katılmasına ilişkin maddelerde değişiklik yapılması gerektiğini belirterek, aksi takdirde üniversite özerkliğinden bahsedilemeyeceğini söyledi.

İşçiye grev hakkı verildi

17 nisan - Temsilciler Meclisi Anayasa'nın, işçilere grev ve toplu sözleşme hakkı verilmesini öngören 46. maddesini kabul etti. Buna karşılık işverene lokavt hakkı tanınması teklifini reddetti. Meclis tarafından kabul edilen 46. madde şöyle:
« İşçiler, işverenle olan münasebetlerinde iktisadî ve sosyal durumlarını korumak ve düzeltmek amacıyla toplu sözleşme ve grev haklarına sahiptirler. Grev hakkının kullanılması kanunla düzenlenir ».

Kartal'da tren kazası; 14 ölü

30 nisan - Kartal'da iki trenin çarpışmasıyla meydana gelen feci kazada 14 kişi öldü, 44 kişi de yaralandı. Adana'dan Haydarpaşa'ya gelmekte olan Kurtalan Ekspresi saat 18.05'te Kartal'ı geçtikten sonra Cevizli'ye 1,5 km kala arıza yaparak durmak zorunda kaldı. Bu sırada aynı yönde giden bir banliyö treni durumdan haberdar edilmeyince kaza meydana geldi. Ekspresin furgonunda kimse olmadığından can kaybı olmazken, pazar günü olduğu için kalabalık olan ve 4 vagonu birbirine geçen banliyö treninde 14 kişi hayatını kaybetti.

Cezayir'de isyan

25 nisan - Cezayir'deki Fransız ordusunda bazı birlikler, 22 nisanda, General Challe ve birkaç generalin önderliğinde Fransa hükûmetine karşı ayaklandılar. Cezayir'in Fransa'dan ayrılmasına karşı çıkan General Challe, bütün orduya çağrıda bulunarak, ayaklanmacılara katılmalarını istedi. Bu gelişmeler üzerine, Cezayir'in Cezayirlilere bırakılması yönünde çözümler bulmaya çalışan Fransa Cumhurbaşkanı De Gaulle, bütün yetkileri kendisinde topladı ve olağanüstü hal ilan etti. 23 nisanda Fransızlara seslenen De Gaulle, ayaklanmacıları bastırmak için her yolun deneneceğini ve kendisine yardımcı olunmasını istedi. 23 nisandaki bu çağrının ardından ayaklanmacılara katılmayı reddeden Cezayir'deki Fransız ordusuna bağlı diğer birlikler harekete geçti, 25 nisanda ayaklanmayı bastırdılar ve General Challe'i yakaladılar. Diğer ayaklanmacı generaller ise kaçmayı başardılar.

Fransa Cumhurbaşkanı De Gaulle.

Seçim tarihi belli oldu, siyaset ısınıyor

30 nisan - 27 Mayıs Devrimi'nden sonra yasaklanan ve ara verilen siyasî parti çalışmaları, yeni partilerin kurulması ve ufukta seçim görülmesi üzerine yeniden hızlandı.
Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı İsmet İnönü, 2 nisandaki Parti Meclisi toplantısı sonunda, « Cumhuriyet Halk Partisi mesuliyet duygusu içinde huzur için çalışacak » dedi. Gene aynı gün CHP'li Hasan Tez, Karadeniz gezisine çıktığı Samsun'da, Demokrat Partilileri bağırlarına bastıklarını açıkladı. Adalet Partisi Genel Başkanı Ragıp Gümüşpala ise, CHP'nin tarafsız vatandaşlara baskı yaptığını ileri sürdü. 6 nisanda bir açıklama yapan CHP Genel İdare Kurulu üyesi Kemalî Beyazıt, temiz kalan, CHP'nin tüzük ve programına inanan DP'lilerin CHP'ye alınmasının kararlaştırıldığını açıkladı. Ancak bir gün sonra Devlet Bakanı Sıtkı Ulay, « kuyruk » tabir edilen ve zararlı faaliyetlerde bulunan DP'lilere çattı. Bakan Ulay, AP için de, « Dolambaçlı yollardan gittiği oluyor. İnşallah doğru hedefe ulaşacaktır » dedi.
27 Mayıs Devrimi'nden sonra ilk siyasî parti kongresi de 8 nisanda Eskişehir'in Mihalıççık İlçesi'nde CHP tarafından yapıldı. CHP'liler burada da DP'lilere el uzattılar. Aynı gün İzmir'de AP Genel Başkan Yardımcısı Mehmet Yorgancıoğlu huzuru bozmaktan tutuklandı.
Yeni Türkiye Partisi Genel Başkanı Ekrem Alican, 9 nisanda Konya'da yaptığı konuşmada CHP'nin DP'lilere yaklaşmasına değinerek, « Cumhuriyet Halk Partisi telaşa düşmüştür » dedi. Alican, Kastamonu'da da CHP'ye çattı.
Tüm partilerin merak ve umutla beklediği haber de 18 nisanda geldi. Devlet Başkanı ve Başbakan Cemal Gürsel, seçimlerin 15 ekimde yapılacağını açıkladı.
AP 30 nisanda bir bildiri yayımlayarak, CHP'yi ülkenin huzurunu bozucu faaliyette bulunmakla suçladı ve AP'nin kapatılacağına dair propaganda yaptığını iddia etti.

Domuzlar Körfezi çıkarması başarısız

İşgale karşı koymaya hazırlanan Fidel Castro (ortada) Kübalı liderlerle.

20 nisan - Fidel Castro'nun 1 ocak 1959'da Batista diktatörlüğünü devirmesinden sonra, Castro yönetimi ile Amerika Birleşik Devletleri arasındaki ilişkilerin bozulması ve ABD yönetiminin Küba'yla diplomatik ilişkilerini kesmesinin ardından, ABD'nin desteklediği sürgündeki Kübalılar, Castro'yu devirmek üzere 17 nisanda Küba'ya çıkarma yaptılar. ABD'de eğitilen ve ABD silahlarıyla donatılan Castro muhaliflerinin Küba'nın orta güneyindeki Domuzlar Körfezi'nden giriştikleri saldırıdan sonra şiddetli çarpışmalar devam ederken SSCB Komünist Partisi Birinci Sekreteri Hruşçev 18 nisanda, Rusya'nın tecavüzcülerin püskürtülmesi amacıyla Küba'ya her tür yardımı yapmaya hazır olduğunu açıkladı. Hruşçev'in bu açıklamasına ABD Başkanı John Kennedy 19 nisanda sert bir cevap vererek, herhangi bir müdahale halinde Amerika'nın harekete geçeceğini belirtti. Castro 20 nisanda resmî bir bildiriyle, istilacıların tamamen yok edildiğini ve kalanların da bataklıklarda kıstırıldığını, kaçmalarını engellemek için gemilerinin batırıldığını açıkladı. Böylece ABD'nin Castro'yu devirme planları başarısızlıkla sonuçlandı.

1961

Mayıs

2. Seçimlerin temel hükümleri ve seçmen kütükleri hakkındaki kanun yürürlüğe girdi. ☞
3. Milletvekili maaşı 4 050 lira olarak kanunlaştı.
4. AP Genel Başkanı Ragıp Gümüşpala ve YTP Genel Başkanı Ekrem Alican yurt gezisine çıktı.
5. SSCB'den sonra ABD de uzaya insan gönderdi.
10. Dışişleri Bakanlığı görevlisi 2 Türk Şam'da tutuklandı.
10. AP Genel Başkan Yardımcısı Yorgancıoğlu tahliye edildi.
11. Yassıada'da, son dava olan « Anayasa'yı ihlal » davasına başlandı. ☞
12. Gürsel, « İntikam almak isteyen gafiller, bir partiyi isim değişikliğiyle DP olarak kurmaya çalışıyorlar » dedi.
16. Yassıada'da ilk tahliye; eski DP Erzurum Milletvekili Şevki Erker salıverildi.
18. Gazeteci-yazar Aziz Nesin, *Tanin* gazetesinde yayımlanan bir yazısında komünizm propagandası yaptığı iddiasıyla tutuklandı.
20. Yassıada'daki duruşmalarda savcı, İstanbul ve Ankara olayları davasında 44 sanık için idam istedi.
21. Anayasa'ya « milliyetçilik » tabirinin girmesi reddedildi. ☞
21. AP diğer partileri solculukla suçladı.
23. Türk Parası Kıymetini Koruma Kanunu kaldırıldı.
24. İmralı Adası'nda mahkûmlar ayaklandı; 2 000 mahkûmu barındıran adada isyan bastırıldı.
27. Anayasa, Temsilciler Meclisi'nde kabul edildi.
29. Almanya'nın, Türkiye'ye 200 milyon mark yardım yapacağı açıklandı.
30. Parti liderleri, « Anayasa'ya evet » turları için Anadolu'ya gitti.
31. Yassıada duruşmalarında sanık Tevfik İleri, mahkeme kurulu tarafından salondan çıkarıldı.

Yassıada duruşmalarını yöneten, Salim Başol başkanlığındaki mahkeme heyeti.

« Anayasa'yı ihlal » davasına başlandı

11 mayıs - Yassıada duruşmalarında « Anayasa'yı ihlal » davasına başlandı. 14 ekim 1960 günü yapılan ilk duruşmadan tam 209 gün sonra görülmeye başlanan davada, sanıkları 101 avukat temsil etti. Savcılık kararnamesinin okunmasından sonra sorgulara geçildi. Yüksek Adalet Divanı Başkanı Salim Başol Celal Bayar'a, « Parti kavgalarını tarafsız bir cumhurbaşkanı olarak önlemeniz gerekirdi » dedi. Adnan Menderes de, kendisine yöneltilen « Suiistimal tahkikatları reddedilmedi mi ? » sorusuna başını eğerek, « Evet » cevabını verdi. Duruşma sırasında bir avukat, Yüksek Adalet Divanı Başkanı Salim Başol'un 27 Mayıs'tan sonra kurulan Adalet Komisyonu'nda görev aldığını belirterek, davadan çekilmesini istedi.

Aynı günkü duruşmada Osman Bölükbaşı'ya oy verildiği için Kırşehir'in ilçe yapılması konusu da görüşüldü. Bayar ve Menderes bunun siyasî bir hata olduğunu kabul ederek, hatanın sonradan düzeltildiğini söylediler.

Seçim hükümleri ve seçmen kütükleriyle ilgili kanun çıktı

2 mayıs - Seçimlerin temel hükümleri ve seçmen kütükleri hakkındaki kanun *Resmî Gazete*'de yayımlanarak yürürlüğe girdi. Kanun şu hükümleri içeriyor: bir sandıkta ancak 300 seçmen oy kullanacak; ilçelerde seçmen kütük büroları kurulacak; partiler için radyo konuşması seçimden 15 gün önce başlayacak, konuşmalar kayıt edilerek muhafaza altına alınacak; temel atma törenleri yasaklanacak.

Gürsel: Türkiye'de otomobil sanayii mutlaka kurulacak

15 mayıs - Makine mühendisleri tarafından düzenlenen, Türkiye'de otomobil sanayiinin kurulmasıyla ilgili kongrede bir konuşma yapan Devlet Başkanı ve Başbakan Cemal Gürsel, memleketimizde oto sanayiinin mutlaka kurulacağını söyledi. Başbakan Gürsel, « Ot satmakla neticeye varamayız. Otomobil yapamayacağımız, olsa olsa bir kara düşünce mahsulüdür » dedi.

Din hakkındaki yazı Meclis'i karıştırdı

17 mayıs - Kadircan Kaflı'nın *Tercüman*'da yayımlanan bir yazısı Temsilciler Meclisi'nde sert tartışmalara yol açtı. Yazıda Meclis'e, namazın günde iki rekata indirilmesi, cami duvarlarına Latin harfleriyle yazı yazılması ve Atatürk fotoğrafları asılması gibi bazı teklifler verildiği ileri sürüldü. Rifat Çini Meclis'teki konuşmasında böyle bir teklifin kesinlikle olmadığını belirterek, Kadircan Kaflı'nın, Osman Nuri Çerman adında birinin yazdığı bir kitabı Meclis'in hazırladığı bir tasarı gibi göstererek kötü niyetle hareket ettiğini ve Meclis'i töhmet altında bıraktığını söyledi. Kaflı ise savunmasında, « Böyle bir tasarı hem var, hem yok. Bu tasarı kafalarda var » diye cevap verince ortalık karıştı. Kenan Esengin, Kaflı'nın CKMP'ye mensup olmadığını belirttiği konuşmasında kendisini « mikrop »lukla suçladı.

1961

Temsilciler Meclisi'nde hâkimler yüzünden kavga çıktı

4 mayıs - Temsilciler Meclisi'nde ilk defa kavgalı bir oturum yapıldı. Kavga, hâkimlerin tasfiyesiyle ilgili olarak Meclis'e verilen bir önerge yüzünden çıktı. Ratip Tahir Burak ve Sırrı Atalay tarafından verilen önergede, bazı hâkimlerin görevlerini kötüye kullandıkları belirterek, kurulmakta olan yeni rejimin teminatı için hâkimler arasında bir tasfiye yapılması gerektiği ileri sürüldü. Söz alan Sırrı Atalay daha da ileri giderek iki taraftan da rüşvet alan hâkimlerin bulunduğunu iddia etti. Önerge üzerinde tartışan Yozgat delegesi Celal Sungur ile CHP'den Meclis'e giren Şahap Kitapçı yumruklaştılar. Önergenin yarattığı fırtına üzerine CHP Genel Başkanı İnönü evinden aranarak Meclis'e davet edildi. Meclis'e gelen İnönü önerge sahipleriyle yaptığı konuşmadan sonra, tasfiyelerin daima kötü sonuçlar verdiğini, mazide hata işlemiş hâkimlerin hepsinin zamanla kendiliklerinden tasfiye olacağını belirtti ve « Tasfiye cemiyetin gelişmesiyle, tedrici olursa fayda getirir » dedi. Önerge, 59 kabul oyuna karşılık 110 oyla reddedildi.

Milliyetçilik ve Anayasa

25 mayıs - « Milliyetçilik » tabirinin Anayasa'ya girmesi konusu Temsilciler Meclisi'nde tartışmalara yol açtı. 20 mayıstaki oturumda milliyetçilik tabirinin Anayasa'ya girmesi reddedildi.
Temsilciler Meclisi Anayasa Komisyonu, dün « milliyetçilik » ilkesinin Anayasa'nın başlangıç kısmında belirtilmesi ve Anayasa'nın 2. maddesinde yer alan « millî devlet » tabirinin muhafaza edilmesi hususunda görüş birliğine vardı.

Tanin gazetesinde yayımlanmış olan bir yazısında komünizm propagandası yaptığı iddiasıyla tutuklanan gazeteci-yazar Aziz Nesin.

Haziran

1. Hava Kuvvetleri Komutanı İrfan Tansel görevinden alınarak Washington'daki Türk Askerî Heyeti başkanlığına atandı. ☞
1. Yurtdışına çıkışa izin verildi; gideceklere 1 dolar 13,50 liradan verilecek.
2. Yurtdışında tahsil serbest bırakıldı.
3. ABD Başkanı Kennedy ve SSCB lideri Hruşçev Viyana'da buluştu. ☞
6. Ordu içindeki « Silahlı Kuvvetler Birliği », Devlet Başkanı ve Başbakan Gürsel'e bir muhtıra verdi. ☞
8. Korgeneral İrfan Tansel, Hava Kuvvetleri komutanlığına yeniden atandı. ☞
8. YTP, CHP'yi ihbarcılıkla suçladı. ☞
9. CHP, YTP'yi suçladı. YTP'liler ile CHP'liler Diyarbakır'da kavga etti. ☞
9. Korgeneral Cemal Madanoğlu Millî Birlik Komitesi'nden istifa etti; istifası kabul edilmedi. ☞
11. Millî Birlik Komitesi bir bildiriyle seçimin zamanında yapılacağını açıkladı.
13. Gürsel İnönü'yle görüştü.
14. CKMP Genel Başkanı Osman Bölükbaşı gericilik suçlamalarını reddetti.
15. Adnan Menderes'in avukatları Burhan ve Orhan Apaydın, Başsavcı Egesel'i dava etti.
16. Sakarya denizaltısı Yalova önlerinde Paşabahçe vapuru ile çarpıştı; can kaybı olmadı.
17. Necdet Uran Deniz Kuvvetleri, Muhittin Onur Kara Kuvvetleri komutanlığına atandı. ☞
18. Ankara'yı sel bastı; 18 kişi ölü.
20. Millî Birlik Komitesi, Anayasa referandumunun 9 temmuzda yapılacağını açıkladı.
22. Ali Fuat Başgil Yassıada'da şahit olarak dinlendi. ☞
27. Millî Savunma Bakanı Muzaffer Alankuş görevinden istifa etti; yerine Fahri Özdilek getirildi. ☞
27. İslam devleti kurmaya çalışan AP'li Ahmet Çiftçi tutuklandı.

ÖLÜM

15. Gazeteci-yazar Peyami Safa. ☞

Partiler birbirine düştü bile !

28 haziran - Şubat ayında yeni partilerin kurulmasından ve siyasî parti faaliyetlerinin kısmen de olsa serbest bırakılmasından sonra çalışmalarını yurt çapına yayan parti liderleri, birbirlerini suçlamaya başladılar.
İlk olarak 8 haziranda YTP, CHP'yi asılsız ihbarcılıkla, 9 haziranda da CHP, YTP'yi iftiracılıkla suçladı. Bu arada söz düellosu bazı yerlerde kavgaya dönüştü. 10 haziranda Diyarbakır'ın Beşiri İlçesi'nde CHP'liler YTP'lilerle kavga etti, 6 CHP'li ile 16 YTP'li tutuklandı. Bir gün sonraki CKMP kongrelerinde de CHP'ye çatıldı. CHP Parti Meclisi ertesi gün bir bildiri yayımlayarak iktidara hazır olduklarını ve tahriklere kapılmayacaklarını açıkladı. YTP ve AP de bir gün sonra seçime hazır olduklarını belirten birer bildiri yayımladılar. 14 haziranda CKMP Genel Başkanı Osman Bölükbaşı partisi için yapılan gericilik suçlamalarını reddetti. 16 haziranda YTP ile AP'nin işbirliği yapacaklarına dair çıkan söylentilere karşı CHP, « Bu birleşme bizi sevindirir » açıklamasını yaptı. Parti tartışmalarına Millî Birlik Komitesi'nin bazı üyeleri de katıldı. Cemal Madanoğlu, « kuyruk » lafının vatandaşlar arasında ikilik yarattığını söylerken, Fikret Kuytak da YTP Genel Başkanı Ekrem Alican'ın Maliye bakanı olduğu sırada Arazi Vergisi'ni 15 kat artırmayı istediğini açıkladı. Tüm bu gelişmeleri yakından izleyen Devlet Başkanı ve Başbakan Cemal Gürsel, 21 haziranda yaptığı konuşmada, « Partiler birbirlerine tuzaktan vazgeçip yapacaklarını açıklamalı » dedi.
24 haziranda YTP sözcüsü CHP'yi « silahlı sarhoş »a benzetti. CKMP ise, AP ve YTP'yi CHP'nin kurdurttuğunu iddia etti.
28 haziranda radyoda konuşan YTP Genel Başkanı Ekrem Alican vatandaşları Anayasa referandumunda « evet » oyu vermeye çağırdı. AP Genel Başkanı Ragıp Gümüşpala bu konuda çelişkili konuştu; « Genel İdare Kurulu 'evet' deme kararı aldı » derken, « Kararı halk verecek » ilavesini yaptı.

Komünist ressamlar!

10 haziran - Ressam İhsan İncesu, Martha Tözge ve 3 arkadaşı, İstanbul Şehir Galerisi'nde açtıkları sergide tablolarıyla komünizm propagandası yaptıkları iddiasıyla Sıkıyönetim Komutanlığı'nca gözaltına alındı.

Dinde Reform adlı kitap toplatıldı

23 haziran - Savcılık, « Dinde Reform » adlı kitabı toplatarak yazarı Osman Nuri Çerman'ı mahkemeye verdi. Konuyla ilgili bir açıklama yapan Millî Birlik Komitesi sözcüsü, « Herkes dinî inancında, kanaatinde, ibadetinde ve öğreniminde serbesttir. Anayasa'nın dinle ilgili maddeleri açıktır » dedi.

Askerler arasında ikilik

Korgeneral İrfan Tansel.

Korgeneral Cemal Madanoğlu.

27 haziran - 1 haziranda Amerika Birleşik Devletleri'nin başkenti Washington'daki Türk Askeri Heyeti başkanlığına atanan Hava Kuvvetleri Komutanı İrfan Tansel'in 8 haziranda yeniden eski görevine getirilmesi, değişik yorumlara yol açtı. Korgeneral Tansel'in görevine iade edilmesinde, ordu içindeki « Silahlı Kuvvetler Birliği » adlı cuntanın etkili olduğu öğrenildi. « Silahlı Kuvvetler Birliği », 6 haziranda Devlet Başkanı ve Başbakan Cemal Gürsel'e bir ültimatom vererek İrfan Tansel'in göreve iadesini istedi. Çankaya üzerinde alçak uçuş yapan jetlerin de, Gürsel'in ültimatoma boyun eğmesinde etkili olduğu sanılıyor.

9 haziranda bir açıklama yapmak ihtiyacı duyan Millî Birlik Komitesi, ordu üst kademelerinde değişiklik yapılacağı yolundaki haberleri yalanladı. Yapılan açıklamada, Korgeneral Cemal Madanoğlu'nun Millî Birlik Komitesi'nden istifasının da kabul edilmediği bildirildi. Bu arada Ankara Komutanlığı görevinden de çekilen Korgeneral Madanoğlu'nun yerine Korgeneral Ali Keskiner atanıdı. Devlet Başkanı ve Başbakan Cemal Gürsel, Cemal Madanoğlu'nun istifası için, « Bu beşincisi » dedi.
Millî Birlik Komitesi, 11 haziranda yayımladığı bir bildiriyle millete teminat vererek, seçimin zamanında yapılacağını belirtti.

17 haziranda Kara ve Deniz Kuvvetleri komutanları, daha önce değişiklik yapılmayacak şeklindeki açıklamalara karşın değiştirildiler. Kara Kuvvetleri komutanlığına, Korgeneral Muhittin Önür, Deniz Kuvvetleri komutanlığınaysa, Harp Filosu Komutanı Tümamiral Necdet Uran atandı.
20 haziranda Cemal Gürsel, « Seçimler için Yassıada duruşmalarının sonucu bekleniyor » derken, Madanoğlu bekleme taraftarı olmadığını söyledi.
27 haziranda Millî Savunma Bakanı Muzaffer Alankuş görevinden istifa etti. Yerine Başbakan Yardımcısı Fahri Özdilek getirildi; Sıtkı Ulay da Başbakan yardımcısı oldu.

Viyana'da zirve toplantısı: Kennedy ile Hruşçev buluştular

4 haziran - Amerika Birleşik Devletleri Başkanı John F. Kennedy ile Sovyetler Birliği lideri Nikita Hruşçev 3 haziranda, Avusturya'nın başkenti Viyana'da bir araya geldiler. Viyana'daki Amerikan Büyükelçiliği'nde yapılan ilk görüşmelerin ardından iki lider 4 haziranda bu defa da Sovyet Büyükelçiliği'nde buluştular.
Amerikan ve Sovyet liderleri zirve toplantısı sonrası yayımlamış oldukları ortak bir bildiriyle, nükleer denemeler, silahsızlanma ve Almanya meselesi gibi konuları ve hemen de bütün diğer dünya meselelerini görüştüklerini; ayrıca bütün bu konular üzerinde temasların sürdürülmesi için anlaşmaya vardıklarını belirttiler.

SSCB'nin lideri Nikita Hruşçev ve ABD Başkanı John Kennedy Viyana'da.

1961

Başgil Yassıada'da şahit olarak dinlendi

22 haziran - Profesör Ali Fuat Başgil Yassıada'da devam edilen Anayasa davasında şahit olarak dinlendi. Başgil, Anayasa'ya aykırı bir kanuna oy veren milletvekillerinin suçlu olmayacağını ileri sürdü. Son kanunlarla ilgili olarak Bayar ve Menderes'le fikir alışverişlerini anlatan Başgil, Tahkikat Komisyonu kurulmasının Anayasa'ya aykırı olmadığını, kendisinin Anayasa'ya aykırılık bakımından yayın yasağı üzerinde durduğunu ve sükûneti sağlamak için hükûmetin değiştirilmesi, koalisyon kabinesine gidilmesi teklifini ileri sürdüğünü söyledi. Başgil, Bayar'a « Hukukî durum tamdır » demediğini, hafızasının bu noktada Bayar'ı yanılttığını belirtti. Mahkeme Başkanı Başol, sanıkların hukukî sorumluluğu hakkında fikir söylemek isteyen Başgil'i, « Biz sizi bilirkişi olarak davet etmedik » diyerek susturdu.

Peyami Safa.

Peyami Safa öldü

15 haziran - Tanınmış gazeteci-yazar Peyami Safa, 62 yaşında İstanbul'da öldü. Çocukluğunda yakalandığı bir kemik hastalığının fiziksel ve ruhsal acılarını anlattığı « Dokuzuncu Hariciye Koğuşu » adlı romanıyla tanınan Peyami Safa, 1918'den bu yana Türkiye'de çıkan hemen her gazete ve dergide fıkra, makale yazdı, romanlarını tefrika etti. Çağın düşünce ve siyaset akımlarıyla da ilgilendi; ilk dönemlerinde sol eğilimli siyaset akımlarına yakınlık gösteren Safa, İkinci Dünya Savaşı sırasında nasyonal sosyalistleri savundu; daha sonra « Doğu maneviyatçılığı »na yöneldi. Nâzım Hikmet, Zekeriya Sertel, Nurullah Ataç gibi yazarlarla Türk basınında izler bırakan polemiklere girdi. Romanlarının ana temaları kültür ve medeniyet, ideoloji, materyalizme karşı maneviyatçılık, nesil anlaşmazlığı ve zihniyet çatışması, kadın, evlilik, aile, tahsil ve terbiye, ahlak buhranı, hürriyet ve ekonomik sistemlerdi. Peyami Safa, geçim kaygısıyla yazdığı eserlerinde Server Bedi takma adını kullanmıştı.

Temmuz

1. İngiltere, Irak'ın tehdidi üzerine Kuveyt'e asker çıkardı.
3. İnönü Taksim'deki mitingde, halkı Anayasa'ya « evet » demeye çağırdı.
4. Gürsel millete seslendi ve Anayasa'ya « evet » çağrısı yaptı.
5. Hükûmet, İstanbul'un ekmek sorununa el koydu. ☞
6. Gürsel, « AP'nin iyi yolda olmadığını bilmeyen sadece genel başkanıdır » dedi.
7. YTP Genel Başkanı Ekrem Alican, « Vatandaş, Cumhuriyet Halk Partisi'ne karşı tek cephe arıyor » dedi.
9. Anayasa referandumu yapıldı; yüzde 60,4 evet. ☞
13. Türkiye'nin Ortak Pazar'a üyelik başvurusunun reddi haberi yalanlandı.
14. Yassıada'da, Anayasa'yı ihlal davasında 107 sanığın idamı istendi.
19. Madanoğlu, « Senatör olmak için ihtilal yapmadık » dedi.
20. Metin Oktay Palermo'ya gitti. ☞
20. Millî Birlik Komitesi, Korgeneral Madanoğlu'nun istifasını kabul etti.
21. Kurucu Meclis seçimin 15 ekimde yapılmasını kabul etti.
22. 1 500 Türkmen Irak'tan Türkiye'ye iltica etti.
24. Devlet Başkanı ve Başbakan Gürsel, AP Genel Başkanı Gümüşpala'ya partisinin faaliyetleri hakkında bir uyarı mektubu gönderdi. ☞
25. Ortak Pazar Konseyi, Türkiye için özel komisyon görevlendirdi.
25. Irak'tan Türkiye'ye kaçan Kerkük'lü Türkmenler, Kürt lider Molla Mustafa Barzanî'den şikâyetçi oldular.
30. CKMP İstanbul İl Kongresi'nde Adnan Menderes övüldü.
31. DP'yi metheden YTP genel sekreteri ifade verdi.
31. Millî Birlik Komitesi, 27 Mayıs Devrimi'ne karşı tavırlara sert tedbir alınacağını açıkladı. ☞

ÖLÜM

18. Mimar Emin Halit Onat.

MBK'den partilere sert uyarı

31 temmuz - Millî Birlik Komitesi, 27 Mayıs Devrimi'ne karşı işlenen suçların demokrasiye doğru atılan kararlı adımları geciktirmek amacını güttüğünü açıklayarak, nerede işlenirse işlensin bu suçların İstanbul ve Ankara sıkıyönetim komutanlıklarınca takibe tabi tutulacağını açıkladı.

Seçimlere az bir zaman kala CKMP, YTP ve AP « sahipsiz » DP oylarını toplayabilmek için yoğun bir faaliyete giriştiler. DP oylarının genel olarak AP'de toplanma eğiliminde olduğu gözleniyor. CHP dışındaki bütün partiler, özellikle AP ve YTP, propagandalarını DP'ye yakınlık teması üzerinde yoğunlaştırıyor ve kendilerini DP'nin devamı olarak göstermeye çalışıyorlar. AP İstanbul, Trakya, Ege, Marmara ve Karadeniz'de sürekli güçleniyor. Doğu illeri YTP'ye eğilimli, Orta Anadolu'daki kararsızlar ise CKMP'den yana görünüyor.

Seçimleri, DP'nin devamı niteliğinde olduğu gün geçtikçe anlaşılan AP'nin kazanması ihtimali Millî Birlik Komitesi ve ordu içindeki « Silahlı Kuvvetler Birliği » gibi gruplarda tedirginlik yaratıyor. Devlet Başkanı ve Başbakan Gürsel, 24 temmuzda AP Genel Başkanı Ragıp Gümüşpala'ya bir mektup göndererek, AP'nin yasal sınırların dışına çıktığı uyarısında bulundu. Gürsel tam metin halinde basına verilen mektubunda Gümüşpala'ya hitaben, « Sizin hüsniniyetinizin ardında memlekette ne vahim ve ne tehlikeli bir oyun oynandığını fark etmediğinizi kabul edemiyorum. Bulunduğumuz ahval içinde yarınki faaliyet metotlarının memleketi korkunç buhranlara sürükleyecek çok kötü bir yol olduğunu artık anlamalısınız. İyi biliniz ki hükûmetin elinde partinizin faaliyetleri hakkında çok hazin bilgiler toplanmıştır » diyor.

AP Genel Başkanı Ragıp Gümüşpala.

Yeni Anayasa kabul edildi

11 temmuz - 9 temmuz pazar günü yapılan Anayasa referandumunun kesin sonuçları açıklandı. Yurt genelinde oy verme hakkına sahip olanların yüzde 83'ünün katılmış olduğu referandumda vatandaşların yüzde 60,4'ü « evet », yüzde 39,6'sı da « hayır » oyu kullandı. «Evet » oylarının sayısı 6 348 191, « hayır » oylarının sayısı ise 3 934 370.

Aydın, Bolu, Bursa, Denizli, İzmir, Samsun, Manisa, Kütahya, Zonguldak, Çorum ve Sakarya'da «hayır » oyları daha fazla çıktı.

Sonuçların alınmasından sonra konuyla ilgili bir açıklama yapan Devlet Başkanı ve Başbakan Cemal Gürsel, « Neticeden çok memnunum » dedi.

Türkiye Cumhuriyeti'ni « millî, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti » olarak niteleyen yeni Anayasa, iki meclis, Anayasa Mahkemesi, yüksek hâkimler kurulu, grev ve toplu sözleşme hakkı, basın özgürlüğü, üniversite özerkliği gibi yeni kurum ve kavramlar getiriyor.

Yeni Anayasa'ya göre Millî Birlik Komitesi üyeleri demokratik rejime geçildikten sonra Cumhuriyet Senatosu'nda ömür boyu « tabiî senatör » olarak görev yapacaklar.

1961 Anayasası

9 temmuz 1961'de yapılan halkoylaması sonucu kabul edilen yeni Anayasa, bir Başlangıç ile 157 madde ve 10 geçici maddeden oluşuyor. Anayasa metnine dahil olan Başlangıç bölümünde, « Anayasa ve hukuk dışı tutum ve davranışlarıyla meşruluğunu kaybetmiş bir iktidara karşı direnme hakkını kullanarak 27 Mayıs 1960 Devrimi'ni yapan Türk milleti »nin, « demokratik hukuk devletini, bütün hukukî ve sosyal temelleriyle kurmak için, Türkiye Cumhuriyeti Kurucu Meclisi tarafından hazırlanan bu Anayasa'yı kabul ve ilan » ettiği belirtiliyor.

Türkiye Cumhuriyeti'ni, « İnsan haklarına ve başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, millî, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti » olarak tanımlayan yeni Anayasa, özgürlükçü ve demokratik bir rejim için başlıca güvenceleri sağlıyor. Kişinin hürriyetini, güvenliğini ve refahını ölçü olarak alırken, toplumu ve toplum yararını da inkâr etmiyor; aksine, temel hak ve hürriyetler dışında kalan kişi hakları konusunda kamu yararına öncelik veriyor. Ancak bu siyasî olmaktan çok hukukî bir öncelik, çünkü hakların özüne dokunulamayacağı, sadece kullanılmasının sınırlanabileceği de Anayasa'yla hükme bağlanıyor.

1924 Anayasası'nın Meclis diktatörlüğüne açık oluşunu göz önünde bulunduran yeni Anayasa, yasama ve yürütme arasında kuvvetler ayrılığı sistemi getiriyor ve siyasî iktidar bir dizi kurumla sınırlandırıyor. Yasama yetkisini kullanan TBMM de Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu adlarını taşıyan iki meclise ayrılıyor. 40 yaşını doldurmuş ve yükseköğrenim görmüş kişilerden oluşan Senato'da, seçilmiş üyelerin yanı sıra, eski cumhurbaşkanı, eski MBK üyeleri ve cumhurbaşkanı tarafından seçilmiş kontenjan üyeleri yer alıyor.

Yeni Anayasa'nın getirdiği önemli yeniliklerden biri de TBMM'den çıkan yasaların Anayasa'ya uygun olup olmadığını denetleyecek olan Anayasa Mahkemesi. Hâkimlerin özlük işlerine bakmakla görevli Yüksek Hâkimler Kurulu'nun kurulmasıyla da yargı, yürütmenin müdahalesinden uzak tutulmuş oluyor.

Bu Anayasa'da ilk defa olarak, klasik ve siyasî hakların yanı sıra sosyal ve ekonomik haklara da yer veriliyor. Devlete « sosyal » niteliği dolayısıyla bazı görevler yükleniyor. Toplu sözleşme, grev ve lokavt hakları anayasal nitelik kazanıyor.

Yeni Anayasa'nın getirdiği kurumlardan biri de, devletin ulusal güvenlik siyasetinin tespiti ve uygulanmasıyla ilgili olarak Bakanlar Kurulu'na görüş bildirmekle görevli Millî Güvenlik Kurulu'dur. Kurul cumhurbaşkanının başkanlığında Başbakan, Genelkurmay başkanı, Millî Savunma, İçişleri ve Dışişleri bakanları, Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri komutanları ile Jandarma genel komutanından oluşacak.

Galatasaray'ın yıldız futbolcusu Metin Oktay, İtalya'nın Palermo kulübüne transfer oldu.

Profesör Kubalı: Anayasa çiğnendi

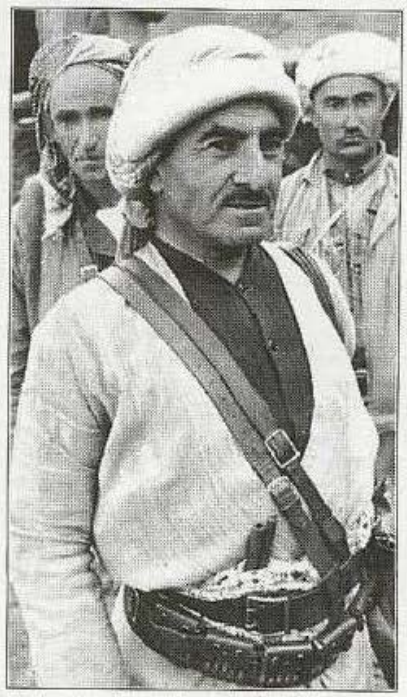
3 temmuz - ABD'den dönen İstanbul Hukuk Fakültesi öğretim üyesi Hüseyin Nail Kubalı, Yassıada'da şahit olarak dinlendi. Kubalı ifadesinde, DP döneminde Anayasa'nın ihlal edildiğini, Bayar ve Menderes'in diktatörlüğe gittiklerini söyledi. Kubalı'nın 8,5 saat süren ifadesi sırasında Menderes, « Şahit, kaderimizin fetvasını verircesine konuşuyor » dedi.

Ekmeğe hükûmet eli!

5 temmuz- Gürsel, İstanbul'un ekmek sorununun çözümlenmesi için Ticaret Bakanı Mehmet Baydur'a emir verdi. İstanbul'da fırıncılarla görüşen Bakan Baydur, « Kâr etmiyorsanız fırınları bize kiralayın » dedi.

Gagarin'i kutladı, hapse girdi

10 temmuz - Uzaya giden ilk insan olan Sovyet kozmonot Yuri Gagarin'e kutlama mektubu gönderen İstanbul Erkek Lisesi İngilizce öğretmeni Orhan Yetker, Sıkıyönetim Komutanlığı'nca tutuklandı.

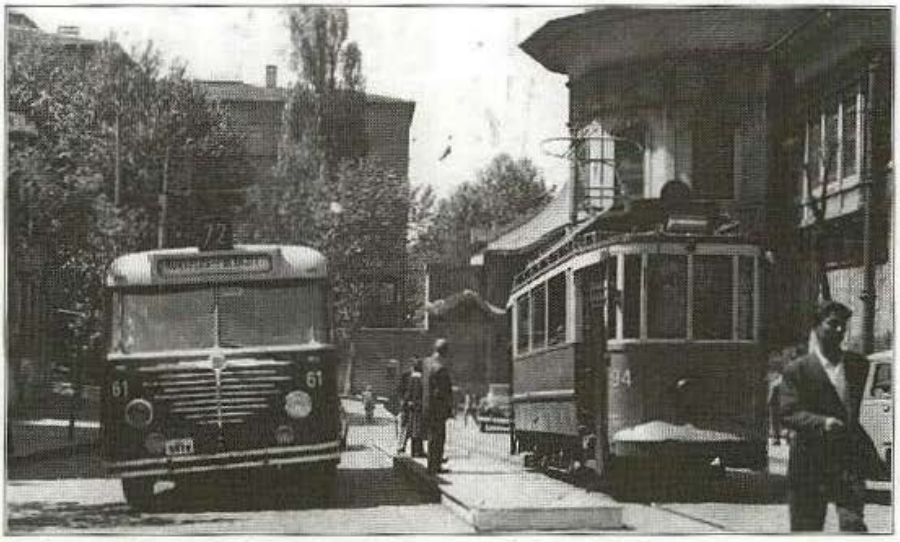

Türkiye'ye kaçmak zorunda kalan, Kerküklü Türkmenler'in şikâyetçi olduğu Kürt lider Molla Mustafa Barzanî.

1961

Ağustos

1. Devlet Başkanı ve Başbakan Cemal Gürsel, « Parti kapatmak prensibimiz değildir » dedi.
2. CHP Gençlik Kolları 1. Kurultayı toplandı.
4. AP üyesi Ahmet Çiftçi, halkı isyana teşvikten idama mahkûm oldu.
4. AP Genel Başkanı Gümüşpala 2,5 saat ifade verdi.
4. Amerikalı sinema yönetmeni Elia Kazan Yassıada duruşmalarını izledi.
6. Sovyetler'in uzaya gönderdiği ikinci kozmonot Titov, Dünya etrafında 25 saatte 17 tur attı.
8. Memleketçi Serbest Parti kurucuları AP'ye geçti.
9. Bakanlar Kurulu AP dosyasını inceledi.
10. AP dosyası Millî Birlik Komitesi'ne verildi.
11. 9 ay 25 gün süren Yassıada duruşmaları sonuçlandı.
12. CHP Genel Sekreteri Aksal, « Parti kapatılmasına karşıyız » dedi.
14. Yüksek Adalet Divanı Başkanı Salim Başol, kararların 15 eylülde açıklanacağını söyledi.
15. Adalet Bakanı Ekrem Tüzemen görevinden istifa etti.
16. Adalet bakanlığına Kemal Türkoğlu atandı.
16. Sıkıyönetim 3 ay uzatıldı.
16. Millî Birlik Komitesi üyeleri parti liderleriyle görüştü.
21. Devlet Bakanı Hayri Mumcuoğlu YTP'ye girdi.
22. Profesör Ali Fuat Başgil cumhurbaşkanlığına aday olabileceğini açıkladı.
23. Gürsel İnönü'yle görüştü.
24. CHP 15. Kurultayı açıldı; İnönü, huzur vaat etti.
27. CKMP Kongresi'nde konuşan Genel Başkan Osman Bölükbaşı, CHP'ye çattı.
28. CHP 15. Kurultayı sona erdi; İnönü genel başkan, Aksal genel sekreter.
29. Devlet Başkanı ve Başbakan Gürsel AP Genel Başkanı Gümüşpala'yla görüştü.
29. Sabık Başbakan Adnan Menderes'in oğlu Yüksel Menderes, YTP'ye girdi.

Gülhane Parkı'nın önünde tramvay: bu manzara artık tarihe karıştı.

İstanbullular tramvaya veda etti

12 ağustos – İstanbul'un tarihî ulaşım araçlarından biri daha, asırlık tramvaylar, hüzünlü bir törenle ömürlerini tamamlayarak tarihe karıştı. Defne dallarıyla süslenen tramvaylar son seferlerinde yolcuları bedava taşıdı, trafik polisleri vatmanlara çiçek attılar, vatmanlar da biletçilerle kucaklaşarak birbirlerine veda ettiler.

13 gün kovalanan gangster Necdet Elmas yakalandı

30 ağustos - 13 günden beri polis ve askeri peşinden koşturan gangster Necdet Elmas, dövülmeyeceğine dair teminat istedikten ve bu isteği kabul edildikten sonra güvenlik güçlerine teslim oldu.

Necdet Elmas'ın saklandığı Darıca'daki evde yapılan aramada 1 adet Sten makineli tabanca, bir adet 6.35'lik tabanca ve 39 mermiyle 130 850 lira ele geçirildi.

18 ağustosta İş Bankası Kazlıçeşme Şubesi'ni soyarak kasadaki 165 850 lirayı çalan Necdet Elmas, bir işçinin parasını almayınca bir anda halk tarafından « fakir koruyucusu » ilan edilmişti.

24 ağustosta Kızıltoprak'ta bir ihbar üzerine takibe alınan gangster, bindiği arabayı yakmış ve polisin elinden üç kere kurtulmuştu. 2 alay, 4 uçak, 2 140 polis ve 1 200 jandarma ile 100'den fazla vasıtanın kovaladığı gangster Necdet kaçmayı başarmıştı.

Gangster Necdet Elmas.

Şebinkarahisar'da yangın felaketi

7 ağustos - Giresun'un Şebinkarahisar İlçesi'nde gece saat 11.30 sıralarında bir fırında çıkan yangın sonucu ilçenin dörtte üçü yanarak kül oldu. Fırında çıkan yangın şiddetli rüzgârın etkisiyle çoğu ahşap olan diğer binalara sıçradı. Yangını söndürmek için ilçe itfaiyesinin gayretleri yeterli olmayınca, çevre il ve ilçelerden de itfaiye ekipleri çağrıldı. Ne var ki diğer ekipler, yolların uzak olması sebebiyle ancak yangın büyüdükten sonra yetişebildi. 6,5 saat süren yangında can kaybı olmazken, ilçede toplam 400 dükkân ve 5 otel yandı; 20 milyon liradan fazla maddî hasar tespit edildi.

Berlin Duvarı yükseliyor

Son anda hürriyeti seçen Doğu Alman askeri.

Doğu Alman askerleri, Berlin Duvarı'nın üstüne dikenli tel çekiyor.

31 ağustos - Doğu Almanya'nın Berlin'de inşa ettiği, şehri ikiye bölen duvar her geçen gün biraz daha yükseliyor. Doğu Almanya, Batı'ya kaçışların artması üzerine 13 ağustosta Berlin sınırını dikenli tellerle kapatmış, 20 ağustosta da dikenli tellerin yerine beton bir duvar örmeye başlamıştı. Prefabrike beton bloklardan oluşan duvarın büyük bir hızla yükselişini Batı, ancak seyrediyor. Amerika Birleşik Devletleri'nin Dışişleri Bakanı Dean Rusk duvarın inşasını, « Berlin şehri içindeki serbest dolaşım hakkının çirkin bir tarzda çiğnenmesi ve 4 büyük güç arasında 20 temmuz 1949'da varılan antlaşmanın açık bir ihlali » olarak niteledi.
Duvar şehrin iki tarafında da öfkeyle karşılandı. Doğu'da, kapalı geçit noktalarında toplanan kalabalığı polis, tazyikli su, cop ve göz yaşartıcı gazla dağıtmak zorunda kaldı. Batı'da Brandenburg Kapısı önünde toplanan 4 000 Batı Berlinli, Doğu Alman askerleriyle alay etti. Batı Berlin Belediye Başkanı Willy Brandt, şehrin ikiye bölünmesinin yarattığı gerilimi yumuşatmaya çalışıyor.

Lüks eşya tasarısı eleştirilere uğradı

16 ağustos - Temsilciler Meclisi'nde yapılan toplantıda, turizm şirketlerine ithal edilecek lüks eşyanın gümrük vergisinden muaf tutulması hakkındaki kanun tasarısı görüşüldü.
Hayli uzun ve tartışmalı geçen görüşmeler sonunda tasarı kanunlaşamadı ve gözden geçirilmek üzere Basın Yayın ve Turizm Komisyonu'na havale edildi.
Tasarı aleyhinde konuşan basın temsilcisi İlhami Soysal, Maliye Bakanı'nın binlerce yoksul köylü ailesini ilgilendiren arazi ve bina vergisi kanun tasarısının görüşülmesi sırasında, en küçük vergi indirimine bile karşı çıktığını, ama 5-10 otelciyi zengin edecek bu tasarıyı kabul ettiğini söyledi.

Irza tecavüzlerin cezası idam olacak

18 ağustos - 11 yaşından küçük çocuklara tecavüz edenlere ölüm cezası verilecek. Devlet Başkanı Gürsel'in direktifiyle hazırlanan ve ırza geçme cezalarını iki mislne çıkaran kanun tasarısı Meclis Başkanlığı'na verildi.

Ali Fuat Başgil: CHP'ye karşıyım

22 ağustos - Adalet Partisi listesinden Samsun bağımsız senatör adayı olmayı kabul eden İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğretim üyesi Profesör Ali Fuat Başgil, Cumhuriyet Halk Partisi'ne karşı olduğunu açıkladı. Başgil, CHP'nin din ve dil konusundaki tutumunu eleştirirken, cumhurbaşkanlığına da aday olabileceğini söyledi.

Memleketçi Serbest Parti kurucuları Adalet Partisi'ne geçti

8 Ağustos - İçinde bulunduğumuz yılın 11 şubatında kurulmuş olan Memleketçi Serbest Parti'nin Genel Başkanı Enver Adakan'ın, Parti Genel Yönetim Kurulu'nun bu konudaki şiddetli muhalefetine rağmen bütün yetkileri kendinde toplaması üzerine, Memleketçi Serbest Parti'nin kurucuları toplu halde istifa etmeye karar verdiler.
Partide kalanlar istifa edenleri eleştirerek, « inkılaba bağlılıklarını zayıf olmakla » suçladı. Bu arada partiden istifa eden kurucu üyeler toplu halde Adalet Partisi'ne geçme kararı aldıklarını açıkladılar.

Enver Adakan.

1961

Siyasî gerginlik giderek artıyor

27 ağustos - Partiler arasındaki çekişme her geçen gün kızışırken, hükûmetin AP'ye karşı olan tutumu da sertleşti. 1 ağustosta AP'nin kapatılacağı hakkındaki söylentilere cevap veren Devlet Başkanı ve Başbakan Cemal Gürsel, « Parti kapatmak prensibimiz değil, fakat yanlış yolda olanları doğru yola getirmek de vazifemizdir » dedi.

2 ağustosta Ankara'da toplanan CHP Gençlik Kolları 1. Kurultayı'nda konuşan Genel Başkan İsmet İnönü, « Milletçe maceralardan sıynlıp ciddî meselelere eğilmek mecburiyetindeyiz » dedi.

Partiler 3 ağustosta « vergi indirimi yarışı »na girdiler. AP, « Arazi ve hayvan vergisini indireceğiz » derken, YTP Genel Başkanı Ekrem Alican tamamen kaldıracaklarını söyledi.

İslam devleti kurmak amacıyla halkı isyana teşvik, MBK'yi iskat ve vazife görmekten men etmeye teşebbüs suçundan yargılanan AP'li Ahmet Çiftçi'nin, 4 ağustosta Sıkıyönetim Mahkemesi'nce idama mahkûm edilmesinden sonra, Genel Başkan Ragıp Gümüşpala'nın İstanbul'da 2,5 saat süreyle ifadesi alındı. Gümüşpala, Ahmet Çiftçi'yle çekilmiş fotoğrafları için, « Bundan mana çıkarmak doğru değil » diyerek iftiralara maruz kaldığını beyan etti.

9 ağustosta hükûmet, AP dosyasını incelemeye başladı. Gümüşpala, « Tarafsız Millî Birlik Komitesi ve hükûmetin, Adalet Partisi'ni kapatacağını tahmin etmem » dedi. Dosya 10 ağustosta Millî Birlik Komitesi'ne sunuldu. Başbakanlığa gelen Gümüşpala, hükûmete bir muhtıra verdi.

12 ağustosta yapılan CHP İstanbul İl Kongresi'nde Genel Sekreter İsmail Rüştü Aksal parti kapatmaya karşı olduklarını açıkladı. Kongrede delegeler, parti üst düzey yöneticilerinin baskısından şikâyet ederek « hürriyet » istediler. Cemil Sait Barlas da, vatandaşların CHP'lilerden şüphe ettiklerini söyledi. YTP aynı gün Diyarbakır'da bir miting düzenleyerek CHP'nin seçimi kazanamayacağını ileri sürdü.

Millî Birlik Komitesi üyeleri, siyasî havayı yumuşatmak ve partiler arası münasebetleri normale sokmak için parti liderleriyle görüştüler. 16 ağustosta CHP Genel Başkanı İnönü'yle 1,5 saatlik bir görüşme yapan Millî Birlik Komitesi üyeleri, ertesi gün de AP Genel Başkanı Gümüşpala'yla 3 saat, YTP Genel Başkanı Ekrem Alican'la da 1,5 saat süren birer görüşme yaptılar.

19 ağustosta Devlet Başkanı ve Başbakan Cemal Gürsel partileri bir defa daha ikaz ederek, « Eğer hürriyetler suiistimal edilirse yeni bir ihtilal olabilir » dedi. 23 ağustosta Gürsel İnönü'yle bir görüşme yaptı. İnönü 24 ağustosta CHP'nin 15. Kurultayı'nı açarken, « Millî Birlik Komitesi, idareyi hür bir seçimin kaderine tevdi adaletini gösterdi » dedi. 27 ağustosta CKMP Kongresi'nde konuşan Genel Başkan Osman Bölükbaşı, CHP'yi ihtilali kendileri için yapılmış gibi davranmakla suçladı.

Eylül

1. YTP'li Profesör Aydın Yalçın gözaltına alındı.
2. Sahir Kurutluoğlu, Basın-Yayın ve Turizm bakanı oldu.
5. Parti liderleri Çankaya'da.
6. Millî Birlik Komitesi üyeleri ve basın temsilcileri bir toplantı yaptı.
6. Sıkıyönetim Komutanlığı, Emekli İnkılap Subayları (Eminsu) Derneği'ni süresiz kapattı.
15. Yassıada kararları açıklandı.
16. Fatin Rüştü Zorlu ve Hasan Polatkan idam edildi.
17. Adnan Menderes idam edildi.
18. Yassıada'da mahkûm olanlar Kayseri Cezaevi'ne nakledildi.
20. İstanbul'da ekmeğin gramajı düşürüldü; 400 g ekmek 35 kuruşa satılacak.
20. Devlet Başkanı ve Başbakan Cemal Gürsel vatandaşları uyardı: « Seçimi yapamazsak millî felaket o zaman olur ».
21. YTP'li Profesör Aydın Yalçın 6 ay hapse mahkûm oldu.
23. THY'ye ait Tay uçağı Esenboğa yakınlarında düştü; 28 ölü.
25. CHP Genel Başkanı İnönü Malatya'da, AP Genel Başkanı Gümüşpala Eskişehir'de seçim kampanyasını başlattılar.
27. AP İzmir İl Başkanı emekli general Mehmet Ali Aytaç için tutuklama kararı verildi.
28. Suriye'de askerî darbe.
28. AP Konya milletvekili adayı Osman Yüksel, dini siyasete alet etmekten tutuklandı.
29. AP Genel Başkanı Gümüşpala, Gürsel'e diğer partileri şikâyet ederek yardım istedi.
30. Partilerin radyodaki seçim konuşmaları başladı.
30. Suriye Arap Cumhuriyeti ilan edildi.

ÖLÜM

16. Fatin Rüştü Zorlu.
16. Hasan Polatkan.
17. Adnan Menderes.
18. BM Genel Sekreteri Dag Hammarskjöld.

Basın da söz verdi

6 eylül - Ankara Radyoevi'nde bir araya gelen İstanbul, Ankara ve İzmir basın temsilcileri, Millî Birlik Komitesi üyeleriyle bir toplantı yaptılar. Basın temsilcileri, yurtta siyasî ahlak düzeninin kurulması için hükûmete yardımcı olacaklarına dair söz verdiler.

Ortak Pazar'a neden alınmıyoruz ?

28 eylül - Hafta sonu olmasına rağmen toplanan Bakanlar Kurulu, Ortak Pazar'a üyelik başvurusundan neden olumlu bir netice alınmadığı konusunu görüştü. Konuyla ilgili bir açıklama yapan Ticaret Bakanı Mehmet Baydur, « Bizi destekleyeceğini vaat eden Fransa sözünü maalesef tutmadı » dedi.

BM Genel Sekreteri Hammarskjöld uçak kazasında öldü

18 eylül - Birleşmiş Milletler'in İsveçli Genel Sekreteri Dag Hammarskjöld'ü taşıyan DC 6 uçağı, Kuzey Rodezya'da Ndola Havaalanı yakınlarında yere çakıldı. Uçaktaki 14 yolcudan, aralarında Hammarskjöld'ün de bulunduğu 13'ü öldü. Genel sekreter Hammarskjöld, Kuzey Rodezya'ya kaçan Katanga eyaleti lideri Tshombe'yle görüşmek üzere Ndola'ya gidiyordu.

Kazadan sağ kurtulan tek kişi olan Amerikalı koruma görevlisi, bir patlama olduğunu ve hemen ardından uçağın düştüğünü söyledi.

BM Genel Sekreteri Dag Hammarskjöld.

Yassıada kararları açıklandı

15 eylül - 14 ekim 1960'ta başlayan Yassıada duruşmaları sırasında 203 günde, toplam süresi 1 033 saati bulan 287 duruşma yapıldı. Yüksek Adalet Divanı karşısına çıkarılan 592 sanıktan 288'i için idam cezası istendi. 19 dosyada toplanan davalar, zamanaşımı nedeniyle düşen « değirmen » davası dışında, Anayasa'yı ihlal davasıyla birleştirilmişti.

Yüksek Adalet Divanı 15 sanık hakkında idam kararı verirken, 31 sanığı müebbet hapse, 418 sanığı da 6 ay ile 20 yıl arasında değişen hapis cezalarına çarptırdı; 123 sanık hakkındaysa beraat kararı verdi. Haklarında idam kararı verilen Celal Bayar, Adnan Menderes, Fatin Rüştü Zorlu, Hasan Polatkan, Refik Koraltan, Emin Kalafat, Agâh Erozan, Hamdi Sancar, Bahadır Dülger, Baha Akşit, İbrahim Kirazoğlu, Nusret Kirişçioğlu, Zeki Erataman, Osman Kavrakoğlu ve Rüştü Erdelhun'un cezalarının infazı için Millî Birlik Komitesi'nin onayı gerekiyor.

Son celsede, Yassıada'nın jimnastikhaneden bozma duruşma salonunda tedirgin bir hava vardı. Dinleyici sıraları tamamen doluydu. Sanıklar duruşma salonuna 20'şer kişilik gruplar halinde alındılar. Başında Celal Bayar'ın bulunduğu ilk grupta iki numaralı sanık Adnan Menderes'in bulunmayışı şaşkınlık yarattı ve salonda bir uğultu dolaştı. Menderes'in sabaha karşı, biriktirdiği uyku haplarını topluca yutarak intihara teşebbüs ettiği ve tedavi altına alındığı öğrenildi.

Menderes, Zorlu ve Polatkan idam edildi

17 eylül - Haklarında Yüksek Adalet Divanı'nca verilen idam cezaları Millî Birlik Komitesi tarafından onaylanan Fatin Rüştü Zorlu ve Hasan Polatkan 16 eylül günü sabaha karşı saat 04.00'te, Adnan Menderes 17 eylül günü saat 13.23'te İmralı Adası'nda asılarak idam edildiler.

15 eylül günü kararların açıklanmasından sonra idam cezasına çarptırılan 15 mahkûmun 14'ü bir muhriple Yassıada'dan İmralı'ya nakledildi. 14 eylülü 15 eylüle bağlayan gece sabaha karşı uyku hapı içerek intihara teşebbüs eden Menderes bu sırada Yassıada'da tedavi ediliyordu. Menderes kendisine her gün verilen uyku haplarını dilinin altında saklayarak yutmamış ve bir kibrit kutusunda 33 Ekuvanil ile 3 Nembutal biriktirmişti.

Bu sırada Ankara'da gözler, idam cezalarının infaz edilip edilmeyeceğine karar verecek olan Millî Birlik Komitesi'ne çevrilmişti. Millî Birlik Komitesi, uçakla ve özel kuryeyle Ankara'ya getirilen idam hükümlerine ilişkin dosyaları görüşmek üzere akşam saat 18.00'de toplandı. İdam cezaları oybirliğiyle verilen Menderes, Zorlu ve Polatkan hakkındaki kararı 9'a karşı 13 oyla onaylayan Komite, 65 yaşını geçmiş olan Bayar ile idam kararları çoğunlukla verilmiş diğer hükümlülerin cezalarını müebbet hapse çevirdi.

Millî Birlik Komitesi'nin kararı, dosyaların kuryelerle Yassıada'ya gönderilmesinden sonra, 16 eylül saat 00.30'da açıklandı. Fatin Rüştü Zorlu ve Hasan Polatkan hakkındaki hükümler sabaha karşı İmralı'da infaz edildi. Zorlu idam sehpasına vakur bir biçimde yürürken Polatkan bitkin görünüyordu.

Sağlık durumu düzelen Menderes, 17 eylülde öğle saatlerinde bir hücumbotla İmralı'ya getirildi ve hakkındaki hüküm infaz edildi.

İdam cezalarının infazında Millî Birlik Komitesi üzerinde belirgin bir baskısı olan « Silahlı Kuvvetler Birliği »nin etkili olduğu sanılıyor. ABD Başkanı Kennedy, İngiltere Kraliçesi Elizabeth ve CHP Genel Başkanı İnönü'nün, idam kararlarının değiştirilmesi yolundaki girişimleriyse sonuçsuz kaldı.

Milliyet
Halk Gazetesi
PAZARTESİ
18 EYLÜL 1961
İSTANBUL KOLEJİ
SIHHÎ DURUMUNUN NORMALE DÖNDÜĞÜNÜ BİLDİREN RAPORDAN SONRA
MENDERES
İDAM EDİLDİ
Gürsel "Kararlar Ders Olacaktır„ Dedi

Adnan Menderes

1899'da Aydın'da bir çiftçi ailenin çocuğu olarak dünyaya gelen Adnan Menderes, İzmir Kızılçullu'daki Amerikan Koleji'nde okudu. Birinci Dünya Savaşı'na katıldı, Kurtuluş Savaşı'na katılan çeteciler arasında yer aldı. Serbest Cumhuriyet Fırkası kurulduğu zaman (1930), bu partiye girerek siyasete atıldı. Bu parti kapatılınca CHP'ye geçti ve ertesi yıl (1931) milletvekili seçildi. On beş yıl, çekingen, nazik ve sakin bir milletvekili olarak, hemen de bütün komisyonlarda çalıştı. Bu arada Ankara Hukuk Mektebi'ni bitirmişti.

Bu kendi halinde, biraz çekingen milletvekilini, Türk kamuoyu 1945'ten itibaren tanıyacaktı. Saraçoğlu hükûmeti bir « toprak kanunu » tasarısını Meclis'e sunmuş ve öncülüğünü toprak sahibi milletvekillerinin yaptığı sert bir muhalefetle karşılaşmıştı. Karşı çıkanlardan biri de Adnan Menderes'ti. Meclis'te dikkati çeken uzun bir konuşma yapmış, TBMM üyeleri o gün karşılarında, tanıdıklarından çok farklı, bilgili, mantıklı ve etkili konuşmayı bilen bir Menderes görmüşlerdi.

1945, savaşın sona erdiği yıldı. Zaferi, Batı demokrasileri kazanmıştı. Dünyada ve Türkiye'de yeni bir dönem başlayacaktı. Türkiye'de de baskı ve yoksunluklar sona erecek, dışa olduğu kadar yurt gerçeklerine de kapalı yönetim biçiminin yerini, yeni bir anlayış ve onun temsilcileri alacaktı. Bu temsilciler, toprak kanunu tasarısına karşı çıkanlardı. Bu muhalefet girişimi giderek genişleyecek ve dört eski CHP'linin (Celal Bayar, Fuat Köprülü, Refik Koraltan, Adnan Menderes) Demokrat Parti'yi kurmasıyla sonuçlanacaktı. Cumhuriyet döneminde başarıya ulaşacak ilk muhalefet denemesi böylece başlıyordu.

1946 seçimlerinden sonra DP, Meclis'te grup kurma şansını elde etti. Grubun en parlak ve etkili temsilcisi Adnan Menderes'ti. DP yurt çapında hızla büyüdü, gelişti; ve bu dört yıl, komisyonların sessiz milletvekilini bir yeni lider, bir siyaset yıldızı haline getirmeye yetti.

1950 seçimlerini kazanan DP, iktidarı CHP'den devraldı. Parti başkanlığını bırakan Bayar, cumhurbaşkanı seçildi, hükûmeti kurma görevi Adnan Menderes'e verildi. Parti ve hükûmet başkanı Menderes, örgütüne egemen, halkın umut ve sevgiyle bağlandığı bir lider olarak işe başladı. Kısa sürede halkla ve örgütüyle bütünleşerek, partinin mutlak lideri durumuna geldi. Ancak 1957'den itibaren, dar boğazlara giren ekonomi politikasının ve kısır politik çekişmelerin etkisiyle, kendisinden yana olan baskı grupları ile bir kısım yandaşlarını kaybetmeye başladı. Kırşehir'in ilçe yapılması, Vatan Cephesi ve tahkikat komisyonları gibi uygulamalar, Menderes'in ve partisinin gözden düşmesini önleyemedi.

Muhalefete yöneltilen saldırıların artması ve kanlı öğrenci olayları, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin duruma müdahalesiyle noktalandı (27 mayıs 1960). Yurt gezisine çıkmış olan Menderes, Eskişehir'de tutuklandı; önce Ankara'ya, sonra Yassıada'ya götürüldü. Altı ayrı davada yargılandı; birinde suçsuz, beşinde suçlu görülerek idam cezasına çarptırıldı.

Başbakan Adnan Menderes, Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu ve Maliye Bakanı Hasan Polatkan bir Amerika ziyareti sırasında Washington Havaalanı'nda uçaktan inerken.

Fatin Rüştü Zorlu

Fatin Rüştü Zorlu 1910'da İstanbul'da doğdu. Galatasaray Lisesi'ni, Paris Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi'ni ve Cenevre Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni bitirdi. 1932'de Dışişleri Bakanlığı'na girerek çeşitli kademelerde çalıştı. 1952'de büyükelçiliğe yükselerek NATO Türkiye daimî temsilciliği görevine getirildi. 1954 yılında Çanakkale milletvekili olarak Meclis'e girdi. Menderes hükûmetlerinde başbakan yardımcısı (1954-1955), Devlet bakanı (1957) ve Dışişleri bakanı (1957-1960) olarak görev yaptı.

Hasan Polatkan

Hasan Polatkan 1915 yılında Eskişehir'de doğdu. Eskişehir Lisesi'ni (1933), Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'ni bitirdi (1936). On yıl banka müfettişi olarak çalıştı. 1946 yılında Demokrat Parti'den Eskişehir milletvekili seçilerek Büyük Millet Meclisi'ne girdi. 1950 seçimlerinden sonra kurulan ilk Menderes hükûmetinde Çalışma bakanı olarak görev aldı. Aynı yıl sonuna doğru Maliye bakanlığına getirildi ve daha sonraki yıllarda kurulan diğer dört Menderes hükûmetinde de bu görevini sürdürdü.

1961

Ankara'da uçak düştü: 28 ölü

23 eylül - THY'nin Kıbrıs-Adana-Ankara sefe rini yapmakta olan Tay uçağı, gece Etimesgut Havaalanı'nın 7 km kuzeyindeki Karanlıktepe'ye çarparak düştü. Kazada uçakta bulunan 24 yolcu ile 4 kişilik mürettabat hayatını kaybederken, bir yolcu hafif yaralarla kurtuldu. Adana'dan 18.49'da kalktıktan sonra 20.02'de Esenboğa Havaalanı'yla temasa geçen uçaktan bu saatten sonra haber alınamaması üzerine aramalara başlandı. Ancak kötü hava şartları yüzünden uçağın enkazına 9 saat 43 dakika sonra ulaşılabildi.

Profesör Aydın Yalçın mahkûm oldu

21 eylül - YTP Karşıyaka İlçe Kongresi'nde yaptığı konuşmada, « DP devri bütün hatalarına rağmen siyasî tarihimizde altın bir devirdir » dediği için hakkında soruşturma açılan Aydın Yalçın, 6 ay hapis ve 500 lira para cezasına çarptırıldı, ancak cezası tecil edildi.

Suriye'de darbe

30 eylül - Suriye ordusu, 28 eylülde sabaha karşı « kansız bir darbe » yaparak ülkede idareyi ele aldı. Darbeciler ihtilali Suriyelileri hürriyet kavuşturmak için yaptıklarını bildirirken, Birleşik Arap Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Nâsır, isyanın « Arap Birliği'ne indirilmiş bir darbe olduğunu » söyledi. Suriye'de 29 eylülde kurulan bağımsız hükûmet, 30 eylülde Suriye'nin Mısır'dan ayrıldığını ilan etti.

Maliye Bakanı: Ekonomik durum kötü

3 eylül - Ülkenin ekonomik durumu hakkında Kurucu Meclis'te bilgi veren Maliye Bakanı Kemal Kurdaş, son 10 yılda sadece ithalatçılara hizmet verildiğini, ekonomisi Türkiye kadar bozuk bir ülkenin dünyada mevcut olmadığını ve yanlış politikalar yüzünden dış borcun rekor seviyeye çıktığını söyledi.

Kuran tercüme edilir !

27 eylül - Türkiye'de bulunan Pakistan İlim Araştırmaları Enstitüsü Başkanı Muhammed Reşid Firuz, « Çarşaf ve peçe için Kuran'da herhangi bir kayıt yoktur » dedi. Firuz, « İncil beş yüzden fazla dile çevrildi. Kuran'ın çevrilmesi de İslam için yararlıdır » diye de ekledi.

Siyasî parti liderleri Gürsel başkanlığında bir araya geldi

5 eylül - Cumhuriyet Halk Partisi, Adalet Partisi, Yeni Türkiye Partisi, Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi ve Memleketçi Serbest Parti liderleri Çankaya Köşkü'nde, Devlet Başkanı ve Başbakan Cemal Gürsel başkanlığında bir araya gelerek, ortak bir bildiri imzaladılar.
Bildiride, siyasî hayatı verimsiz, zararlı ve hatta tehlikeli çekişmelerden kurtarmak amacıyla medenî ve seviyeli bir ortam yaratmak için çaba gösterileceği ilan edildi. Bildiri esas olarak, seçimler sırasında 27 Mayıs'ın meşrutiyetinin ve Yassıada kararlarının tartışma konusu yapılmasını önlemeyi amaçlıyor.
Devlet Başkanı ve Başbakan Cemal Gürsel parti liderlerini, kişisel ihtiraslarını ve hislerini kontrole davet etti.

Seçim kampanyası başladı

29 eylül - Partilerin seçim kampanyası 24 eylülde başladı. 25 eylülde Malatya'da konuşan Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı İsmet İnönü, « Siyasî çekişme, medenî seviye ve vatansever ölçülerden mahrum soysuzluğa düşerse memlekete her türlü felaket gelebilir » dedi. Aynı gün Eskişehir'de konuşan Adalet Partisi Genel Başkanı Ragıp Gümüşpala, istediklerinin, milletin eğilen başının yukarı kalkması olduğunu söyledi.
Seçim kampanyası sırasında İzmir'de Demokrat Parti iktidarını öven bir konuşma yapan AP İzmir İl Başkanı ve milletvekili adayı emekli general Mehmet Ali Aytaç savcılık tarafından tutuklandı. Adalet Partisi Genel Başkanı Gümüşpala, 29 eylülde Devlet Başkanı ve Başbakan Cemal Gürsel, Millî Birlik Komitesi, İçişleri Bakanlığı ve Adalet Bakanlığı'na müracaat ederek, diğer partilerin kendi partisi adına tertiplere giriştiğini ileri sürdü ve bu konuda yardımcı olmalarını istedi.

Askerî okullardaki kız öğrenciler çıkarılıyor

12 eylül - Millî Savunma Bakanlığı aldığı br kararla, askerî okullarda okuyan bütün kız öğrencilerin okullarıyla ilişkisini kesiyor. Emirde sebep olarak kız öğrencilerin « fizikî yapıları » ileri sürülerek, okullarını terk etmeleri hususunda « derhal » kaydı kullanıldı. İstanbul'da sadece Askerî Tıbbiye'de, bu durumdan mağdur olan çoğu son sınıf öğrencisi 26 genç kız bulunuyor.
Öğrenciler ile bakanlık arasındaki mukavelenin bu şekilde tek taraflı feshi üzerine üzüntülerini bildirilen kız öğrenciler haklarını arayacaklarını açıkladılar.

Ekim

2. AP İstanbul İl Başkanı Muhittin Güven ve senatör adayı Şevket Akyürek tutuklandı.
3. Gürsel, radyo konuşmasında Yassıada'ya değinen CKMP Genel Başkanı Bölükbaşı'ya teessüf etti; Millî Birlik Komitesi de sert bir uyarı yaptı.
7. AP İzmir İl Başkan Mehmet Ali Aytaç, 5 ay hapse mahkûm oldu.
8. Seçim mitinglerinde 4 lider hazur isterken, Bölükbaşı İnönü'ye çattı.
10. Millî Birlik Komitesi eski üyesi Korgeneral Cemal Madanoğlu emekli oldu.
14. Yüksek Adalet Divanı kararıyla 12 Yassıada mahkûmu tahliye edildi.
15. Genel seçim yapıldı.
17. Seçim sonucu belli oldu; CHP 173, AP 158, YTP 65, CKMP 54 milletvekili çıkardı. Senato seçiminde AP önde: AP 70, CHP 36, YTP 28, CKMP 16.
18. Başbakanlığın gördüğü lüzum üzerine 10 general emekliye sevk edildi.
18. Partilerin Meclis'te çoğunluk sağlayamaması üzerine Devlet Başkanı ve Başbakan Cemal Gürsel, « Yurdu bu halde bırakamam » dedi.
23. Millî Birlik Komitesi millete bir veda mesajı yayımladı.
23. Parti liderleri gece Adalet Bakanlığı'nda toplandı.
24. Ordu, partilerle anlaştı; liderler 24 generalin huzurunda Gürsel'in cumhurbaşkanlığını ve af çıkarılmamasını kabul ettiler.
25. Büyük Millet Meclisi açıldı.
26. Meclis'te 607 oydan 434'ünü alan Cemal Gürsel, cumhurbaşkanı seçildi.
28. Suat Hayri Ürgüplü, Senato başkanı seçildi.
29. « Devrim » adı verilen ilk Türk otomobili Cumhurbaşkanı Gürsel'e hediye edildi.
30. Yurtdışına gönderilen 14 Millî Birlikçi'den 6'sı Paris'te buluştu.

ÖLÜM

19. Siyaset adamı ve tarihçi Şemsettin Günaltay.

Seçimler yapıldı. Ordu müdahalesiyle Gürsel cumhurbaşkanı

28 ekim - Devrim sonrası yapılan ilk genel seçimin sonucunda hiçbir parti tek başına hükûmeti kuracak çoğunluğu sağlayamadı. 15 ekimdeki seçimde CHP 173, AP 158, YTP 65 ve CKMP 54 milletvekili çıkardı. Senato seçimindeyse AP 70, CHP 36, YTP 28 ve CKMP 15 senatörlük kazandı. Şimdi Meclis'te bir millî koalisyon hükûmeti kurulması için çalışmalar yapılıyor.

Devlet Başkanı ve Başbakan Cemal Gürsel, seçim sonuçlarının belli olmasından sonra yaptığı açıklamada, « Yurdu bu halde bırakamam » diyerek cumhurbaşkanlığına adaylığını koyacağını ima etti. Öte yandan seçim sonuçlarından hoşnut olmayan ordu içindeki « Silahlı Kuvvetler Birliği »ne mensup bir grup subay, seçimle oluşan parlamento toplanmadan önce yönetime el koyma eğilimindeydi. Bunu da İstanbul'da Harp Akademisi'nde yapılan bir toplantıda 38 imzalı bir protokolle tespit etmişlerdi. Bunun üzerine 23 ekim gecesi saat 24.00'te parti liderleri Adalet Bakanlığı'nda bir toplantıya çağrıldı. Ertesi gün sonra yapılan açıklamada, parti liderlerinin, ordunun ileri sürdüğü Gürsel'in cumhurbaşkanlığı ve Yassıada'da mahkûm olanlara af çıkarılmaması koşullarını kabul ettikleri bildirildi. Liderler bu anlaşmayı 24 eylülde Çankaya'da, komutanların ve « Silahlı Kuvvetler Birliği » temsilcilerinin huzurunda imzaladılar. Bu arada bir başka sıkıntı da bazı AP'lilerin Profesör Ali Fuat Başgil'i cumhurbaşkanlığına aday göstermek istemeleriydi. İsviçre'den dönen Başgil, Millî Birlik Komitesi üyeleri Özdilek ve Ulay tarafından adaylıktan vazgeçmeye ikna edildi. Başgil, Samsun senatörlüğünden de istifa ederek İstanbul'a döndü. 25 ekimde toplanan Meclis'in 26 ekimde yaptığı ilk turda 607 üyeden 434'ünün oyunu alan Cemal Gürsel Türkiye Cumhuriyeti'nin 4. cumhurbaşkanı seçildi.

27 ekimde eski hükûmet istifasını Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel'e verdi.

Cumhuriyet Senatosu 28 ekimde bağımsız Kayseri Senatörü Suat Hayri Ürgüplü'yü başkan seçti.

Millet Meclisi ise yapılan sekiz tur oylamaya rağmen başkanını seçemedi.

Cemal Gürsel.

Suat Hayri Ürgüplü.

İlk Türk otomobili Devrim yolda kaldı

29 ekim - 450 000 liraya mal edildiği bildirilen ilk Türk otomobili « Devrim », Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel'e hediye edildi.

Bu otomobille şehirde bir gezintiye çıkan Cemal Gürsel, benzini biten otomobilin yolda kalmasına tepki göstererek, « Şark kafasıyla benzin koymuşlar » dedi.

Eskişehir cer atölyelerinde imal edilen otomobilin maliyeti, seri üretime geçildiğinde 30 000 ila 35 000 lira düzeyinde olacak.

Bölükbaşı seçimi karıştırdı

18 ekim - CKMP Genel Başkanı Osman Bölükbaşı, yaptığı seçim konuşmalarıyla şimşekleri üzerine çekti. Radyoda yaptığı konuşmada AP Genel Başkanı Ragıp Gümüşpala'yı suçlayan Bölükbaşı, Yassıada duruşmalarına da değinerek idama mahkûm olan eski iktidar sahiplerinin kurtarılması için Gümüşpala'nın çaba sarfettiği yolunda çıkarılan söylentilere dikkat çekti. Bu konuşmaya sinirlenen Devlet Başkanı ve Başbakan Cemal Gürsel, radyoda yaptığı konuşmada teessüflerini bildirerek Osman Bölükbaşı'yı ucuz kahramanlıkla suçladı. Çankaya'da imzalanan bildiride partiler arası mutabakat sağlandığını belirten CHP Genel Başkanı İsmet İnönü'ye de, « Saman çuvalı gibi oturan adam » diyerek çatan Bölükbaşı, CHP'yi ihtilale sebep olmakla suçladı.

Şemsettin Günaltay.

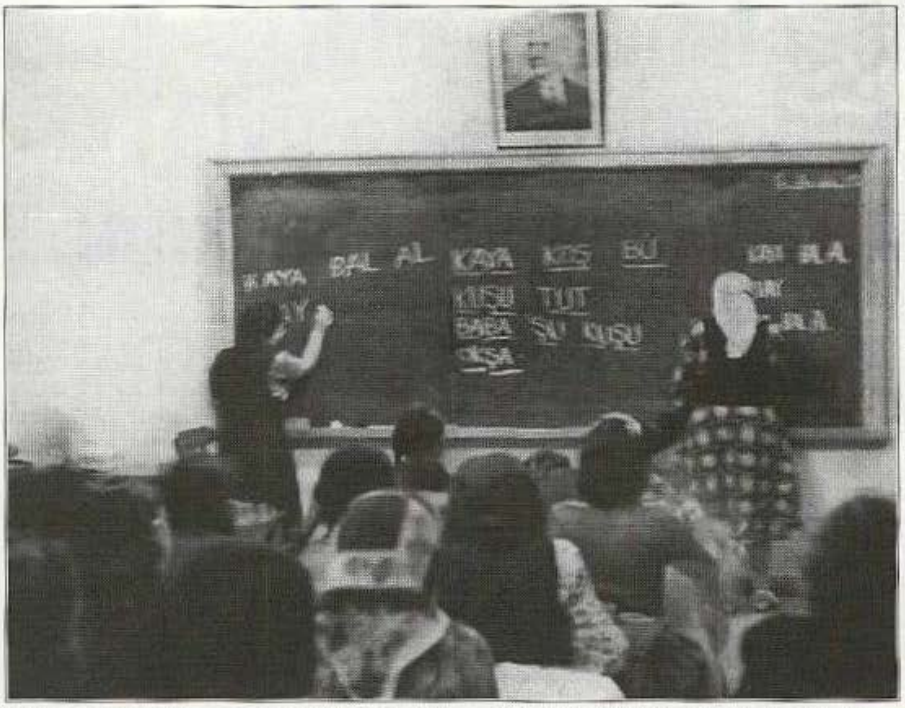
Şemsettin Günaltay öldü

19 ekim - Eski başbakanlardan Şemsettin Günaltay, 78 yaşında İstanbul'da öldü. Meşrutiyet döneminin İslamcıları arasında yer alan Günaltay, 1923'ten 1954'e kadar CHP milletvekili olarak Meclis'te bulundu. 1949-1950 arasında başbakanlık yaptı, 1950'deki iktidar değişikliğine yol açan seçimler onun başbakanlığı döneminde gerçekleşti. 27 Mayıs sonrasında Temsilciler Meclisi üyeliği yapan Şemsettin Günaltay, 15 ekimde yapılan seçimlerde CHP'den İstanbul senatörü seçilmişti. Seçkin bir tarihçi olan Günaltay, 1941'de getirildiği Türk Tarih Kurumu başkanlığını ölümüne kadar sürdürdü.

1961

Kasım

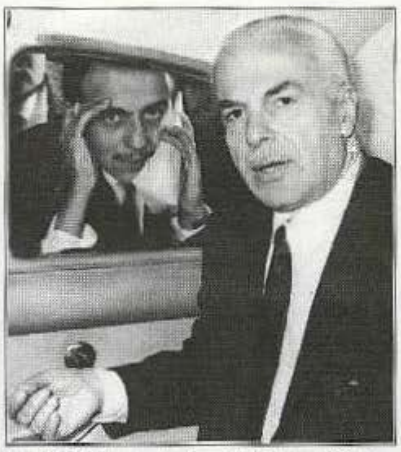
1. CHP Rize Milletvekili Fuat Sirmen, Meclis başkanı seçildi.
2. Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel, CKMP Genel Başkanı Osman Bölükbaşı'yla görüştü.
3. Birleşmiş Milletler genel sekreterliğine Burmalı diplomat U-Thant seçildi.
3. Gümüşpala, İnönü ve Alican Cumhurbaşkanı Gürsel'le görüştü.
6. Üniversiteye giremeyen öğrenciler Ankara'da gösteri yaptılar.
10. Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel, CHP Genel Başkanı İsmet İnönü'yü hükûmeti kurmakla görevlendirdi.
11. Hükûmeti kurmakla görevlendirilen CHP Genel Başkanı İnönü parti liderleriyle görüştü.
13. İstanbul'da polis, üniversiteye giremeyenlerin yürüyüşünü dağıttı.
15. AP Genel İdare Kurulu, CHP'yle koalisyon kararı aldı.
16. CHP ve AP koalisyon protokolünü imzaladı.
16. Yurtdışındaki dövizler için af çıkarıldı; 5 000 dolara kadar olan dövizlerin yurda getirilmesiyle ilgili takibat durduruldu.
17. CHP ve AP hükûmete 11'er bakanla katılma kararı aldı.
20. Yeni Bakanlar Kurulu açıklandı ve ilk toplantısını yaptı.
21. Devlet Planlama Teşkilatı, I. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nı hükûmete sundu.
22. Hükûmet ilk icraat olarak yatırımları ele aldı.
23. Askerî vali ve kaymakamların kıtalarına dönmeleri kararlaştırıldı.
27. Başbakan İnönü, Millet Meclisi ve Senato'da hükûmet programını okudu.
29. Başbakan İnönü, AP Meclis grubunda konuştu.
29. SSCB, Kuveyt'in Birleşmiş Milletler'e girmesini, Kuveyt'i kendi toprağı sayan Irak'ı hoşnut etmek amacıyla veto etti.
30. Ankara ve İstanbul'da sıkıyönetim sona erdi.

Okuma-yazma bilmeyen vatandaşlar için bir kere daha halk eğitim dershaneleri açılacak.

12 milyon vatandaş okuma-yazma bilmiyor

30 kasım - Millî Eğitim Bakanlığı yaptığı araştırmalar sonucu Türkiye'de 12 milyon kişinin okuma-yazma bilmediğini belirledi. Bu vatandaşların 3 milyon kadarı, yurdun dört bir köşesindeki okulu olmayan 15 000 köyde yaşıyor. Okuma-yazma seferberliği için il ve ilçelerde « Halk Eğitimi Dershaneleri » açılacağı bildirildi.

Meclis Başkanı seçilen CHP Rize Milletvekili Fuat Sirmen, Cemal Gürsel'le görüştüğü Çankaya köşkünden çıkarken.

Mahmut Makal'a pasaport verilmedi

25 kasım - İhtisas yapmak üzere İngiltere'ye gönderilmesine karar verildiği halde 20 gündür pasaport alamayan « Bizim Köy » adlı kitabın yazarı ilkokul öğretmeni Mahmut Makal, sorunun çözümü için Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel'e başvurdu.

Yurda dönmeyen doktorlar

17 kasım - CHP Mardin Senatörü Mehmet Ali Arıkan, Vatandaşlık Kanunu'nda değişiklik yapıldığı halde yurda dönmeyen doktorların vatandaşlıktan çıkarılmaları için Senato'ya bir önerge verdi. Arıkan, bu kişilerin mallarına da el konulmasını istedi.

Maliye'yi dolandıranlar yakalandı

5 kasım - Millî Savunma Bakanlığı'nda hayalî bir daire kurarak, Maliye Bakanlığı'nı 3,5 yılda 1 milyon 750 000 lira dolandıran 7 kişilik bir şebeke ortaya çıkarıldı. Şebekenin 6 üyesi yakalandı.
Dolandırıcı şebekesinin beyni olduğu anlaşılan Hasan Rençber sorgulanması sırasında yaptığı açıklamada, « Koskoca devletin, koskoca Maliye'sini dolandırıyorduk da bundan kimsenin haberi olmuyordu. Üzülüyorduk bu işe doğrusu. Bu memkelette kayıtla kuyutla iş yapılmıyor muydu? » dedi.

CHP-AP koalisyonu kuruldu (26. hükûmet)

20 kasım - 27 Mayıs'tan sonra seçimle işbaşına gelen ilk kabine kuruldu. Cumhuriyetin ilk koalisyon hükûmeti olan yeni Bakanlar Kurulu'nda CHP ve AP'den 11'er üye yer alıyor. AP Genel Başkanı Gümüşpala hükûmet dışında kalmayı tercih etti. İnönü başkanlığındaki yeni Bakanlar Kurulu şu isimlerden oluşuyor:
Başbakan: İsmet İnönü (CHP)
Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı: Akif Eyidoğan (AP)
Devlet Bakanı: Turhan Feyzioğlu (CHP)
Devlet Bakanı: Avni Doğan (CHP)
Devlet Bakanı: Necmi Öktem (AP)
Devlet Bakanı: Nihat Su (AP)
Adalet Bakanı: Sahir Kurutluoğlu (CHP)
İçişleri Bakanı: Ahmet Topaloğlu (AP)
Dışişleri Bakanı: Selim Sarper (CHP)
Maliye Bakanı: Şefik İnan (CHP)
Millî Eğitim Bakanı: Hilmi İncesulu (CHP)
Millî Savunma Bakanı: İlhami Sancar (CHP)
Bayındırlık Bakanı: Emin Paksüt (CHP)
Ticaret Bakanı: İhsan Gürsan (AP)
Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı: Suat Seren (AP)
Gümrük ve Tekel Bakanı: Şevket Bulatoğlu (AP)
Tarım Bakanı: Cavit Oral (AP)
Ulaştırma Bakanı: Cahit Akyar (AP)
Çalışma Bakanı: Bülent Ecevit (CHP)
Sanayi Bakanı: Fethi Çelikbaş (CHP)
Basın-Yayın ve Turizm Bakanı: Kâmuran Evliyaoğlu (AP)
İmar ve İskân Bakanı: Muhittin Güven (AP)

Cumhurbaşkanı Gürsel CHP Genel Başkanı İnönü'yü hükûmeti kurmakla görevlendirdi.

Cumhuriyet tarihinin ilk koalisyon hükûmeti olan sekizinci İnönü Kabinesi, Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel ile birlikte.

1961

Aralık

2. CHP-AP koalisyon hükûmeti, 4 ret oyuna karşılık 269 oyla Meclis'ten güvenoyu aldı.
8. Kayseri Cezaevi'nden ilk tahliye; eski DP Milletvekili gazeteci Selim Ragıp Emeç serbest bırakıldı.
9. Mesken Genel Müdürü Şükrü Kaya gecekonduların yıkılmayacağını açıkladı.
11. Başbakan İsmet İnönü, « Özel teşebbüs teşvik görecek » dedi ve tasarruf tavsiye etti.
12. NATO'nun Türkiye'ye yapacağı yardım için rapor hazırlayacak heyet geldi.
13. Bölükbaşı, CKMP Genel başkanlığından istifa etti. ☞
15. Siyasî af konusu Meclis'te gürültü kopardı. ☞
18. Cumhurbaşkanı Gürsel parti liderleriyle görüştü; siyasî af isteğine karşı Çankaya protokolünü hatırlattı. ☞
19. Siyasî af için yapılan çalışmalar durduruldu.
20. Eski MBK üyesi Tabiî Senatör Mucip Ataklı, affın ihtilale sebep olacağını söyledi. ☞
20. *Yön* dergisinin 150 Türk aydınının imzaladığı bir bildiriyi de içeren ilk sayısı çıktı.
21. İngiliz yolcu uçağı Ankara üzerinde infilak etti; 27 kişi öldü. ☞
25. Başbakan İnönü, devlet kuvvetlerinin hükûmetin emrinde olduğunu açıkladı.
26. AP Genel Başkanı Ragıp Gümüşpala, eski MBK üyelerini Cumhurbaşkanı Gürsel ve Başbakan İnönü'ye şikâyet etti.
27. Milletvekili maaşına yapılacak zam Meclis'i karıştırdı.
29. Eski bakanlardan DP İstanbul İl Başkanı Mümtaz Tarhan, AP İstanbul il başkanı oldu.
30. Maliye Bakanı Şefik İnan, milletvekiline de memura da zam yapılmayacağını açıkladı. ☞

ÖLÜM

22. Tarihçi Mükrimin Halil Yınanç. ☞
31. Siyaset adamı Tevfik İleri. ☞

Siyasî af konusu Ankara'yı karıştırdı

23 aralık - Siyasî af konusu hem partileri hem de Büyük Millet Meclisi'ni karıştırdı. 15 aralıkta Meclis'te bir konuşma yapan Cumhuriyet Halk Partisi Zonguldak Milletvekili Kenan Esengin, af konusuna değinerek, bazı kişilerin şöhret uğruna zamansız çıkışlar yaptıklarını ve bu suretle mahkûmların hayatını tehlikeye attıklarını söyledi. Adalet Partili ve Yeni Türkiye Partili milletvekilleri bu konuşmayı protesto ettiler.

18 aralıkta Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel, Çankaya Köşkü'ne davet ettiği parti liderleriyle af konusunu görüşerek, kendilerine seçimden önce imzaladıkları Çankaya protokolünü hatırlattı. Aynı gün konuyla ilişkin görüşlerini açıklayan Profesör Hüseyin Nail Kubalı da affa karşı çıkarak, « 30 milyonun selameti 5-10 mahkûmun hürriyeti için feda edilmemeli » dedi.

19 aralıkta Başbakan İsmet İnönü zamanı geldiğinde affın çıkarılacağını belirterek, hükûmetin bu konuda sıkıştırılmamasını istedi. 20 aralıkta konuşan eski Millî Birlik Komitesi üyesi, Tabiî Senatör Mucip Ataklı'nın « affın ihtilale sebeb olacağı » yolundaki demeci de ortalığı karıştırdı. Başbakan İnönü konuya açıklık getirerek şunları söyledi: « Af için gösterilen sabırsız gayretler faydalı olmamıştır. Hükûmet, programa bu konuda bir kelime dahi ekleyemez ».

İstanbul'da 100 000 işçinin katıldığı miting

31 aralık - İstanbul Saraçhane Meydanı'nda yaklaşık 100 000 işçinin katıldığı büyük bir miting yapıldı. Türk-İş tarafından düzenlendiği bildirilen mitingde işçiler hükûmetten, çalışma barışını sağlayacak toplu sözleşme ve grev haklarıyla ilgili yasaların hemen çıkarılmasını istediler. Oldukça sakin ve düzenli geçen mitingde işçiler, « Sosyal Güvenlik İçin Toplu Sözleşme, Adil Hizmet İçin Grev », « Herkesin Sahanında Et, İşçinin Sahanında Dert Kaynar » gibi içinde bulundukları zor şartlara dikkati çeken pankartlar taşıdılar.

İstanbul'da işçiler mitingde kullanacakları afiş ve pankartları hazırlarken.

Gürsel, Türk filmciliğine yardım edecek

10 aralık - Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel, bazı filmlerini seyrettiği sinema sanatçılarından Muzaffer Tema ve Leyla Sayar'ı Çankaya Köşkü'ne davet etti. Cumhurbaşkanı Gürsel sanatçılarla yaptığı görüşme sırasında Tema ve Sayar'a, « Türk filmciliği yardıma çok muhtaç. Sizlere elimden gelen yardımı yapmaya çalışacağım » dedi.

Milletvekili ve memurlara zam yok

30 aralık - Maliye Bakanı Şefik İnan, milletvekillerine de memurlara da zam yapılmayacağını açıkladı. İnan, zammın enflasyona neden olacağını söyledi.
Maaşlara zam isteği milletvekillerini de birbirine düşürdü. Zam taraftarı olan AP Maraş Milletvekili Kemal Bağcıoğlu teklifin Anayasa'ya uygun olduğunu söylerken, Profesör Enver Ziya Karal aksini ileri sürdü. YTP Mardin Milletvekili Kemal Aybar, Anayasa'yı hazırlayan Kurucu Meclis'in meşru yasama organı olmadığını söyledi. Bakanlar da AP ve CHP gruplarında yaptıkları konuşmalarında zamma imkân olmadığını açıkladılar. Bu arada zamma kamuoyundan da tepki geldi. Halkın, maaşlarına zam isteyen milletvekillerine aralarında para toplayarak gönderdiği öğrenildi. İşçiler, « Biz İş Bulamazken Onlar Zam Peşinde » yazılı pankartlarla yürüyüş yaptılar. İstanbul Teknik Üniversitesi öğrencileri de bir kese 5 kuruşluğu milletvekillerine yolladı.

Bölükbaşı rest çekti

16 aralık - 13 aralıkta CKMP genel başkanlığından istifa eden Osman Bölükbaşı, Meclis grubu ve Yönetim Kurulu'nun ortak toplantısından sonra istifasını geri aldı. Bölükbaşı, CKMP'nin yeni kurulan hükûmete katılmasını isteyen Ahmet Tahtakılıç'la ters düşmüş, partililere, « Ya ben, ya o » demişti.

Örnek Bakan Feyzioğlu

4 aralık - Devlet Bakanı Turhan Feyzioğlu makam arabasını garaja çektirdi. Taksiye binen Feyzioğlu, « İsraftan uzak kalmak isteyenlerin kendileri örnek olmalıdır » dedi.

Profesör Turhan Feyzioğlu.

Maliye Bakanı Şefik İnan.

Ankara'da gene uçak kazası

21 aralık - Londra'dan Tel-Aviv'e gitmekte olan İngiliz havayolları British Airways'e ait bir yolcu uçağı, uğradığı Ankara Esenboğa Havaalanı'ndan ayrılışından tam bir dakika sonra, pistin 150 metre güneyine düşerek parçalandı. Kazada, uçakta bulunan 27 yolcu ve 7 kişilik mürettebattan 26 kişi hayatını kaybederken, 3'ü ağır 5'i de hafif yaralı olmak üzere 8 kişi sağ olarak kurtuldu. Olayı soruşturmak için İngiltere'den gelen heyetin yaptığı incelemeler sonucunda, kazanın pilotaj hatasından kaynaklandığı belirlendi. Ertesi gün, kazadan yaralı olarak kurtulanlardan biri daha hayatını kaybedince, ölü sayısı 27'ye yükseldi.

Ağalar geri dönüyor

9 aralık - Millî Birlik Komitesi'nin, 19 ekim 1960'da çıkarmış olduğu Mecburî İskân Kanunu'yla memleketlerinden uzaklaştırılan 55 ağa artık memleketlerine dönebilecek.
CHP Erzurum Milletvekili Gıyasettin Karaca, Meclis Başkanlığı'na sunduğu üç maddelik kanun teklifiyle, 105 sayılı kanunun yürürlükten kaldırılmasını talep etti. Karaca teklifine gerekçe olarak, kanunun İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 12. maddesine ve demokratik rejime aykırı olduğunu; kanunla Anayasa'nın 18. maddesinin kişiye tanıdığı yerleşme hakkının ihlal edildiğini ve değer karşılıkları bile verilmeden gayrimenkullerinin tasfiyesine gidildiğini gösterdi.

Mükrimin Halil Yınanç öldü

22 aralık - Tarihçi Mükrimin Halil Yınanç, 63 yaşında İstanbul'da öldü. 1919'da Darülfünün Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nü bitiren Mükrimin Halil, Paris'te bilimsel araştırmalarda bulundu; yurda dönüşünde İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ne Ortaçağ tarihi doçenti olarak atandı (1933). 1941'de profesörlüğe, 1957'de de ordinaryüs profesörlüğe yükselen Mükrimin Halil, çalışmalarını daha çok Türk ve İslam tarihi alanlarında yoğunlaştırmıştı. Türk Tarih Kurumu'nun da kurucu üyelerinden biri olan Yınanç'ın en önemli eseri « Türkiye Tarihi, Selçuklular Devri »dir.

Tevfik İleri öldü

31 aralık - Yassıada'da mahkûm edilenlerden, siyaset adamı Tevfik İleri Ankara'da tedavi gördüğü hastanede 50 yaşında öldü. 1933'te Mühendis Mektebi'ni bitiren İleri, mühendis olarak çeşitli illerin karayolları ve bayındırlık müdürlüklerinde görev yaptı. Öğrenciliği sırasında Millî Türk Talebe Birliği başkanı olarak etkinlik gösterdi ve adını duyurdu. 1946'da DP'nin kuruluş çalışmalarına katıldı. 1950'de Samsun'dan DP milletvekili seçilerek Meclis'e girdi; Ulaştırma, Millî Eğitim, Bayındırlık bakanlıklarında bulundu; başbakan yardımcılığı ve Meclis başkan vekilliği yaptı.
27 Mayıs 1960 hareketinde tutuklanan İleri, Yassıada'da yargılanarak idama mahkûm edildi, ancak cezası ömür boyu hapse çevrildi. İleri cezasını çekmekte olduğu Kayseri Cezaevi'nde hastalanmış, tedavi için Ankara'ya götürülmüştü.

Tevfik İleri.

1962

Ocak

2. Ankara'da şoförler grev yaptı; 20 şoför gözaltına alındı.
2. Tevfik İleri'nin cenaze töreninde olaylar çıktı. ☞
3. Liman işçileri grev yaptı; 4 gün süren grevde zarar 1 milyon lira.
4. 4 parti, milletvekili maaşı için anlaştı; maaş 2 800 lirayı geçmeyecek.
5. Meclis, milletvekili zammını kabul etti.
6. Başbakan İnönü, AP Genel Merkezi'ni ziyaret etti.
6. İstanbul'da yürüyüş yapan öğrenciler bazı dergi ve gazeteleri protesto etti. ☞
7. Batı bölgelerine sürgün edilen Doğulu 55 ağanın yerlerine dönmeleri ve el konan topraklarının geri verilmesi kararlaştırıldı.
9. Başbakan İnönü, « Batı'ya bağlıyız » dedi.
9. İstanbul Şişli'deki Atatürk Müzesi'nde yangın çıktı. ☞
9. AP Genel Başkanı Gümüşpala, siyasî af için çalışmalar yapıldığını açıkladı.
10. İstanbul'da gençler, solcu ve gericileri lanetlemek için miting bir yaptı.
11. Başbakan İnönü, CKMP Genel Başkanı Bölükbaşı ve YTP Genel Başkanı Alican'la yurtta huzur konusunu görüştü.
13. Fuad Köprülü, yeni kurulan Yeni Demokrat Parti'nin programını açıkladı.
15. Suriyeli 3 milletvekili Türkiye'ye iltica etti.
19. Ülkenin ekonomik durumunu radyodan halka açıklayan Başbakan İnönü, « Durum ciddî » dedi.
20. Başbakan İnönü, işçilere grev hakkı verileceğini söyledi.
26. Eski Millî Birlik Komitesi üyesi Sıtkı Ulay, tabiî senatörlükten istifa etti.
31. Başbakan İsmet İnönü, İstanbul'da askerî birlikleri ziyaret ederek komutanlarla görüştü.

ÖLÜM

24. Yazar ve şair Ahmet Hamdi Tanpınar. ☞

Şişli Atatürk Müzesi'nde çıkan yangın, gençliği ayağa kaldırdı

15 ocak - 9 ocak günü saat 18.40'da İstanbul Şişli'deki Atatürk Müzesi'nde çıkan yangın gençler arasında infiale yol açtı. Gece olmasına rağmen gençler, 22.30'dan itibaren Beyazıt Meydanı'nda toplanarak olayı protesto ettiler.
10 ocakta Ankara'da, olayı protesto amacıyla on binlerce üniversiteli bir gösteri yürüyüşü yaptı; gösterilerde *Yeni İstanbul* ve *Yön* dergileri yakıldı.
12 ocakta gençleri kabul eden Cumhurbaşkanı Gürsel, memlekette karışıklık çıkarılmak istendiğini belirterek, « Komünizm ciddî bir tehlike halindedir » dedi. Gürsel gençleri politika dışında kalmaya davet etti. Gençler aynı gün İzmir'de de bir miting yaptılar.
Gençler 14 ocakta Ankara'da yeni bir yürüyüş daha yaptılar. Ancak bir grubun « Af istiyoruz », diğer bir grubun da « Zalimlere af yok » diye bağırmaları üzerine kavga çıktı, araya giren askerler kavgayı bastırdı. Olaylarla ilgili olarak 15 ocakta bir açıklama yapan İçişleri Bakanı Ahmet Topaloğlu, « Komünizmle mücadele sokaklarda yapılmaz » diyerek gençleri uyardı

AKŞAM

GENÇLİK GERİCİ VE SOLCULARI TEL'İN ETTİ

MUHTEŞEM MİTİNG

Türk Gençliği Atanın izinde

SAVUNMA KURULU

Tevfik İleri'nin cenazesinde olaylar çıktı

2 ocak - 31 aralıkta ölen Demokrat Parti dönemi Millî Eğitim, Ulaştırma, Bayındırlık ve Devlet bakanlarından Tevfik İleri'nin Ankara Hacıbayram Camii'ndeki cenaze töreninde olaylar çıktı. Bazı kişiler İleri'nin naaşını cenaze arabasına koydurtmayıp tekbir sesleriyle eller üzerinde taşıdılar. Adalet Partisi Genel Başkanı Ragıp Gümüşpala'nın da katıldığı törende eski DP'lilerin affını isteyen bir grup polisle çatıştı.

Salim Başol eski görevine döndü

22 ocak - Yüksek Adalet Divanı Başkanlığı'ndan ayrıldıktan sonra sağlık nedenleriyle birkaç defa rapor alan Salim Başol, Yargıtay 1'nci Ceza Dairesi'ndeki görevine başladı.

Doğu Anadolu'ya yardım kampanyası büyüyor

6 ocak - Doğu Anadolu'da açlık tehdidiyle karşı karşıya oldukları bildirilen vatandaşlarımız için açılan yardım kampanyasına katılım hızla artıyor.
Türk Silahlı Kuvvetleri'nden sonra, İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu ve Eğitim Enstitüsü öğrenci dernekleri de yardım kampanyasına katıldı.
İstanbul'un dört bir köşesine dağılarak, hazırladıkları « XX. yüzyılda ot yiyen vatandaşın var, onları düşün » yazılı pankartları dağıtmaya başlayan öğrenciler, aç vatandaşlara gönderilmek üzere, şehrin çeşitli yerlerinde para ve bozulmayacak gıda maddeleri toplamaya başladılar.
Bu arada, daha önce kıtlık bölgelerine yollanmış olan hububatın, dağıtım aksaklıkları yüzünden ihtiyaç sahiplerine ulaşamadığı, yer yer bazı açıkgözlerin eline geçerek piyasada satıldığı bildirildi.

Altay Ömer Egesel.

Başsavcı Egesel'e konuşma yasağı

24 ocak - Yüksek Adalet Divanı Başsavcısı Egesel'in gazetelere demeç vermesi yasaklandı. Adalet Bakanı Sahir Kurutluoğlu, Egesel'e ihtar ve ikazda bulundu. Egesel, Yassıada duruşmalarıyla ve infazlarla ilgili olarak gazetelere sık sık demeç veriyordu.

Neriman Ağaoğlu CHP'lilere çatarak Meclis'i karıştırdı

17 ocak - Demokrat Parti iktidarı bakanlarından Samet Ağaoğlu'nun kız kardeşi olan, Adalet Partisi Manisa Milletvekili Neriman Ağaoğlu, Millet Meclisi'nde yaptığı konuşmada Cumhuriyet Halk Partili milletvekillerine çatarak, « Onlar hesaplarını verdiler. Siz de hesap verin » diye bağırdı. Neriman Ağaoğlu'nun bu konuşmayı, gazeteci Bedii Faik'in Demokrat Partilileri suçlayan bir yazısı dolayısıyla yaptığı bildirildi.

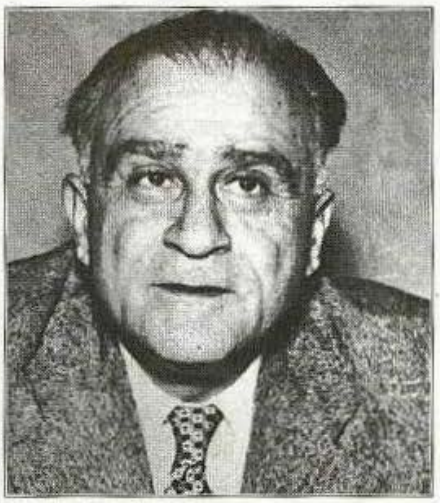

Neriman Ağaoğlu.

Ankara'da, 20 şoförün gözaltına alınmasıyla sonuçlanan grevden bir sahne.

Ahmet Hamdi Tanpınar öldü

Ahmet Hamdi Tanpınar.

24 ocak -- Ünlü yazar ve şair Ahmet Hamdi Tanpınar, 61 yaşında İstanbul'da öldü.
İstanbul Darülfünunu'ndaki Türkiyat öğrenimi sırasında öğrencisi olduğu şair Yahya Kemal Beyatlı'nın, tarih, kültür ve uygarlık konularındaki görüşlerinden etkilenen Tanpınar, şiiri varlık nedeni olarak görmekle birlikte, başta roman olmak üzere hikâye, edebiyat tarihi, deneme, eleştiri, fıkra, gezi-anı gibi türlerde çok değerli eserler verdi. Şiirlerinde kılı kırk yaran bir kuyumcu işçiliği dikkat çekerken, düzyazılarında daha teklifsiz, daha rahat bir üslup geliştiren Tanpınar, metinlerindeki şiirselliğin yanı sıra, engin ve çok yönlü kültürünün dildeki yansıması olan uçsuz bucaksız söz varlığıyla da okurlarını etkiledi. Sanata bir din gibi bağlanan bu estet, edebiyat tarihi, estetik, felsefe ve psikoloji alanlarındaki derin kültürüne dayanarak soyut sanat sorunlarını ele aldığı yazılar dışında, başta ezelî Batılılaşma sorunu, pek çok tarihî ve sosyokültürel sorunu irdelediği yazılar da kaleme aldı. Tanpınar, Batılılaşmanın değil, yüzeysel Batılılaşmanın karşısındaydı. Ona göre Doğu-Batı karşıtlığı değil, gerçek-sahte karşıtlığı vardır; bizim atalarımız gibi Batı da, gerçek hayat değerleri yaratmıştır ve bunların bir kısmını biz kendi hayatımıza « ekleyebiliriz ».

Eminsu'ların Ordu'ya dönme müracaatı reddedildi

19 ocak - Danıştay Genel Kurulu yaptığı toplantıda, Eminsu'ların orduya dönmek için yaptıkları müracaatları inceledi ve bu talepleri 6'ya karşı 15 oyla reddetti.
Karar gerekçesinde, « 27 Mayıs Devrimi'nden sonra alınan emekliye ayırma kararının bir hükûmet tasarrufu olduğu, müdahale edilmesine imkân bulunmadığı » belirtildi.

1962

Şubat

1. İstanbul'da konuşan Başbakan İsmet İnönü, « Yeni bir ihtilal olmayacak » dedi.
2. Parti liderleri, Cumhurbaşkanı Gürsel'in daveti üzerine Çankaya'da toplandı.
4. YTP Genel Başkanı Ekrem Alican, « Bu bütçe enflasyon yaratır » dedi.
9. Türkiye İşçi Partisi (TİP) genel başkanlığına Mehmet Ali Aybar getirildi.
10. Senato, bütçeyi kabul etti.
10. Gümüşhane çarşısı yandı.
12. Meclis, AP Zonguldak Milletvekili Nuri Beşer'in dokunulmazlığını kaldırdı. ☞
13. Yüksek Soruşturma Kurulu'nca alınan bir kararla, DP iktidarı bakanlarından Hüseyin Avni Göktürk ile Mümtaz Tarhan tutuklandı. ☞
14. Tutuklamalara devam edildi; eski Ulaştırma Bakanı Arif Demirer, Ofis Genel Müdür Yardımcısı Necmi Çelik, emekli müsteşar Celalettin Abanozoğlu ve Merkez Bankası Genel Müdür Yardımcısı Fikri Diker tutuklandı.
14. Ankara'da düşük maaşı protesto amacıyla sessiz yürüyüş yapan öğretmenler savcılığa verildi.
15. Son tutuklamalar AP'yi karıştırdı; Genel Başkan Ragıp Gümüşpala önce istifa etti, sonra istifasını geri aldı. ☞
16. AP bir bildiri yayımlayarak kurulan demokratik rejimi desteklediğini, fakat bu rejimin askerî kuvvetle ayakta tutulması fikrine karşı olduğunu söyledi.
17. Burhan Apaydın AP'den ihraç edildi. ☞
18. Genelkurmay Başkanı Cevdet Sunay ve kuvvet komutanları, Cumhurbaşkanı Gürsel ve Başbakan İnönü'yle görüştü.
19. AP'den 5 milletvekili daha ihraç edildi. ☞
22. Talat Aydemir'in askerî darbe girişimi. ☞
23. Darbe girişimi bastırıldı; isyancılar teslim oldu.
24. 21 subay emekliye sevk edildi.
25. 4 parti, tedbirler için anlaştı.

Adalet Partisi'nden ihraçlar

19 şubat - Yüksek Soruşturma Kurulu'nun 13 şubatta aldığı, DP döneminin üç bakanı Arif Demirer, Mümtaz Tarhan ve Hüseyin Avni Göktürk hakkındaki tutuklama kararı Ankara'da siyasî havayı sertleştirdi. Bunun üzerine Millet Meclisi Anayasa Komisyonu, Yüksek Adalet Divanı'nı ve Yüksek Soruşturma Kurulu'nu tanımadığını açıkladı. 14 şubatta yapılan bu açıklamadan sonra olay AP grubunda da görüşüldü ve Anayasa Komisyonu Başkanı Burhan Apaydın, AP Genel Başkanı Ragıp Gümüşpala'yla sert bir şekilde tartıştı. Gümüşpala istifa etti, ancak daha sonra istifasını geri aldı. AP Hukuk Komisyonu, Yüksek Adalet Divanı ile Yüksek Soruşturma Kurulu için mülga (geçersiz) kararı alırken, AP'nin de ortak olduğu hükûmet bir bildiri yayımlayarak, Anayasa'ya aykırı bir durum olmadığını bildirdi.

AP Merkez Yönetim Kurulu, Burhan Apaydın'ın rejimi tehlikeye soktuğu gerekçesiyle partiden ihraç edildiğini açıkladı.

İhraçlara 19 şubatta da devam edildi. Tahsin Demiray, Mehmet Turgut, Gökhan Evliyaoğlu, Mehmet Ali Aytaç ve Hami Tezkan partiden çıkarıldılar.

AP Zonguldak Milletvekili Beşer'in dokunulmazlığı kaldırıldı

12 şubat - 28 ocak akşamı Ankara'da, Anadolu Kulübü'nde yaptığı bir konuşma sırasında Türk Silahlı Kuvvetleri'ne ve subayların ailelerine hakaret ettiği ileri sürülen Adalet Partisi Zonguldak Milletvekili, eski Türk-İş Genel Başkanı Nuri Beşer'in dokunulmazlığı kaldırıldı. Karar Millet Meclisi'nde, 50 milletvekilinin çekimser kalmasına ve 4 ret oyuna karşılık çoğunlukla alındı.

Zonguldak Milletvekili Nuri Beşer, 28 ocaktaki olay üzerine 31 ocakta Merkez Yönetim Kurulu tarafından Adalet Partisi'nden ihraç edilmişti.

Başbakan İsmet İnönü: Zor dönem geride kaldı

28 şubat - 1962 yılı malî bütçesinin 57 ret ve 51 çekimser oya karşılık 283 kabul oyuyla onaylanmasından sonra Millet Meclisi'nde bir konuşma yapan Başbakan ve Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı İsmet İnönü, « Size cesaretle bildiriyorum. Bugün vatanımızda bir devir kapanıyor ve açık havalı yeni bir devir başlıyor » dedi. İnönü, siyasetçiler arasındaki kısır çekişmelerin üzerine çıkılmadığı takdirde milletin başına gelecek bunalımların sonu olmadığını da belirtti.

Başbakan İnönü, Anayasa sınırları içinde huzurlu yaşamın sağlanacağını, sosyal ve ekonomik alanda kalkınmanın da mutlaka başarılacağını söyledi.

Başbakan İsmet İnönü 18 şubatta kendisini ziyaret eden üst düzey komutanlarla sohbette: soldan sağa Korgeneral Refik Tulga, Korgeneral Ali Keskiner, Korgeneral İrfan Tansel, Genelkurmay Başkanı Orgeneral Cevdet Sunay, Kâzım Orbay, Millî Savunma Bakanı İlhami Sancar ve Tümgeneral Memduh Tağmaç.

Ankara'da darbe teşebbüsü

23 şubat - Çok uzun bir gün ve gece, sabaha karşı isyancı Albay Talat Aydemir'in hükûmet kuvvetlerine teslim olmasıyla sona erdi. Öyle bir an geldi ki, Talat Aydemir her şeye egemen gibi görünüyordu. Ancak Başbakan İnönü, tarihî kişiliği ve sarsılmaz iradesiyle Aydemir'in kuvvetlerine boyun eğdirmeyi başardı.

Her şey 22 şubat sabahı, 27 Mayıs hareketinin amacına ulaşamadığını düşüncesiyle uzun süredir ihtilal hazırlığı içinde oldukları bilinen Harp Okulu Komutanı Albay Talat Aydemir ve arkadaşlarına, başka birliklere atandıklarının bildirilmesiyle başladı. Emre uymayı reddeden isyancılar, birliklerini harekete geçirdiler. Hükûmeti desteklediğini açıklayan Hava Kuvvetleri'ne bağlı jetler Kara Harp Okulu üzerinde uyarı uçuşu yaparken, Cumhurbaşkanlığı Muhafız Alayı ayaklanmacılara katıldı, Başbakan İnönü ve Bakanlar Kurulu, Hava Kuvvetleri'nin Opera Meydanı'nda, Radyoevi'nin tam karşısında bulunan karargâhına yerleşti. Cumhurbaşkanı Gürsel, makamını Mürtet Hava Üssü'ne nakletti. Hükûmeti destekleyen Genelkurmay Başkanı Sunay ve yüksek rütbeli subaylar Genelkurmay binasındaydılar. Hava ve Deniz Kuvvetleri hükûmetten yana tavır alırken, başkentteki kara birlikleri Aydemir'den yana görünüyordu.

Hükûmet adına radyodan yapılan açıklamada, başlarında Albay Talat Aydemir, Turgut Alpagut, Selçuk Atakan, Dündar Seyhan ve Emir Arat olan ayaklanmacıların, TBMM'nin feshedilmesi ve hemen seçime gidilmesi yolundaki istekleri reddedildi. İsyancılar, harekete geçmekte tereddüt ediyorlardı. İsmet İnönü isyancılara, « eğer giriştikleri harekâtı kan dökmeden durdururlarsa, cezalandırma yoluna gitmeyeceğini » bildirdi ve bu teklifinde sonuna kadar ısrarcı oldu. Ancak bunları söyledikten sonra, isyancıların bütün tekliflerini, uzlaşma girişimlerini kararlılıkla reddetti.

Sonuçta Talat Aydemir ve arkadaşları ellerindekileri kuvvetleri harekete geçirmeye cesaret edemediler. 23 şubat sabahı saat 05.30'da Albay Dündar Seyhan, Genelkurmay'a giderek isyancı subaylar adına teslim oldu. Harekete geçen birlikler yavaş yavaş kışlalarına dönmeye başladı. Macera sona ermişti.

İsmet İnönü öğleden sonra Millet Meclisi'ne geldiğinde, bütün partilerden milletvekillerinin coşkun alkışlarıyla karşılandı.

Albay Talat Aydemir.

AKŞAM

2. BASKI

23 ŞUBAT 1962 CUMA

Ankara askerî kordon altında

Gürsel ve Sunay radyoda konuşarak bir ihtilâl tahrikine karşı Orduyu ikaz etti

Ankara radyosunda millete hitap eden İnönü'nün konuşması kesildi. İstanbulda durum sakin

GÜRSEL

SUNAY

4 parti "27 Mayısı hedef tutan ve aşırı sol gidişe karşıyız„ dedi

Ortak bildiride varlığımızı imhaya fırsat bekleyen sol cereyana karşı zemin hazırlandığı belirtildi

"Bu memlekette her çeşit intikamcı cereyanlara müsaade etmiyeceğiz„

Gece hava kuvvetleri binasında çok önemli bir toplantı yapıldı

1962

Mart

2. Şubatta tutuklanan DP dönemi bakanları Mümtaz Tarhan ile Hüseyin Avni Göktürk tahliye edildi.
3. Tedbirler Kanunu tasarısı Meclis'te kabul edildi; gazeteler ortak bir bildiri yayımlayarak tasarıyı tasvip etmediklerini açıkladılar. ☞
4. CHP Manisa Milletvekili Karaosmanoğlu istifa etti. ☞
5. Tedbirler Kanunu tasarısı Senato'da kabul edildi. ☞
6. Eski Ticaret Bakanı Mehmet Baydur hakkında Meclis soruşturması açıldı.
6. YTP Genel Başkanı Ekrem Alican istifa etti. ☞
8. THY'ye ait Kop uçağı Toroslarda düştü; 8 yolcu ve 3 kişilik mürettebat öldü.
12. 3 kişilik NATO heyeti Ankara'da çalışmalarına başladı.
13. CKMP Genel Başkanı Bölükbaşı, İnönü'ye bir muhtıra verip borçlanmadan çekinmemesini istedi.
14. Dışişleri Bakanı Selim Sarper istifa etti.
17. Bölükbaşı İnönü'yle görüştü.
20. İktisadî İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD), Türkiye'ye 45 milyon dolar yardım yaptı.
22. YTP Genel Başkanı Ekrem Alican istifasını geri aldı. ☞
22. Otomobil ithali kolaylaştırıldı; gümrük vergisinde otomobilin yaşına göre indirim yapılacak.
25. Kıbrıs'ta iki camiye bomba atıldı; Türkiye bir notayla olayı protesto etti. ☞
26. Londra Büyükelçisi Feridun Cemal Erkin, Dışişleri bakanlığına getirildi.
27. Suriye'de ordu yönetime el koydu.
28. Üniversiteden çıkarılan 147 öğretim görevlisinin geri dönmesine imkân sağlayan kanun Meclis'te kabul edildi. ☞
28. Arjantin'de ordu yönetime el koydu; Cumhurbaşkanı Frondizi sürgüne gönderildi.
30. CKMP Genel Başkanı Osman Bölükbaşı görevinden istifa etti.

Tebdirler Kanunu çıktı

5 mart - Anayasal düzeni, millî güvenliği ve huzuru bozucu fiiller hakkında önlemler getiren Tedbirler Kanunu, Millet Meclisi'nde güçlü muhalefete rağmen 3 marttaki oylamada kabul edildi.
Millet Meclisi'nde temsil edilen dört parti tarafından ortaklaşa getirilen tasarı esas olarak 27 Mayıs Devrimi'ne ve onun kurduğu rejime saldırıları önlemeyi amaçlıyor. Görüşmeler sırasında bazı üyeler kanuna şiddetle karşı çıkarken, Yeni Türkiye Partililer Millet Meclisi'ni terk etti.
Basına da ağır cezalar getiren kanuna karşı çıkan çeşitli basın kuruluşları harekete geçerek, konuyla ilgili ortak bir bildiri yayımladılar, Cumhuriyet Halk Partisi Adana Milletvekili Kasım Gülek de konuyu Millet Meclisi'ne getirerek, « Basının sesi kısılırsa demokrasi ağır tahribata uğrar » dedi.
Ancak Başbakan ve Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı İsmet İnönü, kapalı bir rejime gidildiği yolundaki eleştirilere, « Bir Meclis'te temsil edilen bütün partilerin müştereken getirdiği bir kanunla kapalı rejim kurulur mu? » cevabını verdi. Kanuna karşı olan Cumhuriyet Halk Partisi Manisa Milletvekili Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu bir gün sonra milletvekilliğinden ve Cumhuriyet Halk Partisi Meclisi'nden istifa etti.
5 martta Senato'da görüşülen kanun sert eleştirilere uğradı. Bazı senatörler, bu kanunla Abdülhamid jurnalcılığının geri geleceğini söyledilerse de kanun sonunda Senato'da da kabul edildi.

Kıbrıs'ta iki camiye bomba atıldı

28 mart - Kıbrıs'ın başkenti Lefkoşa'da 25 martta Ömeriye ve Bayraktar camilerinde, tahrikçi unsurlar tarafından konulduğu anlaşılan bombalar patladı. Patlamanın ardından yapılan tespitlerde, Bayraktar Camii'nde büyük hasar meydana geldiği bildirildi.
Kıbrıs Cumhurbaşkanı Yardımcısı Fazıl Küçük bombalama konusuyla ilgili olarak, « Durum ciddî ve nazik » derken, Cumhurbaşkanı Makarios da olayı « barbarca bir hareket » diye nitelendirdi.
Türk hükûmeti olay üzerine bir bildiri yayımlayarak saldırıyı protesto ederken, 27 martta Ankara'da gençler tarafından bir protesto yürüyüşü düzenlendi. Yunanistan Dışişleri Bakanı Evangelos Averof, « Olay düşüncesiz mücrimlerin eseridir » derken, Yunanistan Büyükelçisi « Olayda komünist parmağı var » diye görüş bildirdi.

Yılanların Öcü ve Cemal Gürsel

17 mart - Yazar Fakir Baykurt'un aynı adlı eserinden sinemaya uyarlanan ve bir süredir şimşekleri üzerine çeken « Yılanların Öcü » adlı filmi seyreden Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel, « Bu eser için çok sözler edildi. Hakikatleri çok güzel işlemişsiniz » diyerek Baykurt'u tebrik etti.

147'ler görevlerine iade edildi

28 mart - 27 ekim 1960 tarihinde Millî Birlik Komitesi'nin bir kararıyla görevlerinden alınmış olan 147 üniversite öğretim görevlisinin üniversiteye dönmesini sağlayan kanun tasarısı, Millet Meclisi'nde çoğunluğun oyuyla kanunlaştı.

Eski Dışişleri Bakanı Selim Serper.

Yeni Dışişleri Bakanı Feridun Cemal Erkin.

1962

YTP Genel Başkanı Ekrem Alican.

YTP Genel Başkanı Alican istifa etti

22 mart - Yeni Türkiye Partisi Genel Başkanı Ekrem Alican, 6 martta istifa etti. Alican istifasına neden olarak, partisinin almış olduğu grup kararına rağmen bazı milletvekillerinin ve senatörlerin Tedbirler Kanunu tasarısına « ret » oyu kullanmasını gösterdi.
YTP'den istifalar 7 martta da devam etti. Erzurum Milletvekili Ertuğrul Akça, YTP Genel Sekreteri İrfan Aksu ve Genel Sekreter Yardımcısı Nurettin Ertürk partiden ayrıldılar. Ancak Alican 22 martta istifasını geri aldı.

Gençler Nihal Atsız'ı protesto etti

4 mart - CHP İzmir Milletvekili Osman Nuri Adal, Nihal Atsız'ın 1945 yılında Almanya'da bulunan karısına gönderdiği mektupları Meclis'te okudu. Adsız'ın mektuplarda Atatürk'ü ahlaksızlık, İnönü'yü korkaklıkla suçladığının ortaya çıkmasından sonra, TMGT Başkanı Metin Kumbasar, « Milliyetçi ve ırkçı geçinen bazı kişilerin en büyük Türk ve en büyük milliyetçi Atatürk'e nasıl küfrettiklerini bir defa daha öğrendik » diyerek durumu protesto ettiklerini bildirdi.

5 yılda 56 milyar liralık yatırım

15 mart - DPT Başmüşaviri Profesör Tinbergen, « 5 yıl içinde 56 milyar liralık yatırım yapılacağını ve millî gelirin 50 milyardan 70 milyara yükseleceğini » söyledi.
Tinbergen, 5 yıllık planının başarıya ulaşmasının halkın ilgisine bağlı olduğunu belirterek, « Meseleleri plan değil, planlı kalkınma halleder, bunda halkın da gayretinin çok büyük rolü vardır » dedi.

Nisan

2. Mısır birlikleri, Suriye'ye çıkarma yaptı; Suriye halkı ikiye bölündü.
3. AP Genel İdare Kurulu toplu halde istifa etti.
4. Başbakan İnönü, komutanlar ve AP'li bakanlarla görüştü.
5. AP Genel Başkanı Ragıp Gümüşpala siyasî af konusunu yeniden gündeme getirdi.
7. Adnan Menderes'in eşi ve oğlu İnönü'yle görüştü. ☞
9. Hükûmetteki AP'li bakanlar Genel Başkan Gümüşpala'ya bir muhtıra vererek, tutumunu değiştirmezse istifa edeceklerini açıkladılar.
10. Cumhurbaşkanı Gürsel, Anayasa'nın kendisine verdiği af yetkisini kullanmayacağını açıkladı.
13. AP'den istifa eden milletvekilleri Genel Başkan Gümüşpala'yı suçladılar. ☞
13. Başbakan İnönü siyasî af çıkacağını söyledi. ☞
16. CHP'liler ve AP'liler Meclis'te tartıştı.
18. Senato Başkanı Suat Hayri Ürgüplü, siyasî affın 6 ay içinde çıkacağını söyledi.
18. Subaylara küfreden eski AP Zonguldak Milletvekili Nuri Beşer'in yargılanmasına başlandı.
19. Başbakan İnönü, siyasî af konusunda tarih isteyen AP'nin önerisini reddetti.
22. AP Genel Başkanı Gümüşpala, Başbakan İnönü'yü Fransa Kralı XIV. Louis'ye benzetti.
22. Anayasa Mahkemesi kurulması ve yargılama usulleri hakkındaki kanun tasarıları Meclis'te kabul edildi.
24. Kıbrıs'ta 2 Türk gazeteci öldürüldü.
27. Başbakan İnönü parti liderleriyle görüştü.
28. Cumhurbaşkanı Gürsel, Millet Meclisi'nin çalışmamasından şikâyet etti.
30. 22 Şubat olaylarına karışan subayların affı önerisi, Millet Meclisi'nde kabul edildi. ☞

Berin Menderes Başbakan İnönü'yle görüştü

7 nisan - İdam edilen eski Başbakan Adnan Menderes'in eşi Berin Menderes, oğlu Yüksel Menderes'le birlikte Başbakan İnönü'yle bir saatten fazla süren bir görüşme yaptı. Başbakan İnönü, « Bayan Menderes dertli bir hanım. Dertleri dinlemek vazifem » dedi.

İnönü: Siyasî af çıkacak

15 nisan - Başbakan İnönü *New York Times* gazetesine verdiği bir demeçte, yakında 400'den fazla siyasî mahkûmun affedileceğini söyledi.
İnönü, 13 nisanda da bazı mahkûm ailelerine « af çıkacak » müjdesini vermişti.

AP'den istifalar

13 nisan - Son bir hafta içinde AP'den istifa eden milletvekili sayısı 7'yi buldu. İstifacı milletvekilleri, Genel Başkan Ragıp Gümüşpala'nın görüşlerine karşı çıkarak kendisini suçladılar. Liderlerini siyasî affı baltalamakla suçlayan milletvekilleri Rauf Kuray, Sâki Zorlu ve Celalettin Üzer, Gümüşpala ayrılmadıkça partiye dönmeyeceklerini söylediler.

Yılanların Öcü oynatılacak

4 nisan - Sansür Kurulu, Fakir Baykurt'un aynı adlı romanından sinemaya uyarlanan « Yılanların Öcü » adlı filmin hiçbir değişiklik yapılmadan oynatılmasına karar verdi. Bir süredir şimşekleri üzerine çeken film, Sansür Kurulu tarafından 25 martta muzır propaganda yapıldığı gerekçesiyle yasaklanmıştı. Ancak yapımcısının itirazı üzerine, İçişleri Bakanı Ahmet Topaloğlu itirazı uygun görerek, kuruldan filmi bir defa daha incelenmesini istemişti. Eserin yazarı Fakir Baykurt, kararı duyduktan sonra, « Nihayet anlayabildiler » dedi.

Ortak Pazar talebimiz incelemeye alındı

3 nisan - Avrupa Ekonomik Topluluğu Bakanlar Konseyi, Türkiye'nin Ortak Pazar'a üyeliği konusunun daha ayrıntılı şekilde incelenmesini kararlaştırdı.
Yayımlanan bildiriye göre konu, Roma'da toplantı halinde bulunan maliye bakanları ile teşkilatın daimî temsilcileri tarafından ele alınacak.

22 Şubatçılar affedildi

Cumhurbaşkanı Gürsel ve Başbakan İnönü bir konserde. Cumhurbaşkanı Senfoni Orkestrası Müdürü Mükerrem Berk onlara konser hakkında bilgi veriyor.

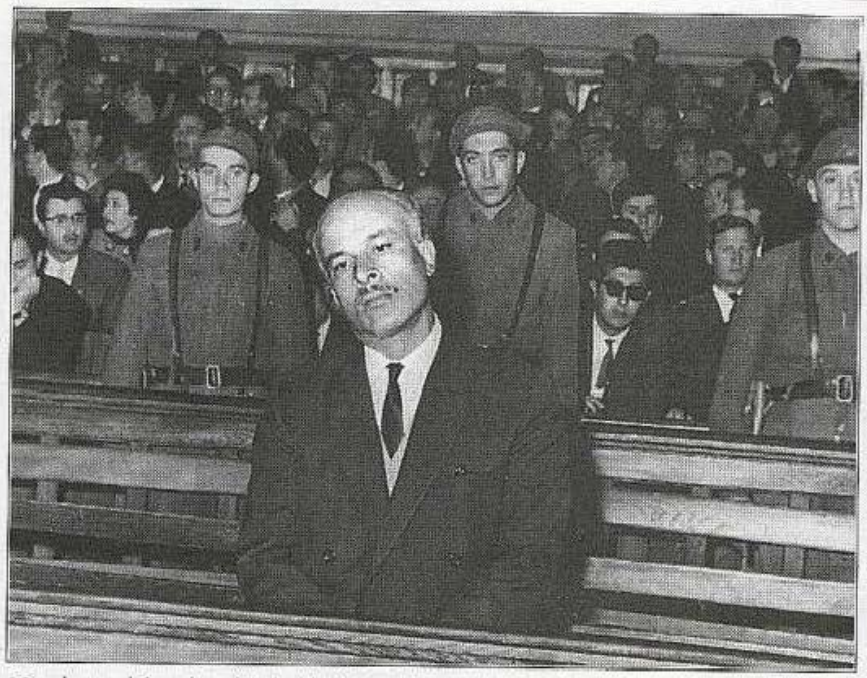
Genelkurmay Başkanı Cevdet Sunay, Başbakanlıktan çıkarken.

30 nisan - Geçtiğimiz kış, 22 şubat gecesi Ankara'da meydana gelen ihtilal girişimine katılan subayların affı konusundaki kanun tasarısı Millet Meclisi'nde, 13 ret oyuna karşılık 297 oyla kabul edildi. Kanun tasarısıyla ilgili görüşmeler sırasında Başbakan İsmet İnönü'ye ağır eleştiriler yapıldı. Subayların affı konusuyla ilgili olarak söz alan İstanbul Milletvekili Fuat Arna da, « Siyasî af da çıkarılmalı » dedi.

Aslında siyasî af konusu bütün bir ay boyunca Ankara'nın gündemini oluşturdu. Sorun, Adalet Partisi Genel Başkanı Gümüşpala ve bazı Adalet Partililerin, 22 Şubatçıların affı ile eski Demokrat Partililerin affını bir arada Millet Meclisi'nden geçirmek istemelerinden kaynaklanıyordu.

23 nisanda Genelkurmay Başkanı Cevdet Sunay, Başbakan'la yaptığı görüşmeden çıkarken gazetecilere, « Ordu affı ile diğerini karıştırmak çirkin bir harekettir. Bu iyi niyetli insanların yapığı bir şey değildir. İyi niyetli olmayanlar ordu ile milleti karşı karşıya getirmek istiyorlar » dedi.

Af konusundaki tartışmalara Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel de katıldı ve « Meclis, kurulduğundan bu yana hiçbir önemli meseleyi ciddî olarak ele almamıştır » dedi. Gürsel, aklın gösterdiği yola girilmezse başka çareler arayacağını da sözlerine ekledi.

12 şubatta dokunulmazlığı kaldırılarak, 28 ocak günü yaptığı bir konuşmada Ordu'ya hakaret etmek suçuyla yargılanan Zonguldak Milletvekili Nuri Beşer, duruşmada.

1 milyar 172 milyon lira dış borç alındı

7 nisan - Maliye Bakanı Şefik İnan radyodan yaptığı konuşmada, devletin gelir kaynakları ve enflasyon konuları ile, memur ve emekli maaşlarına yüzde 15 zam yapılamayışının sebeplerini açıkladı. Yüzde 15 zammın yapılmaması için devletin memur ve emeklilerden fedakârlık istemek yolunu tuttuğunu belirten İnan, bütçe açığını kapatabilmek için iç ve dış borçlanmaya gidildiğini ve dışardan 1 milyar 172 milyon lira borç alındığını söyledi.

İşsizlerin isyanı

9 nisan - Doğu illerinden Ankara'ya iş bulmak için gelen 100 işsiz, Başbakanlık önünde toplanarak iş istediler. Başbakan Yardımcısı Akif Eyidoğan'la görüşen işsizler, « Para istemiyoruz, boğaz tokluğuna çalışacağız. Yalnız bize çalışacak iş gösterin » dediler.

Bu arada gene Ankara'da Hükûmet Caddesi'nde, bir kahvede iş bekleyen 300 işçi 5 liralık bir iş için birbirine girdi. Olay yerine gelen polislere işçiler, « Açlık bizi öldürmeden siz bizi öldürün » dediler.

1962

Mayıs

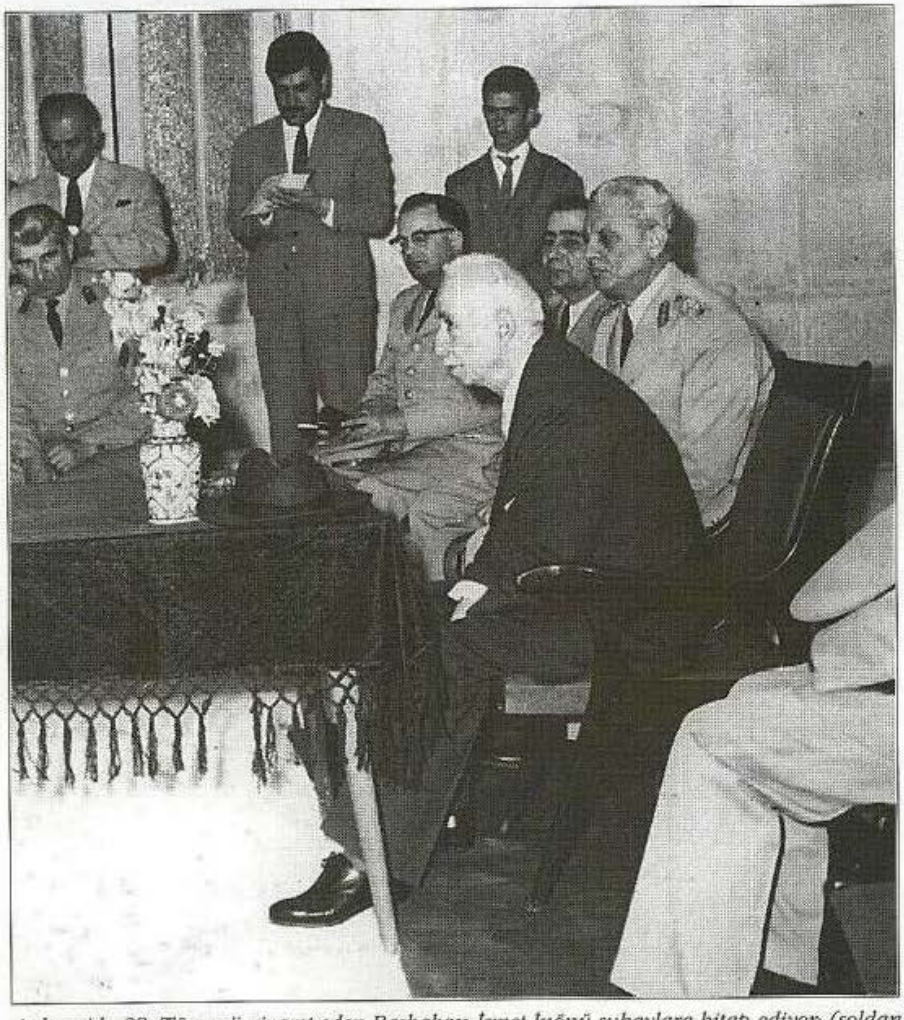
1. AP ile CHP siyasî af konusunda anlaştı.
3. İşsizler Ankara'da çıplak ayakla yürüyüş yaparak Başbakan İnönü'nün istifasını istediler.
4. AP Genel Başkanı Gümüşpala ve YTP Genel Başkanı Alican siyasî affın haziranda çıkarılmasını istediler.
5. NATO, Türkiye'ye yardımı kabul etti.
5. Liderler siyasî affa yine anlaşamadı.
7. İçişleri Bakanı Ahmet Topaloğlu ve Devlet Bakanı Avni Doğan, Mardin'de taşlandı. ☞
10. Bazı CHP'liler siyasî affa karşı çıktı.
13. Hükûmet, siyasî affın kademeli olacağını açıkladı.
17. Tabiî senatörler, Cumhurbaşkanı Gürsel'e bir muhtıra vererek siyasî affa karşı çıktılar.
20. AP, kademeli siyasî affı kabul etti. ☞
21. Başbakan İnönü, « Ordu af istemiyor » dedi.
22. AP Genel Başkanı Ragıp Gümüşpala, kendi bakanlarını gayretkeşlikle suçladı.
23. Siyasî parti liderleri toplantısı anlaşmazlıkla sona erdi.
25. Gümüşpala'ya rağmen siyasî af konusunda anlaşmaya varıldı; toplantıyı terk eden Gümüşpala, sine-i millete dönmekten bahsetti.
26. 27 Mayıs millî bayram olarak kabul edildi.
27. 27 Mayıs törenlerinde gençler, « Af yok... » diye bağırdı. ☞
28. Silifke'de Atatürk'ün büstü parçalandı.
28. AP'de, Genel Yönetim Kurulu ile Genel Başkan Gümüşpala'yı uzlaştırmak için bir heyet kuruldu. ☞
29. AP'liler Meclis grubunda dövüştü.
30. Başbakan İsmet İnönü istifa etti. ☞
31. Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel yeni hükûmet için temaslarına başladı.

Başbakan İsmet İnönü istifasını verdi

30 mayıs - Başbakan ve Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı İsmet İnönü, Çankaya Köşkü'ne çıkarak Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel'e istifasını verdi.

İsmet İnönü, istifasıyla ilgili olarak gazetecilere yaptığı açıklamada, « Son bir ay zarfında siyasî af konusu bütün memleket meseleleri üstünde telakki edilerek hükümet mefluç hale getirildi. Bu durumda devlet işleri yürümemektedir. Maalesef hükûmetin istifasını vermekten başka bir çıkar yol göremedim » dedi. Cemal Gürsel'in ısrarına ve bazı Adalet Partili ve Yeni Türkiye Partili milletvekillerinin destek vaadine rağmen İnönü kararını değiştirmedi.

Cumhuriyet Halk Partisi Meclis grubuysa Başbakan'ın aldığı istifa kararını tezahürat ve alkışlar arasında onayladı.

Ankara'da 28. Tümen'i ziyaret eden Başbakan İsmet İnönü subaylara hitap ediyor: (soldan sağa) 28. Tümen Karargâh Komutanı, Korgeneral Refik Tulga, 28. Tümen Komutanı ve Korgeneral Ali Keskiner.

Başbakan İnönü'nün Ordu'yla ilişkisi, Adalet Partisi'nde tepki doğurdu

18 mayıs - Başbakan İsmet İnönü'nün Ordu birliklerine yaptığı, Konya'da başlayıp Ankara'da sona eren ziyaretler, koalisyon ortağı AP'nin hoşuna gitmedi. İnönü, Ankara'daki 28. Tümen'i ziyaretinde Kara ve Hava kuvvetleri komutanları tarafından karşılandı. Adalet Partililer bu ziyaretleri « maksatlı » olarak gördüler.

1962

Devlet Bakanı Avni Doğan.

Ümitsiz bakan istifayı tercih etti

18 mayıs - Devlet bakanlığından istifa eden CHP'li Avni Doğan, « Bir gün sonra nasıl bir sürprizle karşılacağı belli olmayan bir hükûmetin memleket meselelerini çözmeye gücü yetmez » dedi. Avni Doğan ümitsizlikten istifa ettiğini açıkladı.

Halk bakanları Mardin'de taşladı

7 mayıs - 6 mayısta Diclespor-Tımurspor arasında oynanan futbol maçında jandarmanın süngü takıp halkın üstüne yürümesiyle çıkan olaylar üzerine Mardin'e giden İçişleri Bakanı Ahmet Topaloğlu, Devlet Bakanı Avni Doğan ve 2. Ordu Komutanı Korgeneral Refik Tulga halk tarafından taşlandı. 10 kişinin tutuklandığı olaylarla ilgili bir açıklama yapan Topaloğlu, « Olaylarda tertip ve teşvik var » dedi.

Gürsel basına çattı

26 mayıs - Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel, « Af işini karmakarışık ettiniz » diyerek basına çattı. Başbakan İnönü'yle arasının açık olduğuna ilişkin haberleri yalanlayan Gürsel, « İnönü çok saydığım bir zattır. Aramızın açık olması için ne sebep olabilir ki ? » dedi.

AP'de siyasî af anlaşmazlığı

AP Genel Başkanı Ragıp Gümüşpala.

28 mayıs - AP il başkanları 20 mayısta toplanarak siyasî affı görüştüler. Genel Başkan Gümüşpala, yayımladıkları bir bildiriyle affın Meclis tatile girmeden çıkarılmasını isteyen il başkanlarına bunun şimdilik mümkün olmadığını söyledi.

Başbakan İnönü'nün 21 mayısta yaptığı açıklamada, ordunun af istemediğini belirterek kendisinin gayret edeceğini söylemesi ortalığı daha da karıştırdı. Gümüşpala'nın hükûmetin afla ilgili bildirisine imza koyan AP'li bakanları « gayretkeşlik » ile suçlaması partide ikilik yarattı. 25 mayısta, Gümüşpala ve 9 arkadaşının muhalefetine rağmen, CHP ve AP yöneticileri affın kademeli yapılmasını kabul etti. Toplantıyı terk eden Gümüşpala sine-i millete dönmekten bahsetti. 27 Mayıs bayramı törenlerinde gençler, « Af yok. Onları kurtarmak isteyenler kahrolsun » diye bağırdı. AP'de, Genel Başkan Gümüşpala ile onun fikirlerine karşı olan 12 Genel Yönetim Kurulu üyesinin arasını bulmak için bir heyet kuruldu.

Aç kalan köy

22 mayıs - 1958'de Doğu ve Güneydoğu'daki bazı köylerden getirilen vatandaşların iskân edilmesiyle kurulan Konya Ereğlisi'ndeki Zengen Köyü halkı, « aç kaldıklarını » öne sürerek Cumhurbaşkanı Gürsel'den başka bir yere nakillerini istediler.

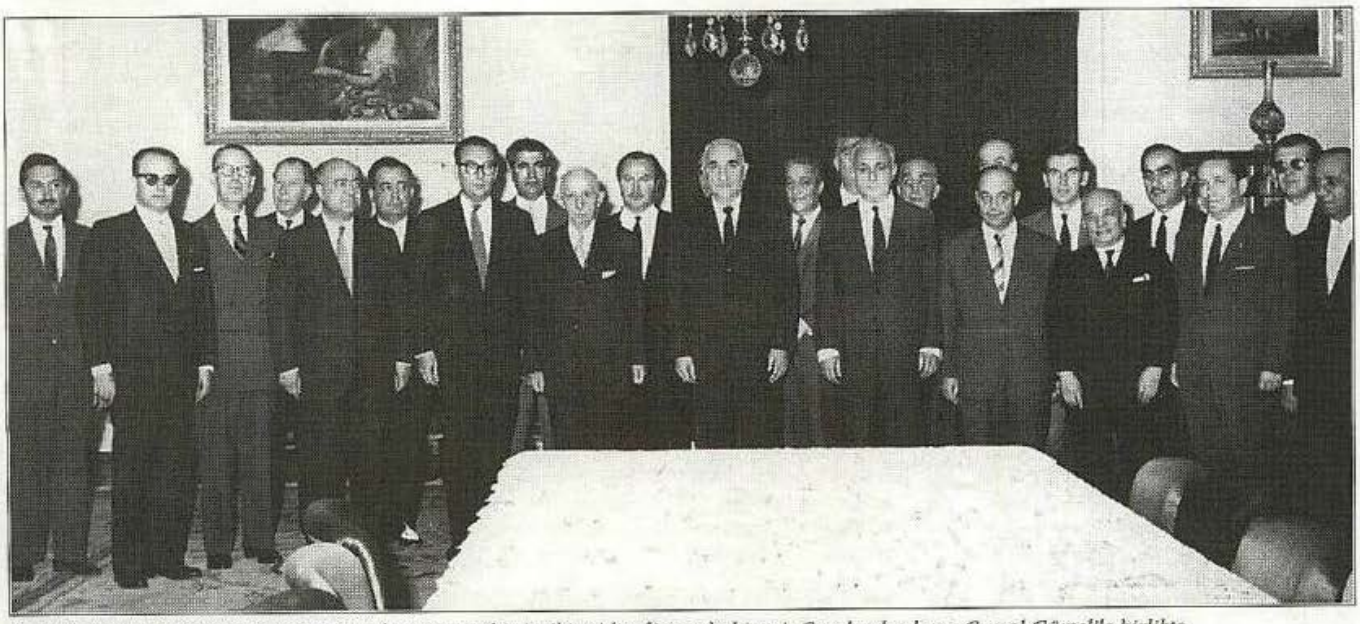
Köy halkı adına Ankara'ya gelen 15 kişilik heyetin başkanı Dursun Cömert gazetecilere, « Açlıktan kırılıyoruz. Köyümüz çorak. Mal yok, davar yok, ağaç yok, ot yok. Bir çölün ortasındayız » dedi.

Köylüler, DP hükûmetinin, Halk Partili olan bu köye oy kaygısı yüzünden 105 hanelik bir iskân daha yaparak, köy nüfusunu fazlalaştırdığını ve köyü « demokratlaştırmaya » çalıştığını da sözlerine eklediler.

Haziran

1. Eskişehir'deki hava gösterisinde bir jet düştü; pilot dahil 4 kişi öldü, 42 seyirci yaralandı.
2. Yeni hükûmeti kurma görevi, CHP Genel Başkanı İnönü'ye verildi. ☞
2. CKMP'den ayrılan Osman Bölükbaşı ve 28 parlamenter bir bildiri yayımladılar.
2. Said Nursî'nin avukatı Bekir Berk ile 29 Nurcu, Balıkesir'de ayin yaparken yakalandı.
5. AP Genel İdare Kurulu istifa etti. Devlet Bakanı Necmi Ökten, AP'den ayrıldı.
6. Eski AP Zonguldak Milletvekili Nuri Beşer, orduya hakaretten 1 yıl hapis ve 4 ay sürgün cezasına çarptırıldı.
6. Devlet Bakanı Nihat Su, AP'den istifa etti.
7. Ticaret Bakanı İhsan Gürsan AP'den istifa etti.
9. Toprak Reformu Kanunu tasarısı açıklandı. ☞
10. Hükûmetin kurulamayışı piyasada kriz yarattı.
12. AP Meclis grubunda kavgalı oturum; Bursa Milletvekili Cevdet Perin istifa etti.
12. İstanbul'da ekmeğe zam yapıldı; 650 g ekmek 65 kuruş.
14. CKMP'den ayrılan Bölükbaşı ve 28 arkadaşı Millet Partisi adı altında yeni bir parti kurdu.
14. AP'den istifalar partinin Meclis grubunu karıştırdı. ☞
16. Avrupa İktisadî İşbirliği Teşkilatı, Türkiye'ye 5 yılda 1 milyar 250 milyon dolar yardım yapacak.
18. CHP Genel Başkanı İnönü, hükûmeti kuramayacağını açıkladı. Parti liderleri gece Çankaya Köşkü'nde toplandı. ☞
19. Cumhurbaşkanı Gürsel partileri uyardı: « Tehlikeli günlere doğru gidiyoruz ». ☞
24. Hükûmeti kuracak olan CHP-YTP-CKMP ve bağımsızlar, koalisyon protokolünü imzaladılar. ☞
25. İkinci koalisyon hükûmeti açıklandı; CHP'liler kabineyi beğenmedi. ☞
30. Hükûmet programı parti gruplarında görüşüldü.

İsmet İnönü, ikinci koalisyon hükûmetini kurdu (27. hükûmet)

İsmet İnönü liderliğinde kurulan Cumhuriyet tarihinin ikinci koalisyon kabinesi, Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel'le birlikte.

25 haziran - Türkiye Cumhuriyeti'nin 27. hükûmeti, CHP Genel Başkanı İsmet İnönü tarafından kuruldu. Türkiye'nin ikinci koalisyon hükûmeti olan yeni Bakanlar Kurulu, aynı zamanda İsmet İnönü'nün de dokuzuncu hükûmeti olma özelliğini taşıyor.

2 haziranda Cumhurbaşkanı Gürsel tarafından görevlendirilen İnönü, hükûmeti en kısa zamanda kuracağını açıklamasına rağmen, karşılaştığı güçlükler nedeniyle bunu ancak 23 gün sonra gerçekleştirebildi.

İnönü yeni hükûmeti kurmak için YTP, CKMP ve bağımsızlarla temasa geçti; siyasî af konusunda anlaşmaya vardı. Temaslar sırasında servet beyanlarının bir kereye mahsus olarak iade edilmesi de kabul edildi. 18 hazirana kadar çalışmalarını sürdüren İnönü, bakanlıklar konusunda partilerle anlaşamayınca görevden çekildiğini açıkladı. 19 haziranda parti liderleriyle görüşen Cumhurbaşkanı Gürsel, « Tehlikeli günlere gidiyoruz » açıklamasını yaptı. Parti liderleri 20 haziranda tekrar toplanarak bir görüşme daha yaptılar ve bu defa anlaştılar. Cumhurbaşkanı Gürsel, 21 haziranda İnönü'yü tekrar hükûmeti kurmakla görevlendirdi. İnönü, dört gün içinde Bakanlar Kurulu listesini hazırlayarak Gürsel'e sundu. Gürsel'in de listeyi onaylamasıyla yaklaşık bir ay süren hükûmet buhranı sona erdi.

Yeni Bakanlar Kurulu şu isimlerden oluşuyor:
Başbakan: İsmet İnönü
Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı:
Ekrem Alican (YTP)
Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı:
Hasan Dinçer (CKMP)
Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı:
Turhan Feyzioğlu (CHP)
Devlet Bakanı: Necmi Ökten (bağımsız)
Devlet Bakanı: Hıfzı Oğuz Bekata (CHP)
Devlet Bakanı: Raif Aybar (YTP)
Adalet Bakanı:
Abdülhak Kemal Yörük (CKMP)
Millî Savunma Bakanı: İlhami Sancar (CHP)
İçişleri Bakanı: Sahir Kurutluoğlu (CHP)
Dışişleri Bakanı: Feridun Cemal Erkin (TBMM dışından)
Maliye Bakanı: Ferit Melen (TBMM dışından)
Millî Eğitim Bakanı:
Şevket Raşit Hatipoğlu (CHP)
Bayındırlık Bakanı: İlyas Seçkin (CHP)
Ticaret Bakanı: Muhlis Ete (CKMP)
Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı:
Yusuf Azizoğlu (YTP)
Ulaştırma Bakanı: Rıfat Öçten (YTP)
Tarım Bakanı: Mehmet İzmen (YTP)
Gümrük ve Tekel Bakanı:
Orhan Öztrak (CHP)
Çalışma Bakanı: Bülent Ecevit (CHP)
Sanayi Bakanı: Fethi Çelikbaş (CHP)
Basın-Yayın ve Turizm Bakanı:
Celal T. Karasapan (CKMP)
İmar ve İskân Bakanı:
Fahrettin Kerim Gökay (YTP).

Toprak reformu

9 haziran - Toprak Reformu Kanunu tasarısı, Tarım Bakanı Cavit Oral tarafından açıklandı. Reformun esasları şöyle:

1– Hiçbir aile 5 000 (sulak arazide 2 000) dönümden fazla araziye sahip olamayacak.
2– Topraklar, kurak, sulak, yarı kurak, yarı sulak arazi halinde sınıflara ayrılacak.
3– Kamulaştırılacak arazinin bedeli yasaya göre ödenecek.
4– Pamuk bölgesinde bir aile en fazla 4 000 dönüm araziye sahip olabilecek.
5– Veraset yoluyla parçalanma önlenecek.

AP'de tokatlı toplantı

14 haziran - AP Meclis grubunda kavga çıktı. « Aşırılar » ile « mutedîller » arasındaki kavgada Nazmi Kerimoğlu, Mithat Çavdaroğlu tarafından tokatlandı.

Olaylar 11 haziran daki il başkanları toplantısında başladı. Toplantıda mutedillere söz verilmemesi üzerine 72 milletvekili Genel Başkan Gümüşpala'ya müracaat ettiler. 7 haziranda da 52 mutedil AP'li Gümüşpala'ya bir muhtıra vermişlerdi. Bu arada Cevdet Perin, Devlet bakanları Necmi Öktem ve Nihat Su, Ticaret Bakanı İhsan Gürsan AP'den istifa ettiler.

Paris'te uçak düştü; 131 kişi öldü

3 haziran - Paris Orly Havaalanı'nda facia: Atlanta'ya gitmekte olan Air France'a ait bir Boeing irtifa alamayarak pistten çıktı ve parçalanarak yandı; 131'i öldü.

Sol kanadı yere değerek 300 metre sürüklendikten sonra patlayan uçak derhal ateş aldı, patlamanın etkisiyle uçaktan fırlayan iki Fransız hostes çok hafif yaralarla kurtuldu. Uçakta 10 kişilik Fransız mürettebat ile New York'a dönmekte olan 123 Amerikalı bulunuyordu.

1962

Temmuz

1. AP Çarşamba İlçe Kongresi, « âmin »lerle yapıldı.
2. Yurtdışına gönderilen 14 Millî Birlik Komitesi üyesinden Orhan Kabibay ve Rifat Baykal yurda döndü. ☞
3. Cezayir bağımsızlığına kavuştu. ☞
4. Yeni dış ticaret rejimi açıklandı.
5. Meclis'te siyasî af konusunda kavga çıktı. ☞
6. Hükûmet sert kararlar almayı kararlaştırdı.
6. Eski Ticaret Bakanı Mehmet Baydur, Meclis tarafından Anayasa Mahkemesi'ne sevk edildi.
7. Hükûmet, Meclis'teki kavgalı oturumda güvenoyu aldı. ☞
7. Karabük'te 200 dükkân yandı.
9. 22 Şubat Olayları'nın lideri emekli Kurmay Albay Talat Aydemir, yaptığı bir açıklama nedeniyle tutuklandı. ☞
10. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD), Türkiye'ye yardım için bir konsorsiyum kurdu.
14. Millet Partisi Genel Başkanı Bölükbaşı 3 partiye de çatarak, « CKMP'yi sattılar » dedi.
15. Başbakan İnönü, « Ordu sergüzeştçilere karşı » dedi. ☞
18. Talat Aydemir kefaletle serbest bırakıldı.
19. İhracatta gümrük muafiyeti tanındı.
21. Başbakan İnönü, tasarruf bonolarının kaldırılmayacağını ve vergide adaletin sağlanacağını söyledi.
23. Ahlat'ta bir futbol maçı sonrasında halk jandarmayla çatıştı.
23. AP Seyitgazi İlçe Kongresi'nde, Yassıada Başsavcısı Egesel'in Türkiye'yi terk etmesi istendi.
24. 12 tümen komutanı ve 3 ordu kurmay başkanı değiştirildi. ☞
24. Gümrük Birliği'ne geçiş başvurusu Brüksel'de Ortak Pazar Konseyi'nde kabul edildi.
25. Maliye Bakanı Ferit Melen, Ortak Pazar'a tam üyelik için gayret sarf edileceğini söyledi. ☞

Silahlı Kuvvetler'de neler oluyor?

24 temmuz - Türk Silahlı Kuvvetleri'nin çeşitli kademelerinde bazı büyük değişiklikler yapıldığı bildirildi; kamuoyuna açıklanan toplam 38 kişilik tayin listesinin içinde 12 tümen komutanı ile 3 ordunun kurmay başkanları da yer alıyor.

12 temmuzda Erzurum Aşkale 4. Zırhlı Tugay'ın tatbikatını izleyen Başbakan ve Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı İsmet İnönü, savaş oyunlarını da yönetti. Bu ziyaretten sonra Jandarma Genel Komutanı, Harp Akademileri Komutanı, Genelkurmay Harekât Dairesi Başkanı ve 5 kolordu komutanı değiştirildi. Bütün bu değişiklikler, 22 şubatta Ankara'da yönetime el koyma girişiminde bulunan ve bunun ardından emekli edilen Kurmay Albay Talat Aydemir'in, yaptığı bir açıklama nedeniyle 9 temmuzda tutuklanmasından sonra yapıldı. Tutuklamayla ilgili bir bildiri yayımlayan Millî Savunma Bakanlığı, ordudan ayrılanların ordu adına konuşamayacaklarını açıkladı.

7 temmuzda Millet Meclisi'nde bir konuşma yapan Başbakan ve Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı İsmet İnönü, ordunun hiçbir şekilde siyasete karıştırılmayacağını söyledi. Başbakan İnönü'nün Millet Meclisi'ndeki bu açıklamayı, bir gün önce Genelkurmay Başkanı Orgeneral Cevdet Sunay'la görüştükten sonra yapması dikkati çekti.

Başbakan İnönü, 15 temmuzda yaptığı açıklamada da aynı konuya değinerek, « Ordu sergüzeştçilere karşı » dedi.

Bütün bu olayların, 597 gün önce yurtdışına gönderilen ve o günden beri yurda gelmeyen 14'lerden, eski Millî Birlik Komitesi üyesi emekli Kurmay Albay Orhan Kabibay ile emekli Binbaşı Rıfat Baykal'ın, temmuz ayının ilk günlerinde habersiz olarak Türkiye'ye dönmeleriyle başladığı düşünülüyor. Kabibay ve Baykal, Türkiye'ye geldikten hemen sonra eski Millî Birlik Komitesi üyeleri ve 22 Şubat Olayları'na karışan emekli subaylarla bazı temaslar yapmışlardı.

Yaptığı bir açıklama nedeniyle 9 temmuzda tutuklanan Emekli Albay Talat Aydemir, 22 Şubat Olayı'ndan sonra kendisiyle birlikte emekliye ayrılan arkadaşları tarafından cezaevinin kapısına kadar uğurlandı.

1962

İnönü Hükûmeti güvenoyu aldı

7 temmuz - Hükûmet, kavgalı bir oturum sonunda Meclis'ten güvenoyu aldı. Meclis'te yaptığı konuşmada 22 Şubat Olayları'na da değinen İnönü, « Ordu içinde bir avuç demokratik nizam aleyhtarı, 22 şubatta vahim bir tecrübeye teşebbüs etmişlerdir. Ordunun kendisi, hemen bütünüyle, sergüzeştçileri reddetmiştir » dedikten sonra, 22 Şubat Olayları'nın ordu içinde nifak yaratmak ve Büyük Millet Meclisi'nin orduya güvenini sarsmak için istismar edilmek istendiğini belirtti. İnönü'nün konuşmasına müdahale edilince Cumhuriyet Halk Partililerle Adalet Partililer arasında kavga çıktı.
Daha sonra oylamaya geçildi. Hükûmet, 134 ret ve 4 çekimser oya karşılık 259 kabul oyuyla güvenoyu aldı. Grup kararına rağmen 2 YTP'li ve 1 CKMP'li ret oyu kullandı.

Meclis'te kavgalı oturum

5 temmuz - Millet Meclisi'nde hükûmet programı görüşülürken bir konuşma yapan Millet Partisi Genel Başkanı Osman Bölükbaşı, genel af istedikten sonra Cumhuriyet Halk Partililere, « Silahların gölgesinde iktidara gelmek istiyorsunuz » deyince kavga çıktı. CHP'lilerin sert tepkisinden sonra CHP Balıkesir Milletvekili Mehmet Tiritlioğlu, MP Yozgat Milletvekili İsmet Kapısız'ın gırtlağını sıkarken, Millet Partisi Kırşehir Milletvekili Ahmet Bilgin de CHP'lilerle kavga etti.

Barzanîler köy bastı

27 temmuz - Kuzey Irak'ta yaşayan Barzanî aşireti mensupları, 14 temmuzda Hakkâri'de sınırı aşarak bir köye baskın düzenlediler ve jandarmayla çatışmaya girdiler. Olayda jandarma, Barzanîlerden birkaç kişiyi öldürdü, çatışmada bir erimiz de şehit düştü. Konuyla ilgili olarak Başbakan İnönü, « Güneydoğu'da şakiler yakında ibret verici bir şekilde cezalandırılacaktır » dedi.
Öte yandan 8 aydır Hakkâri'de bulunan 70 kişilik mülteci grubu 27 temmuzda iki araçla Irak'a iade edildi. Türkiye, Barzanî aşiretinin Irak'taki isyanının bastırılması için Irak'a yardım kararı aldı. Türkiye'nin Bağdat büyükelçisi, Irak Başbakanı Kasım'ı ziyaret ederek bu konuda bilgi verdi.

Ortak Pazar ve Türkiye

25 temmuz - Maliye Bakanı Ferit Melen, Türkiye'nin Ortak Pazar'a üyeliği için görüşmelere hemen başlanacağını söyledi. Melen, « Türkiyesiz bir Avrupa siyasî veya iktisadî birliği kuvvetli bir birlik olamaz » dedi.

Ağustos

2. Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Ekrem Alican, « I. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın prensibi, özel sektörü teşviktir » dedi. ☞
2. Talat Aydemir'in yargılanmasına başlandı.
3. Partisinden istifa eden AP İzmir Milletvekili Kadri Özek, « Adalet Partisi'ne Atatürk düşmanları hâkim » dedi.
3. Yunanistan Dışişleri Bakanı Averof Türkiye'de; görüşmelerde Kıbrıs konusu ele alındı.
4. Yurtdışına gönderilen 14 eski Millî Birlik Komitesi üyesinden 3'ü daha yurda döndü.
5. Amerikalı film yıldızı Marilyn Monroe intihar etti. ☞
7. Planlama konusunda bir açıklama yapan Başbakan İnönü, « Plandan asla dönmem » dedi. ☞
7. Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Yusuf Azizoğlu, Kayseri Cezaevi'ni ziyaret ederek, eski Cumhurbaşkanı Bayar ve diğer Yassıada mahkûmlarıyla görüştü.
10. Malatya yolunda 10 araç soyuldu.
12. İki kozmonot uzayda buluştu.
12. 2 000 işçi Ereğli'de miting yaptı.
16. Türkiye hava sahasını ihlal eden Irak uçağı düşürüldü.
17. AP İstanbul İl Kongresi'nde siyasî af istendi.
20. Hükûmet, sınır ihlalleri nedeniyle Irak'ı ağır bir dille suçladı. ☞
20. Emekli İnkılap Subayları « Eminsu » Derneği İstanbul ve İzmir'de miting yaptı.
23. Irak'ta yürüyüş yapan Türkmenlere ateş açıldı. ☞
25. Suriye sınırında su kaçakçılığı yapıldığı tespit edildi. ☞
26. ABD Başkan Yardımcısı Johnson Ankara'ya geldi. ☞
27. Demirci'de 400 ev yandı; 3 000 kişi sokakta kaldı.
29. OECD Türkiye Yardım Konsorsiyumu Başkanı Her Ripken, Türkiye'ye yapılacak yardımın vadesinin uzun, faizinin ise düşük olacağını söyledi. ☞

Kayseri Cezaevi'ni ziyaret ederek Celal Bayar ve diğer Yassıada mahkûmlarıyla görüşen Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Yusuf Azizoğlu.

Planlamacılarla hükûmetin arası açıldı

31 ağustos - I. Beş Yıllık Kalkınma Planı tartışmalara yol açtı. İlk olarak 2 ağustosta Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Ekrem Alican, « Planın prensibi özel sektörü teşviktir » dedi. Başbakan ve Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı İsmet İnönü de 7 ağustosta yaptığı açıklamada plandan asla vazgeçmeyeceklerini belirterek, 1963 yılının mart ayında planın uygulanmasına başlanacağını söyledi.
Bu arada Devlet Planlama Teşkilatı yöneticilerinin Gelir Vergisi Kanunu tasarısı hakkında açıklama yapması hükûmet üyelerinin tepkisine yol açtı. 9 ağustosta Başbakan Yardımcısı Ekrem Alican, « Plan hedefleri için kaynak bulmak sadece bir hükûmet işidir » diyerek DPT'cileri uyardı.
Alican, 24 ağustosta Yüksek Planlama Kurulu toplantısına katılmayarak çekişmeyi su üstüne çıkardı. Devlet Bakanı Feyzioğlu da, « Plan, güzel vaat listesi değildir » diyerek Devlet Planlama Teşkilatı hakkındaki görüşünü ortaya koydu.

OECD'den yardım

29 ağustos - OECD Türkiye Yardım Konsorsiyumu Başkanı Her Ripken, « Türkiye'ye yardım edilecek » dedi. Özel sektöre bütün imkânların sağlanmasını isteyen Ripken, « Türkiye'ye yapılacak yardımın vadesi uzun ve faizi düşük olacaktır » dedi.
Bu arada Maliye Bakanı Ferit Melen, Devlet Planlama Teşkilatı'nın isteği üzerine danışman olarak çağırılan İngiliz İktisatçı Kaldor'un hazırlamış olduğu vergi reformuyla ilgili raporun tatbik edilemez olduğunu söyledi. Bakan Melen buna neden olarak Kaldor'un sosyalist eğilimli olmasını gösterdi.

Lyndon B. Johnson, kendisine sevgi gösterilerinde bulunan halkı selamlarken.

Başkan Yardımcısı Johnson Türkiye'de

30 ağustos - Amerika Birleşik Devletleri Başkan Yardımcısı Lyndon B. Johnson ve eşi 26 ağustosta, 4 günlük bir ziyaret için Türkiye'ye geldiler.
Ankara'da yaptığı görüşmelerde, Türkiye'ye yapılan herhangi bir saldırıyı ABD'nin kendisine yapılmış gibi kabul edeceğini söyleyen Johnson, İzmir ve İstanbul'u da ziyaret etti. Başkan Yardımcısı Johnson, İzmir'de bir kahvehanede halkla sohbet etti, İzmir Fuarı'nı gezdi. İstanbul'da tarihî yerleri ve Kapalıçarşı'yı ziyaret eden Johnson, gençlerle konuştu ve « Sizleri çok sevdim » dedi. Türkiye'yi yardım açısından da destekleyeceklerini söyleyen Johnson, 30 ağustosta Türkiye'den ayrılarak Kıbrıs'a gitti.

Suriye sınırında su kaçakçılığı

25 ağustos - Çağçağ Suyu'ndan ayrılan yaklaşık 10 000 m^3 suyun, tahta regülatör kapakları parçalanmak suretiyle 4 saat içinde Suriye'ye akıtıldığı anlaşıldı. Durumun farkedilmesi üzerine Mardin valisi olaya el koyarak Suriye makamlarından konuyla ilgili görüşme talep etti. Yapılan görüşmeler sonunda Suriye'ye su akıtanların, iki devletin güvenlik güçlerinin ortaklaşa yürüteceği bir soruşturmayla tespit edilmesi kararlaştırıldı.

Din adamları eğitilecek

18 ağustos - Devlet Bakanı Hıfzı Oğuz Bekata yaptığı basın toplantısında, din adamlarının kültür seviyesini yükseltmek için kurslar açıldığını belirterek, « Eğer din adamları bugün bile 'dünya öküzün boynuzu üzerinde duruyor' diyorlarsa, bu durum onlar için olduğu kadar, bizim için de ayıptır » dedi.

Turistlerden döviz almak serbest

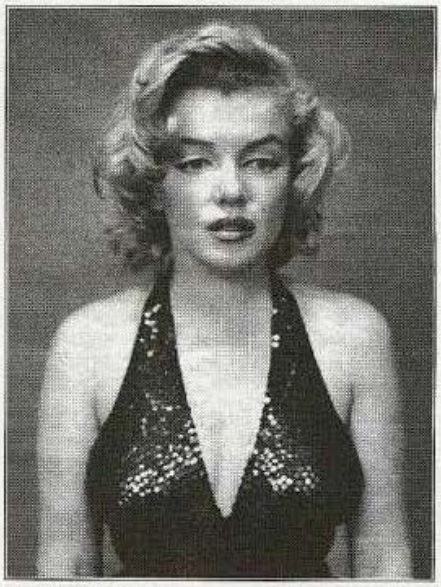
11 ağustos - Maliye Bakanlığı, Türk Parasının Değerini Koruma Kanunu hakkındaki 14 sayılı kararnameyi yürürlükten kaldırarak, 17 sayılı kararnameyi yürürlüğe koydu.
Yürürlüğe giren kararnameyle, Türkiye'de yabancılardan kâğıt para ve seyahat çeki şeklinde döviz alınması serbest bırakıldı. Turistler günün her saatinde diledikleri şahsa dövizlerini satabilecek veya dövizlerini alışverişte kullanabilecekler.
17 sayılı kararnameyle ayrıca, Türkiye'ye gelişte sadece yabancılara tanınan 500 liralık ithal izni Türklere de tanınıyor.

Doğu'ya gidecek doktor yok

7 ağustos - Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı 4 000 lira ücretle Doğu'ya gidecek doktor bulamayınca, hükûmete ücretlerin 8 300 liraya çıkarılması talebinde bulundu.

Barzanî, Rus ve İngiliz parasıyla silah alıyor

30 ağustos - Barzanî güçleri ile Irak Ordusu arasında 29 ağustosta çıkan çatışmalarda Irak ordusu bozguna uğradı. Barzanî güçleri, Irak petrol borularını havaya uçurdu.
Türkiye'yi de yakından ilgilendiren olaylar birçok aşamadan geçerek bugünkü duruma geldi. 16 ağustosta Türk hava sahasını ihlal eden bir Irak uçağının Türk jetleri tarafından düşürülmesi, olayların büyümesine neden oldu. Irak Hava Kuvvetleri'ne ait uçaklar uzun süredir Türk sınır köylerini bombalıyordu. 23 ağustosta Irak askerî birlikleri Kerkük'te yürüyüş yapan Türkmenlerin üzerine ateş açtı, olay Ankara tarafından protesto edildi. Irak, Türkiye'yi Barzanî'yi korumakla suçladı. Daha önce 20 ağustosta Dışişleri Bakanlığı bir açıklama yaparak Türkiye-Irak sınırında meydana gelen olaylardan Irak'ın sorumlu olduğunu belirtmişti. Bu açıklamada Irak Başbakanı Kasım'ın, Türkiye'nin Barzanî'yi koruduğu yolundaki iddiaları da yalanlanmıştı. Açıklamada ayrıca, Barzanî'nin silahlanmasıyla Türkiye'nin bir ilgisi olmadığı da belirtilmişti.

Marilyn Monroe.

Marilyn Monroe intihar etti

5 ağustos - Ünlü Amerikalı yıldız Marilyn Monroe, sabah Hollywood'daki evinin yatak odasında çırılçıplak vaziyette ölü bulundu. Marilyn Monroe'nun uyku ilacı alarak intihar ettiği anlaşıldı.
36 yaşında hayata gözlerini yuman sarışın yıldızın, son zamanlarda yalnızlıktan şikâyetçi olduğu ve son filmini tamamlayamamasının yarattığı sıkıntıyla ruhsal bunalım geçirerek intihar ettiği sanılıyor.

1962

Eylül

2. İran'da deprem; 8 000 kişi öldü.
3. Dışişleri Bakanı Feridun Cemal Erkin, Irak'ın Türk düşmanlığı yaptığını açıkladı.
4. AP Anayasa değişikliği talep etti. ☞
5. Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel, ABD'nin Türkiye'ye 400 milyon dolar yardım yapacağını açıkladı.
5. Aydın Milletvekili Orhan Apaydın, AP'den ayrıldı.
8. I. Beş Yıllık Kalkınma Planı açıklandı.
8. Tedbirler Kanunu, Anayasa Mahkemesi'nde. ☞
8. Dışişleri Bakanı Feridun Cemal Erkin, Bulgarların Türkleri isim ve din değiştirmeye zorladıklarını açıkladı.
9. MBK tarafından Doğu Anadolu'dan sürülen 55 ağanın yerlerine dönmesine ilişkin kanun kabul edildi.
10. Ermeni Patriği Kalustyan'a, SSCB'ye gitme izni verilmedi.
11. Sanayi borçlarının ertelenmesi kabul edildi.
17. Menderes, Zorlu ve Polatkan'ın idamlarının yıldönümünde olaylar çıktı; Menderes'in fotoğraflarını yayımlayan 5 gazete toplatıldı. ☞
18. Senato'da Millî Birlikçiler ile YTP'liler kavga etti.
18. Kıbrıs'ta Rauf Denktaş'a suikast girişiminde bulunuldu.
20. CHP Genel Sekreteri İsmail Rüştü Aksal istifa etti; yeni Genel Sekreter Kemal Satır.
21. Gümrükte bekletilen otomobiller için ithal izni çıktı.
25. Ortak Pazar Bakanlar Konseyi, Türkiye'ye yardım kararı aldı.
25. Barzanî'den kaçan 2 000 kişilik Brados aşireti Türkiye'ye sığındı. ☞
26. Devlet Planlama Teşkilatı yöneticileri istifa etti. ☞
27. Yemen'de ihtilal: İmam Muhammed El Bedr öldürüldü.
29. Eski Başbakan Adnan Menderes'in Aydın'daki çiftliğine haciz kondu.
30. Yassıada mahkûmu Reşat Akşemsettinoğlu hastaneden kaçtı. ☞

AKŞAM

Menderes'in resimlerini yayınlayan 5 gazete toplatıldı. Ankara'da bir gazetenin sorumlu müdürü tevkif edildi

İdamların birinci yıldönümü bazı hâdiselere yol açtı...

Evliyaoğlu "Müsebbip AP,, derken, AP bazı yayını tasvip etmediğini tebliğle açıkladı

BİR BACA YIKTIRILDI

BİTLİS CEZAEVİNDEKİ İSYAN DÜN BÜYÜDÜ

İdamların yıldönümünde olaylar çıktı

17 eylül - Yassıada mahkûmlarının idam cezalarının infazının birinci yıldönümünde, bazı Ankara ve İstanbul gazetelerinin yayınları hükûmette tepki yarattı. Adnan Menderes'in fotoğraflarını yayımlayan 5 gazete toplatıldı; Ankara'da bir gazetenin sorumlu müdürü tutuklandı. Bir grup üniversiteli genç, bu gazeteleri bayilerden toplayarak yaktı. Eski Basın-Yayın ve Turizm Bakanı Kâmuran Evliyaoğlu, « Olayların yaratıcısı Adalet Partisi'dir » dedi.

AP Anayasa değişikliği istedi

4 eylül - AP Meclis ve Senato grupları yaptıkları ortak toplantıda, tabiî senatörlük kurumunun kaldırılması için Anayasa'nın değiştirilmesini istediler. CKMP de Anayasa'ya aykırı kanunların bir an önce ayıklanmasını teklif etti. Bunun için Meclis'te özel bir komisyon kuruldu.

Tebdirler Kanunu Anayasa'ya aykırı olabilir mi?

8 eylül - Adana Basın Mahkemesi, baktığı bir davada Tedbirler Kanunu'nun Anayasa'ya aykırı olduğu yolundaki iddiayı dikkate alarak, kanunun Anayasa Mahkemesi'nce incelenmesine karar verdi.

İran'ın batısında deprem: ölü sayısının 8 000 kişiyi aştığı tahmin ediliyor.

1962

Planlamada huzursuzluk

29 eylül - Başbakan İsmet İnönü, Osman Nuri Torun'dan boşalan Devlet Planlama Teşkilatı müsteşarlığına Ziya Müezzinoğlu'nu atadığını açıkladı. Torun, 26 eylülde DPT uzmanları Atilla Karaosmanoğlu, Nejat Erder ve Ayhan Çilingiroğlu'yla birlikte istifa etmişti.
Başbakan Yardımcısı Alican, 4 DPT yöneticisinin istifa edişleri konusunda, « Plan hükûmetçe Meclis'e getirilmekle mesele kapanmıştır » dedi. Alican, « Cümleler değişti diye plan değişmez » diyerek istifacıların şikâyetlerini cevaplandırdı. İstifacı DPT'cilerse, hükûmetin planın esasını değiştirdiğini ileri sürdüler.
Öte yandan AP Erzurum Milletvekili Cevat Önder, planın sol görüşlü kimseler tarafından hazırlandığını ileri sürdü.

18 eylülde bir suikast girişiminden kurtulan Rauf Denktaş.

Akşemsettinoğlu hastaneden kaçtı

Eski Demokrat Parti Bolu Milletvekili Reşat Akşemsettinoğlu.

30 eylül - Yassıada duruşmalarının 38 numaralı sanığı, Türk Ceza Kanunu'nun 146/1 ve 59. maddeleri hükmünce ölüm cezası yerine müebbet hapse mahkûm, Tahkikat Komisyonu üyesi ve kapatılan Demokrat Parti'nin eski Bolu Milletvekili Reşat Akşemsettinoğlu, tedavi görmekte olduğu Ankara Tıp Fakültesi Hastanesi'nden ziyaretçiler arasına karışmak suretiyle firar etti.

Doğu'da olaylar tehlike işareti

30 eylül - Cumhuriyet Halk Partisi Kocaeli Milletvekili Nihat Erim, Doğu Anadolu illerinde giderek artan olaylara dikkat çekerek, « Uzun yıllardır belli maksatlarla çalışan bazı merkezler var. Bu vakaların zabıta ve polis tedbirlerini aşan önemi vardır. Yurdun doğu illerinde görülen olaylar tehlike işaretidir. Hükûmetin bu konuda çok enerjik davranması şarttır » dedi.
Güneydoğu illerindeki olayların artması üzerine 24 eylülde bir açıklama yapmak ihtiyacı duyan İçişleri Bakanlığı, olayların önlenmesi için tam teçhizatlı ve seyyar bir jandarma komando kuvveti oluşturulmasına karar verildiğini bildirdi.
25 eylül günü, bir süredir Barzanî güçleriyle çatışan Brados aşireti 2 000 kişiyle Türkiye'ye iltica etti. Molla Mustafa Barzanî'den kaçan aşiretin reisi Şeyh Reşid, « Barzanî askerleri bize, insanlığa hiç yakışmayacak işkenceler yapıyorlar » dedi.
30 eylülde de Güneydoğu Anadolu'nun en büyük köprüsü olan Birecik Köprüsü büyük bir tehlike atlattı. Köprüye konan bomba tesadüfen patlamadı.

Ekim

1. Cezaevi firarisi eski DP Bolu Milletvekili Reşat Akşemsettinoğlu, Yunanistan'a sığındı. ☞
1. Şırnak'ta 6 soyguncu bir ABD petrol şirketini soydu.
2. Ankara'da bir grup genç, AP Genel Merkezi'ni taşladı.
3. İstanbul'da *Yeni İstanbul* ve *Atom* gazeteleri toplatıldı.
4. AP'li senatörler salonu terk etti.
5. Başbakan İnönü, AP'ye teminat verdi. ☞
6. Gürsel, AP Genel Başkanı Gümüşpala'yla görüştü.
7. AP, İzmir ve Adana'da miting yaptı.
7. Başbakan İnönü, halkı tahriklerden sakınmaya çağırdı.
8. 32 vali ve içişleri müsteşarının görev yerleri değiştirildi.
9. Beyazıt'tan Taksim'e kadar yürüyen gençler, « Af yok » diye bağırdı. ☞
9. 5 siyasî parti ortak hareket etmeye karar verdi.
9. İçişleri Bakanı Sahir Kurutluoğlu istifa etti.
10. Adalet Komisyonu, Siyasî Af Kanunu tasarısını kabul etti.
11. Partiler ortak bir bildiri yayımlayıp hükûmete yardımcı olacaklarını açıkladılar.
12. Siyasî Af Kanunu Meclis'ten çıktı; Yassıada mahkûmlarından 283 kişi tahliye edilecek. ☞
14. CHP Manisa Milletvekili Yakup Kadri Karaosmanoğlu, partiden istifa etti.
16. İçişleri bakanlığına Hıfzı Oğuz Bekata atandı.
17. Siyasî Af Kanunu, Cumhurbaşkanı Gürsel tarafından imzalandı. Kayseri'deki Yassıada mahkûmlarından affedilenlerin tahliyesine başlandı. ☞
19. Başbakan İnönü, « Af huzur getirecek » dedi.
19. Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu çıktı.
22. Küba krizi, dünyayı bir nükleer savaş tehlikesiyle karşı karşıya bıraktı. ☞

Siyasî af: 283 DP'li tahliye edilecek

18 ekim - Millet Meclisi 12 ekimdeki oturumunda, hükûmetin Siyasî Af Kanunu tasarısını, 8 ret oyuna rağmen çoğunlukla kabul etti. Tasarı 16 ekimde Cumhuriyet Senatosu'nda da kabul edildi ve 17 ekimde de Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel tarafından imzalandı.
347 kişiyi kapsayan Af Kanunu'yla bütün cezalar 4'er yıl azaltıldı, müebbet hapis cezaları 32 yıla indirildi. 4,5 ila 6 yıla mahkûm olan 275 kişi kanundan doğrudan, 7 yıla mahkûm olan 8 kişi de meşneten yararlanıyor, böylece 283 kişi tahliye edilecek. Kayseri Cezaevi'nde büyük sevinç yaşandı. İçişleri Bakanı Hıfzı Oğuz Bekata saat 13.00'te tahliyelerin sona erdiğini açıkladı. Kayseri Cezaevi'nde nişanlanan milletvekilleri Nuriye Pınar ile Mehmet Erdem cezaevinden alkışlar arasında kol kola çıktılar. Mahkûmların bir kısmı politikaya tövbe ettiklerini söylediler.

Nuriye Pınar.

Mehmet Erdem.

Akşemsettinoğlu Yunanistan'da

9 ekim - Ankara Tıp Fakültesi Hastanesi'nden firar eden müebbet hapse mahkûm, eski DP Bolu Milletvekili Reşat Akşemsettinoğlu, 1 ekimde Edirne treni Yunanistan topraklarından geçtiği sırada trenden atlayarak Yunan polisine sığındı ve siyasî iltica talebinde bulundu. Bu olaylar üzerine Ankara'da Atatürk Bulvarı'nda toplanan 5-10 kişilik bir grup, « İnönü istifa et » döviziyle gösteri yaparak « Bırakalım da Yunanistan'a mı kaçsınlar » diye bağırdı. Bu gösteriden sonra AP Genel Merkezi taşlandı. Tahrikçiler, *Yeni İstanbul* gazetesi bürosunu da tahrip ettiler.
Olaylarla ilgili olarak Meclis'te bir konuşma yapan Başbakan İsmet İnönü, muhalefet partisi mensuplarının can ve mal emniyetinin korunacağını açıkladı. Senato'da yapılan görüşmede Adalet Partisi Bursa Senatörü İhsan Sabri Çağlayangil, göstericilerin cezalandırılmasını istedi. Olayları protesto eden AP'liler salonu terk etti. Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel, Adalet Partisi Genel Başkanı Ragıp Gümüşpala'yla görüştü. Ankara olaylarını protesto amacıyla AP, 7 ekimde İzmir ve Adana'da birer miting yaptı. 9 ekimdeyse İstanbul'da gençler Beyazıt'tan Taksim'e kadar yürüyerek « Af yok » diye bağırdılar.

Makarios, Rumları mücadeleye çağırdı

22 ekim - Kıbrıs Cumhurbaşkanı Makarios, bir EOKA'cı için dikilen büstün açılışında yaptığı konuşmada, « Mücadeleye nihaî hedefe ulaşıncaya kadar devam edilecek » dedi. Makarios ayrıca, Zürich Antlaşması'nı da eleştirdi.
Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kuruluşundan bu yana ilk defa açıkça Enosis'ten bahsedilmesi, Türkler arasında büyük tepki yarattı.

İstifa eden Sahir Kurutluoğlu'nun yerine İçişleri bakanlığına getirilen Hıfzı Oğuz Bekata Başbakanlık'tan çıkarken.

Dünya nükleer savaşın eşiğinden döndü

27 ekim - Nükleer bir savaşın eşiğine gelen dünya, Sovyet lideri Hruşçev'in Küba'daki füzelerin sökülüceğini açıklamasıyla nefes aldı. Buna karşılık Başkan Kennedy, ABD'nin Küba'yı işgal etmeyeceğine ve Küba üzerindeki ablukanın kaldırılacağına dair söz verdi.
Bunalım, 22 ekimde Kennedy'nin Küba'da Sovyet füzeleri bulunduğunu açıklaması ve ABD donanmasının Küba'yı ablukaya almasıyla başladı. SSCB, Küba'ya giden gemilerine engel olunursa buna karşı koyacağını bildirdi. 48 saat süren nefes kesici bekleyişten sonra ABD, Küba'ya gitmekte olan gemilerin yollarını keserek kontrol etti. Küba'ya savaş malzemesi taşıyan 12 Sovyet gemisi geri döndü. Türkiye, bir çatışma çıkması durumunda, « topun ağzında »ydı; ancak sonuna kadar müttefiki ABD'yi destekledi. Hruşçev, Türkiye'yi de işin içine karıştırmıştı; Küba'daki füzelere karşılık, Türkiye'deki Jupiter füzelerinin sökülmesini istiyor veya Küba'nın işgaline karşı Türkiye'nin işgalinden söz ediyordu.
27 ekimde Ruslar geri adım attığı sırada, Küba'ya karşı bir askerî harekâtın çok yakın olduğunu söyleyen ABD'li görevliler, Kennedy'nin geri çekilmeye karşılık olarak Berlin veya Türkiye'deki füzeler üzerinde pazarlık yapmadığı konusunda ısrar ettiler.

CHP'den Erim'in teklifine ret

16 ekim - CHP Meclis grubu toplantısında Kocaeli Milletvekili Nihat Erim'in, « vatandaşın Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na müracaat edebilmesi » hakkındaki kanun teklifi reddedildi. İnönü, İnsan Hakları Komisyonu'na yapılacak itiraz ve şikâyetlerle ilgili sözleşmenin Avrupa'nın hür ve demokratik ülkelerinde bile kabul edilmediğini, bizim şartlarımızın bu ülkelerle kıyaslanamayacak derecede ağır olduğunu söyledi.

Gümrük Kanunu değiştiriliyor

20 ekim - 1949'dan bu yana uygulanmakta olan Gümrük Kanunu, ihtiyaçlara cevap vermediği için değiştirilecek. Gümrük ve Tekel Bakanlığı'nda bir komisyon tarafından hazırlanan tasarıyla, vatandaşlar lehine çeşitli kolaylıklar sağlanıyor.
Tasarıya göre, yılbaşı münasebetiyle gönderilen hediyelik eşya ile aile fotoğrafı, film, resim gibi şeyler ve şahsî tedavide kullanılacak ilaçlardan Gümrük Vergisi alınmayacak.

1962

Kasım

3. Küba'daki füze üslerinin 10 gün içinde SSCB'ye taşınacağı açıklandı.
5. Bulgaristan, Türkiye'yi tehdit etti.
6. AP'liler Senato'yu terk etti; I. Beş Yıllık Kalkınma Planı görüşülemedi.
7. İhracat serbest bırakıldı; ithalata kayıtlar kondu.
8. Küba'dan sökülen 40 Sovyet füzesi yola çıkarıldı.
10. Başbakan İnönü, halkı sahte Atatürkçülere karşı mücadeleye çağırdı.
10. Senato, I. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nı kabul etti.
18. AP Ankara İl Kongresi'nde konuşan Genel Başkan Ragıp Gümüşpala, « Hükûmet acı içinde » dedi.
18. YTP, özel sektörü savunacağını açıkladı.
19. Şırnak'a giden 3 otobüs soyuldu; 1 vatandaş kurşuna dizildi. ☞
22. Kıbrıs Cumhurbaşkanı Makarios, Ankara'ya resmî bir ziyarette bulundu.
22. Yunanistan'da mahkemeye çıkarılan cezaevi firarisi eski DP Bolu Milletvekili Reşat Akşemsettinoğlu serbest bırakıldı.
23. Türkiye-Kıbrıs resmî görüşmeleri Ankara'da başladı. Halk Makarios'u yuhalayınca bazı ziyaretler programdan çıkarıldı. ☞
23. AP'den ihraç edilen Ankara Milletvekili Burhan Apaydın, « Gümüşpala başkalarının etkisi altında » dedi.
25. CHP İzmir İl Kongresi'nde kavga çıktı.
27. Akaryakıta yapılacak zam, Ticaret ve Maliye bakanlıklarının arasını açtı.
30. AP 1. Kurultayı Ankara'da toplandı; Genel Başkan Gümüşpala, « Huzur planla değil, siyasî suçluların affıyla gelir » dedi.
30. 1963 yılı bütçesi Meclis'te: 12 milyar 532 milyon lira.

Makarios Çankaya'da: solda arkası dönük olan Başbakan İsmet İnönü, karşısında Makarios ve Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel, sağda ayakta duran Dışişleri Bakanı Feridun Cemal Erkin.

Makarios Ankara'da yuhalandı

23 kasım - Resmî bir ziyaret için Türkiye'de bulunan Kıbrıs Cumhurbaşkanı Başpiskopos Makarios'un gezisi olaylı geçti.
22 kasımda Ankara'ya gelen Makarios, 23 kasımda Çankaya Köşkü'nde Cumhurbaşkanı Gürsel'le görüştü.
Ankara'da halk Makarios'u yuhaladı, polis otoları seslerin duyulmaması için devamlı klakson çalmak zorunda kaldı.
Kıbrıs Cumhurbaşkanı'nın yapacağı bazı ziyaretler de protestolar nedeniyle programdan çıkarıldı.

I. Beş Yıllık Kalkınma Planı Millet Meclisi'nde kabul edildi

21 kasım - I. Beş Yıllık Kalkınma Planı, Büyük Millet Meclisi'ndeki görüşmeler sonucunda yapılan oylamada, 93 ret ve 43 çekimser oya karşılık 219 kabul oyuyla onaylanarak Meclis'ten geçti.
1963-1967 yıllarını kapsayan plan, yıllık ortalama kalkınma hızının yüzde 7 olmasını öngörüyor. Büyüme hızı, tarım kesiminde yüzde 4,2; madencilikte yüzde 9,3; sanayide yüzde 12,3; enerjide yüzde 13; ulaştırmada yüzde 10,5; hizmet sektöründe ise yüzde 6,8 olarak saptandı.
Kamu kesimi için bağlayıcı, özel kesim için ise yol gösterici nitelikte olan plan, kamu yatırımlarını ve devlet işletmeciliğini büyümenin sürükleyici gücü olarak görüyor. İthal ikamesi yoluyla sanayileşmeyi, ekonomide mevcut tüm sektörlerin politikalarını yönlendiren açık bir stratejik tercih olarak ortaya koyuyor.
I. Beş Yıllık Kalkınma Planı, hedeflerine ulaşılabilmesi için ayrıca bir toprak reformu, vergi reformu ve kamu yönetimi reformunu da öngörüyor.

Gürsel Doğu'daki Kürt sorununa dikkat çekti

19 kasım - Eruh üzerinden Şırnak'a gitmekte olan 3 yolcu otobüsü şakiler tarafından ateş açılarak durduruldu ve yolcular soyuldu. Şırnak'ta terzilik yapan Hacı İlhan, şakiler tarafından elleri arkadan bağlanıp kurşuna dizilerek öldürüldü.
Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel 15 kasımda verdiği bir demeçte Doğu'daki sorunlara değindi, ayrılıktan menfaati olan yabancıların memleketi parçalamak için uğraştığını, acil tedbir alma zamanının gelip geçtiğini söyledi. Doğu illerindeki vatandaşların Türkçe öğrenerek Türk olduklarını, Hakkâri'de aslen Türk oldukları halde Kürt addedilmiş topluluklar bulunduğunu belirten Gürsel, Doğu illerinde Alevî olanlara Kürt denilmek suretiyle Alevîlerin büyük Türk camiasının dışında tutulmaya çalışıldığını sözlerine ekledi.
Öte yandan Kuzey Irak'ta durum değişiyor: Bağdat hükûmetine karşı ayaklanan isyancı Kürtlerin de teslim olmaya başladıkları yolunda bazı haberler geliyor. Konuya ilişkin resmî açıklamada asi Kürt lider Molla Mustafa Barzanî'nin Irak kuvvetleri karşısında tutunamayıp başka bir ülkeye kaçmak zorunda kaldığı belirtildi.

1962

Aralık

2. AP 1. Büyük Kongresi'nde « demokrasi andı » içildi; Ragıp Gümüşpala, yeniden genel başkan seçildi. ☞
2. Hava Kuvvetleri'ne bağlı 11 subay emekliye sevk edildi.
3. CHP Kocaeli Milletvekili Nihat Erim, Genel Başkan İnönü'yü suçladı.
4. Genelkurmay Başkanı Cevdet Sunay, « Ordu demokrasiye bağlıdır » dedi.
5. İnönü, Genelkurmay Başkanı Sunay ve Hava Kuvvetleri Komutanı Tansel'le görüştü.
6. CHP'de Nihat Erim, Avni Doğan, Kasım Gülek ve Turgut Göle, Haysiyet Divanı'na verildi.
9. Erim, Gülek, Doğan ve Göle, bir yıl süreyle CHP'den ihraç edildiler. ☞
11. Nihat Erim, Genel Başkan İnönü'yü suçladı.
12. Başbakan İnönü, Hava Kuvvetleri'ndeki emeklilik işlemleri için, « Maceracılar temizlenmektedir » dedi.
13. Mahkeme, CHP'den ihraç edilenlerin itirazını reddetti. ☞
14. CHP 16. Kurultayı gürültülerle başladı. ☞
15. CHP 16. Kurultayı'nda İnönü ağırlığını koyunca 4'lerin ihracı kabul edildi. ☞
16. Türkiye'deki ABD füze üsleri sökülüyor.
16. CHP 16. Kurultayı'nda, İsmet İnönü yeniden genel başkan seçildi. ☞
24. Meclis'te, emekliye sevk edilen 11 havacı subayla ilgili Meclis soruşturması açılması istendi.
24. Eski Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın eşi Reşide Bayar, Kayseri Cezaevi'ne ziyarete giderken yolda öldü. ☞
25. Sağ ve sol akımların faaliyetleri için soruşturma açıldı.
25. *Cumhuriyet* gazetesi yazı işleri müdürü Kayhan Sağlamer tutuklandı. ☞
29. İstanbul'da ayin yaparken yakalanan 26 Nurcudan 14'ü tutuklandı.

Sağlamer tutuklandı

25 aralık - *Cumhuriyet* gazetesi yazı işleri müdürü Kayhan Sağlamer, gazetede yayımlanan « Türkiye'nin Tek Kurtuluş Yolu Sosyalizm » adlı yazıda komünizm propagandası yapıldığı gerekçesiyle tutuklandı.

AP 1. Büyük Kongresi

2 aralık - 30 kasımda Ankara'da toplanan AP 1. Büyük Kongresi sona erdi. Kongrenin ilk iki gününde söz alan konuşmacılar, komünizm tehlikesi üzerinde durdular ve AP'lilerin hükûmeti korumak için çaba sarfetmeleri gerektiğini söylediler.
Kurultayda Burhan Apaydın'ın ihracı konusu ele alındı ve Hakem Kurulu'nun ihraç kararı delegelerce uygun görüldü. Ragıp Gümüşpala yeniden genel başkan seçilirken, delegeler « demokrasi andı » içtiler.

TİP binasına saldırı

9 aralık - TİP Şişli İlçe Teşkilatı'nın Gültepe'deki binasının açılışı sırasında olaylar çıktı. Genel Sekreter Orhan Arsal konuşurken, milliyetçi olduklarını söyleyen 50 kişi olay çıkardı. Binaya yapılan taşlı saldırıda 20 kişi yaralandı, jandarma havaya ateş açarak göstericileri dağıttı, 7 kişiyi gözaltına aldı.

Reşide Bayar öldü

24 aralık - Kayseri Cezaevi'nde bulunan eşi Celal Bayar'ı ziyaret etmek üzere trenle İstanbul'dan Ankara'ya gitmekte olan Reşide Bayar, Sincanköy yakınında geçirdiği kalp krizi sonucu öldü. Reşide Hanım'ın ölüm haberi Celal Bayar'a doktor nezaretinde duyuruldu.

Reşide Bayar bir toplantıya giderken.

CHP Genel Sekreteri seçilen Elazığ Milletvekili Kemal Satır.

CHP 16. Kurultayı

16 aralık - 14 aralıkta toplanan CHP 16. Kurultayı, Nihat Erim, Kasım Gülek, Avni Doğan ve Turgut Göle'nin bir yıl süreyle partiden ihraç edilmeleri üzerine kavgalı geçti. Kurultayda Genel Başkan İsmet İnönü'nün ağırlığını koyması üzerine 4'ler diye adlandırılan bu kişilerin ihracı kabul edildi. Genel Sekreter İsmail Rüştü Aksal, İnönü'yü savunarak, « Memleketin, rejimin kaderi İnönü'nün elinde, kararı ona göre verin » dedi. İnönü de, « Memleketi başka bir siyasî cereyana götürenleri affetmeyeceğim » dedi.
4'ler sorunu parti içinde 7 aralıkta ortaya çıktı. Bir gün sonra toplanan Haysiyet Divanı ortak olarak hazırlanan yazılı savunmaları görüştü. Divan 9 aralıkta ittifakla Erim, Gülek, Doğan ve Göle'yi bir yıl süreyle partiden ihraç etti. 10 aralıkta CHP Meclis grubu ihraca karşı çıktı. İhraç edilenler mahkemeye başvurdu. Ancak Ankara 10'uncu Asliye Hukuk Mahkemesi iptal talebini reddetti. Son kozlar kurultayda oynandı ve İnönü mücadeleden galip çıkan taraf oldu.
Kurultayda İsmet İnönü, 1 165 oydan 1 092'sini alarak yeniden genel başkan seçildi. İsmail Rüştü Aksal'ın istifasıyla boşalan genel sekreterliğe de, Genel Sekreter Yardımcısı Elazığ Milletvekili Kemal Satır getirildi.

Atay CHP'den ayrıldı

10 aralık - Gazeteci-yazar Falih Rıfkı Atay, partisinden istifa etti. Atay, istifa mektubunda, « Hiç sarsılmaksızın Atatürk'e bağlı kaldığım için, Atatürkçülüğe ihanet edenlerin baskısıyla bir gün, savunma hakkımı bile kullanamadan partiden kovulmak pek acı geleceğinden, şimdiden Allahaısmarladık » dedi.

1963

Ocak

3. Yeni ticaret rejimi, Ticaret Bakanı Muhlis Ete tarafından açıklandı. Yeni kotada otomobile izin verilmedi.
4. *Ataç* dergisinde yayımlanan « Marksçılık ve Varoluşçuluk » adlı yazıyı Türkçeye çevirmiş olan Doçent Adnan Benk ve derginin yazı işleri müdürü Afşar Timuçin, komünizm propagandası yapmak suçlamasıyla tutuklandı.
7. Kıbrıs Cumhurbaşkanı Yardımcısı Fazıl Küçük, Ankara'ya geldi.
8. Kıbrıs Cumhurbaşkan Yardımcısı Fazıl Küçük, Türkiye'nin Kıbrıs'a yaptığı yardımın artırılmasını istedi.
8. Sosyalist Kültür Derneği kuruldu. ☞
9. Meclis'te dış politika için genel görüşme: Makarios'un siyasî manevraları açıklandı.
11. Beş parti « Komünizmle Mücadele Komitesi » kurdu.
13. CHP 5 yıllık affı kabul etti.
14. Dışişleri Bakanı Feridun Cemal Erkin, « Makarios Kıbrıs'ta verdiği sözü tutmuyor » dedi.
16. Keban Barajı ihalesinin 1964'te yapılacağı açıklandı.
17. AP'den ihraç edilen Burhan Apaydın YTP'ye girdi.
20. 600 üniversitelinin, Kayseri Cezaevi'nde bulunan eski Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ı ziyaretine izin verilmedi.
20. Gençler, Başbakan Yardımcısı CHP'li Profesör Turhan Feyzioğlu'na « Eyyam adamı olmayın » dedi.
22. AP genel siyasî af istedi.
26. Üç gazeteci Çatalca yolunda donarak öldü. ☞
26. Kıbrıs'ta Bayraktar Camii'ne yine bomba atıldı; üç Türk tutuklandı.
28. YTP lideri Alican, Bayar'ın affı için harekete geçti. ☞
29. İstanbul Belediye Başkanı Kâmuran Görgün istifa etti.
30. Tan şilebi Karadeniz'de fırtınadan battı; mürettebat kurtarıldı.
31. AP'den ayrılan eski Ulaştırma Bakanı Cahit Akyar YTP'ye girdi.

Hürriyet

Pazar 27

8 Sahifede

Çatalca'da kara saplanan trenlere gidiyorlardı...

üç arkadaşımız donarak öldü

içü de vazifeleri gruna genç yaşta ayata veda ettiler

Yüksel Kasapbaşı

Abidin Behpur

Yüksel Öztürk

Donarak ölen üç gazeteci görev şehidi

26 ocak - Trakya'da kara saplanan trenlerde donma tehlikesiyle karşı karşıya kalan yolcuların ve yollarda mahsur kalan araçların durumunu gazetelerine bildirmek için 23 ocakta gazetelerinden bir araçla ayrılan, *Hürriyet* gazetesi yazarı Yüksel Kasapbaşı ile foto muhabiri Abidin Behpur ve aracın şoförü Yüksel Öztürk Çatalca'da donarak öldüler. Kendilerinden en son 24 ocak perşembe günü saat 12.00'de haber alınan ve cesetleri Çatalca'ya 3 km mesafedeki Tuzludere mevkiinde kara saplanmış durumdaki araçlarının içinde bulunan gazetecilerin ölümü büyük üzüntü uyandırdı.

Ragıp Gümüşpala, Bayar'ı cezaevinde ziyaret etti

7 ocak - Adalet Partisi Genel Başkanı Ragıp Gümüşpala, Kayseri'ye gelerek cezaevinde bulunan eski Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ı ziyaret etti.

Yurtta 1,5 milyon kişi trahomlu

6 ocak - Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Yusuf Azizoğlu, radyoda yaptığı konuşmada, yurtta 1 milyon veremli ve 1,5 milyon trahomlu olduğunu açıkladı. Bakan 35 yıldır sürdürülen trahom savaşından hâlâ kesin sonuç alınamadığını belirtti.

Melen: Ayakta kalmamız dış yardıma bağlı

31 ocak - Maliye Bakanı Ferit Melen, Senato'daki bütçe görüşmeleri sırasında yaptığı konuşmada, Türkiye'nin hızlı kalkınma için dıştan uzun vadeli kredi ve mümkün olduğu kadar hibe kabulüne mecbur olduğunu belirtti. Melen, « Beş yıllık planın başarı kazanabilmesi, dış yardıma bağlıdır. Sadece bütçenin tahakkuku değil, Türkiye'nin iktisaden ayakta kalabilmesi de dış yardıma bağlıdır » dedi. Tavsiye mektuplarından da şikâyet eden Maliye Bakanı Melen, iltimasın bir yara olduğunu belirtti.

Planlama Teşkilatı bütçesi görüşülürken Adalet Partisi grubu adına söz alan İstanbul Senatörü Özel Şahingiray, planı ve planın temel fikrini eleştirdi. Adalet Partisi İstanbul Senatörü Ethem Menemencioğlu da plancıların kof laflar ettiğini ve planın başarılı olamayacağını öne sürdü.

Bu arada İktisadî Planlama Dairesi Başkanı Atilla Sönmez, Devlet Planlama Teşkilatı'ndan istifa etti. Sönmez, 1963 yılı programının plan esaslarını gerektiği gibi yansıtmadığını ileri sürdü.

1963

Ankara'da Sosyalist Kültür Derneği kuruldu

8 ocak - Ankara Valiliği'ne başvuruda bulunan bir grup aydın Sosyalist Kültür Derneği'ni kurdu. Derneğin ilk genel başkanlığına eski Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarı Osman Nuri Torun, genel sekreterliğine Nejat Erder getirildi. Derneğin amacı Türkiye'nin sorunlarını sosyalist bir dünya görüşü açısından incelemek, bunları açıkça tartışmak ve bu çalışmaların sonuçlarını yaymak. Derneğin kurucuları arasında Doğan Avcıoğlu, Sadun Aren, Şevket Süreyya Aydemir, Mümtaz Soysal, Cahit Tanyol, Atilla Karaosmanoğlu gibi aydınlar yer alıyor.

YTP lideri Ekrem Alican, Celal Bayar'ın affı için harekete geçti

28 ocak - Başbakan Yardımcısı ve Yeni Türkiye Partisi Genel Başkanı Ekrem Alican, bir türlü ülke gündeminden düşmeyen af sorunuyla ilgili görüşlerini açıklarken, « Af konusunda fikirleri karıştırıcı bir kısım neşriyat yapıldı. Benim af konusundaki konuşmam yanlış yorumlandı. Affın ilk kısmı zaten tahakkuk etmişti. Şimdi ikinci safhasına gelindi. Anlayış dahilinde meseleyi masaya getirip konuşalım. Siyasî mahkûmların affı vesilesiyle 27 Mayıs ilkelerini zedeleyici bir tutuma girmek söz konusu olamaz. İç sükûn ve istikrarın karşılanması için bu meselenin bir nihaî hal çaresine bağlanması zarurîdir. Bizim bütün gayemiz hasım gruplar yaratmamaktır. Af konusu bütün partilerin yani Türk milletinin malıdır » dedi.
141 ve 142'nci maddelerin Anayasa'ya aykırı olmadığını, yurtta huzurun sağlanması için affın şart olduğunu ileri süren Yeni Türkiye Partisi lideri Alican, affın istismar konusu edilmemesini de istedi.

Ekrem Alican.

Şubat

1. Ankara üzerinde uçak kazası; 80 kişi öldü. ☞
3. Bedelsiz otomobil ithaline kayıt kondu; 1954 modelden eski otomobiller ithal edilemeyecek.
4. AP bir bildiri yayımlayarak Başbakan İnönü'yü suçladı.
5. Başbakanlık, hükûmetin her türlü girişime karşı güçlü olduğunu açıkladı.
5. Posta ücretine yüzde 30 zam yapıldı.
7. Meclis, akaryakıt fiyatları ve kıymetli kâğıt fiyatlarını artıran kanunlar ile, Veraset ve İntikal Vergisi'ni yükselten kanunları kabul etti.
8. Irak'ta ihtilal oldu; Başbakan Kasım ve arkadaşları kurşuna dizilerek öldürüldü.
10. Otomobil Vergisi Meclis'te kabul edildi.
11. Sigara ve içkiye zam yapıldı.
12. Millet Meclisi'ndeki bütçe görüşmesinde konuşan AP Urfa Milletvekili Kadri Eroğan, « Vatandaş plan değil pilav istiyor » dedi.
13. İstanbul'da Kavel Kablo Fabrikası grevinde işçiler polisle çatıştı; 9 işçi ve 1 polis yaralandı.
15. İstanbul'da şehir hatları vapur ücretlerine zam yapıldı.
16. Memur maaşına yüzde 15 zam yapıldı.
17. Necdet Uğur, İstanbul belediye başkanlığına atandı.
17. Başbakan İsmet İnönü, Adalet Partisi'nin muhtırasına sert cevap verdi. ☞
23. Kısmî af Meclis'te kabul edildi. ☞
22. Yurtdışına sürgün edilen eski Millî Birlik Komitesi üyesi emekli Albay Alparslan Türkeş yurda döndü. ☞
23. 10 000 mahkûmun yararlanacağı Af Kanunu tasarısı Meclis'te kanunlaştı.
28. Tekel maddelerine ve akaryakıta zam yapıldı.

Türkeş yurda döndü

Emekli Albay Alparslan Türkeş.

22 şubat - Millî Birlik Komitesi üyesiyken yurtdışına sürgün gönderilen Başbakanlık eski müsteşarlarından emekli Albay Alparslan Türkeş yurda döndü. İstanbul'da yaklaşık 1 000 kişilik bir topluluk tarafından karşılanan Türkeş, Divan Oteli'nde bir basın toplantısı yaptı. Geleceğe ilişkin tasarılarını açıklayan Türkeş, 27 Mayıs'ın devrim amaçlarında yenilgiye uğradığını ve bir siyasî partinin diğer bir partiyle yer değiştirmesi sonucunu doğuran bir hükûmet darbesine dönüştüğünü söyledi.

İnönü-Gümüşpala çekişmesi

17 şubat - Başbakan İsmet İnönü, Irak'taki ihtilali örnek göstererek siyasî af isteyen AP Genel Başkanı Ragıp Gümüşpala'ya, « Irak ihtilali camileri yok etmek için yapıldı » diyerek sert bir cevap verdi. İnönü, hürriyetleri tahrik derecesinde kullananlara dikkat çekerek, hükûmetin her türlü tahriklere karşı demokrasiyi koruyacağını belirtti.

iki ünlü sanatçı gecekonduda yaşıyor

5 şubat - 25 yıllık tiyatro sanatçısı Cahit Irgat'ı Mecidiyeköy'de balık satarken gören vatandaşlar önce onun film çevirdiğini sandılar; ancak Irgat bu işi, Mecidiyeköy'de bir gecekonduda birlikte yaşadığı bir zamanların ünlü tiyatro ve sinema sanatçısı Cahide Sonku'yla zor yaşamını sürdürmek için yapıyordu. Gecekonduda yaşayan bu ünlü sanatçıların durumu vatandaşlar arasında üzüntü yarattı.

Ankara'da uçak kazası

1 şubat - Lefkoşa'dan havalanan Lübnan Havayolları'na ait bir yolcu uçağı ile Türk Hava Kuvvetleri'ne ait C-47 askerî nakliye uçağı Ankara üzerinde çarpışarak şehre düştü. Ankara'nın Ulus semtine düşen uçaklardan biri Anafartalar Caddesi'ndeki bir hana çarparken, diğeri bir evin üzerine düştü. Korkunç kazada toplam 80 kişi öldü.

Hürriyet

Çarpışan iki uçak Ankara'nın içine düştü

FACİA: 69 KİŞİ ÖLDÜ

38 yaralı var

üşen parçalar angın çıkardı

Olay yeri kavrulmuş cesetlerle doluydu

Yaralılar Hâdiseyi Anlatıyor

Kısmî af Meclis'te kabul edildi

23 şubat - 10 000 mahkûmun yararlanacağı Af Kanunu tasarısı, Meclis'te sabaha kadar süren çalışmalar sonunda kabul edildi. İlk olarak 21 aralıkta Meclis'e getirilen tasarı, aynı gün kabul edilerek onaylanması için Senato'ya gönderilmişti. Ancak Senato, üzerinde bazı değişiklikler yaptığı tasarıyı yeniden görüşülmesi için Meclis'e iade etmişti. Yapılan değişikliğe göre vergi ve taksirli iflas suçları da af kapsamına alındı. Kısmî affın kabul edilmesinden hemen sonra, çeşitli cezaevlerinde bulunan 10 000 mahkûmun tahliye edilmesi işlemine başlandı. İstanbul'dak cezaevlerinden tahliye edilenler arasında 11 Yassıada mahkûmu da bulunuyor. Yassıada mahkûmlarından 50 kişinin bu aftan yararlandığı belirtiliyor. Yeni kabul edilen kısmî aftan en fazla yararlananların uyuşturucu suçlarından hüküm giyenler olduğu da verilen haberler arasında.

Mart

4. Kayseri Cezaevi'nde rahatsızlanan Bayar, Ankara Tıp Fakültesi Hastanesi'nde tedavi görmek istedi.
5. YTP, siyasî af için kesin tarih verilmezse koalisyondan çekileceğini açıkladı.
6. Bayar'ın Ankara'ya nakli için izin verildi.
6. AP Genel Başkanı Ragıp Gümüşpala, « Affın zamanı gelmiştir » dedi.
8. Suriye'de ihtilal oldu; Başbakan Beşir el-Azmi Türk Büyükelçiliği'ne sığındı.
10. Adlî Tıp, müebbet hapse mahkûm eski DP'li Bakan İzzet Akçal'ın cezasını erteleyen bir rapor verdi.
12. Kayseri'deki eski DP'li mahkûmlardan Kalafat, Onursal ve Erataman'ın hasta olduğu açıklandı.
18. Adlî Tıbbın verdiği karar üzerine, Bayar'ın cezaevinden tahliyesi kesinleşti.
20. Alican, « Husumet cepheleri yaratılıyor » dedi.
22. Bayar, « sıhhî sebeplerle » tahliye edildi. ☞
23. Celal Bayar'ın Ankara'ya gelişinde olaylar çıktı. ☞
23. Yüksek Askerî Şûra, 27 Mayıs'ın ruhuna ve millî birliğe karşı hareket eden güçler için tedbir alınmasını istedi.
24. Genelkurmay Başkanı Cevdet Sunay, hükümetten önlem alınmasını istedi. Bir kısım gençlik Bayar'ı protesto etti.
24. AP bir bildiriyle, Yüksek Askerî Şûra'nın politikaya karışamayacağını açıkladı.
25. Başbakan İnönü AP'yi suçladı; AP, Meclis'i terk etti. ☞
26. Beyoğlu'nda karşıt gruplar arasında çatışma; 20 yaralı.
27. Bayar hastaneye kaldırıldı. Ankara'da çatışma çıktı.
28. Bayar gözaltına alındı.
28. AP Merkez Yönetim Kurulu'nun 13 üyesi istifa etti; Cevat Önder milletvekilliğinden de ayrıldı. ☞
30. AP Merkez Yönetim Kurulu düştü.
30. Bayar açlık grevine başladı.

Bayar 1029 gün sonra tahliye edildi

30 mart - Yassıada duruşmalarında Anayasa'yı ihlal suçundan idama mahkûm edilen, ancak cezası yaş haddinden dolayı müebbet hapse çevrilen eski Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Adlî Tıbbın verdiği rahatsızlığına ilişkin rapor üzerine, 1 029 gün hapis yattıktan sonra 22 martta Kayseri Cezaevi'nden tahliye edildi. Tahliyeden sonra Ankara'ya gelen Bayar'ı, yol boyunca AP flaması taşıyan topluluklar karşıladı. Ankara'da kalacağı evin önünde omuzlara alınan Bayar, Yüksel Menderes'le görüşürken, idam edilen eski Başbakan için gözyaşlarını tutamayarak, « Muhterem ölünün önünde saygıyla eğilirim » dedi. Bayar'ın DP'ye ilişkin övgü dolu sözleri ve Yassıada Yüksek Adalet Divanı için yaptığı sert açıklama siyasî ortamı gerginleştirdi. Adalet Bakanlığı, gayet sağlıklı görünen Bayar'ın tahliyesine mesnet olan raporu Adlî Tıp'ta yeniden incelemeye aldırdı. 26 marttaki bu karar üzerine 27 martta Numune Hastanesi'ne götürülen Bayar,28 martta gözaltına alındı. Bayar, hastanedeki odası önüne polis ve jandarma dikilmesi üzerine 30 martta açlık grevine başladı.

Eski Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Kayseri Cezaevi'nden çıkarken.

Yassıada'da idam cezasına çarptırıldıktan sonra cezası müebbet hapse çevrilen ve Kayseri Cezaevi'nde bulunan DP'li mahkûmlardan eski Devlet Bakanı Emin Kalafat'ın hasta olduğu açıklandı.

Taşlı sopalı çatışma

27 mart - Hasta olduğu gerekçesiyle 22 martta 6 ay süreyle geçici olarak tahliye edilen Demokrat Parti dönemi Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın ertesi gün Ankara'ya gelişi sırasında olaylar çıkınca, Yüksek Askerî Şûra bir bildiri yayımlayarak millî birliği bozucu olayların önlenmesi için gereken tedbirlerin alınmasını istedi.

24 martta bir grup genç Bayar'ı protesto için bir gösteri yaptı. AP Genel Merkezi önündeki çatışmada 2'si polis 26 kişi yaralandı. Gençler 26 martta da İstanbul'da miting düzenlediler. Beyoğlu İstiklal Caddesi'nde karşılaşan karşıt gruplar arasında çatışma çıktı, 4'ü ağır 20 kişi yaralandı.

Ayın 27'sinde Ankara'da gençler arasında AP Genel Merkez binası önünde yeni bir çatışma daha çıktı; AP Genel Merkezi tahrip edildi. Çatışmanın ardından parti binasında yapılan aramada şiş, sopa ve muştalar bulundu, gözaltına alınan 56 AP'li sorguya çekildi.

Yıldırım Önal'ın görevine son verildi

20 mart - 4 aydan beri Ankara Yeni Sahne'de « Foto Finiş » adlı oyunda başrol oynayan tiyatro sanatçısı Yıldırım Önal'ın Devlet Tiyatrosu'ndaki görevine tiyatro yönetim kurulunca son verildi.

Yıldırım Önal'ın mukavelesinin feshine, 19 mart gecesi anî olarak sahneye çıkmayacağını söylemesi ve bu yüzden oyunun sahnelenememesi sebep oldu. Önal ise rahatsız olduğunu söylemesine rağmen ısrar edildiğini, kapris yapmak niyetinde olmadığını söyledi.

İnönü Meclis'te AP'yi suçladı

30 mart - Başbakan İsmet İnönü, 25 martta Millet Meclisi'nde yaptığı konuşmada eski Cumhurbaşkanı Bayar'ın tahliye edilmesinin ardından çıkan olaylarla ilgili olarak AP'yi suçladı. Bu suçlamaya cevap veren Adalet Partisi Genel Başkanı Ragıp Gümüşpala, hükûmetin tedbir almasını istedi. İnönü konuşmasında, subayların kıtalarına zorlukla hâkim olduklarını ileri sürerek « Böyle giderse, kendileri için felaket olur » dedi.

Bu konuşmadan bir gün sonra İçişleri Bakanı Hıfzı Oğuz Bekata, Adalet Partisi Genel Merkezi'nin bir silah deposu haline geldiğini ileri sürdü. Son olaylar için CKMP Uşak Milletvekili Ahmet Tahtakılıç, Meclis'te genel görüşme açılmasını istedi. Başbakan İnönü, bütün tertiplerin ortaya çıkması için bu teklifi olumlu karşıladı. 28 martta AP Merkez Yönetim Kurulu'ndan 13 üye istifa etti. 30 martta Muhittin Güven ile İhsan Kırımlı'nın da istifa etmeleri üzerine AP Merkez Yönetim Kurulu düştü.

Barzanî'nin tehdidi

1 mart - Ayaklanmacı Kürt lider Molla Mustafa Barzanî, Amerikan Associated Press'e verdiği bir demeçte, Irak hükûmetinin Kürdistan'a özerklik tanımaması halinde kuvvetlerini yeniden harekete geçireceğini söyledi. Barzanî, Irak Başbakanı Kasım'ın devrilmesinde Kürt mücadelesinin rol oynadığını ileri sürerek, « Muhtar bir Kürt bölgesinin kuruluşuna muhalefet eden başka herhangi birinin de akıbeti aynı olacaktır, belki de daha kötü olacaktır » dedi.

1963

Nisan

1. AP Meclis grubu toplantısında kavga çıktı.
1. Eski Cumhurbaşkanı Bayar intihar edeceğini açıkladı.
3. 27 Mayıs millî bayram kabul edildi.
3. Bayar açlık grevini bıraktı.
3. Dışişleri Bakanı Feridun Cemal Erkin, Meclis'te Kıbrıs Cumhurbaşkanı Makarios'a sert bir uyarıda bulundu.
4. 27 Mayıs'ın millî bayram kabul edilmesi AP'yi karıştırdı. ☞
4. AP Elazığ Milletvekili Ömer Faruk Saraç partisinden istifa etti.
8. Meclis'te Bayar'ın tahliyesini izleyen olaylarla ilgili genel görüşmede kavga çıktı. ☞
8. AP'de ılımlılar, Genel Başkan Gümüşpala'nın istifasını istedi.
10. Meclis Sendikalar Kanunu'nu görüşmeye başladı.
11. Kıbrıs'ta Rumlarla Türkler çatıştı.
14. Polaris nükleer denizaltısı İzmir'e geldi.
16. AP kurucularından İstanbul Milletvekili Abdurrahman Yazgan partisinden istifa etti.
21. Aleviler bildiri yayımladı. ☞
21. Doktorlar, AP Genel Başkanı Ragıp Gümüşpala'ya « Siyaseti bırak » dedi. ☞
22. 5 subay tutuklandı; Başbakan İnönü, « Endişe edilecek bir durum yok » dedi. ☞
23. İstanbul'da Deniz Kuvvetleri'ne mensup subaylar arasında tutuklamalar yapıldı. ☞
23. Ludwig Erhard Federal Almanya şansölyesi seçildi.
24. Memur sendikaları kurulması için tasarı hazırlanması kararlaştırıldı. ☞
26. Başbakan İnönü, « Ordudaki tutuklamalar maceracılarla ilgili » dedi. ☞
28. Ankara'ya gelen ABD Dışişleri Bakanı Dean Rusk, « Kalkınmanız gayretinize bağlı » dedi.
29. Millî Savunma Bakanı İlhami Sancar, tutuklanan subay sayısının 7 olduğunu açıkladı. ☞

Millet Meclisi'nde tokatlı, yumruklu kavga

8 nisan - Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi Uşak Milletvekili Ahmet Tahtakılıç'ın Millet Meclisi'ne verdiği, eski Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın tahliyesinden sonra çıkan olaylarla ilgili soru önergesi milletvekilleri arasında kavgaya neden oldu.

İçişleri Bakanı Hıfzı Oğuz Bekata, Adalet Partisi'nin gençleri komünistlikle suçladığını ve Türk Silahlı Kuvvetleri'ni küçük düşürdüğünü ileri sürdü. Adalet Partisi İstanbul Milletvekili Tahsin Demiray, partisinin lideri Ragıp Gümüşpala'yı suçlayarak, « Bu da orgeneral işte. Ama politika askerliğe uymuyor » dedi. Adalet Partisi Meclis grubu adına konuşan Balıkesir Milletvekili Gökhan Evliyaoğlu, Cumhuriyet Halk Partisi'ni orduyu tahrik etmekle suçladı. Evliyaoğlu, gençlik için de, « Sokaktaki sürüler... » deyince Millet Meclisi'nde 8 dakika süren tokatlı, yumruklu, küfürlü kavga çıktı. Meclis'teki genel görüşme 14 saat sürdü ve sabah 05.15'te « Bu buhran da demokratik imanın zaferiyle bitti » sözleriyle sona erdi. Meclis'teki konuşmalardan sonra hükümet, 13 Adalet Partili milletvekilinin dokunulmazlığının kaldırılması için çalışmalara başladı.

İçişleri Bakanı Hıfzı Oğuz Bekata.

Doktorlar, Gümüşpala'nın politikayı bırakmasını istedi

21 nisan - Adalet Partisi Genel Başkanı Ragıp Gümüşpala, 10 gün süreyle dinlenmek üzere Bolu Abant'a gitti.

Yaklaşık 10 günden beri evinde hasta yatan Gümüşpala'ya doktorlar, gürültüsüz bir yere gitmesini, politikacılardan, gazetecilerden ve siyasetten uzak durmasını tavsiye ettiler. Doktorlar, Ragıp Gümüşpala'nın heyecanlanmasının kendisi içinson derece tehlikeli olduğunu, bu nedenle de sağlığını kazanabilmek için mutlaka politikayı bırakmasını gerektiğini açıkladılar.

27 Mayıs'ın millî bayram ilan edilmesi, AP'yi karıştırdı

4 nisan - Millet Meclisi, 27 Mayıs'ın Hürriyet ve Anayasa Bayramı olmasını öngören kanun tasarısını 3 nisanda kabul etti. Meclis'teki 5 partinin sözcüleri de tasarının lehinde konuştular. Bütün partilerin lehte oylarıyla alınan bu karar Adalet Partisi'ni karıştırdı. Temsilciler Meclisi'ndeki aşırılar kanuna « beyaz oy » verilmesine büyük tepki gösterdiler. Genel Başkan Ragıp Gümüşpala bir açıklama yaparak, « Kanuna oy vermekle 27 Mayısçıları tasvip etmedik. 27 Mayıs ilkelerini kabul ettik » dedi.

Başbakan İnönü: Ordu'daki tutuklamalar maceracılarla ilgili

29 nisan - Millî Savunma Bakanı İlhami Sancar, Meclis'te tutuklanan subaylarla ilgili bilgi verdi. Bakan Sancar, bildiri dağıttıkları gerekçesiyle tutuklanan subay sayısının 7'ye yükseldiğini açıkladı.
26 nisanda, CHP Senato ve Meclis gruplarının toplantısında konuşan Başbakan İnönü, konuya açıklık getirerek, « Ordudaki tutuklamalar maceracılarla ilgili » dedi. İnönü'nün bu konuşmasında yurtdışına sürgün edilen 14 Milli Birlikçi ile 22 şubatta Ankara'da darbe girişiminde bulunanları suçladığı ve bu kişileri « zavallı maceracı » diye vasıflandırdığı iddiaları üzerine, 22 Şubat Olayları'nda rol oynayan Talat Aydemir, Dündar Seyhan ve 14'lerden Alparslan Türkeş, İnönü'ye sert cevaplar verdiler. Türkeş, kendilerinin bu olaylarla hiçbir ilgisi bulunmadığını söyleyerek, « Bu zat her zamanki ayırıcı ve bölücü tutumundan vazgeçmedi » dedi. Tutuklanan subaylar arasında Deniz Kuvvetleri'ne mensup olanlar da var.

Memur sendikaları kurulacak

24 nisan - Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Hasan Dinçer, devlet memurlarının da sendika kurabilmelerini sağlayacak bir tasarının hazırlanmakta olduğunu ve konuyla ilgili olarak Fransa Devlet Personel Dairesi eski başkanının ana hatları hazırlaması için Türkiye'ye çağrıldığını açıkladı.

Doğu'da Kürtçülük faaliyetleri

2 mayıs - Doğu illerimizde yayın yoluyla gericilik ve Kürtçülük propagandası yaptığı tespit edilen bir şebeke yakalandı. Kitap, dergi ve broşürlerin bazıları ele geçirildi. Van'da basım ve dağıtım işini yöneten bir matbaa ile bir halı mağazasının sahipleri hakkında soruşturma açıldı. Bitlis ve Bingöl'de köylülere dağıtılan *Kürt Taribi*, *Denk* ve *Reyerast* adlı dergilere el kondu.
Hakkâri'nin Uludere Köyü'nde de, Iraklı isyancı Kürt lider Molla Mustafa Barzanî adına casusluk yapan 4 kişi yakalandı.
Öte yandan gelişmelerle ilgili olarak bir açıklama yapan Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Ekrem Alican, sözü edilen bütün bu faaliyetlerin dış kaynaklı olduğunu söyledi. Turhan Feyzioğlu da, « Alacağımız tedbirler demokrasiyi demokratik yollarla korumaktan ibarettir » dedi.

İki bakan arasında İstanbul Boğazı'na köprü kavgası

1 nisan - Yılan hikâyesine dönen İstanbul Boğazı'na yapılacak köprü projesi iki bakanı birbirine düşürdü. İmar ve İskân Bakanı Fahrettin Kerim Gökay, « Yapılması mümkün » derken, Bayındırlık Bakanı İlyas Seçkin « İmkânsız » şeklinde konuşuyor.
Gökay, İtalyan şehircilik uzmanı Piccinalto'nun trafik için köprüyü şart gördüğünü belirterek, memleket ekonomisi için kendisinin de köprüyü gerekli gördüğünü söyledi. Seçkin ise parasızlığı öne sürerek köprü projesine karşı çıktı.

14 yıl başbakanlık yaptıktan sonra ülkeyi yönetmek için çok yaşlı olduğu düşüncesiyle çekilen Konrad Adenauer'in yerine Federal Almanya şansölyesi seçilen, Başbakan Yardımcısı Ludwig Erhard.

Üniversiteli gençler ile karaborsacı gençlerin görüşmesi

3 nisan - İstanbul Teknik Üniversitesi öğrencileri ile İstanbul'daki Site ve Konak sinemaları önünde karaborsada bilet satan gençler bir görüşme yaptılar.
İçlerinden seçmiş oldukları 14 kişilik bir heyet halinde İstanbul Teknik Üniversitesi'ne gelen karaborsacı gençler, üniversite öğrencilerinden kendilerine iş bulmalarını rica ederek, bu hayattan kurtulabilmek için onların yardımına başvurdular.
Karaborsacı gençlerden gelen bu talebi canı yürekten benimseyen üniversiteli gençler, bu hayata istemeyerek düşen ve hayatlarını kazanmak için başka bir yol bulamayan karaborsacılara 4 gün içinde iş bulmak için gerekli yerlere vakit kaybetmeksizin başvuracaklarını söylediler.

Alevîler bildiri yayımladı

21 nisan - Hazırlanmakta olan Diyanet İşleri Teşkilat Kanunu tasarısı dolayısıyla bir bildiri yayımlayan Alevî cemaatinin önde gelen isimleri, « Engizisyon devrinde bile bir insanın kafasının içindeki inanışa, düşünceye müdahale edilmedi » dediler. Alevîlerin tepkilerine yol açan sorun, tasarıda Alevîlerin inancını koruyacak hükümlere, bazı din adamları ve gazetelerin itiraz etmesi ve bu hükümlerin tasarıdan çıkarılmak istenmesinden kaynaklanıyor.

Kıbrıs'ta Rumlarla Türkler arasındaki çatışmalar bir türlü son bulmuyor.

1963

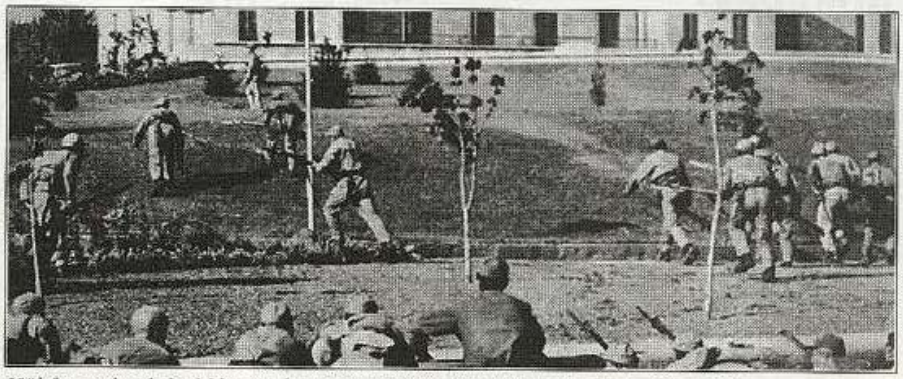
Mayıs

1. Diyanet İşleri Başkan Yardımcısı Sadettin Evrin, « Mezhep tartışmaları kesilmeli » dedi.
2. Doğu illerinde Kürtçülük propagandası yapanlar yakalandı. ☞
9. Ortak Pazar, Türkiye'ye 175 milyon dolar yardım yapmayı kararlaştırdı.
10. Başbakan İnönü, İstanbul'da subaylarla görüştü.
11. TİP Genel Başkanı Mehmet Ali Aybar'ın Adana gezisi olaylara yol açtı. ☞
13. Meclis, AP Aydın Milletvekili Reşat Ozarda'nın dokunulmazlığının kaldırılması isteğini reddetti. ☞
13. Başbakan İnönü « İhtilal olmayacak » dedi.
14. Başbakan İnönü, vaziyetin vahim olduğunu açıklayarak, « 3-4 gün içinde mühim hadiseler olabilir » dedi.
15. Başbakan İnönü, kuvvet komutanlarıyla görüştü ve istifa etmekten vazgeçti.
16. Hava Kuvvetleri'nde bazı subaylar emekliye sevk edildi.
17. 6 ilimli, AP'den geçici olarak ihraç edildi. ☞
18. AP Genel Başkanı Gümüşpala, Başbakan İnönü'yü suçladı.
21. Ankara'da darbe girişimi bastırıldı. ☞
21. Hükûmet 3 ilde sıkıyönetim ilan etti.
26. Başbakan İnönü kuvvet komutanlarıyla görüşme yaptı.
27. Hürriyet ve Anayasa Bayramı kutlandı; Başbakan İnönü, « Demokrasiyi kimse alt edemez » dedi.
28. İhtilal girişimi sırasında yaralanan Albay Fehmi Erol öldü.
31. 12 milletvekili ve senatör AP'den istifa etti.

ÖLÜM

3. Yazar Abdülhak Şinasi Hisar. ☞

Bir darbe girişimi daha

Hükûmete bağlı birlikler Türkiye Büyük Millet Meclisi etrafında tertibat alırken.

21 mayıs - Ankara'da başlayan yeni bir darbe girişimi, hükûmeti destekleyen Silahlı Kuvvetler tarafından bastırıldı. 20 mayıs gecesi saat 23.00 sıralarında harekete geçen emekli Albay Talat Aydemir'e bağlı, büyük çoğunluğunu Harbiyelilerin oluşturduğu darbeci kuvvetler şehrin Kızılay, Bakanlıklar, Sıhhiye gibi başlıca merkezlerini tuttu ve Ankara Radyoevi'ni ele geçirdi. Gece saat 00.10'da Ankara Radyosu'nda ihtilal kuvvetleri adına Talat Aydemir imzalı bir bildiri birkaç defa okundu. Bildiride, Meclis ve Senato'nun feshedildiği, hükûmetin Anayasa'yı çiğnediği, yönetime el koyan « Halaskâr Fedailer »in ülkede ekonomik ve sosyal bakımdan ilerici ve demokratik bir rejim kuracakları belirtiliyor ve ihtilalin parolasını bilmeyenlerin sokağa çıkmaması isteniyordu. Radyoda, saat 00.50'de 228. Piyade Alayı Kurmay Başkanı Ali Elverdi'nin sesi duyuldu. Albay Elverdi, bu hareketle birkaç çapulcunun kalkıştığını, ancak Silahlı Kuvvetler'in duruma hâkim olduğunu, maceracıların bertaraf edildiğini söyledi. Radyo, birkaç kere ihtilalciler ile hükûmete bağlı kuvvetler arasında el değiştirdi.

« Harbiyeli aldanmaz » parolasıyla harekete geçen darbecilere Ankara Radyosu'ndan saat 05.38'de bir uyarı yapıldı. Uyarıda kandırılmış bazı Harbiyeliler ile bir kısım askerin kışlalarına dönmemeleri halinde Hava Kuvvetleri'nin saldırıya geçeceği bildirildi. Darbe girişimi sırasında Ankara'da bazı yerlerde silahlı çatışmalar oldu. Aynı saatlerde Başbakan İnönü, gazetecilerin « Paşam ne oluyor? » şeklindeki sorularına, « Muharebe oluyor » cevabını verdi. Hareket sabaha karşı bastırıldı. Darbe girişimi sırasında Meclis önünde görev yapan Binbaşı Cafer Atilla ile 5 asker hayatlarını kaybettiler.

Darbeyi düzenleyen emekli Albay Talat Aydemir, bir akrabasının evinde polisler tarafından yakalandı. Eski Millî Birlik Komitesi üyesi Alparslan Türkeş ve 22 Şubat Olayları'na katılan bazı emekli subaylar da darbe girişimiyle ilgili olarak tutuklandılar. Hükûmet Ankara, İstanbul ve İzmir'de sıkıyönetim ilan etti. Darbecilerin yargılanmasına kısa bir süre içinde başlanması bekleniyor.

Hürriyet

Talât Aydemir ve arkadaşlarının

İHTİLÂL TEŞEBBÜSÜ

Jetler bu sabah 5.15 te Harbokulu'nun etrafını bombaladılar - Ankara'da çarpışmalar oldu

Harbiyelilerle Çankaya Köşkünü kuşatan süvariler teslim oluyor

Ankara Radyosu, tam dört defa el değiştirdi - Hükümet duruma hâkim

Abdülhak Şinasi Hisar.

Abdülhak Şinasi Hisar öldü

3 mayıs - Romancı Abdülhak Şinasi Hisar 75 yaşında İstanbul'da öldü. Küçük yaşta bir Fransız mürebbiyeden Fransızca, yalı komşuları Tevfik Fikret'ten de Türkçe dersleri alan Abdülhak Şinasi, daha lise çağlarındayken edebiyatla ilgilenmeye başladı. Birinci Dünya Savaşı sonlarında bazı dergilerde birkaç şiiri yayımlandı. 1921'de *Dergâh* dergisinde yazdığı eleştirilerle adını duyurdu. *Yarın, İleri* ve *Medeniyet* gazetelerinde de şiirleri ve eleştirileri çıktı. Cumhuriyet'ten sonra ise *Ağaç, Türk Yurdu, Ülkü* ve *Varlık* dergileriyle *Milliyet* ve *Dünya* gazetelerinde yazılar yazdı. Abdülhak Şinasi, bütün bu hazırlıklardan sonra, 1941'de roman türünde ilk ürününü verdi: « Fahim Bey ve Biz ». 1942'de CHP Roman Ödülü üçüncülüğünü kazanan bu eserin ana teması, gerçeğin görece olduğu düşüncesidir; romanın kahramanı Fahim Bey, kimine göre delinin biri, kimine göre beceriksiz ve ahlaksız, kimine göreyse saf ve iyi kalpli bir insandır.
« Çamlıca'daki Eniştemiz » (1944) ve « Ali Nizamî Bey'in Alafrangalığı ve Şeyhliği » (1952) adlı diğer eserlerinde de görüldüğü üzere Abdülhak Şinasi, kişilerini Osmanlı soyluları arasından seçmiş, eski İstanbul'un türlü özellikleri içinde onların yaşayışlarını anlatmıştır.
Hemen bütün eserlerinde Rumelihisarı, Büyükada ve Çamlıca üçgeni arasında çocukluk ve gençlik yıllarına duyduğu özlemi anlatan Abdülhak Şinasi, zaman zaman « maziperestlik » ve gericilikle suçlanmıştı. Beyin kanaması sonucu ölen yazar, Merkezefendi Mezarlığı'nda toprağa verilecek.

Yeni Türkiye Partisi'nin Van Kongresi'nde Kürtçe konuşuldu

16 mayıs - YTP'nin Van'da düzenlediği İl Kongresi'nde söz alan iki delege Kürtçe konuştu. Zor durumda kalan kongre başkanı Kürtçe konuşan hatiplerin sözlerini keserek, kürsüyü terk etmelerini sağladı.
Kongre'de konuşan YTP Van Milletvekili Müslih Göntaş, « Seçmenlerimiz CHP'yle birleşmemizi istemiyor, fakat rejimi kurtarmak için onlarla bir koalisyon kurmamız gerekiyordu » dedi.

Adalet Partisi'nden ihraçlar

17 mayıs - AP Yüksek Hakem Kurulu, Genel Merkez politikasını sert bulan ve Genel Başkan Gümüşpala'yı eleştirerek ılımlı bir politika takip edilmesini isteyen « Altılar » grubundan Manisa Senatörü Ferit Alpiskender ile Sağlık ve Sosyal Yardım eski bakanlarından Suat Seren'i partiden ihraç etti. Aynı gruptan Mualla Akarca ve Adil Ünlü 1'er yıl, Mehmet Yüceler 6 ay, Cenap Aksu da 3 ay süreyle partiden uzaklaştırıldılar.

Özarda kıl payı kurtuldu

13 mayıs - AP Aydın Milletvekili Reşat Özarda'nın, ordunun manevî şahsiyetini tahkir ettiği iddiasıyla dokunulmazlığının kaldırılması teklifi, Meclis'te 162 kabul oyuna karşılık 172 ret oyuyla onaylanmadı. CHP Genel Başkanı Inönü partisinin milletvekillerine sitemde bulunarak, Meclis'e devamsızlıklarından yakındı ve erken seçim uyarısında bulundu.

Reşat Özarda.

TİP yöneticilerinin gezisinde olaylar çıktı

11 mayıs - Türkiye İşçi Partisi Genel Başkanı Mehmet Ali Aybar ve 27 kişilik parti heyetinin Adana gezisi olaylara neden oldu. Parti binasındaki toplantıda « İşçi Marşı »nın söylenmesi Adliye Caddesi'nden geçen bazı kişilerin tepkilerine yol açtı, aleyhte gösteri yapmaya başlayan bu kişiler polis tarafından dağıtıldı.

Mehmet Ali Aybar.

1963

Haziran

1. Altı Ortak Pazar ülkesi, Türkiye'den 28 000 ton kuru üzümle 12 500 ton tütün ithal etmeyi kararlaştırdı.
1. Hava Kuvvetleri Komutanı İrfan Tansel, « Millet bizim gibi düşünüyor » dedi.
3. AP'den istifa eden 12 kişinin, milletvekilliğinden de ayrılması istendi.
4. 21 Mayıs Olayı sırasında tutuklanan 28 kişi serbest bırakıldı.
6. Tahran'da dinci lider Humeynî'nin tutuklanması üzerine gericiler ayaklandı.
6. Ulaştırma Bakanı Rıfat Öçten görevinden istifa etti.
6. AP Trabzon Milletvekili Ahmet Cemil Kara, milletvekilliğinden istifa etti.
7. 21 Mayıs Olayı Ankara sanıklarının yargılanmasına Mamak Askerî Mahkemesi'nde başlandı; 36 sanığın idamı istendi. ☞
7. Millî Eğitim Bakanı Şevket Raşit Hatipoğlu görevinden istifa etti.
8. *Yön* ve *Barış Dünyası* dergileri süresiz kapatıldı.
9. Devlet Bakanı Ali Şakir Ağanoğlu görevinden istifa etti.
9. Kuzey Irak'ta sıkıyönetim ilan edildi.
10. *Zafer* gazetesi süresiz kapatıldı.
11. Koalisyon hükûmetinin CKMP kanadından 3 bakan istifa etti. ☞
12. Kürtlerle savaş için Irak'ta seferberlik ilan edildi.
13. 1 459 Harp Okulu öğrencisinin yargılanmasına başlandı. ☞
14. Irak'ta Kürt köyleri yerle bir.
15. İstanbul'da ekmek 70 kuruş.
16. Sovyet kozmonot Valentina Tereşkova uzaya giden ilk kadın oldu.
23. SSCB, Türkiye'ye yardım teklif etti.
26. ABD Başkanı Kennedy, Berlin'deki konuşmasında « Ich bin ein Berliner » (Ben bir Berlinliyim) dedi.

ÖLÜM

3. Şair Nâzım Hikmet. ☞

21 Mayıs sanıklarından 36'sı için idam talebi

Emekli Albay Talat Aydemir duruşmada.

14 haziran - 21 mayıs ihtilal girişimi sanıklarının yargılanmasına 7 haziranda Mamak'ta, Ankara 1 No'lu Sıkıyönetim Mahkemesi'nde başlandı. İddianameyi okuyan savcı, emekli Albay Talat Aydemir'in « çengel usulü » teşkilatlandığını, 14'lerden Alparslan Türkeş'in ayrı bir teşkilat kurduğunu, 11 havacının da başka bir cunta oluşturduğunu, grupların liderlik yüzünden anlaşamadıklarını iddia etti ve 36 sanığın idamını istedi.

10 haziradaki duruşmada sanıklar, Kemalizm prensiplerine bağlı olduklarını ve son olaylardan cesaret aldıklarını söylediler. 12 haziradaki duruşmada Talat Aydemir, reddi hâkim talebinde bulundu.

Öte yandan, 21 Mayıs sanığı 1 459 Harbiyelinin yargılanmasına Ankara 2 No'lu Sıkıyönetim Mahkemesi'nde başlandı. 13 haziranda Harp Okulu sinema salonunda yapılan ilk duruşmada sanık öğrencilerin 5-15 yıl hapsi istendi. Sanıklardan biri olay günü için, « Hareket tamamen gayri şuurî idi » dedi.

14 haziranda sorgusu yapılan emekli Albay Alparslan Türkeş, « En kötü hukuk nizamı en iyi ihtilal nizamından daha iyidir » diyerek, ihtilal söylentilerini duyar duymaz hemen ilgililere ihbarda bulunduğunu söyledi. Eski Millî Birlik Komitesi üyesi Muzaffer Özdağ da tecrübelerinden sonra yeni bir ihtilali tasvip etmediğini söyledi.

Profumo skandalı

10 haziran - İngiltere Savunma Bakanı John Profumo, Sovyet diplomatlarla ilişkisi olan Christine Keeler isimli bir mankenle aşk yaşadığı ortaya çıkınca 5 haziranda istifa etti. Büyük yankı uyandıran istifayı İngiliz basını « tarihin en ahlaksız istifası » olarak nitelendirdi. John Profumo Christine Keeler'le Londra'daki Sovyet Büyükelçiliği'nde, İngiltere'nin ünlü doktorlarından Stephen Ward aracılığıyla tanıştığını açıkladı. Profumo, 22 martta İngiliz parlamentosunda yaptığı açıklamada, Keeler'le suç teşkil edecek herhangi bir şahsî ilişkisi olmadığını açıklamıştı. Scotland Yard, Profuma ile Keeler'i tanıştıran doktor Ward'ı 9 haziranda tutukladı. Doktor Stephen Ward, Profumo'yu, Sovyet Deniz Ataşesi yardımcısı Yarbay Yevgeni Ivanov'la da tanıştırdığını söyledi. İngiltere Başbakanı Harold MacMillan 10 haziranda Profumo skandalı hakkında soruşturma açılmasını emretti.

Christine Keeler.

Nazım Hikmet son eşi Vera'yla.

Nâzım Hikmet öldü

3 haziran - Şair Nâzım Hikmet Ran geçirdiği bir kalp krizi sonucu, 61 yaşında Sovyetler Birliği'nin başkenti Moskova'da öldü.

İlk şiirlerini dedesi Mevlevî şair Nâzım Paşa'nın etkisiyle kaleme almış olan Nâzım Hikmet, İstanbul'un işgal altında olduğu günlerde vatan sevgisini yansıtan direniş şiirleri yazdı; « Gençlik » adlı şiirinde gençleri ülkenin kurtuluşu için savaşmaya çağırarak millî mücadeleye destek verdi. Daha sonra arkadaşı Vâlâ Nurettin'le birlikte eğitim için Moskova'ya giden Nâzım Hikmet, Doğu Emekçileri Komünist Üniversitesi'nde siyasal bilimler ve iktisat okudu.

1925 yılında yurda dönüşünden itibaren, Marksist görüşü savunan eylemleri ve eserleriyle ün kazandı. *Aydınlık* dergisinde çıkan şiirleri ve yazıları yüzünden kovuşturmaya uğrayınca yeniden Moskova'ya gitti; gıyabında yargılanarak 15 yıla hüküm giydi, ancak Cumhuriyet'in 5. yıldönümü dolayısıyla ilan edilen aftan yararlandı ve yurda döndü.

1938 yılında ordu ve donanmayı isyana teşvik suçundan yargılanarak 28 yıl 4 ay hapse mahkûm edilen Nâzım Hikmet, aynı yıl bir başka davada gene askerî isyana teşvik suçundan 20 yıl daha hapse mahkûm oldu, iki cezası birleştirilince 35 yıl tutuyordu. 1950 yılında kabul edilen genel afla, 12 yıl 7 ay sonra özgürlüğüne kavuştu. Ancak hayatının tehlikede olduğu gerekçesiyle yurtdışına kaçtı, bu yüzden de Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığından çıkarıldı (1951).

Nazmın bilinen kalıplarını parçalayan Nâzım Hikmet, Türk şiirinde gerçek bir devrim yaparak, Türkçe'nin zengin ses özelliklerine büyük uyum sağlayan serbest nazma geçti. Rus gelenekçilerden konstrüktivistlere, halk ve divan edebiyatlarına kadar, eski yeni şiir akımlarından, biçimlerden ve tekniklerden yararlanarak kendi şiirinin dokusunu ustaca ördü. İdeolojik bir şiirden yola çıkmıştı, ama yaşadıkları onu insanî alana yöneltti. « Memleketimden İnsan Manzaraları » adını verdiği anıtsal eseri, Türkiye'nin belirli bir tarih dönemindeki toplumsal haritası niteliğindedir.

3 CKMP'li bakan istifa etti

11 haziran - Koalisyon hükûmetinin Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi kanadından Adalet Bakanı Abdülhak Kemal Yörük, Ticaret Bakanı Muhlis Ete ve Basın-Yayın ve Turizm Bakanı Celal Karasapan, görevlerinden istifa ettiklerini açıkladılar.

Abdülhak Kemal Yörük yeniden Adalet bakanlığına getirilirken, Muhlis Ete'nin istifasıyla boşalan Ticaret bakanlığına gene aynı partiden İstanbul Milletvekili Ahmet Oğuz, Celal Karasapan'dan boşalan Basın-Yayın ve Turizm bakanlığına ise Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi Elazığ Milletvekili Nurettin Ardıçoğlu atandı

12 Kürtçü tutuklandı

28 haziran - Meclis'te bir konuşma yapan İçişleri Bakanı Hıfzı Oğuz Bekata, 12 Kürtçü komünistin tutuklandığını açıkladı. Ülkede Türk-Kürt ayrımı yaratmak isteyenlere dikkat çeken Bekata, huzuru bozmak ve karışıklık çıkarmak isteyen bazı devletlerin de bu yolda çalıştıklarını söyledi. Bakan Bekata, Doğan Kılıç ile Musa Anter'in gizli bir Kürt cemiyeti kurmak için hazırlık yaptıklarını da açıkladı.

Kürt devleti haritası ile bayrağını taşıyan broşürleri dağıtan ve gizli olarak örgütlenen sanıklar arasında şu isimler yer alıyor: Ziya Şeref Hanoğlu, Sait Elçi, Musa Anter, Doğan Kılıç, Mehmet Serhat, Yaşar Kaya, Edip Karahan, Enver Aytekin, Enver Ali Anagür, İbrahim Mahidir.

Irak sınırı kapatıldı

20 haziran - Türkiye, kendisini de tehdit eden Kürt-Irak çatışması nedeniyle dün Irak sınırını kapattı. Irak'ta Kürtlere karşı büyük bir savaş başlatıldı. 626 ölü veren isyancı Kürtler Türkiye'ye kaçma girişiminde bulundular.

Ortak Pazar ve Türkiye

20 haziran - Türkiye ile Ortak Pazar arasında devam eden görüşmeler anlaşmayla sonuçlandı. Ortaklık antlaşması, 5-9 yıllık hazırlık devresiyle bir intikal devresini ve nihaî devreyi içeriyor.

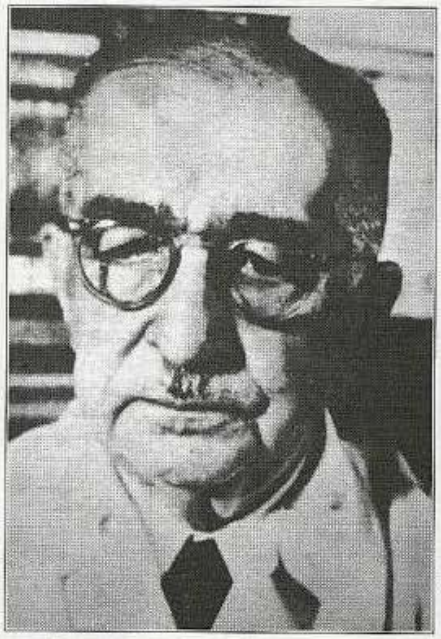
1963

Temmuz

2. Hükûmet kiraların maliyete göre belirlenmesini kararlaştırdı.
5. Gümrükte bekletilen mal ve otomobillerin çekilmesine izin verildi.
5. Müebbet hapis firarisi DP'li Reşat Akşemsettinoğlu, Almanya'dan sınır dışı edildi.
6. CHP milletvekilleri Avni Doğan, Celal Sungur ve Kenan Esengin partiden ihraç talebiyle Haysiyet Divanı'na verildi.
6. Eski Ticaret Bakanı Mehmet Baydur'un arpa yolsuzluğundan yargılanmasına başlandı.
8. 21 Mayıs Olayı sanığı 12 kişi tahliye edildi.
10. SSCB, Irak'taki Kürt isyanıyla ilgili olarak aralarında Türkiye'nin de bulunduğu CENTO ülkelerine bir nota verdi. ☞
14. Fransa Başbakanı Georges Pompidou Ankara'ya geldi.
16. Fransa, konsorsiyum çerçevesinde Türkiye'ye vereceği yardımı artırdı.
17. AP'li 2 milletvekili Meclis'te dövüştü.
18. YTP Edirne Milletvekili Talat Asal partisinden istifa etti.
21. AP Genel Başkanı Ragıp Gümüşpala, « İktidara millî iradeyi öğreteceğiz » dedi.
23. 21 Mayıs Olayı davasında savcı 28 sanığın idamını istedi. ☞
25. Nükleer denemeleri yasaklayan antlaşma Moskova'da imzalandı.
26. Üsküp'te deprem; 1 000 kişi öldü. ☞
30. YTP Genel Başkanı Ekrem Alican Başbakan İnönü'ye postayla muhtıra gönderdi.

ÖLÜM

11. Doktor, yönetici ve siyaset adamı Tevfik Salim Sağlam. ☞

Tevfik Salim Sağlam.

Tevfik Sağlam öldü

11 temmuz - Türkiye'de veremle savaşın öncüsü olan ünlü hekim Tevfik Salim Sağlam, 82 yaşında İstanbul'da öldü. 1903'te Askerî Tıbbiye'yi bitirdikten sonra, Balkan ve Birinci Dünya savaşlarında çeşitli görevlerde bulunan Tevfik Sağlam, 1919'da Gülhane Hastanesi'nin başhekimliğine atandı. Sıtma Savaş Komisyonu üyeliği yaptı; 1926'da profesörlüğe yükseldi. 1927 yılında Verem Savaş Derneği'ni kuran Tevfik Salim Paşa, bu suretle veremle mücadele çalışmalarını da başlatmış oldu. 1933'teki üniversite reformu sırasında ordinaryüs profesörlüğe getirildi. 1943-1946 arasında İstanbul Üniversitesi rektörlüğünü yürüttü. Bundan sonra veremle savaş çalışmalarına ağırlık vererek İstanbul'un pek çok semtinde dispanserler açtı; Erenköy Sanatoryumu'nu, Türkiye Ulusal Verem Savaş Derneği'ni kurdu (1948). Yurt sathında birçok il ve ilçede verem dispanserlerinin açılmasını sağladı; köylere gezici röntgen ve tarama ekipleri göndererek etkili çalışmalarda bulunan Sağlam, Ulusal Verem Savaş Derneği'nin başkanıydı.

Sovyetler'den CENTO'ya nota

10 temmuz - SSCB, Irak'taki Kürt isyanının bastırılmasında Irak hükûmetine yardımcı olduklan gerekçesiyle aralarında Türkiye'nin de bulunduğu CENTO üyesi devletlere bir nota verdi. Nota, SSCB Dışişleri Bakanı Gromiko tarafından İran, Irak ve Türkiye büyükelçiliklerine aynı gün verildi. Ankara'daki siyasî çevreler, Başbakan İnönü ile ABD Büyükelçisi Raymond Hare arasında yapılan görüşmede bu notanın ele alındığını belirttiler. Dışişleri Bakanlığı yetkilileri, Sovyet iddialarının asılsız olduğunu söylediler.

Arpa yolsuzluğu davasında yargılanan eski Ticaret Bakanı Mehmet Baydur.

21 Mayıs davasına devam edildi

23 temmuz - 21 Mayıs darbe girişiminin içinde yer alan sanıkların duruşmasına şahit olarak katılan Genelkurmay İkinci Başkanı Memduh Tağmaç, « Devleti içte ve dışta korumakla görevliyiz » dedi. 3 temmuzdaki duruşmada emekli Albay Fuat Uluç da, « Alparslan Türkeş olay gecesi bir ihtilal olacağını, bunu ilgililere bildirmemi benden telefonla istedi » şeklinde konuştu.

8 temmuzdaki duruşmada sanıklardan Fethi Gürcan, ihtilal girişiminde bulunan kişileri tek tek açıkladı ve harekâtın aylarca önceden planlandığını söyledi. Bu duruşmada sanıklardan 12'si tahliye edildi.

12 temmuzdaki duruşmada Genelkurmay Başkanı Cevdet Sunay'ın eşi şahit olarak dinlendi. Bayan Sunay, 21 mayıs gecesi üç Harp Okulu öğrencisinin evlerine gelerek arama yaptıklarını, ancak bu kişileri şimdi sanıklar arasında teşhis edemediğini belirtti.

23 temmuzdaki duruşmada 120 sayfalık iddianame okundu. Savcı, eğer ihtilal girişimi başarı kazansaydı iktidarın eski Milli Birlik Komitesi üyesi 14'lerin kuracağı partiye teslim edileceğini ileri sürdü ve sanıklardan 28'inin idamını talep etti.

Üsküp'te deprem

26 temmuz - Yugoslavya'ya bağlı Makedonya Federal Cumhuriyeti'nin başkenti Üsküp'te sabaha karşı saat 05.15'te meydana gelen deprem 1 000'den fazla kişinin ölümüne neden oldu. Şehirdeki binaların yarısından çoğu yıkıldı, tarihî Türk eserleri yerle bir oldu. Ölü bir şehir halini alan Üsküp'te 100 000'den fazla insan sokakta kaldı.

1963

Bir ziyaret için Ankara'ya gelen Fransa Başbakanı Georges Pompidou.

Ortak Pazar sanayimizi öldürmez

1 temmuz - Brüksel'deki Ortak Pazar görüşmelerine katılan Dışişleri Bakanlığı yetkilileri, Ortak Pazar'a girdiğimizde ihracatımızın yüzde 85'inin bu topluluğa üye ülkelere yapılacağını açıkladı. Uzmanlar adına konuşan Kâmuran Gürün, « Türkiye'deki sanayinin Ortak Pazar'a girdiğimiz gün öleceğini zannetmek yanlış » dedi.

Ağustos

3. Bakanlar ile komutanlar, Genelkurmay'da 7 saat süren bir toplantı yaptı.
5. ABD, İngiltere ve SSCB Moskova'da, nükleer denemelerin yasaklanmasını öngören antlaşmayı imzaladı.
8. YTP'nin Başbakan İnönü'ye verdiği muhtıranın içeriği açıklandı; muhtırada CHP'nin « tek başına iktidarmış gibi davrandığı » ileri sürüldü.
9. CKMP toprak reformu istedi.
9. Ege Bölgesi'nde çocuk felci vakaları arttı.
11. Başbakan İnönü, İstanbul ve Ankara şoförlerinin şikâyetlerini dinledi.
11. Türkiye, SSCB notasına cevap verdi; SSCB'nin diğer ülkelerin içişlerine karışmaması istendi.
13. YTP, Başbakan İnönü'ye verilen muhtıranın dikkate alınmaması üzerine, koalisyondan çekilmeyi görüştü.
14. Gizli bir Kürt teşkilatı ortaya çıkarıldı. ☞
14. Koalisyon anlaşmazlığına Cemal Gürsel müdahale etti.
16. Koalisyon partilerinin liderleri Cumhurbaşkanı Gürsel'in başkanlığında Çankaya Köşkü'nde toplandı. ☞
17. 21 Mayıs Olayı sanıklarının savunmaları tamamlandı.
18. Eski İran Kraliçesi Süreyya İstanbul'a geldi; geceyi karakolda geçirdi. ☞
18. Koalisyon ortakları anlaştı.
19. Meclis, Ankara, İstanbul ve İzmir'de sıkıyönetimin 2 ay uzatılmasına karar verdi.
20. AP bir bildiri yayımlayıp partizan idareden yakındı. ☞
22. Başbakan İnönü, 21 Mayıs Olayı sanıkları lehinde tahriklerde bulunan 20 kişinin tutuklandığını açıkladı.
23. Koalisyon anlaşmazlığı sona erdi; ek protokol imzalandı. ☞
27. ABD'den alınacak 33 lokomotifle ilgili Meclis soruşturması açıldı.
28. 3 milletvekili YTP'den istifa etti. ☞

YTP'den üç milletvekili istifa etti

29 ağustos - YTP Kastamonu milletvekilleri Zeki Oktay ve Sabri Keskin ile daha önce AP'den YTP'ye geçen Antalya Milletvekili Nihat Su 28 ağustosta partiden istifa ettiler.
29 ağustosta yapılan Meclis grubu toplantısında bir konuşma yapan Genel Başkan Ekrem Alican, görevinden ayrılmak istediğini belirterek, bazı arkadaşlarının kendisini arkadan vurmaya çalıştıklarını ileri sürdü. Alican, istifasıyla ilgili karar için serbest bırakılmayı isterken, YTP'nin koalisyon ortağı olarak kalmasını arzuladığını da belirtti.
Bir süre önce Başbakan İnönü'ye postayla bir muhtıra gönderen Alican, CHP'nin tek başına hükûmetmiş gibi hareket ettiğinden şikâyetçi olmuş ve İçişleri Bakanı Hıfzı Oğuz Bekata'nın görevinden alınmasını istemişti. Koalisyondaki anlaşmazlığı gidermek için Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel, 16 ağustosta koalisyon liderleriyle Çankaya'da bir toplantı yapmış ve partiler koalisyonun devamında anlaşmışlardı. 23 ağustosta Çankaya Köşkü'nde koalisyon ek protokolünü imzalayan partiler, CKMP'nin « orta yol » teklifini kabul etmişlerdi.

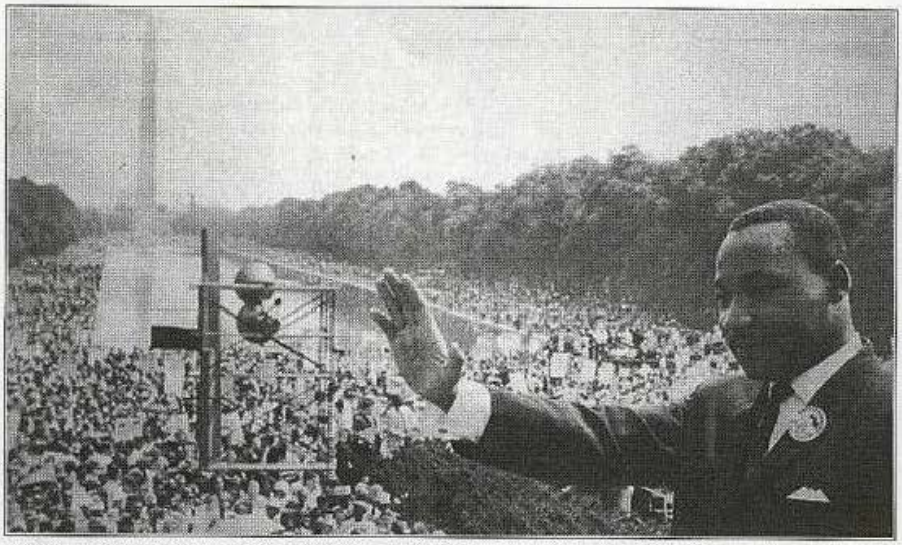
Koalisyonun bozulmaması için müdahale eden Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel.

1963

Kürtçülük yapan 8 kişi yakalandı

14 ağustos - Kürtçülük faaliyetinin yurtdışındaki bağlantılarıyla ilgili bazı belgeler, İçişleri Bakan Vekili Orhan Öztrak tarafından kamuoyuna açıklandı.
Milli Emniyet'in ortaya çıkardığına göre, Türkiye'deki çeşitli üniversitelerde okuyan Irak ve İranlı öğrenciler Kürt Talebe Cemiyeti adı altında gizli bir teşkilat kurdular. Söz konusu gizli cemiyet mensuplarından 19'u Irak, 2'si İran uyruklu.
Cemiyet, Türkiye'deki Kürtler arasında kendilerine katılacak elemanlar temin etmek, açık ve gizli propagandalar yapmak için teşkilatlandırıldı. Teşkilat üyelerinden bazıları Avrupa'daki Kürt talebe kongrelerine Türkiye'yi temsilen katıldılar.
Bakan Vekili Orhan Öztrak, Kürt Talebe Cemiyeti isimli gizli grubun 8 üyesinin Türkiye'de tutuklanmış olduğunu da açıkladıktan sonra sözlerine şöyle devam etti: « Türkiye'mize ayırıcı ve yıkıcı muzır cereyanlar ithal malı olarak dışardan gelmektedir. Türkiye'miz doğusu, batısı, kuzeyi ve güneyiyle aynı ırk ve kandan olan, birlik ve beraberlik içinde yaşamaya kararlı fedakâr ve vatansever insanların yuvasıdır ».

200 000 kişi Washington'a yürüdü

Martin Luther King: « Bir hayalim var. Eski kölelerin oğullarıyla, eski köle sahiplerinin oğullarının kardeşlik masasında yan yana oturması. »

28 ağustos - ABD'de tarihî yürüyüş: çoğunluğu zenci 200 000'den fazla insan, ırk ayrımına son verilmesi talebiyle Washington'da yürüdü.
Aralarında Marlon Brando, Burt Lancaster, Judy Garland ve Bob Dylan gibi dünyaca ünlü sanatçıların da bulunduğu binlerce kişi, kol kola, omuz omuza yürüyerek Lincoln Anıtı'nın altında toplandı.
Burada, medenî haklar hareketinin öncüsü Martin Luther King ve diğer zenci önderler, siyah kitleler adına beyaz Amerikalıların vicdanına seslenen konuşmalar yaptılar.
Martin Luther King konuşmasında, « Bir hayalim var. Amerikan rüyasıyla bütünleşen bir hayal. Her insan eşit olarak doğduğuna göre, bir gün bu gerçeğe bizler de sahip olacağız » dedi.

Kraliçe Süreyya karakolluk oldu

18 ağustos - İran Şahı Rıza Pehlevî'nin boşandığı ikinci eşi, eski İran Kraliçesi Süreyya, bir süredir Topkapı filminin çekimleri için İstanbul'da olan sevgilisi ünlü Avusturyalı aktör Maximilian Schell'le buluşmak üzere İstanbul'a geldi.
Ancak sevgilisi Maximilian Schell'in, fotoğraflarını çekmek isteyen foto muhabirini yumruklaması yüzünden, Kraliçe geceyi Arnavutköy Karakolu'nda geçirerek tanıklık etmek zorunda kaldı.

Adalet Partisi partizanlıktan şikâyetçi

20 ağustos - Dört günden beri toplantı halinde bulunan Adalet Partisi Temsilciler Meclisi, çalışmalarını tamamlayarak bir bildiri yayımladı.
Yayımlanan bildiride, partizan idarenin hemen her sahada şiddetini artırarak devam etmekte olduğunun tespit edildiği ve Adalet Partisi'nin bu durumdan sort derece şikâyetçi olduğu açıklandı.

Eylül

1. YTP Genel Sekreteri Nurettin Ertürk görevinden istifa etti.
4. İstanbul Boğazı'nda kaza; yalıya giren bir Sovyet şilebi 3 kişinin ölümüne neden oldu. ☞
5. 21 Mayıs Olayı sanıklarından 7 kişi idam cezasına çarptırıldı; toplam 106 sanık çeşitli cezalara mahkûm oldu. ☞
8. Kıbrıs Cumhurbaşkanı Makarios, Doğu Bloku ülkelerinden yardım istedi.
9. AP Genel Başkanı Ragıp Gümüşpala, İstanbul'da kalp krizi geçirdi. ☞
11. 21 Mayıs Olayı'na katılmakla suçlanan Harp Okulu öğrencilerinden 166'sı çeşitli hapis cezalarına mahkûm oldu, 1 293 öğrenci beraat etti. ☞
12. Ortak Pazar Antlaşması Ankara'da imzalandı.
14. Müebbet hapse mahkûm eski DP Tekirdağ Milletvekili Zeki Erataman Haydarpaşa Numune Hastanesi'nden firar etti.
17. Cezaevi firarisi eski DP Tekirdağ Milletvekili Zeki Erataman'ın Yunanistan'a iltica ettiği açıklandı.
18. Ege ve Marmara'da deprem; İstanbul'da 1 kişi öldü.
20. YTP, İçişleri Bakanı Hıfzı Oğuz Bekata için Meclis'te genel görüşme istedi. ☞
22. 150 000 kişinin yaşadığı Taşlıtarla, törenle Gaziosmanpaşa İlçesi oldu.
25. Başbakan İsmet İnönü 80. yaşına Trakya'daki NATO tatbikatında girdi.
27. 33 dizel lokomotifin ihalesinde yolsuzluk; Meclis soruşturması açılması istendi.
29. Çalışma Bakanı Bülent Ecevit, İşçi Sigortaları Kurumu'ndaki yolsuzluklar için soruşturma açtırdı.
30. Başbakan İnönü, gençlere gereken ilginin gösterilmediğini söyledi.
30. Irak'ta Kürt devleti kurmak isteyen Molla Mustafa Barzanî kuvvetleri bozguna uğratıldı. ☞

21 Mayıs davasında karar: 7 idam

5 eylül - Mamak'taki Ankara 1 No'lu Sıkıyönetim Mahkemesi, yaklaşık 4 aydır devam etmekte olan 21 Mayıs Olayı davasında kararı açıkladı.
Açık olarak yapılan duruşmada okunan kararda Talat Aydemir, Fethi Gürcan, Erol Dinçer, İlhan Baş, Cevat Kırca, Osman Deniz ve Ahmet Gücal için idam cezası verildi. 29 sanık müebbet hapse mahkûm oldu, 45 sanık beraat etti. Mahkûm olan toplam sanık sayısı ise 106. Millî Birlik Komitesi üyelerinden 14'ler, başta Alparslan Türkeş olmak üzere beraat etti. Hâkim, dört bölümden oluşan ve toplam 239 sayfa tutan kararın ancak 4,5 sayfa tutan giriş kısmını okudu. Kararda, « Esefle kaydetmek gerekir ki, emekliye sevk edilen Talat Aydemir, bir kısım arkadaşlarıyla gizli cemiyet karakteriyle faaliyetlerine devam etti ve Türk Silahlı Kuvvetleri teşkilatına el atmaktan vazgeçmedi. Tertiplerle Harp Okulu'nu ele geçiren, orayı karargâh olarak kullanan ve öğrencileri emellerine alet eden Aydemir'in bu hareketi asla tasvip edilmedi » denildi.

7 sanığın idam hükmü giydiği 21 Mayıs davasında Talat Aydemir (sol başta) ve arkadaşları.

166 Harp Okulu öğrencisi mahkûm oldu

11 eylül - Ankara 2 no'lu Sıkıyönetim Mahkemesi, 21 Mayıs Olayı'na katılan 1 459 Harbiyeli sanık hakkındaki kararını okudu. Sanıklardan 75'i 4'er yıl 2'şer ay, 91'i de 3'er ay hapse mahkûm oldular. 1 293 sanık beraat etti.
Sanıkların askerî disiplinle bağdaşmayacak şekilde hareket ettikleri için cezaya çarptırıldıkları açıklandı. Başlıca beraat sebebi delil yetersizliği oldu. Mahkeme, « Subay olmalarına 3 ay gibi kısa bir zaman kalmasına rağmen bilerek veya bilmeyerek ihtilalcilere hizmet eden bu sanıklar, ordunun temeli olan disiplini büyük ölçüde sarsmış ve subay olma niteliğinden yoksun bulundukları kanaatine varmıştır. » diyerek öğrencilerin okulla ilişkilerinin kesilmesi doğrultusunda görüş bildirdi.

Gümüşpala rahatsızlandı

9 eylül - AP Genel Başkanı Ragıp Gümüşpala, İstanbul'da kaldığı Lido Oteli'nde kalp krizi geçirdi. Doktorlar, Gümüşpala'ya kesin istirahat tavsiye ettiler.

Tanker yalıya girdi

4 eylül - Küba'ya buğday götüren 5 500 tonluk Arhangelsk adlı bir Sovyet şilebi, İstanbul Boğazı'ndan geçerken yoğun sis nedeniyle Baltalimanı'ndaki tarihî Hasib Paşa Yalısı'na çarptı. Yalıda oturan 21 kişiden 3'ü öldü; 13 kişi yaralandı. Geminin kaptanı tutuklandı.

YTP, İçişleri Bakanı için Meclis soruşturması istedi

20 eylül - Yeni Türkiye Partisi, Millet Meclisi'ne verdiği bir önergeyle, Cumhuriyet Halk Partili İçişleri Bakanı Hıfzı Oğuz Bekata hakkında partizanlık yaptığı gerekçesiyle Meclis soruşturması açılmasını istedi.
Öte yandan, Ankara'da yapılan Yeni Türkiye Partisi il başkanları toplantısında Genel Başkan Ekrem Alican, « korkaklıkla » suçlandı. Profesör Aydın Yalçın'ın eleştirilerine cevap veren Alican, « Kolay yollar memleketi 27 Mayıs'a götürür » dedi. Alican, « Bizim için esas olan parti değil vatan, partili değil vatandaştır » dedi.

Barzanî bozguna uğratıldı

30 eylül - Kürt devleti kurmak isteyen Molla Mustafa Barzanî'ye bağlı kuvvetler, Zaho'da Irak Hava Kuvvetleri'nin bombardımanı sonucu büyük bir yenilgiye uğradı. Aç kalan Kürtler dağlardaki mağaralara çekildiler ve aşiretlerden hayvan hırsızlığına başladılar.

Başbakan İsmet İnönü 80. yaşına, 25 eylül günü Trakya'da devam eden NATO tatbikatında girdi.

1963

Ekim

1. CHP'li İçişleri Bakanı Hıfzı Oğuz Bekata, YTP'li Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Yusuf Azizoğlu'yu Kürtçüleri korumakla suçladı. ☞
2. İçişleri Bakanı Bekata'nın açıklaması koalisyonu sarstı. ☞
3. Başbakan İnönü, İçişleri Bakanı Bekata'yı savundu. ☞
4. Koalisyondaki anlaşmazlık giderildi; İçişleri Bakanı Bekata görevinden istifa etti. ☞
4. İstanbul Boğazı'nda kaza; İtalyan ve Romen şilepleri çarpıştı, İtalyan şilebi battı.
5. Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Yusuf Azizoğlu için Meclis soruşturması açılması istendi.
5. Eski Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Ankara'dan Kayseri Devlet Hastanesi'ne nakledildi.
6. Cumhurbaşkanı Gürsel, Bekata-Azizoğlu anlaşmazlığına el koydu.
6. ABD Başkanı'nın eşi Jacqueline Kennedy İstanbul'a geldi.
7. MP Genel Başkanı Bölükbaşı intihara kalkıştı. ☞
8. Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Azizoğlu eski İçişleri Bakanı Bekata'yı suçladı. ☞
9. Kuzey İtalya'da, Piave üzerindeki Vaiont Barajı çöktü, 2 118 kişi öldü.
13. Partiler, il genel meclisi ve belediye meclisi seçimleri için adaylarını belirlediler.
15. Meclis, Azizoğlu hakkında açılması istenen soruşturma teklifini reddetti.
17. Ankara, İstanbul ve İzmir'de sıkıyönetim iki ay uzatıldı.
18. İçişleri bakanlığına İlyas Seçkin, Bayındırlık bakanlığına Arif Hikmet Onat getirildi. ☞
25. Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Yusuf Azizoğlu istifa etti.
30. İlk seçim mitingini İstanbul'da Millet Partisi yaptı.
31. Askerî Yargıtay 21 Mayıs Olayı davasında idama mahkûm olan 7 sanıktan 4'ünün idamını onayladı. ☞

ÖLÜM

26. Tiyatro sanatçısı Behzat Butak. ☞
31. Müzik adamı Mesut Cemil. ☞

21 Mayıs davasında 7 idamdan 4'üne onay

31 ekim - Askerî Yargıtay, 21 Mayıs Olayı'na katıldıkları gerekçesiyle, Ankara 1 No'lu Sıkıyönetim Mahkemesi tarafından, 7 haziranda başlayıp 5 eylül günü tamamlanan mahkemesi sonucu idam cezasına çarptırılan 7 sanıktan 4'ünün cezasını onayladı. Bu durumda Talat Aydemir, Fethi Gürcan, Erol Dinçer ve Osman Deniz hakkındaki idam kararları onaylanmış oluyor. Buna karşılık Askerî Yargıtay, İlhan Baş, Cevat Kırca ve Ahmet Gücal hakkındaki idam kararlarını bozdu.

Yargıtay ayrıca, 29'u müebbet hapis olmak üzere çeşitli cezalara çarptırılan 106 kişi hakkındaki mahkûmiyet kararlarının 51'ini onayladı, 51'ini de bozdu, 4 karar itiraz olmadığı için kesinleşti.

Kısa bir ziyaret için İstanbul'a gelen Amerika Birleşik Devletleri Başkanı'nın eşi Jacqueline Kennedy şehrin tarihî zenginlikleriyle çok ilgilendi.

Fenerbahçeli Lefter'e altın madalya

31 ekim - 50. defa millî formayı giyen Fenerbahçeli ünlü futbolcu Lefter Küçükandonyadis'e Şeref Madalyası verildi. Lefter bu madalyayı alan ilk Türk futbolcusu oldu. Türkiye-Romanya millî maçından önce Ankara 19 Mayıs Stadı'nda yapılan madalya töreninde millî futbolcuya bir de kupa verildi.

Millî futbolcu Lefter Küçükandonyadis.

Behzat Butak öldü

26 ekim - Tiyatro sanatçısı Behzat Hâki Butak 72 yaşında İstanbul'da öldü. Muhsin Ertuğrul ve Raşit Rıza Samako'yla tanıştıktan sonra tiyatroya merak saran Behzat Hâki, bir ortaoyununda « kavuklu arkası » olarak ilk defa sahneye çıktı (1908). Burhaneddin (Tepsi) Tiyatrosu'nda profesyonel oldu ve 1908-1914 yılları arasında çeşitli topluluklarda çalıştı. 1914 yılında Darülbedayi'ye girdiyse de Birinci Dünya Savaşı'nın çıkması üzerine gönüllü olarak askere gitti. 1918 yılında yeniden Darülbedayi'ye dönen Behzat Hâki, « Kayseri Gülleri » adlı oyundaki Boğos Ağa rolüyle birdenbire parladı.

Butak çok kısa bir sürede çok farklı karakterleri arka arkaya aynı yetkinlikle canlandıran bir oyuncuydu. Türk sinemasının da ilk oyuncularından olan Butak, Darülbedayi'de sahneye çıkmaya devam ediyordu.

Bölükbaşı, Gülhane Askerî Hastanesi'ndeki odasında karısı ve çocuklarıyla.

Bölükbaşı intihara teşebbüs etti

7 ekim - Millet Partisi Genel Başkanı Osman Bölükbaşı, bir defada 30 tane uyku hapı içerek intihara teşebbüs etti.

Gece 00.30'da yakınları tarafından koma halinde Gülhane Askerî Hastanesi'ne kaldırılan Osman Bölükbaşı, doktorların sabaha kadar süren yoğun çabaları sonunda saat 10.55'te komadan çıktı.

Koalisyonda Bekata-Azizoğlu krizi

25 ekim - CHP Senato ve Meclis grupları, CHP'li İçişleri Bakanı Hıfzı Oğuz Bekata hakkındaki gensoru önerisine karşı çıktı. 1 ekimdeki toplantıda Bakan Bekata, YTP'li Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Yusuf Azizoğlu'yu « Kürtçülük ceryanlarıyla tehlikeli alakalar kurmakla », 27 Mayıs Devrimi'ne karşı olmakla ve Yassıada mahkûmlarına özel muamele yapmakla suçladı. Azizoğlu da Bekata'yı şantaj yapmakla suçladı. Karşılıklı suçlamaların koalisyonu sarsması üzerine, parti temsilcileri 3 ekimde bir araya geldiler. Başbakan İnönü, Bekata'nın istifasını kabul etmeyeceğini açıklayınca YTP ile CKMP'li bakanlar kabine toplantılarına katılmayacaklarını belirttiler. 4 ekimde, Bekata görevinden istifa etti. Cumhurbaşkanı Gürsel, 6 ekimde iki bakan arasındaki çekişmeye el koydu. 8 ekimde Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Yusuf Azizoğlu, Bekata hakkında Meclis soruşturması açılmasını istedi. 18 ekimde İçişleri bakanlığına CHP Ankara Milletvekili ve Bayındırlık Bakanı İlyas Seçkin getirildi. Aynı gün Bekata, Azizoğlu için yeni iddialar ortaya attı. 23 ekimde Azizoğlu temize çıkabilmek için hakkında Meclis soruşturması açılmasını istedi. Ertesi gün Meclis'te her iki bakan hakkında soruşturma açılmasına karar verildi. Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Azizoğlu, 25 ekimde YTP Meclis grubunda yaptığı açıklamada istifa ettiğini açıkladı.

Mesut Cemil öldü

31 ekim - Koro şefi, tambur ve viyolonsel sanatçısı Mesut Cemil, 61 yaşında İstanbul'da öldü. Tamburî Cemil Bey'in oğlu olan Mesut Cemil, Kadı Fuad Efendi'den tambur öğrendi; Şerif Muhiddin Targan'dan viyolonsel dersleri aldı. Döneminin Batı müziğini en iyi bilen, hatta icra eden tek alaturkacısı olan Mesut Cemil, büyük bir tamburî ve iyi bir viyolonselci olmaktan başka, özellikle koro şefi olarak iz bırakmış, ayrıca Türk radyoculuğuna çeşitli dallarda hizmet etmiştir.

MGK İstanbul'un nâzım planını görüştü

14 ekim - Millî Güvenlik Kurulu, Başbakan İsmet İnönü'nün başkanlığında yaklaşık 3,5 saat süren bir toplantı yaptı. Toplantı sonrası bir açıklama yapan Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreteri Tümgeneral Refet Ülkenalp, « Toplantıda İstanbul'un nâzım planı görüşüldü » dedi.

1963

Kasım

1. AP seçim bildirisi yayımladı.
3. Partiler seçim kampanyasını başlattı. AP Genel Başkanı Ragıp Gümüşpala, yurt gezisine çıktı.
5. YTP Genel Başkanı Ekrem Alican, AP-CHP çekişmesinin tehlikeli bir hal aldığını söyledi.
5. Fahrettin Kerim Gökay Sağlık ve Sosyal Yardım bakanlığına; Hayri Mumcuoğlu da ondan boşalan İmar ve İskân bakanlığına atandı.
12. İdama mahkûm edilen emekli Albay Talat Aydemir ile arkadaşlarının tashihi karar talebi reddedildi.
14. Askerî Yargıtay, 91 Harp Okulu öğrencisine verilen cezayı bozdu.
15. Doğu Bloku ülkelerinden gelen 17 turist Türkiye'ye iltica etti.
17. Mahallî seçimler yapıldı. Çıkan olaylarda 3 kişi öldü, 38 kişi yaralandı. ☞
18. Seçim sonucu açıklandı. ☞
19. YTP Genel Başkanı Ekrem Alican koalisyondan çekileceklerini açıkladı.
21. Ankara bağımsız Milletvekili Mustafa Erkovan Meclis'ten, idama mahkûm olan 21 Mayıs sanıklarının affını istedi.
22. ABD Başkanı John F. Kennedy öldürüldü. ☞
23. Kennedy'nin yardımcısı Johnson ABD'nin 36. başkanı olarak yemin etti.
24. ABD Başkanı Kennedy'i öldürmekle suçlanan Oswald öldürüldü. ☞
24. Başbakan İnönü, Kennedy'nin cenaze törenine katılmak amacıyla ABD'ye gitti.
26. CKMP koalisyondan ayrıldı; karar ABD'de bulunan İnönü'ye bildirildi. ☞
26. Başbakan İnönü ABD'nin yeni başkanı Jonhson'la görüştü.
27. YTP de koalisyondan çekildi. ☞
28. Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel, CKMP ve YTP'yi suçladı. ☞
30. ABD'den dönen Başbakan İnönü, hükûmet buhranını sükûnetle karşıladı. ☞

ÖLÜM

22. J.F. Kennedy. ☞

CKMP ve YTP hükûmetten çekildi

30 kasım - 26 kasımda toplanan CKMP Senato ve Meclis grupları, Başbakan İnönü'nün bir suikast sonucu öldürülen ABD Başkanı Kennedy'nin cenaze töreni dolayısıyla Washington'da bulunduğu sırada, CKMP'nin koalisyondan çekildiğini açıkladılar. Karar İnönü'ye bildirildi. Bir gün sonra toplanan YTP Senato ve Meclis grupları da, 7 ret, 6 çekimser oya karşılık 41 kabul oyuyla koalisyondan çekilme kararı aldı. Böylece koalisyon hükûmeti dağıldı. Gelişmeleri ABD'den izleyen Başbakan İnönü yurda dönüşünde Ankara'da, « Yeni bir koalisyon tecrübesine hevesli değilim » dedi. İnönü, son durumu endişesiz ve sükûnetle karşıladığını belirtti.
Cumhurbaşkanı Gürsel ise iki partinin koalisyondan ayrılma kararını aynı soğukkanlılıkla karşılamadı. Gürsel, « Memleketin işlerini kendi elleriyle kötü hale getirdikten sonra bırakıp kaçmak vazife ve mesuliyet duygusuyla bağdaşmaz » diyerek YTP ile CKMP'yi suçladı. Her iki parti koalisyondan çekilmelerine gerekçe olarak mahallî seçimlerde başarı sağlayamamalarını gösterdi.

Mahallî seçimler yapıldı

İzmir Belediye başkanı seçilen Osman Kibar.

18 kasım - Belediye başkanlığı, belediye meclisi, il genel meclisi ile mahalle ve köy muhtar ve ihtiyar heyeti seçimleri 17 kasımda yapıldı. Seçim genellikle AP-CHP çekişmesi halinde geçti. Seçimde parti çekişmeleri nedeniyle çıkan olaylarda yurdun çeşitli yerlerinde 3 kişi öldü, 38 kişi de yaralandı. AP 42 ilde, CHP ise 23 ilde belediye başkanlıklarını kazandı. YTP sadece Adıyaman'da belediye başkanlığını aldı. İstanbul'da AP adayı Nuri Eroğan 28 000 oy farkla seçimi kazandı. İzmir'de seçimi kazanan AP'li Osman Kibar, « Artık particilik yok » dedi. Ankara'da belediye başkanlığını CHP'den Halil Sezai Erkut kazandı.
Seçmenlerin yüzde 75,74'ünün katıldığı il genel meclisi seçimlerinde oyların yüzde 45,87'sini AP, yüzde 36,97'sini CHP, yüzde 6,5'ini YTP, yüzde 2,6'sını CKMP aldı. Kalan oyları MP, TİP ve bağımsızlar paylaştı.
Seçim sonuçları 1961 seçimlerinde dağılan Demokrat Parti oylarının AP'de birleştiğini gösteriyor. AP Genel Başkanı Ragıp Gümüşpala, seçim sonuçlarını değerlendirirken, « Fiilen iktidardayız » dedi.

İstanbul Belediye Başkanı Nuri Eroğan.

ABD Başkanı Kennedy öldürüldü

22 kasım - ABD Başkanı John F. Kennedy'ye, Texas Eyaleti'ni ziyareti sırasında Dallas'ta üstü açık bir otomobilde halkı selamlarken, birkaç el ateş edildi. Bayan Kennedy kendisine yardım etmeye çalışırken, arabanın içine düşen Başkan, yakındaki Parkland Hastanesi'ne götürüldü. Ancak yapacak fazla bir şey yoktu. 46 yaşındaki Başkan, vurulduktan 25 dakika sonra, başından aldığı yara sonucu öldü. Kennedy, 1946'da Demokrat Parti'den Temsilciler Meclisi'ne, sonra 1952'de Senato'ya seçildi. 1960'da partisinin başkan adayı oldu, rakibi Nixon'ı küçük bir farkla geçerek seçimi kazandı ve böylece ABD'nin ilk Katolik başkanı oldu.

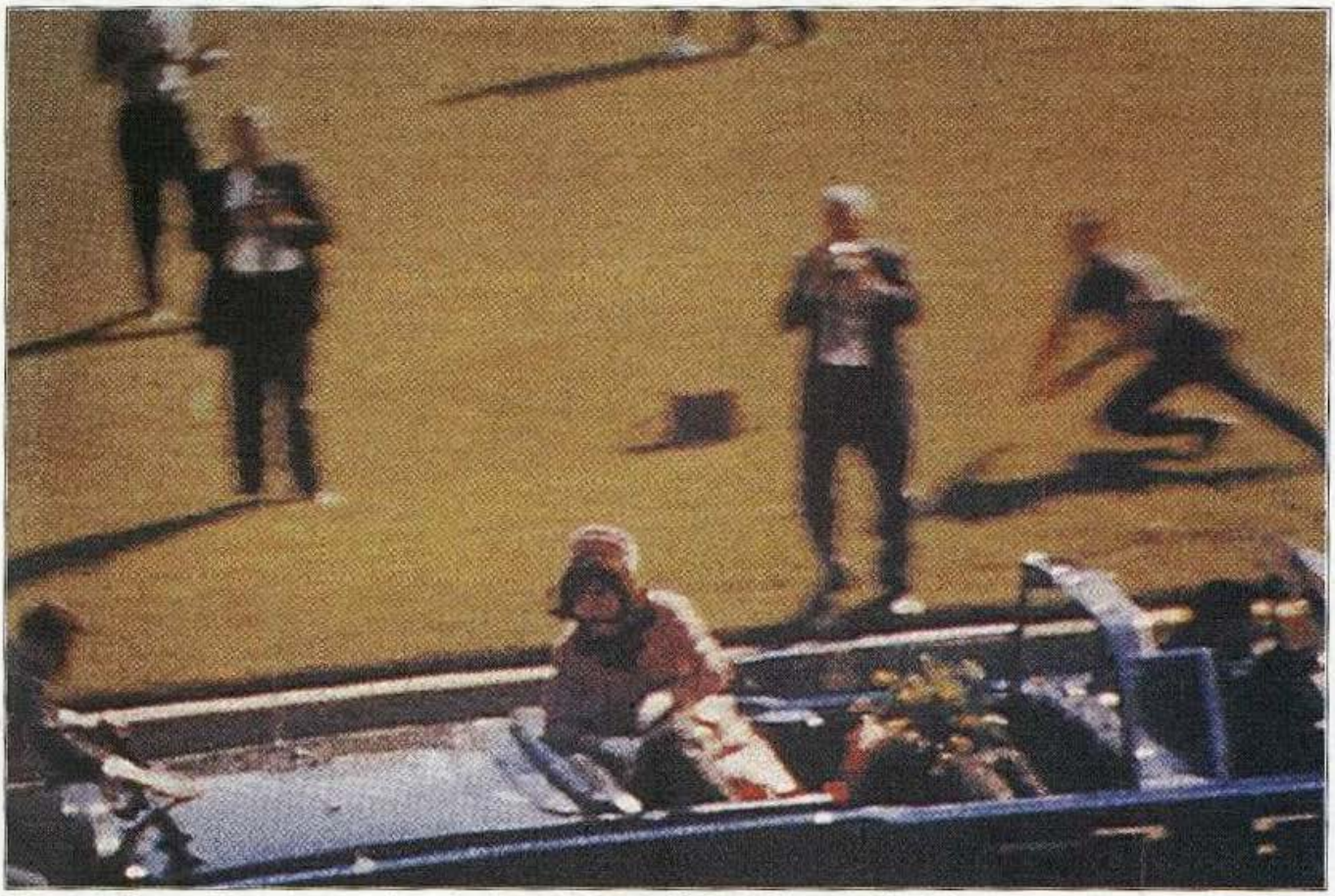
Kennedy, iktisadî gelişmeyi yeniden başlatmak için bütçede ve vergilerde değişiklik yaptı. Bu siyaset tüketim harcamalarında ve bireysel yatırımlarda kesin bir ilerlemeye yol açtı. Genç Başkan, zencilerin Güney eyaletlerindeki üniversitelere girmesini kolaylaştırdı, ırk ayrımcılığını ortadan kaldıran bir yasa önerdi.

Dış siyasette, 1961'de Viyana'da Hruşçev'le yaptığı görüşme sırasında belirlenen « barış içinde birlikte yaşama » çerçevesinde, komünizmin yayılmasını sınırlamaya çalıştı. 1962 yılında Küba kıyılarını ablukaya alarak Hruşçev'i, Sovyetler'in Küba'ya yerleştirdiği nükleer başlıklı füzeleri sökmeye zorladı. Kennedy, 5 ağustos 1963'te Hruşçev ve İngiltere Başbakanı Harold MacMillan ile nükleer denemelere son veren antlaşmayı imzalayarak dış siyaset alanındaki en büyük zaferini kazanmıştı. Kennedy'nin öldürülmesi bütün dünyada üzüntü yarattı. Kennedy'nin ölümünden birkaç saat sonra Başkan Yardımcısı Johnson, yemin ederek başkanlık görevine başladı.

Kennedy'nin ölümüyle ilgili olarak Lee Harvey Oswald adlı 24 yaşında bir kişi tutuklandı. Daha önce ABD Deniz Kuvvetleri'nde görev yapan Oswald, 1959 yılında SSCB'ye iltica etmiş, ancak geçen yıl Rus eşiyle birlikte geri dönmüştü.

Jackie Kennedy vurulan kocasına destek olmaya çalışıyor.

Kargaşa hüküm sürerken, Jackie Kennedy yardım istercesine arabaya binmeye çalışan görevliye bakıyor.

1963

Jack Ruby ateş ederken, Oswald'ın çevresindeki polisler şaşkınlık içinde.

Katil zanlısı Oswald öldürüldü

24 kasım - ABD Başkanı John Kennedy'yi öldürdüğü iddia edilen Lee Harvey Oswald, yüzlerce gazeteci ve polisin gözü önünde tabancayla vurularak öldürüldü.
Olay, Oswald'ın eyalet hapishanesine nakli sırasında, Dallas polis merkezindeki bir yer altı otoparkında gerçekleşti. Oswald'ı öldürdükten hemen sonra yakalanan katilin, Dallas'ta bir gece kulübü işleten Jack Ruby adlı kişi olduğu belirlendi.

Başkan Kennedy'nin cenazesi Beyaz Saray'dan Kongre Binası'na götürülürken.

Başkan Kennedy'nin cenazesi

25 kasım - Bir suikast sonucu ölen ABD Başkanı John F. Kennedy'nin cenazesi hazin bir törenle kaldırıldı. Kennedy'nin naaşı Kongre Bnası'ndan, önce Saint Mathews Katedrali'ne nakledildi. Burada yapılan dinî törenden sonra Arlington Millî Mezarlığı'na getirilerek defnedildi. Cenaze törenine Kennedy ailesinin yanı sıra, binlerce Amerikalı ve çok sayıda yabancı devlet adamı katıldı. Törene Başbakan İsmet İnönü de katıldı.

Aralık

2. Başbakan İnönü, istifasını Cumhurbaşkanı'na verdi.
3. Gürsel, yeni hükûmetle ilgili çalışmalarına başladı.
3. Ağrı Milletvekili Rıza Polat ile Nevşehir Milletvekili Halit Fikret Ak, MP'den istifa ettiler.
4. CHP Haysiyet Divanı, eski Genel Sekreter Kasım Gülek ve Kastamonu Milletvekili Avni Doğan'ı partiden ihraç etti. ☞
5. AP, yeni koalisyon hükûmeti için şartlarını belirledi.
6. Cumhurbaşkanı Gürsel, yeni hükûmeti kurma görevini CHP Genel Başkanı İnönü'ye verdi.
6. Türkiye, Kıbrıs'ta anayasa değişikliği isteyen Cumhurbaşkanı Makarios'un notasını reddetti. ☞
7. İnönü, yeni hükûmet için temaslara başladı.
7. Yüksek Seçim Kurulu, Nuri Eroğan'ın İstanbul Belediye başkanlığını iptal etti; yerine en çok oyu alan ikinci aday CHP adayı Haşim İşcan getirildi. ☞
10. İnönü, hükûmeti kurma görevinden çekildi.
10. Cumhurbaşkanı Gürsel hükûmeti kurma görevini AP Genel Başkanı Ragıp Gümüşpala'ya verdi.
12. Kenya bağımsızlığına kavuştu; Jomo Kenyatta başbakan oldu.
14. AP Genel Başkanı Gümüşpala hükûmeti kuramadı; Gürsel görevi yeniden CHP Genel Başkanı İnönü'ye verdi.
19. Meclis, İstanbul ve Ankara'da sıkıyönetimi 2 ay süreyle uzattı.
19. Talat Aydemir'in af talebi reddedildi.
19. Petrol İşçileri Sendikası Mersin'deki Ataş Rafinerisi'nde grev kararı aldı.
21. Kıbrıs'ta 2 Türk öldürüldü. ☞
24. Kıbrıs'ta Rum çeteciler Binbaşı Nihat İlhan'ın evini basarak eşiyle üç çocuğunu katletti. ☞
23. Ataş Rafinerisi'nde grev.
25. Türk jetleri Kıbrıs üzerinde uyarı uçuşu yaptı; Rum çeteler 24 Türk'ü şehit etti. ☞
25. İnönü yeni hükûmeti kurdu. ☞
26. Kıbrıs Türk Birliği Lefkoşa'ya gelerek Türk mahallelerini korumaya aldı. ☞

Onuncu İnönü Hükûmeti (28. hükûmet)

25 aralık - Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel tarafından Türkiye Cumhuriyeti'nin 28. hükûmetini kurmakla ikinci defa görevlendirilen CHP Genel Başkanı İsmet İnönü, CHP ve bağımsız milletvekillerinden oluşan yeni hükûmeti açıkladı. Aynı zamanda İnönü'nün 10. hükûmeti olan yeni Bakanlar Kurulu'nda şu isimler yer alıyor:
Başbakan: İsmet İnönü (CHP)
Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı: Kemal Satır (CHP)
Devlet Bakanı: Malik Yolaç (bağımsız)
Devlet Bakanı: Vefik Pirinççioğlu (CHP)
Devlet Bakanı: İbrahim Saffet Omay (CHP)
Adalet Bakanı: Sedat Çumralı (CHP)
Millî Savunma Bakanı: İlhami Sancar (CHP)
İçişleri Bakanı: Orhan Öztrak (CHP)
Dışişleri Bakanı:
Feridun Cemal Erkin (TBMM dışından)
Millî Eğitim Bakanı: İbrahim Öktem (CHP)
Bayındırlık Bakanı: Arif Hikmet Onat (CHP)
Tarım Bakanı: Turan Şahin (CHP)
Çalışma Bakanı: Bülent Ecevit (CHP)
Sanayi Bakanı: Muammer Erten (CHP)
Turizm ve Tanıtma Bakanı:
Ali İhsan Göğüş (CHP)
İmar ve İskân Bakanı:
Celalettin Uzer (bağımsız)
Maliye Bakanı: Ferit Melen (TBMM dışından)
Köyişleri Bakanı: Lebit Yurdoğlu (CHP)
Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanı:
Hüdai Oral (CHP)
Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı:
Kemal Demir (CHP)
Tekel Bakanı: Mehmet Yüceler (bağımsız)
Ulaştırma Bakanı:
Ferit Alpiskender (bağımsız)
Ticaret Bakanı: Fenni İslimyeli (CHP)
Hükûmeti kurma çalışmaları uzun sürdü. Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel tarafından 6 aralıkta hükûmeti kurmakla görevlendirilen CHP Genel Başkanı İnönü, temaslarına hemen başladı, ancak kimseyle anlaşamadı ve 10 aralıkta görevi iade etmek zorunda kaldı. Aynı gün Gürsel bu defa görevi AP Genel Başkanı Ragıp Gümüşpala'ya verdi; ayın 14'ünde Gümüşpala da bu görevden çekilince görev yeniden İnönü'ye verildi. 16 aralıkta İnönü, bağımsızlarla hükûmet kurma konusunda CHP Meclis grubundan yetki aldı ve hükûmeti kurdu. Yeni Bakanlar Kurulu'na 4 de bağımsız bakan alındı. Hükûmete 14 yeni bakan girdi. 80 yaşındaki İnönü dahil hükûmetin yaş ortalaması 49,8; kabinedeki en genç bakan ise 37 yaşındaki Tarım Bakanı Turhan Şahin.

Rum çeteciler tarafından bunharca katledilen Binbaşı Nihat İlhan'ın eşi ve üç çocuğu.

Kıbrıs'ta Rumlar kan dökmeye devam ediyor

26 aralık - Kıbrıs Anayasası'nı değiştirme girişiminde bulunan Cumhurbaşkanı Makarios'un notası 16 aralıkta Ankara hükûmeti tarafından reddedilince saldırıya geçen Rum çeteciler, 21 aralıkta 2 Türk'ü öldürdüler. Türk köylerine saldırılarını sürdüren Rum çeteciler 24 aralık Noel gecesi Lefkoşa'da Doktor Binbaşı Nihat İlhan'ın evini basarak, eşi ve üç çocuğunu hunharca katlettiler.
Olay Türkiye'de ve dünyada büyük tepki yarattı. 25 aralıkta Türk Hava Kuvvetleri'ne ait jetler Kıbrıs üzerinde uyarı uçuşu yaptı. Türkiye aynı gün İngiltere ve Yunanistan'a birer nota vererek adadaki İngiliz ve Yunan birlikleri, Türk birliğiyle birlikte tarafların arasına girmediği takdirde Türk alayının tek başına müdahale edeceğini bildirdi.
Türkiye'nin kararlılığını anlayan Makarios, Kıbrıs'ta sükûnetin sağlanması için adadaki Türk Birliği'yle İngilizlerin yardımcı olmalarını kabul etti. Kıbrıs'ta Türk köylerine yapılan saldırılarda toplam 27 Türk'ün öldüğü açıklandı. Olaylarda yaralananlar uçakla başkent Ankara'ya getirilerek tedavi altına alınırken, Türk Birliği Lefkoşa'daki Türk mahallelerini korumaya aldı.

Haşim İşcan.

İstanbul Belediyesi Haşim İşcan'ın

7 aralık - Kasımda yapılan yerel seçimlerde İstanbul Belediye başkanlığına seçilen AP İl Başkanı Nuri Eroğan, devlet memuriyetinden kanunun tespit ettiği süre içinde istifa etmemiş olduğu gerekçesiyle Belediye başkanlığı Yüksek Seçim Kurulu tarafından geçersiz sayılınca, yerini kendisinden sonra en çok oyu alan aday CHP'li Haşim İşcan'a bırakmak zorunda kaldı. Seçim Kurulu, İşcan'ın mazbatasını hazırlayarak durumu kendisine bildirdi.

Gülek ve Doğan'a CHP'den ihraç

4 aralık - İhsan Aktürel başkanlığında toplanan CHP Haysiyet Divanı, eski Genel Sekreter Kasım Gülek ile Kastamonu Milletvekili Avni Doğan'ı, parti programı ve tüzüğüne aykırı davrandıkları gerekçesiyle süresiz ihraç edilmesine karar verdi. Divan ayrıca, Zonguldak Milletvekili Kenan Esengin ile Yozgat Senatörü Celal Sungur'u da 1 yıl partiden ihraç etti.

1964

Ocak

1. Kıbrıs Cumhurbaşkanı Makarios, Londra ve Zürich anlaşmalarının feshini istedi. ☞
2. Türkiye, İngiltere ve Yunanistan'a birer nota vererek Kıbrıs'taki ortak birliklerin takviyesini istedi.
2. İnönü, hükûmete güvenoyu verilmezse CHP'nin bundan sonra hiçbir koalisyona girmeyeceğini açıkladı. ☞
3. Kıbrıs'ta Rum saldırıları devam ediyor.
4. İnönü Hükûmeti Meclis'ten güvenoyu aldı. ☞
4. Eski Adalet Bakanı Abdülhak Kemal Yörük, CKMP'den ayrıldı.
5. Kıbrıs Cumhurbaşkanı Yardımcısı Fazıl Küçük, « Makarios hükûmetini meşru hükûmet olarak tanımıyoruz » dedi.
6. Dışişleri Bakanı Erkin, « Kıbrıs'ta hiçbir fedakârlık yapmayacağız » dedi.
9. YTP'den 15 milletvekili ve senatör istifa etti. ☞
9. Kıbrıslı Türkler adanın fiilen bölünmesine posta idaresi kurarak başladı.
10. Kıbrıslı Türk liderler, Cumhurbaşkanı Gürsel ve komutanlarla bir toplantı yaptı.
13. Londra Konferansı çalışmalarına başladı.
13. Mardin Milletvekili Kemal Aybar YTP'den istifa etti.
15. YTP İstanbul İl Teşkilatı toplu halde istifa etti.
21. Almanya, Türkiye'ye askerî yardım yapmayı kabul etti.
25. Askerî Yargıtay, 21 Mayıs Olayı mahkûmlarından 24 kişiyle ilgili kararı bozdu.
28. Türk delegeler Londra Konferansı'nı terk etti. ☞
28. Millet Meclisi Adalet Komisyonu, Talat Aydemir, Fethi Gürcan ve Osman Deniz'le ilgili idam kararını onayladı. ☞
28. NATO Başkomutanı Orgeneral Lemnitzer, Ankara'ya geldi.
30. Londra Konferansı sona erdi. ☞

ÖLÜM

9. Halide Edip Adıvar. ☞

Türkiye, Londra Konferansı'ndan çekildi

28 ocak - Londra Konferansı görüşmelerinin çıkmaza girmesi üzerine Türkiye, konferanstan çekilme kararı aldığını bildirdi.

13 ocakta Türkiye, Yunanistan ve İngiltere arasında başlayan konferansa 16 ocaktan itibaren Kıbrıs Türk ve Rum toplumları temsilcileri de katıldı. Konferansta Türkiye, Londra ve Zürich antlaşmalarının Türk toplumuna sağladığı hakları güçlendirmek üzere adadaki Türk askerinin sayısının artırılmasını ve gerektiğinde bunlara polis görevi verilmesini talep etti. Yunanistan mevcut statünün korunmasından yanaydı. Kıbrıs sorunundan artık sıyrılmak istediği anlaşılan İngiltere ise konunun Birleşmiş Milletler'e götürülmesini talep etti. Türkiye bu talebi kesinlikle reddetti. Katı tutumunu sürdüren Makarios, garanti antlaşmasının feshini, adadaki Türk birliğinin geri çekilmesini istedi. Kıbrıs Türk toplumu temsilcisi Rauf Denktaş, yeni bir görüş ortaya atarak iki toplumun ayrı kantonlar halinde yaşayacağı federal bir yapının kurulmasını savundu.

Konferans soruna bir çözüm bulmaktan uzak görünüyordu. Türkiye sonunda « sağırlar diyaloğu »na dönüşen bu konferanstan çekilmeye karar verdi. Türkiye'nin bu kararı, garantör devlet sıfatıyla adaya müdahalesinin ilk adımı olarak değerlendiriliyor.

Türk müdahalesinin beklenen bir olay durumuna gelmesi üzerine NATO Başkomutanı Orgeneral Lemnitzer, 28 ocakta Ankara'ya geldi ve Başbakan İnönü'yle görüştü. Lemnitzer'in İnönü'den, müdahale hakkının kullanılmasını bir süre için geciktirmesini istediği öğrenildi.

Londra Konferansı devam ederken, Kıbrıslı Rumların cinayetlerine yenileri ekleniyor.

Ekrem Alican.

Yeni Türkiye Partisi'nde çözülme

15 ocak - Geçen yılın kasım ayındaki mahallî seçimlerde oy kaybına uğradığından ve hükûmetten ayrıldığından bu yana Yeni Türkiye Partisi'nde büyük bir çöküntü yaşanıyor. 9 ocakta 15 milletvekili ve senatör partiden istifa etti. İstifacı parlamenterler yayımladıkları bildiride, partinin son zamanlarda tekelci ve antidemokratik bir yol takip ettiğini, bu nedenle partilerini terketmek zorunda kaldıklarını belirttiler.
İstifa eden milletvekillerinin yayımladığı, kendisini suçlar nitelikteki bu bildiriye bir gün sonra cevap veren Yeni Türkiye Partisi Genel Başkanı Ekrem Alican, « Fırsatçıların bizi terk etmelerini tabiî karşılıyoruz » dedi. Alican, partisinin hükûmete Kıbrıs sorunu dolayısıyla güvenoyu verdiğini de açıkladı.
15 ocakta da Yeni Türkiye Partisi İstanbul İl Teşkilatı toplu halde istifa etti.

Meclis, 21 Mayıs Olayları'yla ilgili 4 idam kararından 3'ünü onayladı

28 ocak - 9 ocakta toplanan Meclis Adalet Komisyonu, 21 Mayıs Olayı'yla ilgili olarak yargılandıkları Mamak'taki Ankara 1 No'lu Askerî Mahkemesi tarafından ölüm cezasına çarptırılan Talat Aydemir, Fethi Gürcan, Osman Deniz ve Erol Dinçer'in cezalarının yerine getirilmesini 1'e karşı 13 oyla kabul etti.
Komisyon kararı Millet Meclisi'nde görüşüldü. Kavgalı geçen oturumda Meclis, Erol Dinçer hakkındaki idam kararını kabul etmedi, buna karşılık Aydemir, Gürcan ve Deniz'in idamını onayladı. AP Konya Milletvekili Sait Sina Yücesoy'un konuşmasında ihtilalciler için, « kökü dışarda » demesi üzerine eski Millî Birlikçi Sıtkı Ulay, Yücesoy'u dövdü.

Yeni hükûmet güvenoyu aldı

4 ocak - CHP Genel Başkanı İsmet İnönü'nün 25 aralıkta bağımsızlarla kurduğu hükûmet, Meclis'te 175 ret ve 1 çekimser oya karşılık 225 kabulle güvenoyu aldı. Kapalı oy usulü yapılan oylamaya, hasta olan 2 CHP milletvekili arkadaşlarının kollarında getirildi.
Oylamadan iki gün önce Meclis'te çok sert bir konuşma yapan İnönü, güvenoyu verilmezse CHP'nin bundan sonra hiçbir koalisyona girmeyeceğini açıkladı ve « Güvenoyu aldıktan sonra hükûmetin meşruiyeti üzerine söz söylemek hilekârlık ve şantajdır » dedi.

Kaçak rakı ve votka fabrikasına baskın

7 ocak - Ankara'da Malî polis ekipleri kaçak rakı imal eden bir fabrikaya baskın düzenledi. Ali Söndürmez ve Zühtü Berkman adındaki şahısların işlettiği fabrikanın uzun zamandır faaliyette olduğu ve şimdiye kadar 555 000 şişe rakının piyasaya sürüldüğü tespit edildi. Zühtü Berkman'ın Tekel başbayii olduğu anlaşılırken, fabrikada 100 şişe sahte votka, 150 şişe sahte rakı ve 18 000 boş şişe ele geçirildi.

Ataş grevinde gerginlik

8 ocak - Ataş Rafinerisi'ndeki grev gergin bir havaya büründü. İşverenin « Greve başlamadan önceki şartlarla çalışmak isterseniz kabul ederim. Hiçbir talebinizi kabul etmiyorum. Taviz tekliflerimi de geri aldım » şeklindeki son bildirisi işçileri kızdırdı. Rafineri sahasının güvenliğini sağlayan Mersin Emniyet Teşkilatı, tedbirlerini olağanüstü artırdı.

Halide Edip Adıvar öldü

Halide Edip Adıvar İzmir'de bir açık hava toplantısında.

9 ocak - Romanları ve siyasî etkinlikleriyle ünlü yazar Halide Edip Adıvar 82 yaşında İstanbul'da öldü. İlk yazıları *Tanin* gazetesinde yayımlanan Halide Edip, gericilerin gösterdiği tepkiden dolayı 31 Mart Ayaklanması'nda çocuklarıyla birlikte Mısır'a kaçmak zorunda kaldı. Ayaklanma bastırıldıktan sonra yurda dönerek, kadınların toplumsal hayata katılması ve eğitilmesi amacıyla bir cemiyet kurdu (1912). 1919'da Yunanlıların İzmir'e girişini protesto amacıyla Sultanahmet Meydanı'nda düzenlenen mitingde yaptığı konuşma geniş yankılar uyandırdı. Aynı yıl kocası Dr. Adnan Bey'le birlikte Anadolu'ya geçerek Kurtuluş Savaşı'na katıldı; onbaşı, çavuş, başçavuş rütbeleriyle ordu emrinde çalıştı. Kurtuluş Savaşı'nı konu edinen « Ateşten Gömlek » ve « Vurun Kahpeye » adlı romanlarında savaş sırasında Anadolu'da tanık olduğu kahramanlıkları, hastanelerin acıklı durumunu, gericilerin ihanetini, ilk romanlarındaki gibi bir aşk hikâyesi çevresinde anlattı.
Savaştan sonra Cumhuriyet Halk Fırkası'yla anlaşmazlığa düşerek 1926'da eşiyle birlikte yurtdışına çıktı, 1939'da tekrar yurda döndü. İngiltere'deyken yazdığı « Sinekli Bakkal » en ünlü romanı olacaktı.
Eserlerinde Türkiye'deki yüzeysel Batı taklitçiliğini eleştiren ve millî değerlere bağlı kalmak gerektiği düşüncesini savunan Halide Edip, bireyin özgürlüğünü kısıtlayan öğreti ve rejimlere de karşı çıkmıştı.

1964

Şubat

1. Türkiye, Kıbrıs'a BM gücü gönderilmesini kabul etti.
4. THY'ye ait Eti uçağı düştü; 3 ölü.
4. Kıbrıs'ta çatışmalar yeniden başladı.
4. Lefkoşa'daki ABD Büyükelçiliği bombalandı.
4. 21 Mayıs mahkûmlarından 3'ünün idamı Meclis'te onaylandı.
4. Millî Birlik Komitesi eski üyesi 14'lerin ifadelerinin alınmasına başlandı.
6. Kıbrıs'ta 5 Türk daha öldürüldü; Rumlar Türk köylerindeki evleri ateşe verdi.
8. SSCB, ABD ve İngiltere'den Kıbrıs'tan ellerini çekmelerini istedi.
10. Türkiye İşçi Partisi (TİP) 1. Büyük Kongresi sona erdi.
11. ABD Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı George Ball, Ankara'da Başbakan İnönü'yle Kıbrıs konusunu görüştü.
11. Kıbrıs'ta son iki ayda 151 Türkün öldürüldüğü açıklandı.
12. Limasol'da çıkan çatışmada 20 Türk öldü.
13. Limasol'da Türk mahallesine ağır silahlarla saldıran Rumlar, 20 Türk'ü daha öldürdü.
13. Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel, Tapu Kanunu'nu veto etti.
16. Yunanistan'da Georgios Papandreu başbakan oldu.
17. BM Güvenlik Konseyi, Kıbrıs krizini görüşmeye başladı.
19. Sıkıyönetim, İstanbul ve Ankara'da 2 ay uzatıldı.
19. 1 500 İngiliz askeri Kıbrıs'tan ayrıldı.
19. AP, vergi reformuna ve I. Beş Yıllık Kalkınma Planı'na karşı.
21. Başbakan İnönü'ye suikast girişimi.
22. CKMP Kurultayı Ankara'da yapıldı.
24. Başbakan İnönü'ye suikast düzenleyen Mesut Suna ve 3 arkadaşı tutuklandı.
29. 1964 yılı bütçesi Meclis'te 13 453 442 280 lira olarak kabul edildi. Başbakan İnönü, « Vergi reformu kabul edilmezse çekilirim » dedi.

Başbakan İnönü suikast girişiminden kurtuldu

21 şubat - CHP Genel Başkanı ve Başbakan İsmet İnönü, Başbakanlık'tan ayrılırken bir suikast girişimine maruz kaldı. Kayseri'den 3 gün önce Ankara'ya gelen elektrik ustası Mesut Suna, İnönü'ye 4 m mesafeden üç el ateş etti. Başbakan'ın arabasını delen kurşunlar şans eseri İnönü'ye isabet etmedi. Yakalanan Mesut Suna, halkın elinden zor kurtarıldı.
Başbakan İnönü, suikast girişiminden sonra hiçbir şey olmamış gibi günlük programını sürdürdü. Meclis'te bir konuşma yaptı ve eve gitmeden önce kulüpte briç oynadı. İnönü, İngiliz BBC televizyonuna yaptığı açıklamada siyasetten çekilmeyi düşünmediğini söyledi.
İlk belirlemelere göre suikastçinin herhangi bir örgüte mensup olmadığı, kendi başına hareket ettiği anlaşıldı.

Meclis 3 idamı onayladı

4 şubat - İdama mahkûm edilen 21 Mayıs sanıkları Talat Aydemir, Osman Deniz ve Fethi Gürcan'ın ölüm cezalarıyla ilgili Başbakanlık tezkeresi ve Adalet Komisyonu raporu Meclis'te görüşüldü. İdamların ayrı ayrı onaylanması kararı üzerine söz alan birçok milletvekili, mahkûmların affını talep ettiler. Yapılan oylamaya 285 üye katıldı; idam kararları 91 ret, 36 çekimser oya karşılık 154 kabul oyuyla onaylandı. Erol Dinçer'in ise idam cezasının yerine getirilmemesi şeklinde değiştirilen Adalet Komisyonu raporu açık oya sunuldu ve kabul edildi. Böylece Dinçer ölüm cezasından kurtuldu.

Naylon fatura

27 şubat - İki ay önce kurulan İstanbul Emniyeti Malî Şube Müdürlüğü, « naylon » tabir edilen sahte fatura kesen 37 kişiyi yakaladı. Bazı firmalar bunlarla masraflarını yüksek gösterip vergi kaçırıyorlardı. Sahte fatura tutarının 20 milyon liranın üstünde olduğu bildirildi.

CKMP Kurultayı

23 şubat - CKMP Kurultayı, 710 delegeden 517'sinin katılımıyla Ankara'da yapıldı. 22 şubatta başlayan kurultayda « Türkeşçiler » diye adlandırılan 70-80 kişilik bir delege grubu dikkat çekti. 23 şubatta genel başkanlığa 328 oyla Ahmet Oğuz seçildi.

Sonny Liston'u yenen Cassius Clay (sağda), Dünya Ağır Siklet Boks Şampiyonu oldu.

Kıbrıs meselesi, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nde ele alındı.

Kıbrıs'ta 5 Türk öldürüldü.

Kıbrıs konusu BM'de görüşülürken cinayetler devam ediyor

28 şubat - Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, yer yer süren çatışmalar sonucu İngiltere ve Kıbrıs'ın çağrısı üzerine 17 şubatta toplanarak Kıbrıs sorununu incelemeye başladı. Konseyin ikinci günkü toplantısında SSCB delegesi, hiçbir devletin Kıbrıs'a müdahalede bulunamayacağını ileri sürdü. ABD delegesi Stevenson ise, Güvenlik Konseyi'nin garanti antlaşmasını feshedemeyeceğini söyledi. Türkiye, Güvenlik Konseyi'nde « Biz buraya uzlaşmaya gelmedik » dedi.

Öte yandan Kıbrıs'taki çatışmalar ay boyunca sürdü, 13-14 şubatta 40 Türk öldürüldü. Türk birlikleri gemilere bindirilerek İskenderun'da denize açılma emri beklemeye başladılar. İngilizler Rumları uyararak, « Siz, Türklerin adaya çıkarma yapmasına zemin hazırlıyorsunuz » dedi.

Fenerbahçe'nin Macar asıllı eski antrenörüne 11 yıl hapis cezası

1 şubat - Fenerbahçe'nin yıllarca antrenörülüğünü yapan, bu arada Millî Futbol Takımımızı da çalıştıran Macar asıllı Laszlo Szekelly, İstanbul 1'inci Ağır Ceza Mahkemesi'nde devam eden yargılanması sonucunda, döviz kaçakçılığı suçundan dolayı 11 yıl 6 ay 8 gün ağır hapse ve 572 000 lira para cezasına mahkûm edildi. Halen İtalya'da antrenörlük yapan Szekelly'nin yakalanarak Türkiye'ye getirilmesi için infaz Savcılığı'nın Dışişleri Bakanlığı'na başvuracağı bildirildi.

Türkiye'deki köylerin yarısında okul yok

26 şubat - Devlet İstatistik Enstitüsü, Türkiye'deki toplam 35 382 köyden 15 636'sında, diğer bir deyişle köylerin yüzde 44'ünde okul olmadığını açıkladı.

THY'nin Eti uçağı düştü; 3 ölü

4 şubat - Ankara'ya gitmek üzere 3 şubatta, gece saat 19.10'da Yeşilköy Havaalanı'ndan havalanan ve bir daha bağlantı kurulamayan THY'ye ait Eti uçağının enkazı Ankara'ya 17 km mesafede, Pursaklar Köyü civarında bir tepenin üzerinde bulundu.

Tepeye âdeta pike yaparcasına saplanan uçağın mürettebatı Kaptan Pilot Turgut Yıldız, İkinci Pilot Zihni Hızal ve Hostes Tansel Seçenel'in kazadan sağ kurtuldukları, ancak şiddetli tipi ve soğuk yüzünden uçağın yakınında bir yerde donarak öldükleri anlaşıldı.

Gecekondulara su verilmiyor

11 şubat - Gecekondu meselesinin halledilmesi amacıyla Ankara'da düzenlenen toplantıya katılan İstanbul Belediye Başkanı Haşim İşcan, İstanbul'da hiçbir gecekonduya su verilmeyeceğini açıkladı. İşcan, bir gecekonduya su verildiği zaman, diğer bir abonenin suyunun kesilmesi gerektiğine de işaret etti. İşcan gecekondu meselesinin halledilmesi için tek şartın para olduğunu da sözlerine ekledi.

Türkiye İşçi Partisi ilk kongresini yaptı

10 şubat - Türkiye İşçi Parti 1. Büyük Kongresi, 9 şubatta başlayan ve iki gün süren çalışmalarını tamamladı.

13 şubat 1961'de, bir grup sendika yöneticisi tarafından kurulmuş olan Türkiye İşçi Partisi, 1962 yılının şubat ayında, Mehmet Ali Aybar'ın, Avni Erakalın'ın yerine partinin genel başkanlığına getirilmesinden sonra, çoğu aydın kesimden birçok kişinin partiye katılmasıyla yeni bir gelişme sürecine girdi.

Sosyalist kimliği gittikçe daha belirginleşen TİP'in bu ilk büyük kongrede kabul ettiği programı, sosyalist olmaktan çok demokratik bir nitelik taşıyor. Sosyalizm kelimesinin hiç yer almaması dikkati çeken programda partinin iktidara gelmesi halinde gerçekleştireceği başlıca dönüşümler arasında bankacılığın, sigortacılığın, dış ticaretin devletleştirilmesi ile toprak reformu belirtiliyor.

Kongrede delegelere hitaben bir konuşma yapan Genel Başkan Mehmet Ali Aybar, hükûmeti Anayasa'ya aykırı tutum ve davranışlarda bulunmakla suçladı ve Anayasa'nın 8. maddesine aykırı olduğunu iddia ettiği Türk Ceza Kanunu'nun 141. ve 142. maddelerinin hâlâ yürürlükte olduğunu belirtti.

Kongre Aybar'ı yeniden genel başkan seçti.

1964

Mart

1. 14'lerden Orhan Kabibay, yurda dönüşünde polis tarafından tutuklandı.
2. Bağımsız 9 milletvekili ve senatör AP'ye girdi.
4. BM Güvenlik Konseyi, Kıbrıs'a uluslararası askerî kuvvet gönderilmesini kabul etti. ☞
6. Başbakan İnönü, Türkiye'nin Kıbrıs'a müdahale hakkının devam ettiğini açıkladı.
8. Kıbrıs'ta 30 Türk kaçırıldı.
9. Rumlar genel taarruza geçti.
10. Baf'ta ateşkes. Türkler 16 ölü verdi, 26 yaralı var.
11. BM Genel Sekreteri U-Thant, Makarios'a kesin bir uyarıda bulundu. ☞
11. Türkiye'nin Kıbrıs'a müdahale için hazırlıklarını tamamladığı açıklandı.
11. Senato, 21 Mayıs Olayı mahkûmları Talat Aydemir ile Fethi Gürcan'ın idamını onayladı, Osman Deniz'le ilgili idam kararına karşı çıktı.
13. Türkiye Makarios'a bir nota vererek, Türklere karşı her türlü eylemin durdurulmaması halinde müdahale edeceğini bildirdi. ☞
13. Kıbrıs'ta ateşkes sağlandı; Türkiye müdahaleden vazgeçti.
14. BM Barış Gücü'ndeki Kanada birliklerinin öncü grubu adaya indirildi. ☞
15. Hükümet, Kıbrıs'a çıkarma yapmak için Meclis'i toplantıya çağırdı.
16. Meclis gizli ve olağanüstü toplantıda hükümete Kıbrıs'a müdahale yetkisi verdi.
17. SSCB'de Anastas Mikoyan, istifa eden Brejnev'in yerine Yüksek Sovyet Prezidyumu başkanlığına getirildi.
25. Kıbrıs'a arabulucu olarak Finli diplomat Tuomioja atandı.
28. Türk lider Rauf Denktaş'ın adaya girmesi yasaklandı. Makarios 2 Türk bakanın görevine son verdi.
30. Senato seçiminin nispî temsil sistemiyle yapılması Meclis'te kabul edildi.

ÖLÜM

6. Yunanistan Kralı Paulos.

Birleşmiş Milletler Barış Gücü Kıbrıs'ta

Birleşmiş Milletler'e bağlı kuvvetler bir Türk köyünde mevzileniyor.

14 mart - Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 4 martta aldığı karar üzerine oluşturulan Barış Gücü'nün 36 Kanadalı askerden oluşan ilk kafilesi Kıbrıs'a ulaştı. Güvenlik Konseyi kararının ardından Makarios, Barış Gücü'nün adaya yerleşmesinden önce Türklere karşı yeni bir saldırıya geçti. Bunun üzerine Ankara, BM Genel sekreteri U-Thant'ı uyardı. U-Thant 11 martta Makarios'a sert bir uyarı mesajı yollayarak « Kan dökülmesine son verilmezse Türkiye'nin Kıbrıs'a müdahalesini kimse önleyemez » dedi. Ancak Baf bölgesindeki stratejik noktaların peşinde olan Makarios, tutumunu değiştirmedi.

13 martta Türkiye Makarios'a bir nota vererek, adadaki Türklere karşı her türlü eylemin hemen durdurulmasını istedi ve garanti antlaşmasının kendine verdiği müdahale hakkını kullanacağını bildirdi. Nota metni, ABD, İngiltere ve Yunanistan'a da verildi. Makarios'un ateşkesi kabul etmesi ve Barış Gücü kuvvetlerinin yola çıkarılması üzerine, Türkiye müdahaleden vazgeçti.

Hintli General Gyan'ın komutasına verilen Kıbrıs Barış Gücü, Kanadalı, İrlandalı, İsveçli ve Finli askerlerden oluşuyor. Kısa süre içinde faal hale gelmesi beklenen Barış Gücü'nün ne ölçüde başarılı olacağı merak ediliyor.

Ayasofya'nın bir kapısının tarihî tunç kaplamasının çalındığı anlaşıldı

26 mart - Bizans'tan Osmanlı'ya, Osmanlı'dan da Türkiye'ye miras kalan İstanbul'un simgesi, tarihî Ayasofya'nın bir kapısının kaplamaları çalındı.

Kapılardan birini hemen hemen tamamen kaplayan benzersiz tunç kaplamaya sanat tarihi açısından değer biçilemiyor. Olayın İnterpol'e bildirildiği açıklandı.

Gericilikle mücadele için yeni tedbirler

27 mart - 2 martta bir açıklama yapan Adalet Bakanı Sedat Çumralı, « Son zamanlarda faaliyetlerini artırmış bulunan ve memleketin muhtelif yerlerinde din kisvesine bürünerek bu yolda tahrikler yapan şahıslar göze çarpmaktadır » diyerek gerici hareketlerle mücadele amacıyla yeni tedbirler alınacağını açıkladı. Bu amaçla bir de komisyon kuruldu.

19 martta basın mensuplarıyla görüşen Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel, Nurcuları düşman bir devletin desteklediğini ileri sürdü. Gürsel, bunların Türkiye'yi parçalayarak bir İslam devleti kurmaya çalıştıklarını belirtti.

Devlet Bakanı İbrahim Saffet Omay, « Her camiada olduğu gibi Diyanet İşleri camiasında da bazı gerici olaylar oluyor » dedi. Omay, bu konuda gerekli takibatın yapıldığını söyledi.

Millî Eğitim Bakanı İbrahim Öktem de gerici öğretmenler hakkında takibata geçileceğini açıkladı.

1964

Almanya'ya giden işçilere damga

21 mart - Batı Almanya'daki Türk makamları, İş ve İşçi Bulma Kurumu aracılığıyla gönderilecek işçilerin « vücutlarına damga vurulmasını » teklif etti. Açıklama Alman İş ve İşçi Bulma Kurumu İrtibat Bürosu Başkanı Hans Meier tarafından yapıldı. Meier, « Türk makamlarının teklifini insanlığa aykırı bulduğumuz için reddettik » dedi. Başkan, Batı Almanya'ya Türk işçilerinin yüzde 16'sının Kurum dışından, konsolosluk kanalıyla gönderildiğini, bunların Türkiye'deki hastaneler veya Alman doktorlar tarafından muayene edilmedikleri için hastalıklı olabileceklerini söyledi.

Brecht'in eseri olaylara neden oldu

22 mart - İstanbul Şehir Tiyatrosu Tepebaşı Sahnesi'nde Bertold Brecht'in « Sezuanın İyi İnsanı » isimli oyunu sahnelenirken salona giren bazı kişiler olay çıkardılar. Camları kıran saldırganlar, sanatçıları komünistlikle suçlayarak afişleri parçaladılar. Oyunun sahnelenmesi geçici olarak durduruldu.
Bazı öğretim görevlileri ve öğrenciler sanatçıları ziyaret ederek olaylardan duydukları üzüntüyü bildirdiler, çiçekler verdiler. Öte yandan oyunu izleyen bilirkişi heyeti, oyunun oynanmasında hiçbir sakınca görmedi. Millet Meclisi'nde de protesto edilen olayla ilgili olarak yakalanan 13 kişi mahkemeye verildi.

MBK'den çıkarıldıktan sonra Ottawa Büyükelçiliği danışmanlığına atanmış olan 14'lerden Orhan Kabibay, yurda dönüşünde tutuklandı.

Nisan

1. Başbakan İnönü, Kıbrıs Türk Alayı'nın garnizona dönmesini isteyen Makarios'un teklifini reddetti.
3. Kıbrıs'ta arabulucu olarak görev yapacak Finli Tuomioja görevine başladı.
4. Kıbrıs Cumhurbaşkanı Makarios, garanti antlaşmasını tek taraflı olarak feshettiğini açıkladı.
5. Türkiye, Kıbrıs Cumhurbaşkanı Makarios'un kararını tanımadığını açıkladı.
6. Türkiye, Yunanistan'la vize anlaşmasını feshetti.
7. Kıbrıs'ta Rumlar, Birleşmiş Milletler Barış Gücü'ne rağmen 4 Türk'ü daha kurşuna dizdi.
7. 33 Atatürkçü dernek, gericilikle mücadele edeceğini ilan etti.
8. Meclis'te, AP'liler ile CHP'liler kavga etti. ☞
9. Cumhurbaşkanı Gürsel, Yassıada mahkûmu eski DP'li Bakan Emin Kalafat'ı affetti.
9. Zonguldak Milletvekili Ziya Yücebilgin ile Ankara Milletvekili Muhlis Ete CKMP'den ayrıldı.
11. SSCB lideri Hruşçev, Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakına karşı olduğunu açıkladı.
14. Yunanistan Başbakanı Papandreu, ülkesinin Kıbrıs politikasını açıkladı.
15. Türkiye, Yunan notasını reddetti.
16. Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel, « Türk-Yunan dostluğu öldü » dedi.
17. Kıbrıs arabulucusu Finli Tuomioja Ankara'ya geldi.
17. 21 Kürtçünün yargılanmasına başlandı. ☞
21. Rum Patrik Vekili Emilyanos ile Metropolit Canavaris hükûmet kararıyla sınır dışı edildi.
26. Kurban Bayramı kahvesiz geçti.
28. NATO Genel Sekreteri Stikker, Başbakan İnönü'yle görüştü; Stikker, Kıbrıs olaylarına NATO'nun el koyacağını söyledi.
29. Meclis, Arazi Vergisi'ne zammı kabul etti.

Satır ve Feyzioğlu sosyal adaleti savundu

12 nisan - CHP Konya İl Kongresi'nde konuşan Genel Sekreter Yardımcısı Turhan Feyzioğlu, « Sosyal adalete inanıyoruz. Sosyal adaleti gerçekleştirmek, komünizmi yenmenin tek çıkar yoludur. Reformdan yana olmayanlar Türk milletinin mutluluğuna karşı koyanlardır » dedi.
Devlet Bakanı, Başbakan Yardımcısı ve CHP Genel Sekreteri Kemal Satır da, « Bir odacı 200 liradan vergi öderken, yüz binlerce lira kazananın vergi ödememesi sosyal adaletin dibine dinamit koymaktan farksızdır » diyerek sosyal adaleti savundu.

Meclis'te kavga

8 nisan - Milletvekilleri Millet Meclisi'nde birbirlerine girdiler.
Kavga, Adalet Partili İhsan Ataöv'ün kürsüde konuşurken Cumhuriyet Halk Partililere « Biz genciz, ihtiyar bir şefin arkasındaki robotlar değiliz » demesi üzerine çıktı.
Ön sırada oturan CHP'lilerden Reşat Arpacıoğlu kürsüye hücum ederek AP'li Şinasi Osma'ya yumruklarla girişti. Bunun üzerine diğer milletvekilleri de kavgaya karıştı ve ortalık savaş alanına döndü, kürsüye ayakkabı ve çantalar atıldı.
Meclis başkanı, kavgayı başlatan İhsan Ataöv'e kınama cezası verdi.

Kahve bulma heyeti Beyrut'a gitti

23 nisan - Tekel Genel Müdürlüğü'nden üç kişilik bir « kahve bulma heyeti » uçakla Beyrut'a gitti. Heyet Beyrut'tan 300 ton kahve temin etmekle görevlendirildi. Beyrut'ta kahve bulamadığı takdirde Trieste'deki depolarda kahve aramak üzere İtalya'ya gidecek olan heyet, orada da başarı elde edemezse Hamburg yolculuğuna çıkacak.
Tekel Genel Müdürlüğü, 15-20 gün içinde Türkiye'ye 3 ay yetecek kadar kahve temin edileceğini bildirdi.

21 Kürtçü yargılanıyor

17 nisan - « Devletin istiklalini tenkise, birliğini bozmaya, hâkimiyeti altında bulunan topraklardan bir kısmını devlet idaresinden ayırmaya matuf fiil işlemekten » sanık, 9'u yabancı 21 Kürtçünün yargılanmasına İstanbul 5'inci Ağır Ceza Mahkemesi'nde başlandı. Gizli yapılan celsede Türk Ceza Kanunu'nun 125. maddesine göre idam talebiyle yargılanan sanıklardan biri serbest, diğerleriyse tutuklu olarak yargılanıyor.

1964

ABD Başkanı Johnson'a Kıbrıs konusunun tehlike arz ettiği anlatıldı

Kıbrıs arabulucusu Finli Sakari Tuomioja, Kıbrıs Cumhurbaşkanı Yardımcısı Doktor Fazıl Küçük (ortada) ve Savunma Bakanı Osman Örek'le (solda) birlikte.

28 nisan - Başbakan İsmet İnönü, Ankara'ya gelen NATO Genel Sekreteri Stikker'e, « Kıbrıs konusunda nereye gidiyoruz » diye sordu ve NATO'nun zaafa uğramasının mümkün olduğunu söyledi. Stikker ise bu sözlere, « Kıbrıs bütün NATO'yu ilgilendirir bir hale geldi » şeklinde cevap verdi. Ankara'da bu görüşme yapılırken Dışişleri Bakanı Feridun Cemal Erkin Washington'da ABD Başkanı Johnson'a Kıbrıs olaylarının, Ortadoğu'nun gergin olan durumunu tehlikeli hale soktuğunu açıklıyordu.

19 nisanda Ankara'yı ziyaret eden Finli arabulucu Tuomioja, Kıbrıs konusunun büyük tehlike arz ettiğini söyledi. Cumhurbaşkanı Gürsel 16 nisanda, « NATO, millî ve haklı davamızda bizi yüzüstü bırakırsa bunu gayri dostane bir hareket telakki edeceğiz » şeklinde konuştu.

İnönü'nün *Time* dergisine verdiği demeç de Amerika Birleşik Devletleri'nde büyük yankı uyandırdı. İnönü *Time* muhabirine, « İttifak içinde mesuliyeti olan Amerika'nın önderliğine inanıyordum. Şimdi bunun cezasını çekiyorum » dedi. ABD, Türkiye'ye manevî bir baskı yapılmış olabileceğini kabul etmekle birlikte Kıbrıs'a müdahalesine mâni olduğunu reddetmektedir.

Arabulucu Tuomioja, Ankara'da Başbakan İsmet İnönü tarafından kabul edildi.

Mayıs

1. Rumlar, Girne, Lefke ve Baf'ta saldırılara devam ettiler.
2. Türkiye-Almanya Askerî Yardım Antlaşması imzalandı.
4. ABD, Türkiye'ye yardımı artırmaya karar verdi.
5. Meclis'te, Kıbrıs'la ilgili genel görüşme açıldı.
6. Başbakan İnönü Türkiye'nin Kıbrıs'a müdahale hakkının devam ettiğini tekrarladı.
7. ABD Dış İlişkiler Komisyonu Başkanı Senatör Fulbright, Ankara'ya geldi. ☞
12. 4 milletvekili YTP'den istifa etti. ☞
13. Kıbrıs konusu, Lahey'deki NATO toplantısında incelemeye alındı.
13. İcra ve İflas Kanunu, Meclis'te kabul edildi.
13. Meclis, 21 Mayıs Olayı mahkûmu Osman Deniz'in cezasının müebbede çevrilmesini kabul etti.
14. Yunanistan NATO'nun Kıbrıs arabuluculuğunu kabul etti.
16. Seçim bildirisi yayımlayan AP af istedi. ☞
20. Milletvekili Adil Yaşa, YTP'den istifa etti.
22. Kastamonu bağımsız Milletvekili İsmail Hakkı Yılanlıoğlu ile Ankara Milletvekili Mustafa Kemal Erkovan AP'ye girdi.
24. CHP Genel Sekreteri Kemal Satır'ın AP Genel Başkanı Ragıp Gümüşpala'ya, « deli dana » demesi olay yarattı. ☞
24. Dışişleri Bakanı Feridun Cemal Erkin, « Ege'de muvazene sağlanmadıkça dostluk tam yerleşemez » dedi.
25. SSCB ve Mısır, Batı'nın Kıbrıs politikasını eleştirdi.
28. Türkiye, Kıbrıs'a nota verdi.
29. AP Ordu Milletvekili Şadi Pehlivanoğlu, « CHP'ye oy verenler Moskoftur » dedi.
30. AP Van'da seçime girmiyor; CHP'li Melen'e karşı YTP adayını destekleyecek.

ÖLÜM

27. Hindistan Başbakanı Nehru.

Kemal Satır ve eşi, basın balosunda genç şarkıcı Ajda Pekkan'la.

« Deli dana gibi dolaşıyor »

30 mayıs - Mayıs ayı siyasî partilerin, 7 haziranda yapılacak olan Senato kısmî seçimlerine yönelik propaganda çalışmalarıyla geçti. Ayın konusu hiç kuşkusuz Devlet Bakanı, Başbakan Yardımcısı ve Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreteri Kemal Satır'ın 24 mayısta yaptığı bir konuşma sırasında, yurt gezilerini kastederek Adalet Partisi Genel Başkanı Ragıp Gümüşpala için, « Deli dana gibi dolaşıyor » demesiydi. CHP Genel Sekreteri'nin bu sözleri Adalet Partisi'nde büyük tepki uyandırdı.

Propaganda kampanyası 16 mayısta başladı. Aynı gün yayımladığı seçim bildirisinde AP, Senato için kabul edilen nispî temsil sistemine çatıyor, sıkıyönetimin devamını eleştiriyor, istikrarın kurulmasını istiyor, CHP'nin devletçilik siyasetinin bir bunalım yarattığını, planlamanın başarısızlığa uğradığını bildirerek, işsizlik konusunda hükûmeti suçluyor ve toprak reformunu bir çeşit Balkan sosyalizmi diye niteleyerek kınıyordu. Adalet Partisi'nin seçim kampanyasında başlıca konusu siyasî af sorunuydu.

Senatör William Fulbright.

Kıbrıs'ta Rumlar ağır silahlar almaya başladı

19 mayıs - Amerika Birleşik Devletleri Senatosu Dış İlişkiler Komisyonu'nun Başkanı Arkansas Senatörü William Fulbright, Başkan Lyndon Johnson'ın Türk hükûmeti nezdinde özel temsilcisi olarak 7 mayısta başkent Ankara'ya geldi.

Başbakan İsmet İnönü'ye Başkan Johnson'dan bir mesaj getirdiği öğrenilen Senatör Fulbright, « Herhangi bir çözüm yolu ya da teklifi getirmedim » dedi.

Öte yandan Kıbrıs'ta gerginlik devam ediyor. Rumların bu defa da Mısır'dan silah satın almaya başladıkları öğrenildi.

12 mayısta tedhişçiler Kıbrıs'ta 10 Türk'ü kaçırdılar. 13 mayıstan itibaren NATO Bakanlar Konseyi, Kıbrıs konusunu ele alarak incelemeye başladı.

Türk hükûmetinin ısrarı üzerine NATO'nun Kıbrıs için arabuluculuk yapmasını Yunanistan da kabul etti.

19 mayısta Rum yöneticiler ağır silahlar aldıklarını ve mecburî askerlik hizmeti koyduklarını açıkladılar.

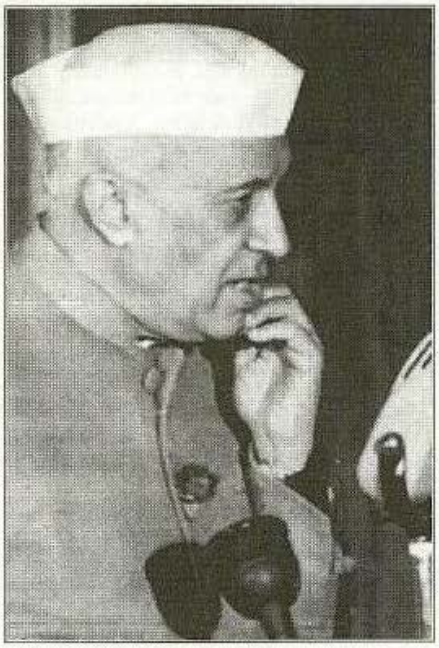
YTP'de neler oluyor?

12 mayıs - 9 mayısta toplanan YTP Olağanüstü Kurultayı'nda, Ekrem Alican yeniden genel başkanlığa seçildi. Alican kurultayda, politikacıların sürekli parti değiştirmelerinden yakınarak, « Meclis koridorları Mahmutpaşa Yokuşu'na döndü » dedi.

Öte yandan partinin 40 000 lirayı aşan borcu yüzünden haciz edilen İstanbul İl Teşkilatı binasındaki mallar açık artırmayla satıldı.

12 mayıstaysa Cemal Tavlan, Hayri Mumcuoğlu, İhsan Şeref Dura ve Kâmuran Evliyaoğlu partiden istifa ettiler.

Nehru öldü

Hindistan Başbakanı Nehru.

27 mayıs - Hindistan Başbakanı Cavaharlal Nehru 75 yaşında Yeni Delhi'de öldü.

Hindistan'daki İngiliz sömürge yönetimine karşı daha öğrencilik yıllarından itibaren tepki duymaya başlayan Nehru, 1916'da tanıdığı Mahatma Gandhi'nin siyasî çizgisini benimsedi. 1929 yılında ilerici ve yenilikçi sol kanadını temsil ettiği Kongre Partisi'nin başkanlığına seçildi. 1946'ya gelindiğinde İngiliz Genel Vali Lord Wavell tarafından bağımsızlığı hazırlayan geçici hükûmetin başkan yardımcılığına çağrıldı. Hindistan ile Pakistan'ın ayrılmasının ve her ikisinin de bağımsızlığı kazanmasının (1947) ardından, Hindistan Başbakanı ve Dışişleri bakanı oldu.

Cavaharlal Nehru, birleşmiş, laik ve demokratik bir Hindistan kurmak için çalıştı, planlı bir ekonomiyi uygulamaya koydu. Uluslararası alanda « Bağlantısız Ülkeler » hareketinin en ateşli savunucularından biriydi. Ancak halklar arasında dostluk sağlama düşüncesi, Pakistan'la Keşmir sorunu ve Çin'le sınır çatışmaları yüzünden darbeler yedi.

1964

Profesör Başgil hakkında soruşturma

15 mayıs - İstanbul Cumhuriyet Savcılığı Profesör Ali Fuat Başgil hakkında, İsviçre'de bulunduğu sırada Fransızca yazdığı « 27 Mayıs Askerî İhtilali » adlı kitaptan dolayı soruşturma açtı. Adalet Bakanlığı adı geçen kitapta suç unsuru buldu ve soruşturma açılması için savcılığa izin verdi.

1963'te kalkınma hızı yüzde 7,2

4 mayıs - Yüksek Planlama Kurulu, Başbakan İsmet İnönü'nün başkanlığında toplanarak 1963 yılı uygulama sonuçlarını gözden geçirdi. Toplantıdan sonra yapılan açıklamada, 1963 yılında Türkiye'nin kalkınma hızının yüzde 7,2'ye ulaştığı bildirildi.

Pehlivanoğlu'nun sözleri Artvin'i karıştırdı

29 mayıs - Ordu AP Milletvekili Şadi Pehlivanoğlu'nun, Cumhuriyet Senatosu seçim kampanyası sırasında Artvin'de yaptığı konuşma, gençler ve öğretmenler arasında protestolara yol açtı.

Artvin'de bir sinemada düzenlenen kapalı salon toplantısına beraberinde diğer AP'li milletvekilleriyle katılan Pehlivanoğlu, öğretmenleri komünistlikle suçladı, İnönü hakkında da ağır sözler sarfetti.

Pehlivanoğlu askerliğini Artvin'de Moskoflara karşı yaptığını, şimdi de Moskoflarla mücadele için geldiğini söyleyince salon bir anda ayaklandı. Devamlı yuhalanan Pehlivanoğlu konuşmasını kesmek zorunda kaldı ve salonu terketti.

Haberin şehirde duyulmasıyla ellerinde dövizler ve bayraklar olduğu halde büyük bir miting düzenleyen halk, Adalet Partilileri protesto etti. Muhtemel bir olayı önlemek için AP'liler güvenlik kuvvetleri tarafından koruma altına alındı.

Gürsel: Ayasofya'yı cami yapmak millî dava değil

14 mayıs - Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel kendisinden Ayasofya'nın cami haline getirilmesini isteyen çeşitli öğrenci kuruluşlarına, « Bunun millî davayla ilgisi yoktur. Bu duygusal hareket eden kimselerin tahrikinden başka bir şey değildir » dedi.

Haziran

2. Kıbrıslı Rumlar 3 uçak ve 2 helikopter satın aldı.
3. Başbakan İnönü'ye suikast girişiminde bulunan Mesut Suna'nın duruşmasına başlandı. ☞
5. ABD Başkanı Johnson, Başbakan İnönü'ye Kıbrıs'a müdahale etmemesini ihtar eden bir mektup yolladı. ☞
7. Senato seçimleri yapıldı; AP 31, CHP 19, bağımsızlar da 1 senatörlük kazandı. ☞
10. ABD Başkanı Johnson'ın özel temsilcisi Dışişleri Bakan Yardımcısı George Ball Ankara'ya geldi.
12. Başbakan İnönü, ABD Başkanı Johnson'ın davetini kabul ettiğini bildirdi.
13. Başbakan İnönü, ABD Başkanı Johnson'ın mektubunu cevapladı.
15. Millet Meclisi, Kıbrıs konusunda gizli oturum yaptı.
17. Başbakan İnönü'ye suikast girişiminde bulunan Mesut Suna 20 yıl 6 aya mahkûm oldu. ☞
19. İnönü Hükûmeti, Meclis'te 4 oy farkla güvenoyu aldı. ☞
21. Başbakan İnönü, Başkan Johnson'ın özel uçağıyla ABD'ye gitti. ☞
22. Başbakan İnönü, ABD Başkanı Johnson'la Beyaz Saray'da 50 dakika görüştü.
24. Başbakan İnönü, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri U-Thant'la görüştü.
26. ABD'deki Kıbrıs görüşmeleri başarısızlıkla sonuçlandı.
26. 21 Mayıs Olayı mahkûmu Fethi Gürcan idam edildi. ☞
28. Başbakan İnönü, Londra'da İngiltere Başbakanı Douglas Home'la Kıbrıs konusunu görüştü.
29. Yunanistan, Kıbrıs'taki alayını bir tümene çıkardı.

ÖLÜM

3. Asker ve siyaset adamı Kâzım Orbay. ☞
5. Asker ve siyaset adamı Ragıp Gümüşpala. ☞

Johnson mektubu

5 haziran - ABD Başkanı Johnson'ın 4 haziran tarihli mektubu Ankara'ya ulaştı. Türkiye'nin Kıbrıs'a müdahale edeceğinin ABD'ye bildirilmesi üzerine, Johnson'ın İnönü'ye hitaben yazdığı mektup, Ankara'da soğuk duş etkisi yaptı. Johnson mektubunda ABD'nin Türkiye'ye yardım olarak verdiği silah ve malzemenin Kıbrıs'ta kullanılmasına izin verilemeyeceğine dikkat çektikten sonra, müdahalenin Türkiye ve Yunanistan arasında bir savaşa yol açması ihtimali üzerinde durarak, bunun NATO için kabul edilemez olduğunu belirtiyor. Türkiye'nin, NATO müttefiklerinin onayı olmaksızın Kıbrıs'a yapacağı askerî müdahale, Türkiye'ye karşı bir Sovyet müdahalesine yol açarsa, NATO üyelerinin Türkiye'yi savunma yükümlülüklerinin olup olmadığının belirsizliği üzerinde duruyor. Johnson, tek taraflı olarak harekete geçilemeyeceği konusunda garanti istiyor ve konuyu görüşmek üzere İnönü'yü Washington'a davet ediyor.

Johnson'ın mektubu, bir müttefike karşı kullanılan saygısız üslubuna rağmen, Türkiye üzerinde istenilen etkiyi yaptı ve Türkiye müdahaleden vazgeçti. İnönü'nün, Johnson'ın davetini kabul edip etmeyeceği merak ediliyor.

Kâzım Orbay öldü

Kâzım Orbay.

3 haziran - Asker ve siyaset adamı Kâzım Orbay, 78 yaşında Ankara'da öldü. 1907'de Harp Akademisi'ni bitiren Kâzım Orbay, Balkan ve Birinci Dünya savaşlarında bazı birliklere komutanlık ve Enver Paşa'ya yaverlik, Kurtuluş Savaşı'nda Doğu cephesi kurmay başkanlığı yaptı. 1922'de 3. Kafkas Tümeni komutanı, 1926'da Genelkurmay ikinci reisi oldu. 1944'te de Mareşal Fevzi Çakmak'ın yerine Genelkurmay başkanı oldu. 27 Mayıs 1960 askerî müdahalesinden sonra kurulan Kurucu Meclis'e üye atanan Orbay Kurucu Meclis'in başkanı seçildi. Orbay, 1961'de Cumhurbaşkanı Gürsel tarafından kontenjan senatörlüğüne getirilmişti.

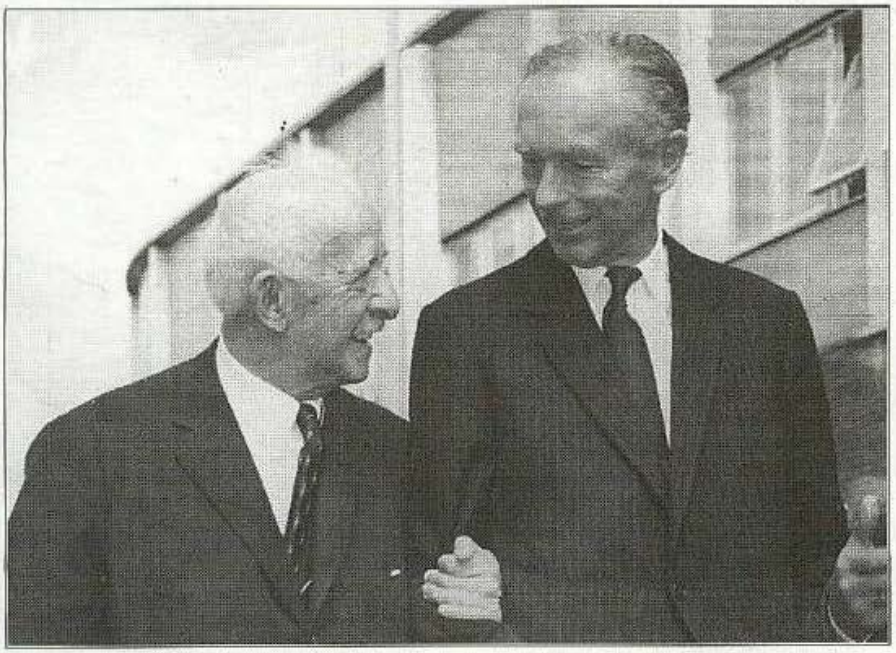
İnönü ABD'de

Washington'daki büyükelçiliğimizde, Başbakan İnönü ve eşi tarafından Başkan Johnson ve eşi şerefine verilen resepsiyonda, her iki devlet adamı eşleriyle birlikte görülüyor.

28 haziran - Başbakan İsmet İnönü, Kıbrıs konusunda görüşmeler yapmak üzere gittiği ABD'den ayrıldı. İnönü, Johnson'ın kendisini Kıbrıs konusunu görüşmek üzere Washington'a davet eden 4 haziran tarihli mektubuna 13 haziranda verdiği cevapta daveti kabul ettiğini bildirmişti. 21 haziranda ABD'ye, Başkan Johnson'ın gönderdiği özel bir uçakla giden İnönü, 22 haziranda Beyaz Saray'da Başkan Johnson'la 50 dakika süren bir görüşme yaptı. Johnson'ın, İnönü ile Yunanistan Başbakanı Papandreu'yu bir araya getirme çabaları, Papandreu'nun olumsuz tutumu nedeniyle gerçekleşemedi.

ABD'de Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri U-Thant'la da görüşen İnönü, 28 haziranda Londra'ya geçerek İngiltere Başbakanı Douglas Home'la Kıbrıs konusunu görüştü.

Başbakan İnönü Londra Havaalanı'nda, İngiltere Başbakanı Sir Alec Douglas-Home'la

Emekli Binbaşı Fethi Gürcan.

Fethi Gürcan idam edildi

26 haziran - 21 Mayıs Olayı mahkûmlarından emekli Binbaşı Fethi Gürcan'ın idam cezası yerine getirildi.

Harp Okulu'nu süvari teğmen rütbesiyle bitiren Gürcan, Talat Aydemir öncülüğünde 22 şubat 1962'de düzenlenen darbe girişimiyle adını duyurdu. Başarısızlıkla sonuçlanan bu girişim sonunda diğer arkadaşlarıyla birlikte teslim olan Gürcan, emekliye sevk edildi. 20-21 Mayıs 1963'teki ikinci darbe girişiminde gene Aydemir'in yanında yer alan Gürcan, bu darbenin de bastırılmasıyla yakalanarak Mamak Askerî Cezaevi'nde yargılanmış ve idama mahkûm edilmişti.

Hükûmete kıl payı güvenoyu

19 haziran - İnönü Hükûmeti, « Kıbrıs konusu »nda izleyeceği politika hakkında Millet Meclisi'nden istediği güvenoylamasından 4 oy farkla galip çıktı. AP'den 15 milletvekilinin katılmadığı oylamada 200 beyaz oya karşı 194 kırmızı, 2 de çekimser oy çıktı. Başbakan İnönü, oy oranını göreve devam için yeterli bulduğunu açıkladı.

Senato seçimi AP'nin

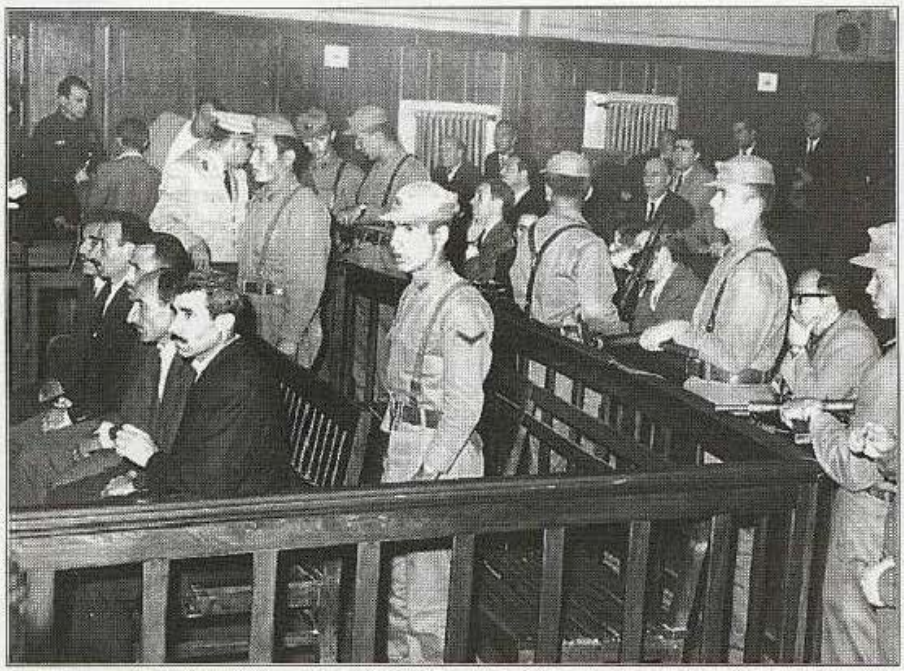
7 haziran - İlk Senato kısmî seçimleri 26 ilde yapıldı. Halkın ilgi göstermediği ve katılımın az olduğu seçimlerde AP oyların yüzde 49,78'ini alarak birinci parti oldu ve 31 senatör çıkardı. CHP yüzde 41,16 oyla 19, bağımsızlar da yüzde 9,06 oyla 1 senatörlük kazandılar.

Bu sonuçlara göre Cumhuriyet Senatosu'nda AP'nin 79, CHP'nin 45, YTP'nin 10, MP'nin 4, CKMP'nin 4, bağımsızların 5 ve TİP'in de 1 senatörü bulunuyor.

1964

İnönü'ye suikast girişiminde bulunan Mesut Suna 20 yıl 6 ay hapse mahkûm

17 haziran - Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı ve Başbakan İsmet İnönü'ye, geçtiğimiz şubat ayının 21'inde başarısız bir suikast girişiminde bulunan Kayserili elektrik ustası Mesut Suna'nın, 3 haziranda Ankara 1'inci Ağır Ceza Mahkemesi'nde başlayan yargılanması 17 haziranda sona erdi.
Suikast sanığı mahkemede, Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı İsmet İnönü'yü 27 Mayıs Devrimi'ni yaptırdığı için öldürmek istediğini söyledi. Mesut Suna 20 yıl 6 ay hapse mahkûm edildi.

İnönü'ye suikast girişiminde bulunan Mesut Suna (öndeki sanık) ve arkadaşları mahkemede.

Ragıp Gümüşpala öldü

5 haziran - Asker ve siyaset adamı Ragıp Gümüşpala, geçirdiği bir kalp krizi sonucu 67 yaşında İstanbul'da öldü. Kuleli Askerî İdadisi'nde öğrenciyken Birinci Dünya Savaşı'na katılan Gümüşpala, Galiçya ve Filistin cephelerinde çarpıştı, İngilizlere tutsak düştü. Serbest bırakıldıktan sonra Anadolu'ya geçerek Kurtuluş Savaşı'na katıldı. 1934'te Harp Akademisi'ni bitirerek kurmay oldu. Ordunun çeşitli kademelerinde görev aldı. 1948'de general, 1959'da orgeneral oldu. 3. Ordu komutanıyken, 27 mayıs 1960'ta Demokrat Parti iktidarına karşı girişilen hareketi destekledi ve Genelkurmay başkanlığına getirildi. Aynı yıl ordudaki kadro düzenlemeleri sırasında emekliye ayrıldı; emekliye ayrılan diğer subaylarla birlikte Eminsu'yu kurdu.
Gümüşpala, DP'nin kapatılmasından sonra, bu partinin seçmen kitlesini toplayacak bir siyasî partinin kurulması çalışmalarına katıldı. 1961'de kurulan AP'nin genel başkanlığına seçildi. 15 ekim 1961'de yapılan seçimlerde İzmir milletvekili seçilen Gümüşpala, CHP-AP koalisyon hükûmeti kurulması için yapılan öneriye olumlu cevap verdi, ancak kabinede görev almadı. Gümüşpala, AP'nin kasım 1962'de yapılan ilk büyük kongresinde yeniden genel başkanlığa seçilmişti.

Ragıp Gümüşpala.

Temmuz

1. Başbakan İnönü, Fransa Cumhurbaşkanı De Gaulle'le Kıbrıs konusunu görüştü. ☞
3. Pakistan Cumhurbaşkanı Eyüb Han ve Dışişleri Bakanı Zülfikâr Ali Butto, Ankara'ya geldi.
5. 21 Mayıs Olayı mahkûmu emekli Albay Talat Aydemir idam edildi. ☞
8. Batman'da 1 200 petrol işçisi greve başladı.
13. Nihat Erim, Cenevre'de BM Kıbrıs arabulucusu Tuomioja'yla görüştü.
14. Kıbrıs'ta Rumlar Türklere yeniden ateş açtı.
15. Yunanistan'da sağcı dernekler kapatıldı, liderleri tutuklandı; ülkede Kıbrıs'tan dolayı huzursuzluk arttı.
17. NATO, Kıbrıs sorununu görüştü.
18. Selanik'te işçiler polisle çatıştı.
19. Rumlar Girne'de Türklere ateş açtı.
20. Cumhurbaşkanı Gürsel, İran ve Pakistan devlet başkanlarıyla İstanbul'da görüşmelere başladı.
21. İstanbul ve Ankara'da 426 gün süren sıkıyönetim sona erdi.
22. Başbakan İnönü BM Genel Sekreteri U-Thant'a, Türkiye'nin Kıbrıs'a asker ve silah çıkarmadığını bildirdi.
23. Sanayi Bakanı Muammer Erten, otobüs, traktör ve pikap üretimine başlanacağını açıkladı.
25. AP İstanbul İl Kongresi'nde hizipler kavga etti.
26. Kıbrıs Cumhurbaşkanı Makarios, 25 000 kişilik ordu kurduğunu resmen açıkladı.
27. Atina'ya giden Makarios, Başbakan Papandreu'yla görüştü.
29. YTP İstanbul İl Teşkilatı feshedildi.
30. Türk donanması Kıbrıs açıklarında büyük bir tatbikata başladı.

ÖLÜM

16. Asker ve siyaset adamı Rauf Orbay. ☞

Başbakan İnönü ve eşi, Fransa Başbakanı De Gaulle tarafından karşılanırken.

Başbakan İnönü'nün Kıbrıs görüşmeleri

17 temmuz - Kıbrıs konusunda ABD ve İngiltere'de temaslarda bulunan Başbakan İnönü, 1 temmuzda Paris'te Fransa Cumhurbaşkanı De Gaulle tarafından Elysée Sarayı'nda kabul edildi. Görüşme 2 saat sürdü. De Gaulle, Kıbrıs konusunda kesin bir tavır takınmadı; adada iki ayrı cemaatin varlığını kabul etti.

2 temmuzda Türkiye'ye dönen İnönü, « Kıbrıs anlaşmaları yürürlüktedir ve hal çaresi, oradan hareket edilerek aranılacaktır » dedi.

3 temmuzda Pakistan, Kıbrıs konusunda Türkiye'yi desteklediğini ülkemizde bulunan Cumhurbaşkanı Eyüp Han'ın ağzından açıkladı. Eyüb Han, İran'ın da Kıbrıs konusunda Türkiye'ye destek vermesini istedi.

17 temmuzda, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri U-Thant, Yunanistan'dan Kıbrıs'a asker göndermeyi durdurmasını istedi. NATO, Atina'nın Kıbrıs'ta askerî bir darbe yapmasından korktuğunu açıkladı. Yunanistan böylece Enosis'i gerçekleştirme ve Türk hareketini engellemeyi tasarlıyor.

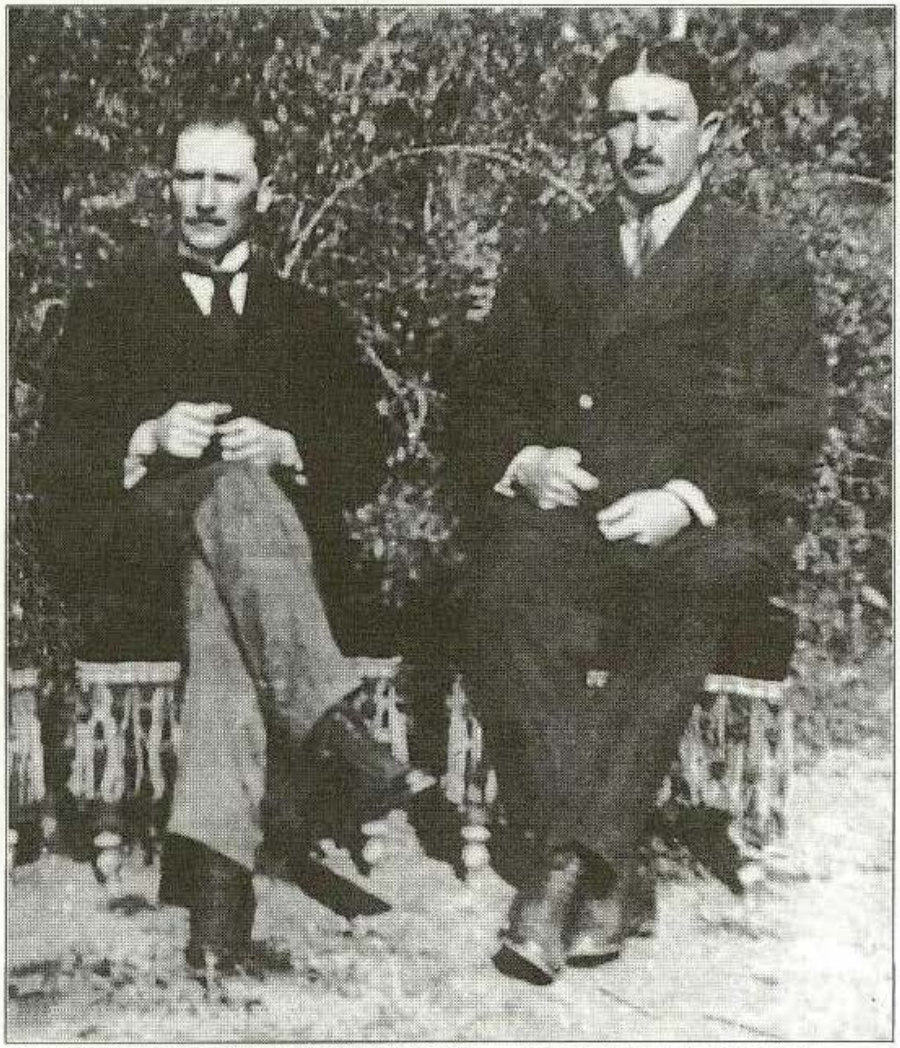
Rauf Orbay öldü

16 temmuz - Eski başbakanlardan, Hamidiye Kahramanı Hüseyin Rauf Orbay, 83 yaşında İstanbul'da öldü. Balkan Savaşı'nda komutanı olduğu kruvazörün adıyla « Hamidiye Kahramanı » olarak ünlenen Rauf Bey, Ahmed İzzet Paşa hükûmetinde bahriye nazırı olarak görev yaptı ve Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküş belgesi olan Mondros Mütarekesi'ni imzalamak zorunda kaldı.

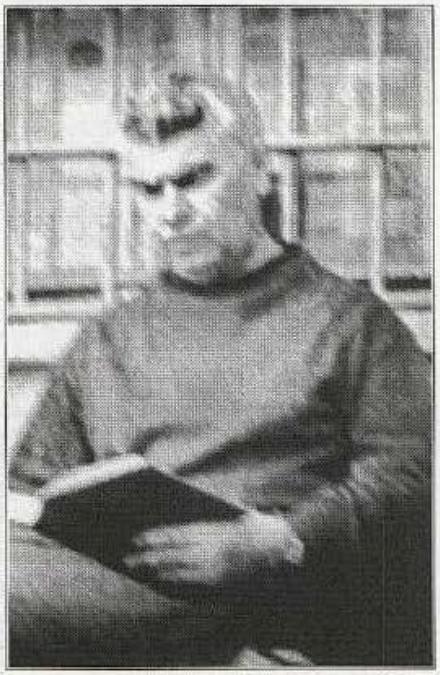
Rauf Bey Kurtuluş Savaşı'na ilk katılanlardan biriydi; Erzurum ve Sivas kongrelerine katıldı ve Heyeti Temsiliye üyeliğine seçildi. Ocak 1920'de açılan son Osmanlı Meclisi Mebusanı'nda Sivas milletvekili olarak yer aldı; Meclis'in kapatılması üzerine İngilizler tarafından tutuklanarak Malta'ya sürüldü.

1921 yılının kasım ayında sürgünden dönen Rauf Bey Nafıa vekilliği, TBMM ikinci başkanlığı görevlerinde bulundu; temmuz 1922'de başbakanlığa getirildi. Lozan görüşmeleri sırasında, Türkiye'yi Lozan'da temsil eden Dışişleri Bakanı İsmet Paşa'yla anlaşmazlığa düştü ve ağustos 1923'te başbakanlık görevinden istifa etti. 1924 yılında kurulan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın kurucuları arasında yer aldı ve partinin ikinci başkanlığını üstlendi. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın haziran 1925'te kapatılması üzerine yurt dışına çıktı. 1926 yılında İzmir Suikastı'yla girişimiyle ilgili görülerek gıyabında yargılandı ve 10 yıl ağır hapis cezasına çarptırıldı. 1935'teki genel aftan sonra Türkiye'ye döndü, ne var ki hakkındaki suçlama ancak 1939'da İsmet İnönü'nün cumhurbaşkanlığı döneminde kaldırıldı.

1939'da Kastamonu milletvekili seçilen Orbay, 1942'de Londra büyükelçiliğine atandı. Bakanlıkla anlaşmazlığa düştüğü için 1944'te büyükelçilikten ayrıldı. Hayatının kalan bölümünde siyasetten uzak yaşadı.

Mustafa Kemal ve Rauf Bey'in (Orbay), Sivas Kongresi günlerinde çekilmiş fotoğrafı.

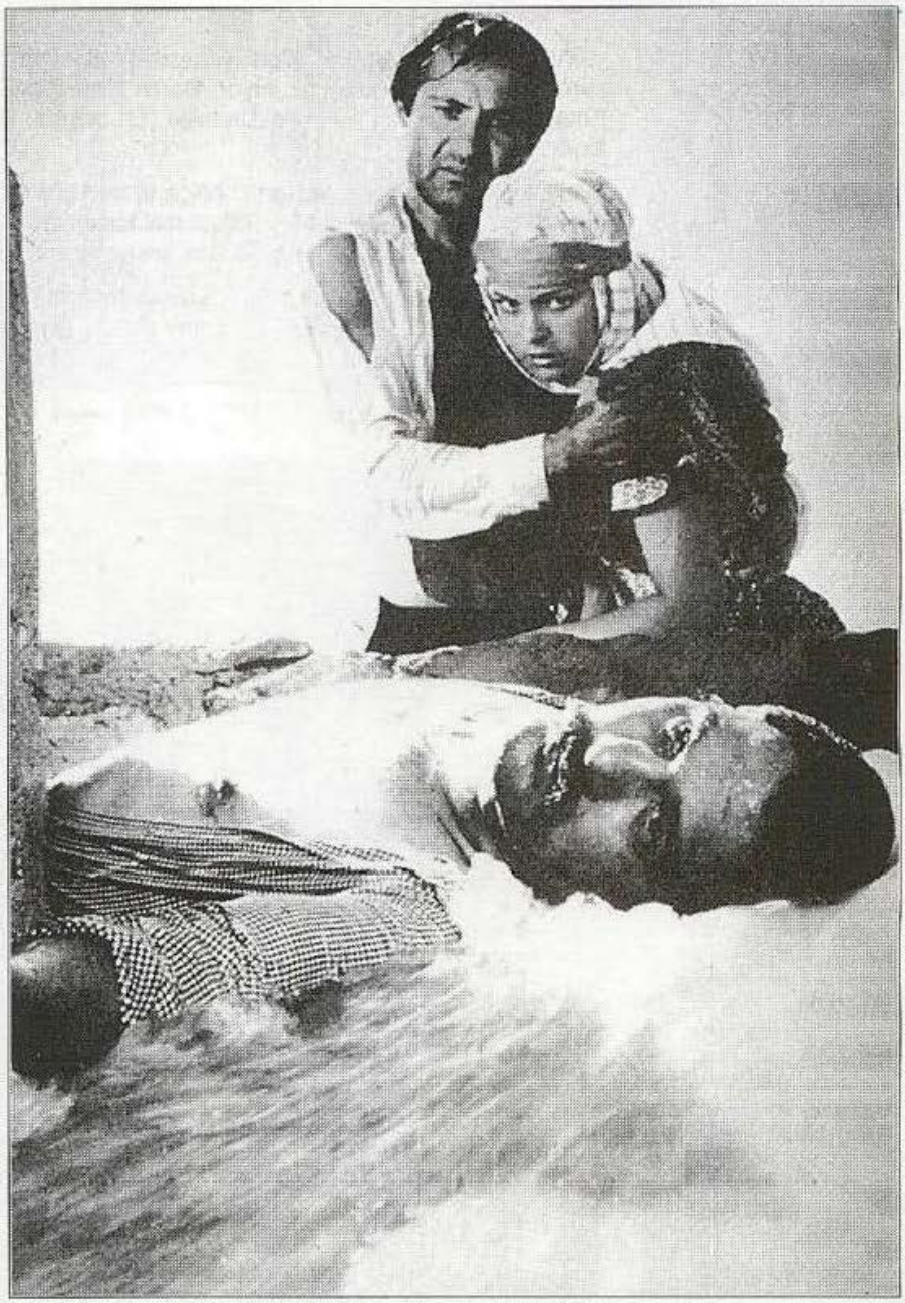
Talat Aydemir.

Talat Aydemir idam edildi

5 temmuz - 21 Mayıs Olayı lideri emekli Albay Talat Aydemir, Ankara Merkez Cezaevi'nde sabaha karşı idam edildi.
Avukatların, infazın ertelenmesi için Askerî Yargıtay'a yaptıkları müracaat olumlu sonuç vermedi ve Aydemir'in cezası bir hafta gecikmeyle yerine getirildi.
1939'da Harp Okulu'nu, 1954'te de Harp Akademisi'ni bitiren Aydemir, DP iktidarına karşı darbe yapmak için örgütlenen cuntada çalıştı. 1959'da Kore'ye gitti. 1960 haziranına kadar orada kaldığı için 27 Mayıs 1960 hareketine katılamamıştı. Yurda dönünce Harp Okulu komutanlığına atandı. 22 şubat 1962'de, Anayasa'da öngörülen reformların gerçekleşmediğini öne sürerek bir darbe girişiminde bulundu, ancak başarısızlığa uğrayarak tutuklandı, emekliye sevk edildi. Özel af yasasıyla serbest bırakılan ve 20-21 mayıs 1963'te düzenlediği ikinci darbe girişimi de başarısızlığa uğrayan Aydemir, Mamak Askerî Cezaevi'nde yargılanarak idama mahkûm edilmişti.

AP, plana ve malî polise karşı

21 temmuz - AP Genel Başkan Vekili Sadettin Bilgiç, 20 temmuzda Kütahya İl Kongresinde yaptığı konuşmada siyasî af istedi ve « Malî polis, servet beyannamesi, vergi ziyanı ve vergi kaçağını önlemek için alınacak tedbirler palyatiftir » dedi. Bilgiç Malatya'da da, « İsmet Paşa taktiği bu memlekette ölmeye mahkûmdur ve ölmüştür » dedi. CHP'nin hiçbir zaman seçimle iş başına gelmediğini de iddia eden Bilgiç, « CHP ile AP rakip değildir. Plana taraftar değiliz. Plan memlekete ilerleme değil, gerileme getirmiştir » dedi.

Ulvi Doğan, Hülya Koçyiğit ve Erol Taş Susuz Yaz filminin bir sahnesinde.

Koçero öldürüldü

4 temmuz - Doğu Anadolu illerinde ün salan eşkıya Koçero, Güneydoğu Anadolu'da petrol araştırması yapan Almanların kampına düzenlediği baskında çifteyle vurularak öldürüldü.

Susuz Yaz Berlin Film Festivali'nde ödül aldı

7 temmuz - Türk resmî makamlarının Uluslararası Berlin Film Festivali'nde gösterilmesine izin vermediği « Susuz Yaz » adlı Türk filmi, festivalin en büyük ödülü olan Altın Ayı'yı kazandı.
Yönetmenliğini Metin Erksan'ın yaptığı, başrollerini Ulvi Doğan, Hülya Koçyiğit ve Erol Taş'ın paylaştığı film, kırsal kesimin toplumsal çelişkisini ve yoksulluğunu anlatıyor.
Filmin yapım yılı 1962.

1964

Ağustos

2. Kıbrıs'ta bir Türk'ü daha öldüren Rumlar, Barış Gücü'nün adadan çekilmesini istediler.
5. ABD uçakları Kuzey Vietnam'ı bombaladı.
6. Kıbrıs'ta Rumlar ve Türkler ağır silahlar kullanarak çatışmaya başladı.
7. Türk jetleri, Rumların Kıbrıs'taki taarruzunu durdurmak için Lefkoşa ve Baf üzerinde uyarı uçuşu yaptı.
7. ABD Büyükelçisi Raymond Hare Bakanlar Kurulu toplantısına çağrılarak Kıbrıs konusunda Türkiye'nin kararlılığı bildirildi.
8. Türk jetleri Kıbrıs'ta Rum mevzilerini bombaladı.
9. 64 Türk savaş uçağı Kıbrıs Rum mevzilerini bombalamaya devam etti.
10. Makarios'un Türklere saldırıyı durdurması üzerine hava Türkiye saldırısını şartlı olarak kesti.
13. Yunanistan Başbakanı Papandreu, Başbakan İnönü'nün ikili görüşme teklifini reddetti.
14. Lefkoşa'da uçağı düşerek şehit olan Yüzbaşı Cengiz Topel, İstanbul'da toprağa verildi.
16. Kalp krizi geçiren Birleşmiş Milletler Kıbrıs arabulucusu Tuomioja, Ankara'ya gelemedi.
18. Erzurum Atatürk Üniversitesi'nin rektörü ve dekanları istifa etti.
19. Yunanistan, NATO İzmir Karargâhı'nda görevli 145 kişilik personelini geri çekti.
21. İstanbul Kuledibi'ndeki Yahudi pazarı yandı.
24. Türkiye'deki 12 000 Yunan uyrukludan 6 000'i ülkeden ayrıldı.
27. Cenevre'deki Kıbrıs görüşmeleri kesildi.
27. Ankara'da gençler ABD aleyhine gösteri yaptı.
28. Ankara'da Yunanistan Büyükelçiliği taşlandı; gençler ABD Büyükelçiliği'ne yürüdü.
29. İzmir Fuarı'ndaki ABD, SSCB, İngiltere ve Mısır pavyonları tahrip edildi.

Türk jetleri Rum mevzilerini bombaladı

10 ağustos - Türk jetleri, Kıbrıs'ta Rumların Türklere karşı saldırıları artırması nedeniyle 7 ağustosta Lefkoşa ve Baf üstünde uyarı uçuşları yaptı. Rumların saldırıyı durdurmamaları üzerine 64 Türk jeti, Erenköy ve Mansura bölgesindeki Rum mevzilerini makineli tüfekle taradı ve bir Rum hücumbotunu bombalayarak batırdı, bir diğerini de büyük hasara uğrattı. Jetlerin Kıbrıs üzerindeki harekâtı 9 ağustos pazar günü de sürdü. Harekât sırasında bir jet uçağımız düştü; yaralanan Yüzbaşı Cengiz Topel daha sonra şehit oldu.
Türkiye'nin bu eylemi bütün dünyada endişeyle izlendi ve bazı ajanslar dünyaya Türkiye'nin Kıbrıs'a çıkarma yaptığını duyurdu. Hükûmet bu haberleri yalanlayarak, Rum saldırısı devam ettiği takdirde bombardımanın devam edeceğini açıkladı. Yunanistan'ın olaya tepkisiyse protestodan öteye gidemedi.
9 ağustosta Rumların başvurusu üzerine toplanan Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi ateşkes kararı aldı. ABD Başkanı Johnson da çatışmalara son verilmesini istedi.
Aynı gün Türk uçaklarının açtığı ateş sonucu 300 kadar Rum'un öldüğü ve yaralandığı bildirildi.
10 ağustosta Türkiye, bombardımanı şartlı olarak durdurduğunu açıkladı.

Rumlar umumi taarruza geçince

Kıbrıs üzerine uçan Jetlerimiz Rum Bölgesine ateş açtı

Hürriyet

Durum böyle devam ettiği takdirde çıkarma yapılacak

Rum hücumbotları dün Türk köylerine ateş açtı

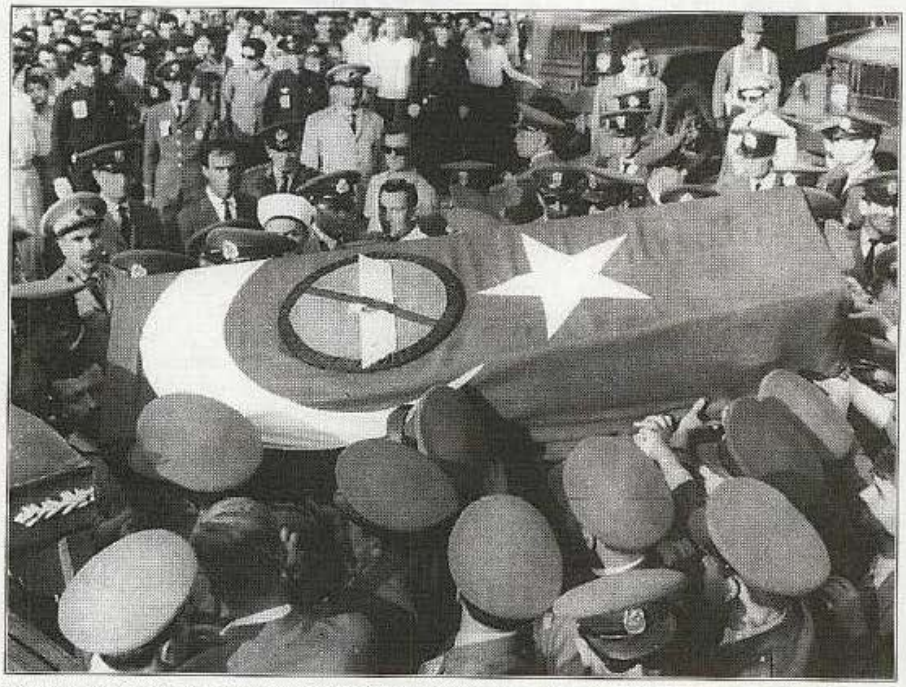
Amerika ile Çin yığınak yapıyor

Amerikaya 1000 adet Türk çamaşır makinesi satıldı

Ankara'da bütün gün ve gece devam eden önemli toplantılar yapıldı

1964

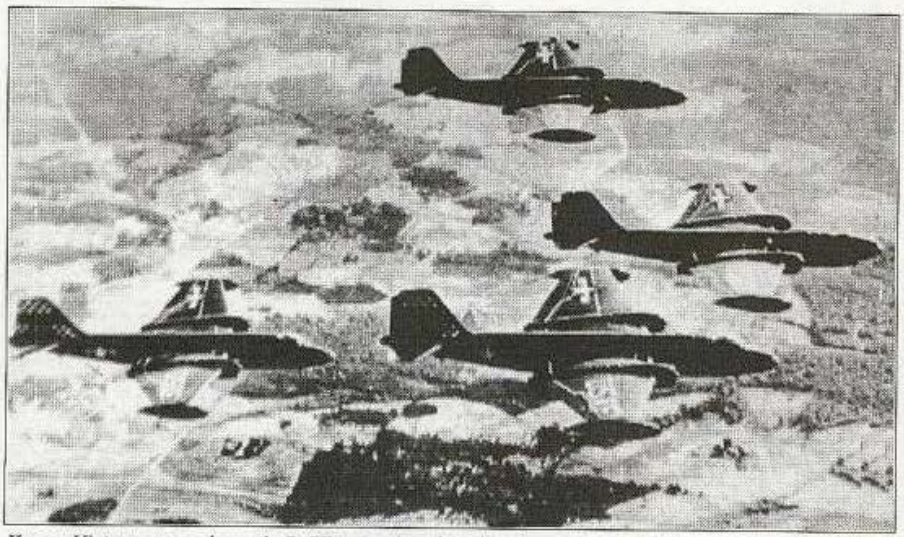
Cengiz Topel şehit oldu

Yurda getirilerek 14 ağustosta defnedilen Pilot Yüzbaşı Cengiz Topel'in cenaze töreni.

9 ağustos - Türk jetlerinin 8 ağustosta Kıbrıs'ta Rum askerî hedeflerine düzenlediği hava saldırısında uçağı isabet alan, ancak paraşütle atlayıp yaralı olarak kurtulmayı başaran Pilot Yüzbaşı Cengiz Topel, kaldırıldığı Kıbrıs Rum kesimindeki hastanede öldü.
Bazı çevreler Cengiz Topel'in Rumlar tarafından işkenceyle öldürüldüğünü iddia ettiler.

ABD uçakları Kuzey Vietnam'ı bombaladı

Kuzey Vietnam semalarında B-57 Amerikan bombardıman uçakları.

5 ağustos - Başkan Johnson, Kuzey Vietnam devriye botlarının Tonkin Körfezi'nde seyreden Amerikan destoyeri Maddox'a ateş açtığı iddiasıyla ABD Deniz Kuvvetleri uçaklarına Kuzey Vietnam'ı bombalama emri verdi. Amerikan B-57 jetleri 5 ağustos günü 64 sorti yaparak Kuzey Vietnam'da 4 hücumbot üssü ve bir akaryakıt deposunu bombaladı.

Eylül

1. Cenevre'deki Kıbrıs görüşmelerine katılan Nihat Erim yurda döndü.
2. Başbakan İnönü, yeni bir Türk-Yunan savaşına doğru gidildiğini söyledi.
4. Meclis ve Senato'da, Kıbrıs için genel görüşme açılması kabul edildi. ☞
5. Başbakan İnönü, « Enosis savaş ilanı demektir » dedi.
7. Millet Meclisi'nde Kıbrıs konusunda genel görüşmeye başlandı; AP, CKMP ve MP hükûmeti eleştirdi.
9. Meclis'te Kıbrıs'la ilgili gensoru önergesi 169'a karşı 198 oyla reddedildi. ☞
10. Kıbrıs konusunun Senato'da görüşülmesine başlandı.
12. AP'de genel başkanlık yarışı başladı; « Gençler » grubu Sadettin Bilgiç'i Süleyman Demirel lehine adaylıktan çekilmeye zorluyor. ☞
13. BM, Kıbrıs'ta Rum ablukası altındaki Erenköy'e yiyecek ve giyecek gönderdi.
15. Cumhurbaşkanı Makarios, Kıbrıs'ta Türklere uyguladığı ekonomik ablukayı kaldıracağını açıkladı. ☞
16. Kıbrıs arabuluculuğuna Galo Plaza atandı. ☞
16. Almanya, Türkiye'ye askerî yardımı kestiğini açıkladı.
19. AP Konya Milletvekili Faruk Sükan, Kıbrıs konusunda ABD'yle pazarlık yaptığını yalanladı.
21. Ticaret Bakanı Fenni İslimyeli, 7 aylık dış ticaret açığının 152 milyon dolar olduğunu açıkladı.
22. Cumhurbaşkanı Gürsel 4 Yassıada mahkûmunu affetti. ☞
22. Ali Fuat Başgil AP genel başkan adaylığından çekildi. ☞
25. 6 bağımsız milletvekili CHP'ye katıldı; böylece Meclis'teki CHP'li sayısı 187'ye çıktı.
26. Sosyal Demokrat Parti kuruldu. ☞
29. Maliye Bakanı Ferit Melen, Kıbrıs olaylarının bütçeye 500 milyon ek yük getirdiğini açıkladı.

AP'nin iki başkan adayı: Süleyman Demirel ve Sadettin Bilgiç.

Erenköy'deki Rum ablukası kaldırıldı

16 eylül - Millet Meclisi, AP'nin çağrısı üzerine 3 eylülde olağanüstü toplanarak Kıbrıs konusunu görüştü. Oturumda hükûmetin Kıbrıs politikasını açıklayan Başbakan İnönü, durumun yeni bir Türk-Yunan savaşına doğru gittiğini söyledi. AP, hükûmetin Kıbrıs politikasını onaylamadığını açıkladı.

4 eylülde Senato da aynı konu için toplandı ve genel görüşme açılması kabul edildi. Adalet Partili senatörler daha aktif bir dış politika izlenmesini istediler.

7 eylülde yapılan Millet Meclisi'ndeki genel görüşmede AP, CKMP ve MP'li parlamenterler hükûmeti eleştirdiler. Türkiye'yi Cenevre görüşmelerinde de temsil eden CHP Kocaeli Milletvekili Nihat Erim, hükûmetin 30 milyon vatandaşın sorumluluğunu taşıdığını belirterek eleştirileri cevaplandırdı.

Genel görüşmelerin ikinci gününde konuşan Başbakan İsmet İnönü, « Savaş sorumluluğu Yunanistan'a aittir » dedi.

9 eylülde Meclis'te, hükûmet hakkında gensoru açılmasını isteyen önerge görüşüldü. Önerge 169 oya karşılık 198 oyla reddedildi.

10 eylülde Cumhuriyet Senatosu'ndaki genel görüşme sırasında Başbakan İnönü, Rumların Kıbrıs'ta abluka altına aldıkları Erenköy bölgesinde yiyecek sıkıntısı baş gösterdiğini belirterek, « Gerekirse zor kullanarak bu bölgeye ihtiyaç maddeleri çıkaracağız » dedi.

13 eylülde Birleşmiş Milletler, bu bölgeye yiyecek ve giyecek gönderdi.

15 eylüle gelindiğinde Kıbrıs Cumhurbaşkanı Makarios, Erenköy'deki ablukayı kaldırmayı kabul ettiğini açıkladı.

16 eylülde BM Güvenlik Konseyi Kıbrıs'a eski Ekvador Cumhurbaşkanı Galo Plaza'yı, Finli Tuomioja'nın yerine arabulucu olarak atadı.

Rum zulmünden kaçan Kıbrıslı Türkler.

Adalet Partisi'nde liderlik yarışı devam ediyor

22 eylül - Adalet Partisi'nde, Genel Başkan Ragıp Gümüşpala'nın geçtiğimiz haziran ayında bir kalp krizi geçirerek birdenbire ölmesinden sonra başlayan liderlik yarışı son günlerde iyice kızıştı.

Bazı Adalet Partililer Profesör Ali Fuat Başgil'i bu göreve getirme çabasına giriştiler, ancak Başgil 22 eylülde adaylıktan çekildi.

« Gençler » grubu olarak bilinen Adalet Partililer ise, 12 eylülde, Demokrat Parti iktidarının son yıllarında Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü yapmış olan Süleyman Demirel'in başkan olması için, halen genel başkan vekilliği görevinde bulunan Sadettin Bilgiç'in adaylıktan çekilmesini istediler.

Parti genel başkanlığı için adı geçen adaylar arasında eski Hava Kuvvetleri Komutanı Tekin Arıburun ile Adalet Partisi'nin kurucuları arasında yer alan yazar ve yayıncı Tahsin Demiray da bulunuyor.

Sosyal Demokrat Parti kuruldu

26 eylül - Eski Millî Birlik Komitesi üyesi Sıtkı Ulay ile Alaettin Tiritoğlu tarafından hazırlıkları yapılan Sosyal Demokrat Parti resmen kuruldu. Partinin genel başkanlığına Profesör Ali Ülgen getirildi.

1 810 Yunanlının sınır dışı edilmesine düğün engel oldu

19 eylül - Yunanistan hükûmeti Türk hükûmetine başvurarak, Türkiye'den sınır dışı edilecek 1 810 Yunan uyruklunun tahliyesinin ileri bir tarihe ertelenmesini rica etti. Yunanistan hükûmeti buna gerekçe olarak, Kral Konstantinos'un Danimarka Prensesi Anne-Marie'yle evlilik törenlerini gösterdi. Yunanlılar törenin böyle bir olayla gölgelenmemesini istediler. Türk hükûmeti bu isteğe karşı çıkmadı ve 25 yaşındaki Konstantinos ile 18 yaşındaki Prenses Anne-Marie parlak bir törenle dünya evine girdiler.

Gürsel 4 Yassıada mahkûmunu affetti

22 eylül - Cumhurbaşkanı Gürsel Anayasa'nın kendisine tanıdığı yetkiyi kullanarak DP döneminin Meclis Başkanı Refik Koraltan, eski Bakan Nedim Ökmen, eski Genelkurmay Başkanı Rüştü Erdelhun ve milletvekili Selim Yatağan'ın cezalarını, hastalıklarından dolayı aldıkları rapor üzerine affetti.

1964

Ekim

5. Kıbrıs'taki Türk Birliği'nin değiştirilmesi için BM Genel Sekreteri U-Thant'la anlaşmaya varıldı. ☞
5. Tarafsız Ülkeler Devlet Bakanları Konferansı, 58 ülkenin katılımıyla Kahire'de başladı.
6. Marmara Bölgesi'nde deprem; 26 kişi öldü.
10. CHP'den süresiz ihraç edilen Gülek, Parti Meclisi'nden cezasının affını istedi.
10. Olimpiyat Oyunları Tokyo'da başladı.
11. Kahire'deki Tarafsız Ülkeler Devlet Bakanları Konferansı sona erdi; konferansta Kıbrıs konusunda Rum tezi desteklendi, Türkiye gene yalnız bırakıldı.
13. Türkiye, Fransa'yla 10 milyon dolarlık bir kredi antlaşması imzaladı.
14. İşçi döviz hesabı faizi yüzde 9 olarak tespit edildi. ☞
14. SSCB Komünist Partisi Birinci Sekreteri ve Başbakan Nikita Hruşçev istifa etti; onun yerine Parti Birinci sekreterliğine Leonid Brejnev, başbakanlığa da Aleksey Kosigin getirildi.
14. Tokyo Olimpiyatları'nda Serbest Güreş Millî Takımı şampiyon oldu. ☞
16. Kızıl Çin ilk atom bombası denemesini gerçekleştirdi.
16. CHP Parti Meclisi Kasım Gülek'in af talebini reddetti.
18. CHP 18. Kurultayı'nda İnönü yeniden genel başkanlığa, Kemal Satır da genel sekreterliğe seçildi. ☞
19. Tokyo'da grekoromenci 70 kiloda Kâzım Ayvaz altın madalya kazandı. ☞
21. Siyasî faaliyette bulunan 5 subay ordudan ihraç edildi. ☞
24. Tokyo Olimpiyatları sona erdi.
25. Muş-Tatvan demiryolu hizmete açıldı.
28. Ortak Pazar üyelik başvurusu onaylandı.

ÖLÜM

10. Siyaset adamı Cemil Sait Barlas.

Serbest güreşçilerimiz olimpiyat şampiyonu

19 ekim - Tokyo Olimpiyatları'nda Serbest Güreş Millî Takımı, 14 ekimde yapılan finaller sonucu bir altın, üç gümüş, bir de bronz madalya elde ederek şampiyon oldu. 78 kiloda İsmail Ogan takımımıza tek altın madalyayı kazandıran güreşçi olurken, 57 kiloda Hüseyin Akbaş, 87 kiloda Hasan Güngör, 97 kiloda da Ahmet Ayık ikinciliği elde ettiler. Ağırda da Hamit Kaplan üçüncü oldu ve bronz madalya kazandı.
Grekoromendeki tek madalyamız 70 kiloda Kâzım Ayvaz'dan geldi. Ayvaz 19 ekimde yaptığı final müsabakasında rakibini yenerek altın madalyanın sahibi oldu.

Değiştirme Birliği Kıbrıs'ta

Kıbrıs'a ulaşan Değiştirme Birliği adaya vardıktan sonraki törende.

27 ekim - Uzun süredir Kıbrıs'a hareket emri bekleyen Değiştirme Birliği 25 ekimde Mağusa'ya gitti. 27 ekimde de bu tarihe kadar Kıbrıs'ta görev yapan birlik gemiyle İskenderun limanına döndü.
Rumların bu iznine karşılık Türklerin elinde bulunduğu için Rumlara kapalı olan Girne yolu sivil olmaları şartıyla isteyenlere açıldı. Sivil Rumlar, Birleşmiş Milletler'in kontrolü altında konvoylar halinde buradan geçirildikten sonra Girne yolu tekrar Türk birliklerinin kontrolü altına verildi.

Gürsel Yassıada mahkûmlarını affediyor

28 ekim - Adalet Bakanı Sedat Çumralı, Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel'in Yassıada mahkûmlarından 37 kişiyi affetmek kararı aldığını, hatta bu mahkûmlardan 23'ünün hemen serbest bırakılması için cezaevlerine emir verildiğini açıkladı.
Adalet Bakanı ayrıca, eski Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın da talepte bulunmasa bile bir hastalığı tespit edilirse serbest bırakılacağını sözlerine ekledi. Sedat Çumralı, buna karşılık, sağlık kuruluna hasta olduklarını ileri sürerek af isteyen eski polis Bumin Yamanoğlu ile eski Demokrat Parti Manisa Milletvekili Sezai Akdağ'ın bu taleplerinin reddedildiğini açıkladı.
Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel'in af kararıyla serbest bırakılan mahkûmlar arasında Mükerrem Sarol, Medeni Berk, Burhan Belge, Atıf Benderlioğlu, Ethem Menderes, Emin Kalafat, Münif İslamoğlu ve Celal Yardımcı gibi Demokrat Parti döneminin önde gelen isimleri de yer alıyor.

1964

SSCB Komünist Partisi birinci sekreterliğine getirilen Leonid Brejnev.

5 subay ihraç edildi

21 ekim - Mahkeme, « Genç Kemalistler Ordusu » imzalı bildiri dağıttıkları gerekçesiyle yargılanan 9 subaydan 5'inin siyasî faaliyetlerde bulundukları gerekçesiyle ordudan tardına karar verdi. Diğer 4 sanık beraat etti.

İşçilerin dövizi için özel kur ihdas edildi

14 ekim - Maliye Bakanlığı, yurtdışında çalışan işçilerin Türkiye'de döviz karşılığı açacakları hesaplara yıllık yüzde 9 üzerinden 3 yıllık peşin faiz verilmesini kabul etti. Bakanlık, işçiler için özel bir kur belirleyecek ve 100 marka karşılık 285,75 lira ödeyecek.

CHP 18. Kurultayı yapıldı

18 ekim - CHP 18. Kurultayı 16 ekimde Ankara'da çalışmalarına başladı. İlk gün, partinin ve hükûmetin eğitim politikası eleştirilerek Millî Eğitim Bakanı İbrahim Öktem'in istifası istendi. Öktem'in borçlu sınıf geçme sistemini uygulamaması sert eleştirilere yol açtı. Bakan kendisini aşırı solcuların lanetlediğini, kendi görüşüne ters bir karar alınırsa istifa edeceğini söyledi. Öktem daha sonra istifadan vazgeçti ve kurultay borçlu sınıf geçmeyi kabul etti.
Kurultayda bir konuşma yapan Genel Başkan İnönü, CHP'nin din propagandası yoluna sapmayacağını belirterek, « Partinin kaderini sorumluluk tanımayan politikacılara oyuncak yaptırmayacağız » dedi.
Kurultayda « İleri Türkiye Ülküsü » adlı bir bildiri de yayımlandı. Bildiride partinin « ortanın solu » yolunu tutacağı açıklandı.
18 ekimde seçimler yapıldı. İsmet İnönü genel başkanlığa, Kemal Satır da genel sekreterliğe yeniden seçildi.

Kasım

1. Almanya, Türkiye'ye yapacağı yeni askerî yardımı 50 milyon marka çıkardı.
1. Türk Edebiyatçılar Birliği yöneticileri hakkında dava açıldı. ☞
2. Suudî Arabistan Kralı Suud, kardeşi Faysal lehine tahtından feragat etti.
3. ABD başkanlık seçimini Lyndon Johnson kazandı.
4. Meclis, Millî Eğitim Bakanı İbrahim Öktem hakkında gensoru açılmasını kabul etti.
5. Türkiye-SSCB Kültür Antlaşması Moskova'da imzalandı.
6. Süleyman Demirel, AP genel başkanlığına aday olduğunu açıkladı.
6. Hükûmet, Kıbrıs konusunda SSCB'yle anlaşmaya vardığını açıkladı.
7. Sağlık durumu bozulan Celal Bayar tahliye edildi. ☞
8. AP'de Sadettin Bilgiç ile Süleyman Demirel arasında genel başkanlık yarışı başladı.
8. Kayseri Cezaevi'nden tahliye edilen eski Cumhurbaşkanı Celal Bayar İstanbul'a geldi.
13. Meclis'te sağ-sol tartışması. ☞
16. Genelkurmay Başkanı Cevdet Sunay, Millet Meclisi Başkanı Fuat Sirmen'e bir « uyarı mektubu » mektubu yolladı. ☞
18. Ordu aleyhtarı davranışlarından dolayı 7 milletvekili için hazırlanan dosya Meclis'e sunuldu.
19. Hakkında gensoru verilen Millî Eğitim Bakanı İbrahim Öktem, Meclis'te güvenoyu aldı.
20. Kıbrıs arabulucusu Plaza, Başbakan İnönü'yle görüştü.
22. Parti liderleri, Cumhurbaşkanı Gürsel başkanlığında Çankaya'da toplandı. ☞
27. AP 2. Büyük Kongresi Ankara'da toplandı.
29. Süleyman Demirel AP genel başkanı seçildi. ☞
30. Meclis altkomisyonu 13 AP'li milletvekili ve senatörün ifadesinin alınmasını kararlaştı. ☞

Meclis'te sağ-sol tartışması

13 kasım - Meclis'te sağ ve sol akımlar tartışıldı. CHP Afyon Milletvekili Mehmet Şükrü Koç, « Atatürk'e karşı gelemeyenler Atatürkçülüğe karşı çıkmaktadırlar » dedi. Koç'a cevap veren CKMP İstanbul Milletvekili Saadet Evren, « Solcular okul kadrolarına sokulmuştur » dedi. Evren'in kütüphanelerden Hazreti Muhammed'e ait bir kitabın kaldırıldığı iddiasına cevap veren Millî Eğitim Bakanı İbrahim Öktem, « O kitap Ticanilikten mahkûm Kemal Pilavoğlu tarafından yazılmıştır » dedi.

Edebiyatçılar mahkemelik

1 kasım - XVIII. yy Fransız düşünürü Gracchus Babeuf'ün bir yazısını Türkçe'ye çeviren Sabahattin Eyüboğlu ve Vedat Günyol'a hükûmet baskısını protesto etmek amacıyla Taksim Atatürk Anıtı'na çelenk koyan Türk Edebiyatçılar Birliği yöneticilerinden Melih Cevdet Anday, Yaşar Kemal, Şükran Kurdakul, Demir Özlü, Edip Cansever ve Vedat Günyol polis tarafından evlerinden alınarak nezarete getirildiler. Bir gün gözaltında tutulan yazar ve şairler daha sonra serbest bırakıldı. Adliyeye sevk edilen edebiyatçıların İstanbul 5'inci Asliye Ceza Mahkemesi'nde ifadeleri alındı ve haklarında dava açıldı.

13 AP'linin ifadesi alınıyor

30 kasım - Meclis altkomisyonu, siyasî suç işledikleri iddia edilen 13 AP milletvekili ve senatörünün ifadesini almaya karar verdi.
Bu milletvekili ve senatörlerin isimleri şöyle: Turhan Bilgin, Vedat Ali Özkan, Ekrem Dikmen, Gökhan Evliyaoğlu, İhsan Ataöv, Süleyman Ünlü, Ali Bozdoğanoğlu, Etem Kılıçoğlu, Hami Tezkan, Sadettin Bilgiç, Sıddık Aydar, Kadri Eroğan.

Kardeşi Faysal lehine tahttan feragat eden Suudî Arabistan Kralı Suud (sağda).

Süleyman Demirel, AP genel başkanı

29 kasım - 27 kasımda Ankara'da toplanan AP 2. Büyük Kongresi'nde Ragıp Gümüşpala'nın ölümüyle boşalan genel başkanlığa Süleyman Demirel seçildi. 1 072 oy alan Demirel en kuvvetli rakibi Sadettin Bilgiç'i daha ilk turda hezimete uğrattı, Bilgiç ancak 552 oy alabildi. Diğer adaylardan Tekin Arıburun 39, Ali Fuat Başgil Başgil 4 oyda kaldı.
Demirel, genel başkan olarak ilk demecinde « Bana itimat edenleri mahçup etmemek için gecemi gündüzüme katarak çalışacağım. Vatandaşlarımın hizmetindeyim » dedi.
Adı siyasî çevrelerde pek duyulmamış genç bir mühendis olan Süleyman Demirel, DP iktidarının son dönemlerinde Devlet Su İşleri genel müdürü olarak görev yapmıştı. İş çevrelerinin ve basının desteklediği Demirel'in, tutucu çevrelerin desteklediği Bilgiç'i yenilgiye uğratması genel olarak olumlu karşılandı.

AP Genel Başkanı Süleyman Demirel.

Genelkurmay Başkanı Sunay'ın mektubu

22 kasım - Gürsel başkanlığında Çankaya'da toplanan parti liderleri 5 saat süren bir görüşme yaptılar ve görüşmeden sonra yayımlanan « Huzur Bildirisi »nde, 27 Mayıs'ı tartışma dışı tutmak, demokratik rejimin devamı için Anayasa'yı bütün ruhu ve hükümleriyle uygulamak, din istismarcılığına karşı koymak gibi konularda anlaştıklarını açıkladılar.
Liderlerin pazar olmasına arağmen toplanmalarının asıl nedeni Genelkurmay Başkanı Cevdet Sunay'ın 16 kasımda Millet Meclisi Başkanı Fuat Sirmen'e göndermiş olduğu « uyarı mektubu »ydu. Sunay mektubunda Silahlı Kuvvetler'in 27 Mayıs'a ve orduya karşı davranışlardan tedirginliğini dile getiriyor, Meclis'in bu konularda tedbir almasını istiyordu.

Bayar tahliye edildi

Tahliye edilen Celal Bayar kızı Nilüfer Gürsoy tarafından karşılanırken.

8 kasım - Mahkûmiyet kararından bu yana Kayseri Cezaevi'nde olan eski Cumhurbaşkanı Celal Bayar, sağlık durumunun kötüleşmesi üzerine 7 kasımda tahliye edildi.
6 kasım gecesi rahatsızlanmış olan Bayar,7 kasımda tahliye edildi ve ertesi gün Kayseri'den İstanbul'a gelerek Çiftehavuzlar'daki evinde istirahate çekildi.

Aralık

1. 13 AP'li milletvekili ve senatör Meclis altkomisyonunda ifade verdi. ☞
1. Cumhurbaşkanı Gürsel, AP Genel Başkanı Süleyman Demirel'le görüştü.
3. Meclis, Adalet Bakanı Sedat Çumralı hakkında gensoru açılması önergesini reddetti.
4. Meclis altkomisyonu, 4 AP'li milletvekilinin dokunulmazlığının kaldırılmasını kabul etti.
8. Parti liderleri Çankaya'da toplandı. ☞
9. Adalet Bakanı Sedat Çumralı görevinden istifa etti.
10. AP Genel Başkanı Demirel, Millî Birlik grubuyla görüştü.
10. Ulaştırma Bakanı Ferit Alpiskender ile İmar ve İskân Bakanı Celalettin Uzer görevlerinden istifa etti.
11. Adalet bakanlığına Sırrı Atalay, Ulaştırma bakanlığına Mahmut Vural, İmar ve İskân bakanlığına da Sadık Kutlay atandı.
13. AP Genel Başkanı Demirel erken seçim istedi; Cumhurbaşkanı Gürsel, « Aceleye lüzum yok » dedi.
15. Türkiye nüfusunun 32 milyon olduğu açıklandı.
16. Başbakan İnönü, rektörlerle görüştü.
17. Gençlik, üniversite reformu için yapacakları mitingten vazgeçti.
20. Ali Sami Yen Stadı'nda kaza; aşırı izdihamdan 83 kişi yaralandı. ☞
20. Sadettin Bilgiç genel başkanlık seçiminden sonra genel başkan yardımcılığı seçimini de kaybetti. ☞
21. Pancar alım fiyatına 1 kuruş zam yapıldı.
23. « Babeuf olayı » sanıkları beraat etti. ☞
24. Diyarbakır Milletvekili Adnan Aral ile Kars Milletvekili Kemal Kaya YTP'den istifa etti.
27. Ankara Senatörü Niyazi Ağırnaslı TİP'den istifa etti.
30. Siyasî Partiler Kanunu protokolü imzalandı.
31. Yeni dış ticaret rejimi açıklandı. ☞

Hürriyet

21

8

YÜZLERCE SEYİRCİ SALKIM SALKIM TRİBÜNDEN DÜŞTÜ: 83 YARALI VAR

"Ali Sami Yen,,deki hâdiseye, fazla seyirci alınması sebep oldu

iki yaralı komada

insanlar tribünden şelâle gibi akıyordu

Ali Sami Yen Stadı'nda facia

20 aralık - İstanbul Ali Sami Yen Stadı'nın açılışı büyük bir faciaya sahne oldu. Türkiye - Bulgaristan millî futbol maçının başlamasından önce aşırı izdiham ve « tribün çöküyor » sözlerinin yarattığı panik sonucu açık tribünlerden birinin demir parmaklıkları parçalandı, üst tribünde bulunan seyirciler alt tribüne düştü, 5'i ağır olmak üzere 83 kişi yaralandı.

Süleyman Demirel ve AP'nin yeni Genel İdare Kurulu, Cumhurbaşkanı Gürsel'i ziyaret etti.

Bilgiç, Demirel'e bir defa daha yenildi

20 aralık - AP Temsilciler Meclisi, yeni Genel Başkan Süleyman Demirel'in başkanlığında toplanarak genel başkan yardımcılarını seçti. Eski Genel Başkan Vekili Sadettin Bilgiç teşkilattan sorumlu genel başkan yardımcılığı için adaylığını koyduysa da, kazanamadı. Bilgiç'in kazanamaması AP milletvekilleri arasında şok etkisi yaptı. Bilgiç, seçilememe nedeni olarak Demirel'i gösterdi ve « O istemediği için kaybettim » dedi.

141. ve 142. maddeler sorunu

8 aralık - Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Talebe Cemiyeti'nce düzenlenen Türk Ceza Kanunu'nun 141. ve 142. maddeleriyle ilgili toplantı tartışmalı geçti. Toplantıyı düzenleyen Talebe Cemiyeti Başkanı Uğur Mumcu, Ankara Emniyet Müdürlüğü'ne çağrılarak, bu tip toplantılar düzenlemeye devam ederse « fişleneceği » bildirildi. Toplantıya konuşmacı olarak Mehmet Ali Aybar, Burhan Apaydın, Muammer Aksoy ve Uğur Alacakaptan katıldılar. Konuşmacılar 141. ve 142. maddelerin kaldırılmasını istediler.

Parti liderleri Çankaya'da

8 aralık - Parti liderleri ülkede siyasî huzurun sağlanması amacıyla ikinci defa Cumhurbaşkanı Gürsel başkanlığında Çankaya Köşkü'nde toplandılar ve 5 saat bir süren bir görüşme yaptılar. YTP Genel Başkanı Ekrem Alican, « AP, 27 Mayıs Devrimi'ne bağlı olduğunu yalnız burada söylüyor » dedi, Başbakan İnönü de Alican'ın sözlerine hak verdi. İnönü, AP'nin yeni Genel Başkanı Demirel'e « Bu fikri devam ettirecek misiniz? » diye de sordu.

YTP güçlü bir hükûmetin huzuru sağlayacağını belirtirken, CKMP hükûmetin rejim konusunda üzerine düşen görevi yerine getirmediğini ileri sürdü.

AP Genel Başkanı Demirel, seçimin zamanında yapılacağının ilan edilmesini istedikten sonra, « Bu hükûmetle Türkiye bir yere varamaz, huzursuzluğun gerçek nedeni bu hükûmettir » dedi. Başbakan İnönü, hükûmete yöneltilen eleştirilere, « Hükûmet meselesinin konuşulacağı yer Çankaya değil, Meclis'tir. Meseleyi Meclis'e getirirlerse konuşuruz, kendilerine zorluk çıkarmam » diye cevap verdi.

Babeuf'ten yapılan tercüme olay yarattı

23 aralık - 1 kasımda, hükûmetin Sabahattin Eyüboğlu ve Vedat Günyol'a Babeuf tercümesi nedeniyle yaptığı baskıyı protesto ettikleri için haklarında soruşturma açılan Türk Edebiyatçılar Birliği yöneticileri Melih Cevdet Anday, Memet Fuat, Şükran Kurdakul, Yaşar Kemal, Edip Cansever, Vedat Günyol ve Demir Özlü, karar duruşmasında beraat ettiler.

Asî Kürt liderin mermileri İstanbul'da

20 aralık - İstanbul'da, Almanya'dan İran'a gitmekte olan bir TIR'da, 2,5 milyon lira değerinde 450 000 adet 7.65'lik tabanca mermisi ele geçirildi. Mermilerin Iraklı asî Kürt lider Barzanî'ye götürülmekte olduğunu açıklandı.